

ION T. DRAGOMIR

**NECROPOLA BIRITUALĂ
SÂNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV
(SEC. III-IV E.N.), DE LA LUNCA,
REGIUNEA DE SUD A MOLDOVEI**

**MUZEUL DE ISTORIE GALAȚI
DANUBIUS XIX
GALAȚI
2001**

ION T. DRAGOMIR

NECROPOLA BIRITUALĂ
SÂNTANA DE MUREȘ–CERNEAHOV,
[SEC. III-IV E.N.], DE LA LUNCA,
REGIUNEA DE SUD A MOLDOVEI

DANUBIUS XIX

MUZEUL DE ISTORIE GALAȚI
GALAȚI

2001

COMITETUL DE REDACȚIE:

Ștefan STANCIU - redactor responsabil

Cerc.șt.princ.I dr. Dan RÂPĂ-BUICLIU -secretar științific

Machetă grafică și tehnoredactare computerizată:

Liliana – Carmen PALADE

Traducere în franceză - conf. dr. Constantin FROSIN

I.S.S.N. 1220 - 5052

DANUBIUS

Revista Muzeului de Istorie

Galați

Orice corespondență se va trimite
pe adresa:

MUZEUL DE ISTORIE

Str.Mr.Iancu Fotea nr. 2

6200 Galați - ROMÂNIA

Tel. (40) 36-41.42.28

Fax. (40) 36-46.07.97

Responsabilitatea științifică a textelor revine autorului.

CUPRINS

INTRODUCERE.....	5
-------------------------	----------

CAPITOLUL I

<i>ISTORICUL CERCETĂRIILOR .....</i>	5
---	----------

CAPITOLUL II

<i>NECROPOLA BIRITUALĂ.....</i>	9
<i>II.1. DESCRIEREA NECROPOLEI.....</i>	9
<i>II.2. CONSIDERAȚII GENERALE.....</i>	10
<i>II.2.1. GRUPAREA MORMINTELOR ÎN NECROPOLĂ.....</i>	10
<i>II.3. ARIA NECROPOLEI.....</i>	15
<i>II.4. STRATIGRAFIA NECROPOLEI .....</i>	16
<i>II.5. DESCRIEREA MORMINTELOR DE INCINERAȚIE.....</i>	18
<i>II.5.1. INVENTARUL PIESELOR ARHEOLOGICE DESCOPERITE PE VATRA RUGULUI DE INCINERAȚIE .....</i>	31
<i>II.5.2. INCINERAȚIA.....</i>	33
<i>II.6. DESCRIEREA MORMINTELOR DE INHUMAȚIE.....</i>	37
<i>II.6.1. VASE CERAMICE DIN NECROPOLA SÂNTANA DE MUREȘ - CERNEAHOV DE LA LUNCA DIN COLECȚIA C.BALABAN ȘI DIN CERCETĂRI PERIEGHETICE .....</i>	69
<i>II.6.2. RITURI ȘI RITUALURI LA MORMINTELE DE INHUMAȚIE.....</i>	72

<i>II.7. CERAMICA</i>	79
<i>II.8. OBIECTE DE METAL</i>	93
<i>II.9. OBIECTE DE OS ȘI CORN</i>	102
<i>II.10. OBIECTE DE STICLĂ (PAHARE ROMANE)</i>	107
<i>II.11. OBIECTE DE PODOABĂ</i>	108
<i>II.11.1. PANDANTIVI</i>	108
<i>II.11.2. MĂRGELE</i>	108

CAPITOLUL III

<i>DATAREA CRONOLOGICĂ ȘI ETNICĂ A NECROPOLEI DE LA LUNCA ÎN CONTEXTUL CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV</i>	113
<i>III.1. DATAREA CRONOLOGICĂ A NECROPOLEI</i>	113
<i>III.2. ORIGINEA ȘI FORMAREA CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV</i>	114
<i>III.3. APARTENENȚA ETNICĂ A PURTĂTORILOR CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV</i>	118
<i>III.4. POPULAȚIA LOCALĂ</i>	125
<i>III.5. ARIA DE RĂSPÂNDIRE A CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV</i>	128

RÉSUMÉ	131
---------------------	-----

LEGENDA FIGURILOR	139
--------------------------------	-----

PLANȘE	143
---------------------	-----

INTRODUCERE

În contextul istoriei sale, afectat perioadei de început a migrației popoarelor, sec. III-IV e.n., perioadă istorică de care ne ocupăm special în prezenta lucrare, bătrânul continent european a cunoscut un larg și îndelungat proces de transformări epocale, social-economice și cultural-științifice, care în esență, s-au soldat cu dispariția Imperiului roman de Apus și în același timp, cu apariția primilor germeni ai orânduirii feudale.

În acest sens, se poate afirma că, epoca migrației popoarelor a cunoscut aceleași transformări epocale și în regiunile de sud-est ale Europei, fiind bine documentate arheologic și pe pământul patriei noastre, al cărui teritoriu a fost sortit de vicisitudinile vremii să constituie pentru migratori o adevărată “poartă de trecere” între Răsărit și Apus.

CAPITOLUL I

ISTORICUL CERCETĂRILOR

Prin complexitatea problemelor sale de cultură materială și spirituală, această perioadă istorică ne-a lăsat moștenire importante vestigii arheologice, deosebit de bogate și de variate, care datorită importanței lor documentar-științifice, au deschis oamenilor de specialitate din România largi orizonturi de investigații, axate pe coordonatele istoriei antice ale țării noastre, evident, îndreptându-și atenția în mod prioritar asupra culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.¹

Pe baza cercetărilor arheologice din ultimele trei decenii, s-a putut dovedi în mod științific că, spre sfârșitul secolului al III-lea e.n. și în cursul secolului al IV-lea, adică - după retragerea aureliană - 271 e.n., pe teritoriul Daciei multimilenare a

---

¹ Este absolut necesar să amintim de cercetătorii celor două monumente eponime – Sântana de Mureș și Cerneahov . Vezi: István Kovács, *A marósszentannai népvándorlászori temető*, în: “Dolg”, Cluj, III, 1912, 2, p. 250-367. Cultura Cerneahov a pătruns în literatura de specialitate datorită cercetărilor arheologice întreprinse de către arheologul ucrainean V.V. Hvoiko în satul Cerneahov, din regiunea Niprului mijlociu, între anii 1899-1900. Cf. Gheorghe Diaconu, *Mogoșani, Necropolă din secolul IV e.n.*, Muzeul județean Dîmbovița, Târgoviște, 1970, p. 7.

continuat să locuiască o viguroasă populație autohtonă daco-romană și a dacilor liberi, împreună cu populația carpică, timp în care au avut loc o serie de mișcări și de așezări vremelnice ale populațiilor aflate în migrație,² autohtonii stabilind de fiecare dată cu acestea anumite relații, când pașnice, când războinice, - bineînțeles, în funcție de împrejurările și condițiile istorice existente. Trecerea sau stabilirea temporară a migratorilor în anumite părți ale spațiului carpato-danubiano-pontic ridică unele probleme deosebit de importante pentru istoria veche a patriei noastre. Referitor la această epocă mult discutată sunt necesare eforturi sporite privind metodele de cercetare. De un real folos ar fi ca, pe viitor, noile cercetări istorico-arheologice să fie studiate pe baze multidisciplinare. Arheologia să lucreze în strânsă colaborare cu antropologia, paleozoologia și lingvistica, susținute de temeinice analize de laborator și apoi, să fie corelate cu informațiile izvoarelor literare antice. Metodele de cercetare multidisciplinare pot și trebuie să ducă la rezultate din ce în ce mai precise privind rezolvarea acelor probleme dificile, așa cum este aceea a etniei culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, întrucât se știe că uneori aceleași ipoteze și concluzii au fost formulate și interpretate contradictoriu, fie de către specialiști din Rusia,³ fie de către specialiști români.⁴ Ipoteze și concluzii cu valențe diferit interpretate au fost formulate și asupra ariei de formare a acestei culturi bine documentată în literatura de specialitate din România, pe care cercetătoarea sovietică M.A. Tihanova, o împarte în mai multe variante regionale,⁵ deși, aceasta pe teritoriul patriei noastre are un caracter unitar, bine conturat și bine definit arheologic sub toate aspectele sale materiale și spirituale.

Identificată pe întreg teritoriul patriei noastre de numeroase cercetări perieghetice și descoperiri întâmplătoare, sau cercetată în mod sistematic de o serie de săpături arheologice, întreprinse în așezări și necropole, datând din secolul al IV-lea e.n., fie de către Institutul de arheologie al Academiei Române, fie de către specialiștii muzeelor din țară, cultura Sântana de Mureș-Cerneahov se caracterizează în special printr-o puternică dăinuire a elementelor de cultură materială documentar-arheologică,

---

² Bucur Mitrea, Constantin Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Ed. Acad. Române, București, 1966, p.7.

³ *Idem, ibidem*, p. 153. Cu prilejul Conferinței de arheologie slavă ce a avut loc la Kiev, M.I. Artamanov, Leapuşkin, M.A.Tihanova, G.B. Feodorov, S.F. Corzuhina și V.V. Kropotkin au criticat teza privind apartenența slavă a culturii Cerneahov, formulată de către V.V. Hvoiko, în *Советская археология*, 4, 1957, p.274-277.

⁴ *Ibidem*, Problematika culturii Cerneahov a fost mai puțin controversată de către arheologii români. În acest sens vezi: I. Nestor, capitolul din tratatul de *Istoria României*, vol. I, p. 690-694; Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 313-315; B. Mitrea, *Problema populației geto-dace în Muntenia în sec. IV e.n.*, în: Studii și referate, partea I, 1954, p. 115-118; Gh. Diaconu, în: "SCIV", XII, 2, 1961, p. 281 și urm.; *Idem*, în: "Revista muzeelor", II, 1965, p. 264-267; Constantin Preda, în: "SCIV", X, 1959, p. 336; XIV, 2, 1963, p. 433 și 16, 2, 1965, p. 271-272.

⁵ M.A. Tihanova, *O lokalnykh variantach černjachovskoj kultury*, SA, 4, 1957, p. 168-194.

de factură autohtonă daco-romană și carpică, în contextul căreia se află și elemente culturale de proveniență străină, specifice populațiilor germanice și sarmatice.⁶

Pe baza celor prezentate, putem afirma că, atenția noastră a fost concentrată cu prioritate asupra necropolei birituale de la Lunca, specifică Culturii Sântana de Mureș, din sec. IV e.n., descoperită cu mulți ani în urmă, în regiunea de sud a Moldovei. Situată în marginea de nord a satului Lunca, comuna Jorăști, județul Galați, necropola se află la 7 km nord față de orașul Bujor, pe traseul șoselei Tg.Bujor – Zărnești, la punctul numit de către localnici “Râpa cu oale” sau “Râpa Grozești”, pe malul stâng al pârâului Covurlui, acolo unde terenul fiind în pantă abruptă, este în continuă surpare și alunecare din cauza existenței unor puternice izvoare și a torenților sau a viiturilor, care acționează puternic într-un sol nisipos. În acest loc, datorită surpării malului stâng al pârâului, au ieșit la lumină numeroase materiale arheologice, îndeosebi oase omenești, diferite vase și fragmente ceramice, obiecte de sticlă, o serie de obiecte de podoabă aparținând Culturii Sântana de Mureș, culese cu multă grijă, în vara anului 1962, de către învățătorul Constantin Balaban (actualmente decedat), din orașul Berești, împreună cu elevii școlii generale din satul Lunca.⁷

În urma acestor descoperiri fortuite, muzeul fiind înștiințat în timp optim de către învățătorul satului, a trebuit să ne deplasăm de urgență la fața locului. Luându-se în considerație, atât importanța descoperirii, cât mai ales faptul că monumentul era sortit unei distrugerii totale, colectivul științific al Muzeului de Istorie Galați, cu aprobarea Institutului de Arheologie al Academiei Române, a întreprins la Lunca săpături de salvare.⁸ Săpăturile au fost eşalonate în trei campanii arheologice, planificate din doi în doi ani, începând din anul 1963, între 15 octombrie și 15 noiembrie; în 1965, între 3 - 24 iulie și în 1967, între 16 – 30 august (fig. 1 - 6).

⁶ În lucrarea de față nu ne-am propus să prezentăm exhaustiv istoricul descoperirilor arheologice sau să discutăm amănunțit despre etnia și aria de răspândire a culturii Sântana de Mureș, deoarece aceste probleme au fost deja dezbătute de anumiți cercetători cu mulți ani în urmă, fiind concretizate într-o serie de articole și lucrări monografice, pe care le enumerăm în ordinea următoare: István Kovács, *op.cit.*, p. 250-367; Ion Nestor, *Von dem Abzug der Römer aus Dakien bis zur slawischen Einwanderung*, Rapports, II, XI-e Congrès International des Sciences Historiques, Stockholm, 21-28 Août 1960, p. 129-137; *Idem*, în *Istoria României*, I, 1960, p. 682-694; Gh. Diaconu, *Tîrgșor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, București, 1965; B. Mitrea și C. Preda, *op.cit.*, 1966; I. Ioniță, *Contribuții cu privire la cultura Sântana de Mureș – Cerneahov pe teritoriul Republicii Socialiste România*, AM, IV, 1966, p. 189-259; K. Horedt, *Unele probleme privind răspândirea culturii Sântana de Mureș – Cerneahov în România*, SCIV, 18, 1967, 4, p. 575-592; Gh. Diaconu, *Mogoșani – Necropola din secolul IV e.n.*, Muzeul județean Dâmbovița, Târgoviște, 1970; Ion T. Dragomir, *Necropola din sec. IV e.n. de la Lunca (județul Galați)*, în Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de istorie, decembrie 1964, București, 1971, p. 55-80; Cătălina Bloșiu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani (jud. Iași)*, în AM, Ed. Acad. Române, București, 1975, p. 203-280.

⁷ O parte dintre materialele arheologice colectate de către elevi au fost donate Muzeului de Istorie Galați, cu proces verbal, iar cealaltă parte, a rămas la colțul muzeal al școlii din Lunca.

⁸ Săpăturile au fost executate sub îndrumarea lui Ion T. Dragomir, director al Muzeului de Istorie Galați. În vara anului 1965, între 3 – 24 august, a participat la săpături și domnul Paul Păltănea, muzeograf principal la același muzeu.

CAPITOLUL II

NECROPOLA BIRITUALĂ

II.1. DESCRIEREA NECROPOLEI

Cercetările arheologice de la Lunca, cu un pronunțat caracter de salvare au constat, în general, din trasarea a XVI secțiuni, de diferite dimensiuni, cu lungimi ce variază între: 9,30 m și 39 m; late de 2 m; de 2,50 m și 3 m. Dintre acestea, 7 au fost orientate nord-sud și 9 orientate est-vest, atingând adâncimi de – 1 m până la – 2,90 m, în stratul de pământ galben. Secțiunile sunt prevăzute uneori cu spații libere de 2 m între ele, altele au malurile tangențiale (*fig. 1*).

În prima campanie arheologică din toamna anului 1963 a fost absolut necesar să sondăm prin trei secțiuni (*S.I, S.II, S.III*), porțiuni de teren dislocată prin alunecare, pentru a salva o serie de morminte de incinerație și de înhumăție, care zăceau în stratul de pământ galben, la baza căruia se afla o bogată pânză de apă freatică (*fig. 2-3*).

În campaniile următoare, din anii 1965 și 1967, s-a trecut la executarea unor secțiuni de dimensiuni mult mai mari, trasate pe malurile “Râpei cu oale”, cu scopul bine intenționat de a salva restul mormintelor sortite distrugerii. Cu același prilej s-a putut urmări și zona periferică a necropolei, unde mormintele sunt dispuse mult mai distanțate între ele. Prin diferite metode și procedee folosite în tehnica de lucru a săpăturilor, s-a reușit să se salveze tot ceea ce se putea salva din inventarul acestei necropole, evident, ne gândim exclusiv la zona afectată degradării.

De asemenea, demn de menționat ar fi și faptul că, datorită trasării unor secțiuni chiar pe malurile râpei, executate în terase, acestea au avut darul de a contribui în mare măsură la stagnarea procesului de prăbușire a malurilor “Râpei cu oale” (*fig. 4 -5*).

În ceea ce privește problemele ce s-au ivit de fiecare dată cu prilejul celor trei campanii de săpături arheologice întreprinse la Lunca, acestea au fost rezolvate în funcție de importanța și de urgențele ce se impuneau în vederea salvării monumentului de la distrugere, precum și a mormintelor ce se aflau în perimetrul acestuia.

II.2. CONSIDERAȚII GENERALE

Pe baza bilanțului săpăturilor arheologice de la Lunca, încheiat la 30 august 1967, putem arăta că, cercetările au fost executate pe o suprafață de 909 m², unde au fost trasate XVI secțiuni cu un volum de 1492 m³ pământ excavat. Săpăturile s-au soldat cu descoperirea a 77 de morminte, dintre care 41 de incinerare și 36 de înhumare, fără să avem certitudinea că necropola a fost integral cercetată. Chiar dacă am fi prelungit săpăturile cu încă o campanie, rezultatele tot n-ar fi fost complete, spunem acest lucru, deoarece o bună parte din suprafața necropolei a fost distrusă înainte de începerea săpăturilor (*fig. 1*).

Pentru a ne face o părere de ansamblu asupra descoperirilor vom proceda la descrierea fiecărei secțiuni în parte după cum urmează:

II.2.1. GRUPAREA MORMINTELOR ÎN NECROPOLĂ

În prima urgență a săpăturilor au fost trasate trei secțiuni paralele (*S.I, S.II, S.III*), fiecare de câte 35,20 m lungime și late de 2 m, orientate nord-sud, la doi metri distanță una de alta, perpendiculare pe secțiunea nr. V. Acestea au fost amplasate în porțiunea de teren alunecat a necropolei și anume, în partea de vest a “Râpei cu oale”, în imediata apropiere a pârâului Covurlui.

Pe traseul secțiunii I au fost descoperite patru morminte de incinerare și două de înhumare, la adâncimi diferite. Mormintele de incinerare se află situate la distanțe egale de 3 m între ele, dispuse în linie dreaptă, pe axa mediană a secțiunii, intercalate între metrul 10 și 17 față de capătul de nord, având următoarele adâncimi: M₁ – 1,25 m; M₂ – 0,80 m; M₃ – 1,30 m. Referitor la prezența M₄ inc. și a M₁ inh., acestea se găsesc situate pe marginea de est a secțiunii, acolo unde alăturat a fost necesară deschiderea unei mici case cu laturile de 1,80 m x 2 m, la 9,60 m față de capătul sudic al secțiunii. Adâncimea M₄ inc. măsoară – 0,80 m, iar a M₁ inh. – 1,80 m. Cel de al doilea mormânt de înhumare M₂, a fost descoperit în capătul de sud al secțiunii, la – 1,90 m – 2 m. În general, adâncimea medie a secțiunii nr. I a oscilat între – 1,20 m – 2 m (*fig. 1*).

Secțiunea a II-a a fost trasată cât mai aproape de marginea estică a terenului alunecat, la șase metri distanță de prima, având două case, săpate tangent cu latura de vest: una în apropierea capătului de nord, cu laturile de 1,50 m x 6 m și alta, situată la 12 m față de capătul de sud, cu laturile de 1,50 m x 3 m. Pe traseul acestei secțiuni au fost scoase la iveală unsprezece morminte: patru de incinerare (M₅, M₆, M₈ și M₉) și șapte de înhumare (M₃, M₄, M₅, M₆, M₇, M₈, M₉), grupate aproximativ două câte două. La 2,50 m – 3 m, de la capătul de nord al secțiunii și-au făcut apariția două morminte de incinerare: M₅, la – 0,60 m adâncime și M₆, la – 0,70 m. Celelalte

morminte de incinerare sunt amplasate ceva mai distanțat, către sud, pe aceeași linie mediană a secțiunii, e vorba de M₈, descoperit la – 1,05 m și de M₉, la – 1,40 m. Aproximativ, în același sector, unde figurează caseta de mari dimensiuni, au fost surprinse două morminte de înhumare: M₈, la – 1,40 m adâncime și M₉, la – 1,35 m. Restul mormintelor de înhumare, în număr de cinci, sunt grupate în apropierea capătului de sud al secțiunii. Dintre acestea, trei sunt înșiruite pe direcția nord-sud: M₃, la – 0,90 m – 1,25 m adâncime; M₄, la – 1,50 m și M₅, la – 1,60 m – 1,70 m. Ultimul grup de morminte a fost descoperit în cadrul casetei de mici dimensiuni, ne referim la M₆ inh., mormânt de copil complet descompus, situat la – 1,65 m adâncime și de M₇ inh., situat la – 1,80 m – 1,90 m. Adâncimea medie a secțiunii nr. II a variat între – 1,40 m – 2,10 m (*fig. 1*).

Secțiunea III a fost intercalată între S.I și S.II, pe limba de pământ, lată de șase metri, ce se afla între aceste secțiuni, cu scopul de a salva mormintele existente în acel teren degradat. Astfel, la 6 m distanță de capătul nordic al secțiunii, a apărut M₇ inc., la – 1,40 m. În continuare, datorită prezenței mai multor morminte, localizate în zona centrală a secțiunii, a trebuit ca ambele maluri să fie mult largite, încât secțiunea III s-a unit cu S.I și S.II.

În această zonă, mormintele erau dispuse într-o formă ovală, după cum urmează: M₁₃ inh., situat la – 1,80 m; M₁₉ inh., la – 1,55 m – 1,80 m; M₁₃ inc., la – 1,10 m; M₁₀ inc., la – 0,95 m; M₁₇ inh. și M₁₈ inh., mormânt dublu, descoperit la – 1,80 m – 2 m; M₂₂ inh., la – 0,30 m – 0,50 m; M₂₃ inh., la 0,20 m – 0,30 m și M₂₄ inh., la – 0,45 m – 0,80 m, dispus paralel cu latura de vest a S.II, cu care se încheie acest grupaj de morminte. Către capătul de sud al secțiunii și-au făcut apariția alte morminte și anume: M₁₂ inh., la adâncimea de – 2 m – 2,25 m; M₁₄ inh., la – 2,30 m – 2,90 m, amplasat la extremitatea sudică a secțiunii, lângă malul de est și M₂₀ inh., mormânt complet descompus, amplasat către latura de vest a secțiunii, la – 2,60 m (*fig. 1*).

Secțiunea III, la fel ca și celelalte secțiuni sus amintite, prezintă o mare instabilitate asupra straturilor de pământ, produsă din cauza alunecărilor de teren, care au dus la deranjarea mormintelor descoperite, prezentând diferențe mari de nivel, unul față de celălalt, sau chiar, în interiorul aceluiași mormânt.

Secțiunea nr. IV a fost trasată paralel cu marginea de nord a “Râpei cu oale”, în teren nederanjat, urmărindu-se în egală măsură recuperarea mormintelor, precum și delimitarea perimetrului necropolei în partea sa de nord. Orientată est-vest, secțiunea măsoară 37,25 m lungime și 2 m lățime. Pe traseul ei au avut loc unele descoperiri deosebit de importante. Dintre acestea, prioritatea o deține prezența rugului colectiv de incinerare, situat în apropierea extremității de vest a acestei secțiuni, la – 2 m adâncime, singurul de acest fel descoperit până acum în aria culturii Sântana de Mureș, de pe teritoriul țării noastre. Cu acest prilej, au fost date la iveală și două morminte de incinerare, dispuse în vecinătatea acestui rug, pe marginea de sud a secțiunii, ne referim

la M_{11} și la M_{12} , ambele depistate la adâncimea de $-1,70$ m. Alte trei morminte de înhumăție au fost eșalonate la diferite distanțe pe latura de nord a secțiunii. Întrucât acestea au fost surprinse doar parțial, a fost necesară executarea unor mici casete pentru delimitarea lor integrală. Este vorba de M_{10} , amplasat la 3 m de capătul de est al secțiunii, la $-1,15$ m adâncime, de M_{15} , mormânt în poziție chircită, situat în partea centrală, la $-1,75$ m și de M_{16} în apropierea rugului, la $-2,35$ m. Adâncimea medie a acestei secțiuni a oscilat între $-1,10$ m și $-2,35$ m, în funcție de adâncimea gropilor mormintelor. Săpăturile din campania anului 1963 s-au încheiat cu descoperirea M_{11} inh., depistat în malul de est al râpei, la $-2,40$ m – $2,50$ m adâncime (*fig. 1*).

Săpăturile din vara anului 1965 au urmărit de fapt rezolvarea aceluiași probleme majore, adică continuarea cercetărilor în vederea salvării mormintelor de pe raza terenului degradat, rămas nesăpat, precum și sondarea suprafeței necropolei în afara malurilor râpei, pentru a ne documenta cât mai bine asupra delimitării acesteia. Astfel, în campania din 1965 au fost executate un număr de șase secțiuni (S.V, S.VI, S.VII, S.VIII, S.IX și S.X).

Secțiunea nr. V a fost trasată la extremitățile de sud a secțiunilor nr. I, II, III și VIII, orientată est-vest, cu laturile de 23 m x 2 m.

Pe terenul acesteia au fost descoperite cinci morminte de incinerăție, plasate aproape în linie dreaptă pe axul secțiunii: M_{19} , către capătul de est al secțiunii, la $-1,40$ m adâncime; M_{20} în apropierea capătului de vest, la $-0,70$ m, iar celelalte sunt grupate în zona de mijloc a secțiunii; M_{14} , la $-0,85$ m; M_{15} , la $-0,30$ m și M_{16} , la $-0,85$ m. Adâncimea medie a secțiunii a variat între $0,70$ m și $-1,40$ m.

Secțiunea nr. VI a fost săpată în partea de nord a necropolei, paralelă cu S.IV, la interval de $0,70$ m, având laturile de $37,25$ m x $2,50$ m. Interesant este faptul că, pe traseul acestei secțiuni, aproape de capătul de vest, la -2 m, s-a delimitat cu precizie conturul rugului colectiv de incinerăție și anume, în partea sa nord-estică. În acest fel, s-a racordat perfect descoperirea parțială a rugului, surprinsă în S.VI cu aceea din S.IV, efectuată în 1963 (*fig. 1*).

În zona periferică a rugului și chiar în interiorul lui, au fost depistate două morminte de incinerăție: M_{24} , la $-2,10$ m adâncime și M_{28} , la $-2,20$ m, iar în partea centrală a secțiunii, și anume, pe latura sa nordică, s-au descoperit alte două morminte de incinerăție, alăturate; M_{22} și M_{23} , ambele la aceeași adâncime de $-1,85$ m. Spre capătul de est al secțiunii au fost descoperite două morminte de înhumăție: M_{27} , la $-0,80$ m și M_{28} , la $-1,10$ m adâncime. Privită în ansamblu, secțiunea nr. VI a cunoscut o adâncime medie de $-1,60$ m – $2,50$ m (*fig. 1* și *6*).

În ceea ce privește oscilațiile mari care există între adâncimea mormintelor, trebuie făcute anumite precizări și anume: s-a constatat că, aproape peste tot, acolo unde sunt înscrise diferențe mari între adâncimea mormintelor de incinerăție, care de obicei sunt îngropate la mai mică adâncime comparativ cu cele de înhumăție, acest fapt se

explică prin aceea că, secțiunile săpate în pantă, orientate est-vest sunt mult aluvionate către capetele de vest, sporind astfel grosimea stratului de sol vegetal, fapt care a dus, desigur, și la diferențierea adâncimii gropilor mormintelor, măsurate permanent de la nivelul solului actual (*fig. 1*).

Secțiunea VII a fost trasată în afara râpii, pe malul său de est, orientată nord-sud, cu laturile de 14 m x 2,50 m. Aceasta ne-a dat la iveală două morminte alăturate, situate în centrul secțiunii, unul de incinerare M₂₁, descoperit la – 0,75 m și altul de înhumare M₃₀, la – 1,50 m. Adâncimea medie a secțiunii a oscilat între – 1,10 m și – 1,75 m.

Secțiunea VIII a fost executată în interiorul râpii, amplasată exact pe marginea estică a terenului degradat, orientată nord-sud, paralelă cu S.II, săpată în 1963, având laturile de 29,20 m x 2 m. Pe traseul jumătății sudice a acestei secțiuni au fost surprinse trei morminte de înhumare, dispuse la egale distanțe între ele, e vorba de M₂₅, descoperit la – 1,40 m adâncime; de M₂₆, la – 1,15 m – 1,25 m și de M₂₉, la – 1,85 m. Adâncimea medie a secțiunii a variat în funcție de nivelul la care au fost descoperite mormintele, adică, între – 1,15 m – 1,85 m.

Concomitent cu efectuarea săpăturii în cadrul secțiunii nr. VIII, s-a deschis o mică casetă de 2,50 m x 1 m, situată la extremitatea sudică a secțiunii I, paralelă cu aceasta. În acest punct a fost dat la iveală M₂₁ inh., mormântul unui copil, complet descompus, ce se afla la baza stratului de pământ negru nisipos, la – 0,60 – 0,80 m.

Secțiunea nr. IX a fost trasată paralel cu S.V, având aceeași orientare, est-vest și aceleași dimensiuni, 23 m x 2 m. Pe traseul acesteia au fost descoperite cinci morminte de incinerare, dintre care: M₁₇, M₁₈ și M₂₇, amplasate în zona centrală a secțiunii, la – 1,05 m adâncime, iar celelalte două către extremitatea vestică, M₂₅, la – 1 m și M₂₆, la – 0,80 m. Secțiunea a avut o adâncime medie de – 1 m – 1,70 m (*fig. 1*).

Secțiunea X a fost săpată paralel cu S.IX, având aceeași orientare est-vest, iar laturile de 23 m x 3 m. Pe traseul ei au fost descoperite patru morminte, grupate în partea sa centrală. Dintre acestea, trei sunt de incinerare: M₂₉, situat la adâncimea de – 1,15 m; M₃₀, la – 0,90 m, M₃₁, la – 1,15 m și unul de înhumare, descoperit la adâncimi diferite ce oscilează între – 0,70 m – 1,40 m și – 2,20 m, provocate de alunecarea terenului, fapt care i-au produs mari degradări. Adâncimea medie a secțiunii a oscilat între – 1,15 m – 2,70 m (*fig. 1*).

Ultima campanie de cercetări arheologice, întreprinse în cadrul necropolei Sântana de Mureș, de la Lunca, din vara anului 1967, a avut drept scop:

- a). lichidarea săpăturilor în porțiunea de teren degradat, din extremitatea sudică a râpei;
- b). delimitarea conturului rugului colectiv de incinerare, și anume, a porțiunii de pe latura sa sud-vestică
- c). urmărirea în continuare a perimetrului necropolei, prin trasarea unor secțiuni perpendiculare sau paralele cu marginea de est a râpei. În vederea realizării obiectivelor

sus amintite a fost necesară executarea unui număr de șase secțiuni: S.XI, S.XII, S.XIII, S.XIV, S.XV și S.XVI.

Secțiunea nr. XI, cu laturile de 10 m x 2 m, orientată nord-sud, a fost trasată perpendicular pe S X. Săpăturile efectuate pe traseul acesteia s-au soldat cu descoperirea unui singur mormânt de incinerație, M₃₂, localizat în zona de mijloc a secțiunii, la – 0,85 m adâncime. Secțiunea a avut o adâncime medie de – 1 m (*fig. 1*).

Secțiunea nr. XII, orientată est-vest, cu laturile de 30 m x 2 m, a fost săpată perpendicular pe capătul de nord al S VII. Trasată pe teren în pantă, aceasta a scos la iveală un număr de trei morminte, două de incinerație și unul de inhumăție, toate situate în apropierea laturii de sud a secțiunii. M₃₆ inc. se află la 10,50 m distanță de extremitatea vestică a secțiunii, la – 0,55 m adâncime, iar celelalte două, M₃₅ inc. și M₃₅ inh. sunt amplasate la 18,50 m, față de același reper, ambele descoperite la – 0,35 m. Adâncimea medie a secțiunii a variat între – 1 m și – 1,50 m (*fig. 1*).

Secțiunea nr. XII prezintă o importanță deosebită pentru cercetările de la Lunca, deoarece aceasta a fost executată în teren nederanjat, la mare distanță față de “Râpa cu oale”, care, desigur, reprezintă zona centrală a necropolei, unde mormintele se găsesc în număr mare pe un spațiu relativ restrâns.

Ținând cont de faptul că, pe traseul secțiunii nr. XII, pe o distanță de 30 m, mormintele sunt mult mai rare, numai trei la număr, acesta reprezintă un indiciu că, zona respectivă se află la periferia necropolei. Același lucru poate fi urmărit și în celelalte secțiuni (S.IV, S.VI, S.VII, S.XI, S.XV și S.XVI) care sunt dispuse de jur împrejur pe malurile râpei.

Secțiunea nr. XIII, lungă de 12 m și lată de 2,50 m, orientată est-vest a fost trasată paralel cu S X, perpendiculară pe capătul de nord al S XI. Pe traseul acesteia a fost descoperit un singur mormânt de incinerație, M₃₇, situat către extremitatea vestică, la – 0,50 m. Adâncimea medie a secțiunii este de – 1,60 m (*fig. 1*).

Secțiunea nr. XIV, orientată est-vest, cu laturile de 16,50 m x 3 m este paralelă cu S.XIII, trasată perpendicular pe mijlocul secțiunii XI. Săpăturile efectuate pe traseul acesteia s-au soldat cu descoperirea a patru morminte, dintre care trei de incinerație, amplasate către extremitatea estică: M₃₈ și M₃₉, la – 1,50 m adâncime și M₄₀, la – 1,60 m. Cel de al patrulea mormânt este de inhumăție, M₃₆, aproape complet distrus, fiind situat în partea de vest a secțiunii, la – 0,90 m adâncime. Demn de menționat este că, în zona centrală a secțiunii s-au descoperit ruinele unui cuptor (pietrar) din secolul al X-la, împreună cu inventarul său, surprins la adâncimea de – 1,10 m. Adâncimea medie a secțiunii a oscilat între – 1,10 m – 1,60 m (*fig. 1*).

Secțiunea nr. XV, cu laturile de 9,30 m x 2,50 m, orientată est-vest, a fost trasată chiar pe malul râpii de sud, paralelă cu aceasta. Deși săpăturile au pătruns până la – 2 m adâncime, în stratul de pământ galben cu concrețiuni calcaroase, aceasta este sterilă din punct de vedere arheologic.

Secțiunea nr. XVI, cea mai mare dintre secțiunile săpate la Lunca, cu laturile de 39 m x 2,50 m, orientată nord-sud, a fost executată în terasă pe malul estic al râpii (*fig. 1*). Săpăturile efectuate în perimetrul acesteia au dat la iveală un număr de patru morminte, dintre care, două de incinerare, M₃₃ și M₃₄, localizate în partea de nord a secțiunii, ambele la – 0,50 m adâncime, precum și două morminte de înhumare, situate aproximativ în zona mijlocie a secțiunii: M₃₃, descoperit la – 1,30 m și M₃₄, la – 1,70 m. Adâncimea medie a secțiunii a fost de – 1,30 m - 2,40 m.

Secțiunea XVI, fiind săpată chiar pe marginea de est a râpei a contribuit în mare măsură și la protejarea terenului împotriva degradării (*fig. 5/2*).

În perioada finală a campaniei din vara anului 1967, s-a procedat la degajarea porțiunii de teren, situat la extremitatea vestică a secțiunii IV, și anume, între latura sa de sud și malul nordic al râpei, pe o lungime de 4 m și o lățime ce oscila între 1 m și 4 m, conform malului arcuit al acesteia, având drept scop obținerea unei imagini de ansamblu asupra rugului colectiv de incinerare (*fig. 1*).

În urma executării acestei săpături s-a reușit să se delimiteze complet, nu numai vatra acestui rug, care se înscrie într-o formă rectangular-ovalizată, lungă de 8 m și lată de 4 m, orientată nord-est – sud-vest, dar și descoperirea unui mormânt de incinerare, M₄₁, ultimul din seria acestor morminte de la Lunca, surprins la extremitatea sud-vestică a rugului, la adâncimea de – 2 m. Săpăturile efectuate în acest punct au atins adâncimi care se înscriu între limitele medii de – 1,30 m – 2,40 m.

II.3. ARIA NECROPOLEI

Pe baza executării celor 16 secțiuni, precum și a casetelor deschise, am reușit să acoperim în întregime, atât terenul degradat al necropolei, cât și secționarea unor suprafețe în teren nederanjat, săpate dincolo de malurile acestei râpe (*fig. 1*). Ținând cont de faptul că, din totalul celor 77 de morminte descoperite în necropola de la Lunca, 55 au fost salvate din terenul degradat, și anume de pe traseul secțiunilor: S.I, S.II, S.III, S.V, S.VIII, S.IX, S.X, S.XIII, S.XIV, iar restul de 22 de morminte, din secțiunile exterioare râpei, trasate în teren nederanjat, care au pătruns mult către zona periferică a necropolei, e vorba de secțiunile: S.IV, S.VI, S.VII, S.XI, S.XII, S.XV și S.XVI, cu dimensiuni mult mai mari decât celelalte, se poate aprecia că, zona centrală a necropolei se afla în terenul degradat, iar dincolo de malurile râpei, unde mormintele sunt mult rarefiate, ne situăm în apropiere de limita periferică a necropolei (*fig. 1*).

Datorită configurației terenului afectat acestei necropole, și îndeosebi, a descoperirii mormintelor, s-a ajuns la concluzia că, o mare parte din suprafața acestei

necropole, ne referim în special la partea sa de vest, a fost distrusă cu mult înainte de începerea săpăturilor, prin alunecarea malului stâng în apa pârauului Covurlui.

Referitor la felul cum sunt dispuse mormintele în planul general al necropolei nu ne putem pronunța cu certitudine, întrucât terenul este degradat din cauza alunecării. Cu toate acestea, la o privire mai atentă se poate observa o aliniere în mai multe șiruri, orientate nord-sud și chiar prezența a două grupuri de morminte, orânduite într-o formă ovală: unul situat pe traseele S.I, S.II, S.III, iar altul pe traseele S.V, S.IX, S.X, ambele localizate în zona centrală a secțiunilor. Mormintele prezintă spații lejere de acces pe întreg cuprinsul necropolei fără ca acestea să se întretaie sau să se suprapună, ceea ce denotă că, pe toată perioada existenței sale acestea aveau anumite semne distinctive, fie o moviliță de pământ, o piatră mare sau chiar mai multe pietre. Prezența mărmuriilor situate deasupra mormintelor a contribuit la înlăturarea interferării sau a suprapunerii acestora, de unde se poate deduce că exista “o anumită ordine în instalarea și planul cimitirelor, ca și în așezarea mormintelor, indicând probabil existența unei comunități de conducere a cultului și riturilor funerare”.¹

Din cele cunoscute până acum din literatura de specialitate, reiese în mod clar că, situații similare celei de la Lunca privind dispunerea oarecum sistematică a mormintelor în cadrul necropolelor Sântana de Mureș sunt întâlnite și la Oinac, Târgșor, Independența, în Muntenia,² la Lețcani, în Moldova, precum și în cele dintre Prut și Nistru, de pe teritoriul Republicii Moldova.

Spre deosebire de alte necropole de tip Sântana de Mureș, de pe teritoriul țării noastre, unde mormintele de înhumare dețin un loc prioritar, la Lunca numărul mormintelor de incinerare este predominant (41), față de cele de înhumare (36). Nu este lipsit de importanță nici faptul că, mormintele de incinerare sunt prezente în toate secțiunile, intercalate printre cele de înhumare, de unde reiese în mod clar că, practicarea ritului incinerării a dăinuit aici până în perioada finală a acestei necropole (*fig. 1*).

II.4. STRATIGRAFIA NECROPOLEI

În ceea ce privește stratigrafia, aceasta este cât se poate de simplă, bineînțeles, în afară de suprapunerea unui singur cuptor (pietrar) din secolul al X-lea e.n., descoperit în partea de sud a necropolei, pe traseul S.XIV, la – 1,10 m adâncime. În general, terenul necropolei prezintă la suprafață un strat de pământ galben depus (aluvionar), care

¹ Cf. G.B. Fedorov, în: “SA”, 1958, 3, p. 234; *Idem*, *Naselenie prutsko-dnestrovskogo meždurečija*, MIA, 89, 1960, p. 236-243; B. Mitrea, C. Preda, *op.cit.*, p. 119; la Tîrgșor au fost surprinse întretăieri de morminte, vezi: Gh. Diaconu, *Tîrgșor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, București, 1965, p. 16-18; Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 206.

² Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 119.

variază între 0,25 m și 0,70 m grosime. Sub acesta se află stratul de pământ negru nisipos (solul vegetal), gros de 0,70 m – 0,80 m. La baza acestui strat a pătruns cea mai mare parte dintre gropile mormintelor de incinerație și chiar unele morminte de înhumare, ne referim la cele de copii. Urmează stratul de pământ cafeniu nisipos, gros de 0,40 m – 0,50 m. Acesta a fost străbătut în mare măsură de către gropile mormintelor de înhumare și numai în rare cazuri de cele de incinerație.

Stratul de pământ galben cu concrețiuni calcaroase începe la aproximativ – 1,25 m de la nivelul solului actual. În orice caz, stratul de pământ galben a fost perforat de majoritatea gropilor mormintelor de înhumare, atingând adâncimi care au depășit în mare parte – 1,60 m. În această situație a trebuit ca toate secțiunile să fie săpate adânc în stratul de pământ galben pentru a surprinde cu mai multă ușurință conturul gropilor mormintelor, care uneori, au atins adâncimea de – 2 m și chiar – 2,90 m. Totuși, în zona de est a necropolei, acolo unde terenul este în pantă și mult corodat din cauza viiturilor și a torenților, adâncimea secțiunilor diminuează mult, abia atingând – 1 m, în stratul de pământ galben, ne referim îndeosebi, la S.XII, secțiune periferică, săpată în pantă, orientată est-vest (*fig. 1*).

În cele ce urmează, ținem să precizăm că, pe întreg parcursul acestei lucrări monografice, atât mormintele de incinerație, cât și cele de înhumare sunt numerotate cu cifre arabe, în mod separat și paralel, în ordinea descoperirii lor, fiecare în cadrul secțiunii sale.

Descrierea integrală a mormintelor o facem începând cu cele de incinerație, deoarece acestea privesc din punct de vedere al tradiției sacre rituale, au prioritate numerică în contextul descoperirilor arheologice al necropolei birituale Sântana de Mureș, de la Lunca, fiind în directă legătură cu tradiția ritual funerară a strămoșilor noștri direcți, daco-geții.

II.5. DESCRIEREA MORMINTELOR DE INCINERAȚIE

Mormântul de incinerație nr. 1. S-a descoperit spre capătul de nord al secțiunii I/1963, la – 1,25 m, în zăcământul negru compact. Mormântul constă dintr-un vas – urnă în stare fragmentară, ușor înclinat spre est, conținând oase umane calcinate și multă cenușă. În jurul urnei s-au găsit câteva fragmente ceramice dintr-un fund de strachină, care, desigur, au servit în loc de capac. După consistența oaselor, mormântul aparține unui matur.

Inventar:

1. Borcan sferoidal, folosit drept urnă de incinerație, reîntregit, cu buza răsfântă, gura largă, fundul plat și pereții subțiri, friabili. Este lucrat la roată, din pastă de aspect cimentos, zgrunțuroasă, gălbui-cărmizie, ornamentat pe umăr cu șase incizii orizontale. Prezintă puternice urme de ardere secundară pe întreaga suprafață exterioară, precum și în interiorul vasului. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,225 m; d.m. – 0,190 m; d.g. – 0,120 m; d.f. – 0,770 m; inv. 7379 (*fig. 7/1*).

2. Cuțitaș de toaletă, de bronz, cu peduncul la mâner, muchia și lama ușor curbată la vârf, bine conservat. Dimensiuni: lung. – 0,067 m; lăț. – 0,010 m; inv. 20454 (*fig. 12/1*).

Mormântul de incinerație nr. 2. Descoperit în secțiunea I/1963, la – 0,80 m, în pământul negru nisipos. Este reprezentat de un vas – urnă, ușor înclinat spre nord, având în interior oase umane calcinate, foarte friabile, probabil, de copil, împreună cu multă cenușă. Capacul urnei este improvizat dintr-un fund de amforă romană. (*fig. 7/2*)

Inventar:

1. Borcan sferoidal-tronconic, folosit drept urnă. Are gura largă, gâtul canelat, buza evazată, profilată unghiular, umărul proeminent și fundul plat, lucrat la roată, din pastă cimentoasă, zgrunțuroasă, gălbui-cenușie, cu pereții groși, ornamentat cu două caneluri fine, dispuse pe umăr. Prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,110 m; d.m. – 0,125 m; d.g. – 0,100 m; d.f. – 0,070 m; inv. 7324 (*fig. 7/2*).

2. Fund plat de amforă romană – capac de urnă de incinerație, lucrat la roată, din pastă bună, cărmizie, cu pereții groși. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: d.f. – 0,065 m; inv. 7324 (*fig. 7/2*).

3. Trei fragmente dintr-un pieptene de os, prinse în nituri de bronz (*fig. 12/27*).

Mormântul de incinerație nr. 3. Pe traseul secțiunii I/1963, la – 1,30 m, în pământul cafeniu nisipos, s-au descoperit mai multe oase umane calcinate, amestecate cu cenușă, depuse în groapă, fără urnă. Oasele se aflau îngrămădite pe o mică suprafață

circulară, al cărui diametru nu depășea 0,25 m – 0,30 m (*fig. 7/3*). După dimensiunile relativ reduse și îndeosebi, după consistența oaselor credem că mormântul a aparținut unui copil. De cele mai multe ori mormintele de copii sunt prezentate în urne superficiale, improvizate, alcătuite din diferite fragmente ceramice sau sunt lipsite de urnă.

Nu are inventar.

Mormântul de incinerare nr. 4. În intervalul dintre secțiunile I-III/1963, spre capătul de nord, la – 0,80 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un vas – urnă în stare fragmentară. (*fig. 7/4*) Mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Fund de borcan – urnă funerară, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu fundul plat, ornamentat cu incizii orizontale. Capacul urnei era alcătuit din câteva fragmente ceramice, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, partea superioară a unui borcan, precum și fragmente dintr-o strachină, din pastă fină gălbui-cenușie.

Mormântul de incinerare nr. 5. Pe traseul secțiunii II/1963, în apropierea capătului de nord, la – 0,60 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit o urnă de incinerare alcătuită din două funduri de vase, așezate unul peste altul. Fundul de vas folosit drept capac este mai mare în diametru și are pereții mai groși comparativ cu acela al urnei.

După înfățișarea sărăcăcioasă a urnei și a oaselor umane calcinate, de mici dimensiuni, puține la număr și friabile, mormântul aparține unui copil. (*fig. 7/5*)

Inventar: Urnă de incinerare compusă din două funduri de borcane, sferoidale, din pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie, lucrate la roată.

Mormântul de incinerare nr. 6. Pe traseul secțiunii II/1963, în apropierea capătului de nord, la – 0,70 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un vas – urnă, în stare fragmentară, fără capac, având în interior oase umane calcinate, amestecate cu cenușă. Mormântul aparține unui copil.

Inventar: Fund plat de borcan – urnă de incinerare, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, gălbuie, cu urme de ardere secundară. Dimensiuni: d.f. – 0,078 m; inv. 7516. (*fig. 7/6*) Capacul este format din diferite fragmente ceramice.

Mormântul de incinerare nr. 7. Descoperit pe traseul secțiunii I/1963, spre capătul de nord, la – 1,40 m, în pământul cafeniu nisipos. Este alcătuit dintr-un vas – urnă având în interior numeroase oase umane calcinate, amestecate cu cenușă, precum și o serie de obiecte de podoabă și o fusaiolă.

Urna este compusă din oale în stare fragmentară: una folosită ca urnă și alta mai mică, drept capac, introdusă cu gura în borcanul urnă (*fig. 7/7*). Pe baza pieselor din inventar și dimensiunile oaselor calcinate, mormântul aparține unei persoane feminine umane.

Inventar:

1. Borcan din pastă de aspect cimentos, zgrunțuros, de culoare cenușie, cu pietricele și nisip în compoziție, lucrat la roată, sferoidal, cu gura largă, buza răsfrântă, profilată, fundul plat, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,220 m ; d.g. - 0,140 m; d.m. - 0,190 m; d.f. - 0,110 m; inv. 7314 (*fig. 7/7*).

2. Borcan capac - urnă de incineratie, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, roșie - cărămizie, sferoidal - aplatizat, cu buza răsfrântă, profilată, gura largă, fundul mic concav, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,103 m ; d.g. - 0,110 m; d.m. - 0,137 m; d.f. - 0,067 m; inv. 7308 (*fig. 7/7*);

3. Treisprezece mărgelile diferite ca material, mărime, forme și decor, trecute prin foc: două din calcedoni, globular - aplatizate, parțial corodate (*fig. 12/6-7*); două din cornalină, poliedrice, fațetate romboidal, alburii, depreciate de foc (*fig. 12/8-9*); un fragment de mărgelă din cornalină (*fig. 12/10*); șapte de sticlă dintre care două globulare, albastre, două fragmente, unul poliedric și altul globular, ornamentate cu ochi galbeni și trei de formă tronconică, albe; două întregi și una fragmentară, inv. 9510 (*fig. 12/11-18*);

4. O verigă inelară, de bronz, cu capetele împreunate și nesudate, trecută prin foc, inv. 20432 (*fig. 12/2*).

5. Două pandantive din tablă de bronz, în formă de căldărușe, cu tortițele lipsă din vechime, puternic deformate din cauza focului incinerării, inv. 9685 (*fig. 12/3-4*);

6. O fusaiolă de lut ars, bitronconică, cu capetele concave, cărămizie, fisurată radial, în patru segmente, ce prezintă evidente urme de ardere secundară, inv. 20627 (*fig. 12/5*).

Mormântul de incineratie nr. 8. Descoperit pe traseul secțiunii II/1963, spre capătul de nord, la - 1,05 m, în pământul negru nisipos. Vasul-urnă constă dintr-un fund de borcan, așezat cu partea inferioară în sus. Sub fundul vasului-urnă se aflau mai multe oase umane calcinate, friabile, însoțite de cenușă. Faptul că printre oasele calcinate s-a găsit un dinte de mici dimensiuni, ne determină să presupunem că mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Fund de oală - urnă de incineratie, fără capac, lucrat rudimentar cu mâna, din pastă grosieră, roșie - cărămizie. Prezintă puternice urme de ardere secundare în interior. Dimensiuni: d.f. - 0,705 m; inv. 7442 (*fig. 8/8*).

Mormântul de incinerație nr. 9. A fost descoperit pe traseul secțiunii II/1963, la – 1,40 m, în pământul cafeniu nisipos. Vasul – urnă constă dintr-un fund de borcan răsturnat, orientat cu deschiderea către vest, deranjat din cauza alunecării terenului. Urna conținea puține oase umane calcinate. Prezența acestei urne sărăcăcioase comparativ cu altele similare, descoperite la Lunca, ne determină să afirmăm că aparține unui copil.

Inventar:

1. Fund de borcan mare, plat, din pastă de aspect cimentos, zgrunțuroasă, cu pietricele și nisip în compoziție, lucrat la roată, prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: d.f. - 0,103 m; inv. 7515 (fig. 8/9).

Mormântul de incinerație nr. 10. S-a descoperit pe traseul secțiunii III/1963, tangent cu peretele de vest al acesteia, la – 0,95 m, în pământul cafeniu. Vasul-urnă este concretizat într-un borcan, în stare fragmentară, acoperit de un fund de castronaș. În interiorul urnei s-au găsit oase umane calcinate amestecate cu cenușă. După dimensiunile oaselor și friabilitatea lor, mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerație, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, de culoare gri, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul mic și plat, ornamentat cu o incizie orizontală, ușor adâncită, situată pe umăr, reconstituit. Conține oase calcinate de copil, amestecate cu cenușă. Dimensiuni: î - 0,122 m; d.g. – 0,093 m; d.m. – 0,127 m; d.f. – 0,055 m; inv. 7455 (fig. 8/10).

Mormântul de incinerație nr. 11. A fost descoperit în peretele de sud al secțiunii IV/1963, spre capătul de vest al acesteia, la – 1,70 m, în pământul galben, imediat la baza pământului cafeniu nisipos. Este alcătuit dintr-un vas-urnă, în stare fragmentară, fără capac, având în interior oase umane calcinate, cenușă, cărbuni și mici fragmente de sticlă. Pământul din jurul urnei era înroșit din cauza arderii. După dimensiunile reduse ale oaselor calcinate, reiese că mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Urnă de incinerație este alcătuită din câteva fragmente ceramice, reprezentând două funduri de borcane sferoidale, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie, lucrate la roată (fig. 8/11).

Mormântul de incinerație nr. 12. S-a descoperit spre capătul de vest al secțiunii IV/1963, la – 1,70 m, în pământul cafeniu nisipos, fără urnă. Oasele umane calcinate erau depuse într-o groapă simplă, amestecate cu cenușă, cărbuni și mici fragmente de sticlă vitrificată. În jurul oaselor calcinate s-au găsit izolat și câteva

fragmente ceramice. Pământul din jurul mormântului era puțin înroșit din timpul incinerării. Mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Câteva fragmente ceramice izolate, foarte mărunțite, care nu pot constitui urna acestui mormânt. Ele au fost culese, probabil de pe vatra rugului colectiv al necropolei, odată cu oasele incinerate ale acestui defunct (fig.8/12).

Mormântul de incinerație nr. 13. Descoperit în intervalul de teren dintre secțiunile I-III/1963, la – 1,10 m, în pământul cafeniu nisipos. Este format dintr-un vas-urnă, fără capac, având în interior oase umane calcinate, amestecate de cenușă. Mormântul aparține unui copil.

Inventar:

1. Urna compusă din cinci fragmente ceramice de amforetă romană, din pastă bună, roșie-cenușie, lucrată la roată, ornamentată cu linii adânc incizate pe întreaga suprafață exterioară a vasului (fig. 8/13).

Mormântul de incinerație nr. 14. S-a descoperit pe traseul secțiunii V/1965, la – 0,85 m, în pământul negru nisipos. Mormântul este alcătuit din numeroase oase umane calcinate, depuse grămadă, însoțite de câteva fragmente ceramice și o mărgea mare, trecută prin foc. Mormântul aparține unei persoane feminine mature.

Inventar:

1. Diferite fragmente ceramice aparținând la o serie de vase, lucrate la roată și anume: torți de amforă romană, de borcane sferoidale, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, de căni și străchini, din pastă fină, cenușie, care au servit la acoperirea oaselor umane, depuse direct pe pământ (fig. 8/14).

2. Mărgea plată, fațetată, de culoare albă, trecută prin foc (fig. 12/29).

Mormântul de incinerație nr. 15. Descoperit pe traseul secțiunii V/1965, la – 0,30 m, în pământul negru, alcătuit dintr-un vas-urnă cu capac, având în interior puține oase umane calcinate, amestecate cu cenușă. După structura și dimensiunile oaselor, mormântul credem că aparține unei persoane mature, de sex masculin.

Inventar:

1. Borcan fragmentar – urnă de incinerație, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărmizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, gura largă și fundul plat, reconstituit. Este ornamentat pe umăr cu patru caneluri ușor adâncite, dispuse bandat. Dimensiuni: d.g. – 0,105 m; d.m. – 0,132 m; inv. 7441 (fig. 8/15).

2. Fund de borcan plat – capac de urnă de incinerație, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, gălbui, sferoidal. Dimensiuni: d.f. – 0,082 m; inv. 7441 (fig. 8/15). În

afară de acest fund de borcan, capacul urnei era acoperit cu mai multe fragmente ceramice aparținând unor tipuri de vase diferite.

Mormântul de incinerație nr. 16. S-a descoperit pe traseul secțiunii V/1965, la – 0,85 m, în pământul negru nisipos. Urna este alcătuită din mai multe fragmente ceramice, amestecate cu oase umane calcinate, puternic descompuse, cu cenușă și cărbuni. Oasele calcinate fiind foarte mărunte, din ele nu s-a putut salva nimic. Menționăm că secțiunea a V-a pe toată lungimea sa, a fost deranjată datorită alunecării trenului. Mormântul aparține unui copil (fig. 8/16).

Inventar:

1. Urnă de incinerație alcătuită din diferite fragmente ceramice, puternic sfărâmate, aparținând mai multor tipuri de vase, din pastă fină, cenușie și din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrate la roată.

Mormântul de incinerație nr. 17. S-a descoperit tangent cu peretele de nord al secțiunii IX/1965, la – 1,05 m, în pământul negru nisipos. Este alcătuit dintr-un vas-urnă, reprezentat de un fund de borcan, acoperit cu câteva fragmente ceramice. În interiorul urnei s-au găsit numeroase oase umane calcinate, amestecate cu cenușă. Pe unul dintre oase s-au observat pete verzui de cocleală de la anumite obiecte de bronz, din inventarul mormântului. După cantitatea de oase umane calcinate, și îndeosebi, după dimensiunile lor, considerăm că, mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin (fig. 8/17).

Inventar: 1. Borcan fragmentar – urnă de incinerație, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărmizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza și gâtul lipsă, fundul plat, reconstituit. Capacul urnei este format din câteva fragmente ceramice. Urna prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: d.m. – 0,180 m; d.f. – 0,085 m; inv. 7456 (fig. 8/17).

Mormântul de incinerație nr. 18. A fost descoperit tangent cu peretele de nord al secțiunii IX/1965, lângă urna nr. 17, la – 1,05 m, în pământul negru nisipos. Vasul urnă constă dintr-un fund de borcan, fără capac, având în interior oase umane calcinate amestecate cu cenușă, cărbuni, o sulă de bronz, în patru muchii și un fragment de sârmă de bronz, puternic oxidat. Mormântul, după consistența inventarului, aparține unei persoane mature, de sex masculin (fig. 9/18).

Inventar:

1. Borcan fragmentar – urnă de incinerație, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu fundul plat, partea superioară lipsă, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: d.m. – 0,185 m; d.f. – 0,085 m; inv. 7451 (fig. 9/18).

2. Sulă de bronz, în patru muchii, cu peduncul la mâner și vârful puternic ascuțit, ușor curbat. Dimensiuni: înaltă de 0,09 m (fig. 12/28).

Mormântul de incinerare nr. 19. Spre capătul de est al secțiunii V/1965, la – 1,40 m, la baza stratului de pământ negru nisipos, s-a descoperit un vas-urnă, având drept capac un alt vas ceramic fragmentar. În interiorul urnei s-au găsit multe oase umane calcinate, amestecate cu cenușă și cărbuni, două fusaiole și două mărgel. După structura oaselor și caracterul inventarului, mormântul aparține unei persoane mature, de sex feminin (fig. 9/).

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerare, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie, de formă sferoidală, cu buza profilată, ușor evazată, gura largă și fundul cu ramă inelară, profilată, concav, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î – 0,180 m; d.m. – 0,180 m; d.g. – 0,130 m; d.f. – 0,100 m; inv. 7433 (fig. 9/19).

2. Borcan – capac de urnă de incinerare, din pastă zgrunțuroasă, cărămizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul cu ramă inelară, ușor concav, reconstituit. Prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: î – 0,170 m; d.m. – 0,180 m; d.g. – 0,120 m; d.f. – 0,090 m; inv. 7458 (fig. 9/19).

3. Fusaiolă de lut ars, bitronconică, cu extremitățile concave, de culoare gălbui-cenușie, frumos lustruită, arsă secundar, inv. 20622 (fig. 12/19);

4. Fusaiolă de lut ars, gălbui-cenușie, lustruită, cu extremitățile concave, știrbită puternic în două puncte, inv. 20626 (fig. 12/20);

5. Două mărgel de sticlă, puternic vitrificate, nerecuperabile.

Mormântul de incinerare nr. 20. Spre capătul de vest al secțiunii V/1965, la – 0,70 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerare, fără urnă. Oasele umane calcinate erau depuse direct în groapă, amestecate cu cenușă și mici grăuncioare de cărbuni. După aspectul oaselor umane destul de friabile, mormântul aparține unui copil (fig. 9/20).

Mormântul de incinerare nr. 21. S-a descoperit pe traseul secțiunii VII/1965, la – 0,75 m, la baza stratului de pământ negru nisipos. Urna și capacul sunt concretizate de numeroase fragmente ceramice având în interior oase umane calcinate amestecate cu cenușă și câteva fragmente de pieptene de os, trecute prin foc (fig. 9/21). Mormântul aparține unui copil.

Inventar: 1. Urnă de incinerare, alcătuită din numeroase fragmente ceramice, aparținând la diferite forme de vase, lucrate la roată, ne referim la cele de amfore

romane, din pastă bună, cărămizie, la cele de borcane, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie și cenușie etc. (fig. 9/21).

2. Trei fragmente de pieptene de os prevăzute cu găuri pentru nituri de bronz (fig. 12/27).

Mormântul de incinerare nr. 22. Pe traseul secțiunii VI/1965, tangent cu peretele de nord, la - 1,85 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerare fără urnă. Oasele calcinate erau depuse direct pe pământ într-o groapă simplă. Pe lângă oasele umane calcinate și cenușă, în mormânt s-a găsit și o cataramă mare de fier (fig. 9/22). Ținând cont de structura oaselor și de dimensiunile cataramei, mormântul credem că aparține unei persoane mature de sex masculin.

Inventar:

1. Cataramă mare de fier, oxidată, cu veriga ovală, hexagonală în secțiune, spinul fațetat și vârful arcuit, petrecut peste veriga cataramei, inv. 9697 (fig. 12/21).

Mormântul de incinerare nr. 23. A fost descoperit pe traseul secțiunii VI/1965, în imediata apropiere a M.inc. 22, la - 1,85 m, în pământul negru nisipos. Este alcătuit dintr-un fund de vas-urnă, în stare fragmentară, având în interior oase umane calcinate, amestecate cu mici fragmente de sticlă albastră, resturi de mărgelile vitrificate, precum și o mărgică fațetată, de culoare alburie, trecute prin foc. Mormântul aparține unei persoane mature de sex feminin (fig. 9/23).

Inventar:

1. Fund de oală plat – urnă de incinerare, din pastă grosieră, lucrat cu mâna, ars la roșu-cărămiziu, prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: d.f. – 0,085 m; inv. 7462 (fig. 9/23).

2. Mărgea de cornalină, poliedrică, fațetată romboidal, trecută prin foc, de culoare alburie (fig. 12/22). Menționăm și prezența unor fragmente de mărgelile, din sticlă albastră, vitrificate (fig. 12/23).

Mormântul de incinerare nr. 24. Pe traseul secțiunii VI/1965, la extremitatea nordică a vetrei rugului colectiv de incinerare al necropolei, la - 2,10 m, în pământul galben, s-a descoperit un vas-urnă, în stare fragmentară, conținând oase umane calcinate, friabile, amestecate cu cenușă. Mormântul aparține unui copil (fig. 9/24).

Inventar:

1. Fragmente ceramice ce aparțin unui borcan sferoidal - urnă de incinerare, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată.

Mormântul de incinerare nr. 25. Către capătul de vest al secțiunii IX/1965, la - 1m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerare, cu urnă,

alcătuită din numeroase fragmente ceramice, puternic sfărâmate și deranjate din cauza alunecării terenului, având în interior oase umane calcinate, amestecate cu cenușă și cărbuni. După structura oaselor, mormântul aparține unui copil (fig. 9/25).

Inventar:

1. Urnă de incinerație formată din diferite fragmente ceramice, ce aparțin mai multor tipuri de vase, din pastă fină, cenușie, lucrate la roată.

Mormântul de incinerație nr. 26. Spre capătul de vest al secțiunii IX/1965, la – 0,80 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerație, alcătuit dintr-un vas-urnă, spart în regiunea buzei, acoperit cu câteva fragmente ceramice, orientat cu gura către nord-vest, puternic deranjat din cauza alunecării terenului. În interiorul urnei s-au găsit oase umane calcinate, mici fragmente de sticlă vitrificată, precum și lama unui cuțitaș de bronz. Mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin (fig. 9/26).

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerație, lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, cu buza profilată și răsfântă, gura largă, fundul plat, ornamentat cu două caneluri, ușor adâncite, dispuse pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,130 m; d.m. – 0,134 m; d.g. – 0,105 m; d.f. – 0,64 m, inv. 7350 (fig. 9/26);

2. Cuțitaș de bronz, cu peducul la mâner, lama și muchia curbate la vârf, oxidat, bine conservat. Dimensiuni: lung – 0,10 m; lat – 0,01 m; inv. 20437 (fig. 12/24).

Mormântul de incinerație nr. 27. Pe traseul secțiunii IX/1965, la – 1,05 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerație, format dintr-un vas – urnă, improvizat din fundul unei amfore romane, așezat cu partea inferioară în sus. În jurul urnei se aflau și alte fragmente ceramice. Sub fundul amforei s-au găsit mulți cărbuni și cenușă, amestecată cu câteva oase umane calcinate, deosebit de mărunte și friabile, de unde deducem că mormântul aparține unei copil. După ridicarea urnei, pământul era puternic înroșit din cauza incinerării (fig. 9/27).

Inventar:

1. Urnă de incinerație, constituită din mai multe fragmente ceramice, specifice anumitor tipuri de vase, lucrate la roată și anume: de amfore romane, de borcane sferoidale, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cenușie și cărămizie, de străchini din pastă fină, cenușie etc.

Mormântul de incinerație nr. 28. Spre capătul de vest al secțiunii VI/1965, la – 2,20 m, în pământul cafeniu nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerație, concretizat într-un vas-urnă, având drept capac câteva fragmente ceramice. Cea mai mare parte dintre oasele umane calcinate erau situate în jurul urnei, către partea de nord

și numai o mică parte se aflau în interiorul ei, amestecate cu cenușă. Datorită consistenței oaselor umane, multe la număr și de mari dimensiuni, mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin.

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerare, din pastă de aspect cimentos, gălbui-cărămizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul plat, ornamentat cu trei incizii fine, dispuse pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,135 m; d.m. – 0,120 m; d.g. – 0,100 m; d.f. – 0,060 m; inv. 7446 (fig. 9/28).

Mormântul de incinerare nr. 29. Pe traseul secțiunii X/1965, către malul de sud, la –1,15m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerare, alcătuit dintr-un vas-urnă, cu buza spartă parțial, acoperit cu câteva fragmente ceramice. În interiorul urnei s-au găsit cărbuni, cenușă și foarte puține oase umane calcinate, friabile, de unde deducem că, mormântul aparține unui copil, ale cărui oase au putut fi aproape complet arse în timpul incinerării (fig. 10/29).

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerare, din pastă grosieră, gălbui-cenușie, lucrat cu mâna, sferoidal, cu gâtul scurt, cilindric, buza dreaptă, gura larg deschisă, fundul plat, reconstituit. Prezintă ușoare urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$. – 0,125 m; d.m. – 0,130 m; d.g. – 0,110 m; d.f. – 0,075 m; inv. 7355 (fig. 10/29).

Mormântul de incinerare nr. 30. Urnă descoperită pe traseul secțiunii X/1965, la – 0,90 m, în pământul negru nisipos, concretizată într-un vas în stare fragmentară, având în interior cărbuni, amestecați cu sporadice oase umane, calcinate, de dimensiuni minuscule, de unde deducem că, mormântul aparține unui copil al cărui schelet a fost ars complet în timpul incinerării (fig. 10/30).

Inventar:

1. Fragmente ceramice de borcan sferoidal – urnă de incinerare, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, asociate cu fragmente din pastă grosieră, cărămizie, specifice unor oale, lucrate rudimentar cu mâna, în special, pânțe de vase, folosite drept capac urnei.

Mormântul de incinerare nr. 31. Urna a fost descoperită pe traseul secțiunii X/1965, la – 1,15 m, în pământul negru nisipos, alcătuită din mai multe fragmente ceramice, din pastă grosieră, răvășite. Sub fragmentele ceramice s-au găsit numeroși cărbuni și oase umane calcinate, împreună cu o patină din os mare de animal și o piatră silicioasă, trecute prin foc. Pe baza structurii urnei și a inventarului ei sărăcăcios, nu este exclus ca mormântul să aparțină unui matur, de sex masculin (fig. 10/31).

Inventar:

1. Fund de oală perforat central – urnă de incinerare, din pastă grosieră, lucrat cu mâna, de culoare cărămizie, cu fundul plat, prezintă urme de ardere secundară. Capacul urnei este alcătuit din câteva fragmente ceramice de vase, din pastă grosieră, lucrate cu mâna.

2. În jurul urnei s-a găsit o patină de os, de animal și o piatră . gresie silicioasă, arse secundar.

Mormântul de incinerare nr. 32. Spre capătul de sud al secțiunii XI/1965, la - 0,85 m, în pământul negru nisipos, s-a descoperit un vas-urnă, sfărâmat din cauza terenului alunecos, conținând în interiorul său oase umane calcinate, amestecate cu cenușă și cărbuni. În jurul urnei, situată cu fundul în sus, s-au găsit mai multe fragmente ceramice, din pastă de bună calitate, lucrate la roată, de culoare gris, folosite drept capac, însoțite de un maxilar de porc. După structura oaselor umane calcinate, mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin. (fig. 10/32).

Inventar:

1. Oală – urnă de incinerare, cu pereții aproape drepți, gura largă, buza ușor evazată, fundul format “talpă”, din pastă inferioară, amestecată cu cioburi pisate, de culoare cărămizie, este lucrată rudimentar cu mâna, reconstituită. Dimensiuni: î. – 0,085 m; d.m. – 0,080 m; d.g. – 0,073 m; d.f. – 0,060 m; inv. 7374 (fig. 10/32).

Mormântul de incinerare nr. 33. Pe traseul secțiunii XVI/1967, situată pe malul de est al râpei necropolei, paralelă cu secțiunea VII/1965, la – 0,50 m, în pământul negru măzărât, s-a descoperit un mormânt de incinerare, alcătuit dintr-un vas-urnă, în stare fragmentară, având drept capac mai multe fragmente ceramice. În interiorul urnei s-au descoperit oase umane calcinate, amestecate cu cenușă și cărbuni. După dimensiunile oaselor se poate aprecia că mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin (fig. 10/33).

Inventar:

1. Borcan sferoidal – urnă de incinerare, cu buza profilată, evazată, gura largă și fundul plat, din pastă cimentoasă, zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie, lucrat la roată, parțial corodat, ornamentat cu o linie incizată orizontal, dispusă pe umăr, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,200 m; d.m. – 0,180 m; d.g. – 0,120 m; d.f. – 0,095 m; inv. 7459 (fig. 10/33).

Mormântul de incinerare nr. 34. Pe traseul secțiunii XVI/1967, paralelă cu secțiunea VII/1965, în imediata apropiere a urnei nr. 33, la – 0,50 m, în pământul negru măzărât, s-a descoperit un mormânt de incinerare, alcătuit dintr-un fund de borcan

improvizat drept urnă, având în interior oase umane calcinate, puține la număr și friabile, amestecate cu cenușă. Mormântul aparține unui copil (fig. 10/34).

Inventar: Fund de borcan – urnă de incinerare, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie, lucrat la roată.

Mormântul de incinerare nr. 35. A fost descoperit în partea de est a râpei necropolei, și anume, pe latura sudică a secțiunii XII/1967, la – 0,35 m, în pământul negru măzărat, terenul fiind în pantă. Constă dintr-un vas-urnă, fragmentar, acoperit cu o afumătoare geto-dacică în loc de capac, având în interior numeroase oase umane calcinate, amestecate cu cenușă. Pe baza structurii oaselor umane, considerăm că mormântul aparține unei persoane mature de sex masculin (fig. 10/35).

Inventar:

1. Borcan sferoidal – urnă de incinerare, cu buza îngroșată, ușor răsfrântă în afară, gura mică canelată în interior, fundul plat, din pastă cimentoasă, zgrunțuroasă, gălbui-cenușie, lucrat la roată. Este ornamentat cu trei linii incizate, dispuse orizontal pe umăr. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,200 m; d.m. – 0,170 m; d.g. – 0,095 m; d.f. – 0,060 m; inv. 7520 (fig. 10/35).

2. Afumătoare geto-dacică – capacul urnei, de formă tronconică, fără toartă, cu pereții scunzi, din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrată rudimentar cu mâna, reconstituită. Are buza subțiată, gura larg deschisă și fundul plat. Prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: î. – 0,065 m; d.g. – 0,200 m; d.f. – 0,130 m; inv. 7454 (fig. 10/35).

Mormântul de incinerare nr. 36. S-a descoperit pe traseul secțiunii XII/1967, în dreptul metrului 10,50 m față de capătul de vest al acesteia, la – 0,55 m, în pământul negru măzărat. Este alcătuit din numeroase oase umane calcinate, depuse direct pe fundul unei gropi simple, acoperite cu fundul unui vas, înclinat spre vest. Oasele puternic calcinate erau amestecate cu cenușă și câteva fragmente mici de sticlă albastră, vitrificate, provenind de la mărgelă. După structura inventarului mormântului se poate aprecia că acesta aparține unei persoane mature de sex feminin (fig. 10/36).

Inventar:

1. Fund de borcan – urnă de incinerare, cu pereții aproape drepți, din pastă grosieră, friabilă, gălbuie, lucrată rudimentar cu mâna, prezintă puternice urme de ardere secundară, în interior și exterior. Dimensiuni: d.f. – 0,063 m; inv. 7327 (fig. 10/36).

Mormântul de incinerare nr. 37. Către capătul de vest al secțiunii XII/1967, la – 0,50 m, în stratul de pământ negru nisipos, puternic deranjat din cauza alunecării terenului, s-a descoperit un mormânt de incinerare. Acesta este alcătuit dintr-o urnă –

fund de vas, având drept capac câteva fragmente ceramice. În interiorul urnei s-au găsit foarte puține oase umane calcinate, friabile, amestecate cu cenușă, aparținând unui mormânt de copil (fig. 10/37).

Inventar:

1. Fund de oală –urnă de incinerare, din pastă grosieră, cenușie lucrată cu mâna, având drept capac mai multe fragmente ceramice, din pastă fină, cenușie și din pastă zgrunțuroasă, cărămidie și cenușie, lucrate la roată.

Mormântul de incinerare nr. 38. Spre capătul de est al secțiunii XIV/1967, la – 1,50 m, în pământul galben nisipos, s-a descoperit un mormânt de incinerare. Acesta este reprezentat de un vas-urnă, acoperit cu multe fragmente ceramice drept capac. În interiorul urnei s-au găsit oase umane calcinate amestecate cu cenușă. În jurul urnei, la nivelul capacului se aflau foarte mulți cărbuni de lemn. După structura oaselor umane calcinate, mormântul aparține unei persoane mature, de sex masculin (fig. 11/38).

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerare, din pastă bună, roșie – cărămidie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza răsfrântă, profilată, gâtul canelat, gura larg deschisă și fundul plat, reconstituit. Prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: î. – 0,210 m; d.m. – 0,200 m; d.g. – 0,140 m; d.f. – 0,090 m; inv. 7364 (fig. 11/38).

Mormântul de incinerare nr. 39. Urnă descoperită pe traseul secțiunii XIX/1967, în apropierea mormântului de incinerare nr. 38, la aceeași adâncime de – 1,50 m. Urna conținea oase umane calcinate, amestecate cu cenușă și cărbuni, depuse într-o groapă simplă, acoperite cu mici fragmente ceramice. Oasele erau puternic descompuse, până la făinare. Deasupra fragmentelor ceramice s-au găsit bucăți mari de cărbuni. După aspectul săracăcios al inventarului defunctului și făinarea oaselor, se poate aprecia că mormântul aparține unui copil (fig. 11/39).

Inventar:

1. Diferite fragmente ceramice din pastă fină, cenușie, lucrate la roată, aparținând unei căni cu nervură la gât, unor străchini cu buza profilată și unui castron mare, cu buza în profil de forma literei “T”. Fragmentele acopereau oasele incinerate depuse pe fundul gropii.

Mormântul de incinerare nr. 40. A fost descoperit către capătul de est al secțiunii XIV/1967, la – 1,60 m, în pământul negru nisipos, puternic degradat din cauza alunecării terenului. Este alcătuit din oase umane calcinate, împreună cu două mărgelile mari, fațetate. Incineratul a fost depus într-o gropiță simplă, direct pe pământ și acoperit

cu fragmente ceramice. După aspectul făinos al oaselor și inventarul sărăcăcios al defunctului, mormântul aparține unui copil (fig. 11/40).

Inventar:

1. Diferite fragmente ceramice ce aparțin unor vase, lucrate la roată, datate în sec. IV e.n., folosite la acoperirea oaselor umane depuse direct pe fundul gropii. Printre cioburi figurau și câteva specifice culturii Basarabi. Prezența acestor fragmente ceramice, străine de necropola de la Lunca, din sec. III-IV e.n., se explică prin aceea că, în apropiere există o așezare și o necropolă din prima epocă a fierului – Hallstatt, specifică culturii Basarabi.

2. Două mărgelă de mari dimensiuni, din cornalină, poliedrice, fațetate romboidal, trecute prin foc, alburii, păstrate în stare fragmentară, inv. 9686 (fig. 12/25-26).

Mormântul de incinerare nr. 41. În malul râpei din zona rugului colectiv de incinerare al necropolei, spre capătul de vest, la – 2 m, în stratul de pământ argilos, cu multă cenușă, s-a descoperit un mormânt de incinerare constituit dintr-un vas-urnă acoperit cu un fund de vas. În interiorul urnei s-au găsit oase umane calcinate, amestecate cu cenușă. Având în vedere structura oaselor umane, multe la număr și de mari dimensiuni, se poate aprecia că incineratul a fost o persoană matură, de sex masculin (fig. 11/41).

Inventar:

1. Borcan – urnă de incinerare, din pastă zgrunțuroasă, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, profilată, fundul plat, proeminent marginal, ornamentat cu două caneluri, ușor adâncite, dispuse pe umăr, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,170 m; d.m. – 0,150 m; d.g. – 0,105 m; d.f. – 0,092 m; inv. 21398 (fig. 11/41).

II.5.1. INVENTARUL PIESELOR ARHEOLOGICE DESCOPERITE PE VATRA RUGULUI COLECTIV DE INCINERAȚIE

Cu prilejul cercetărilor arheologice întreprinse la Lunca, în cadrul necropolei birituale Sântana de Mureș – Cerneahov s-a descoperit un mare rug colectiv de incinerare situat către periferia nordică a necropolei. De formă rectangular – ovalizată, rugul este lung de 8 m și lat de 4 m, orientat nord-est – sud-vest.

Săpăturile efectuate în acest punct au dat la iveală diferite obiecte, în special, de podoabă, din metal, sticlă, cornalină, os și cremene, parțial deformate de foc, provenind de la defuncții incinerați pe vatra acestui rug.

Inventarul descriptiv al pieselor:

1. Fibulă de bronz de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, deformată, cu resortul bilateral, scurt, cu corpul îngust. Piciorul, port-agrafa și acul lipsesc din vechime, inv. 9679 (fig. 13/1);

2. Ac de fibulă, de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, cu resortul bilateral, scurt și corodat, inv. 20441 (fig. 13/2);

3. Cinci resorturi de fibule cu ace și corpul unei fibule de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, profilat, inv. 20614 (fig. 13/3-7) și o țință de bronz (fig. 13/8);

4. Cataramă de bronz cu veriga ovală, inegală în grosime, circulară în secțiune, subțire în locul de prindere al spinului și groasă unde se sprijină vârful spinului pe verigă, cu spinul lipsă, inv. 20464 (fig. 13/9);

5. Cataramă de bronz cu veriga ovală, inegală în grosime, circulară în secțiune, și spinul prevăzut la bază cu prag înalt, fațetat longitudinal, cu vârful arcuit pe veriga cataramei, inv. 20450 (fig. 13/10);

6. Cataramă de fier, cu veriga oval-circulară în secțiune, trecută prin foc, cu spinul lipsă, puternic oxidată, deformată, inv. 20614 (fig. 13/11);

7. Verigă – pandantiv din sârmă de bronz, cu capetele torsionate, petrecute parte peste parte, răsucite o dată și înfășurate de două ori la ambele capete, inv. 20463 (fig. 13/12);

8. Două pandantive piramidale din vârfuri de coarne de cerb, ornamentate pe fiecare fațetă cu câte trei cercuri concentrice punctate central, adânc imprimate, prevăzute la vârf cu orificii transversale pentru introdus inelele de suspendat, inv. 9673 (fig. 13/13-14);

9. În locul descoperirii celor două pandantive de corn, la – 2,40 m, s-au găsit și trei fragmente de bronz, reprezentând o verigă de pandantiv, cu capetele în formă de gămălie, inv. 9674 (fig. 13/15);

10. Cinci mărgelile în stare fragmentară, albe mat, trecute prin foc: patru sunt de cornalină, poliedrice, fațetate romboidal și una tubulară de os, inv. 9513 (fig. 13/16-20);

11. Trei mărgelile de sticlă: două îngemănate, dintre acestea una este compusă din patru mărgelile mici, alta din două și a treia de formă globulară, ușor deformată. În același loc, pe vatra rugului s-au mai descoperit mici bolovani de sticlă topită, rezultați în urma vitrificării unor șiraguri de mărgelile, din pastă albastră, inv. 9514 (fig. 13/21-24);

12. Bucată de sticlă zgurificată, inv. 20615 (fig. 13/25);

13. Trei fragmente de silex, trecute prin foc, inv. 20618 (fig. 13/26-28);

14. Cinci fragmente de cuie de fier, puternic ruginite și corodate din cauza focului, provenind de la sicriile defuncțiilor incinerate, inv. 20465 (fig. 13/29-33).

În general, astfel se prezintă inventarul rugului colectiv de incinerare al necropolei birituale de la Lunca. Obiectele descrise reprezintă anumite resturi din

inventarele incinerărilor, rămase pe vatra rugului, în urma ridicării cenușii incinerărilor, pentru a fi îngropate în urne. Pe teren, rugul necropolei se prezintă sub aspectul unei vetre mari de cenușă, amestecată cu pământ negru nisipos, în centrul căreia se află covata acestuia. De fapt, pe vatra rugului, în afară de obiectele descrise mai sus, s-au descoperit și foarte multe fragmente ceramice, puternic sfărâmate, aparținând la o întreagă gamă de vase ceramice, de factură romană, și de vase specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. III-IV e.n., amestecate cu o puzderie minusculă de fragmente de sticlă, provenind fie de la vase de sticlă, fie în special de la mărgelile colorate în albastru. Aceste sfărâmături nefiind reprezentative din punct de vedere muzeistic, n-au putut fi luate în evidență.

II.5.2. INCINERAȚIA

Rugul colectiv de incinerare de la Lunca este până acum singurul de acest fel descoperit în aria culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, din țara noastră.

Revenind asupra celor 41 de morminte de incinerare de la Lunca, încercăm să le grupăm în funcție de adâncimea gropilor, după sex, după felul urnelor, după rituri și ritualuri cât și după inventare. De remarcat este faptul că, la Lunca mormintele de incinerare, 41 la număr, se află în proporție de peste 50% față de mormintele de înhumare, în număr de 36. Această situație o întâlnim și în necropola de la Olteni, unde mormintele de incinerare predomină, cu toate că, în alte necropole din Muntenia, cum sunt cele de la Spanțov și Independența, mormintele de incinerare sunt în minoritate.³ Necropolele de la Olteni și Lunca care au un caracter predominant de incinerare, ne dovedește că, acestea au avut relații strânse cu populația autohtonă, având în același timp și elemente documentare mai timpurii, din sec. III e.n.

Adâncimea gropilor mormintelor de incinerare variază între 0,30 – 2,20 m, în funcție de poziția terenului necropolei care este în pantă. Din totalul celor 41 de morminte, 18 aparțin unor persoane mature: 5 de sex feminin (M.7; M.14; M.19; M.23; M.36) și 13 de sex masculin (M.1; M.15; M.17; M.18; M.22; M.26; M.28; M.31; M.32; M.33; M.35; M.38; M.41), iar restul de 23 de morminte aparțin copiilor, fără să le putem preciza sexul.

După felul în care au fost depuse în gropi resturile incinerate, de oase umane și de inventare, se pot distinge mai multe tipuri de morminte de incinerare și anume:

1. Oase umane calcinate, amestecate cu cenușă, cărbuni și obiecte de inventar, depuse în urne-borcan, sferoidale, lucrate la roată și urne-oale, din pastă grosieră, lucrate cu mâna (M.29 și M.32);

---

³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Ed. Acad.Române, București, 1966, p. 128-129.

2. Oase umane calcinate, depuse în urne sferoidale, cu capace alcătuite fie dintr-un fund de amforetă romană (M.2), fie din vase borcan (M.7; M.15; M.19) și urna nr. 35, acoperită cu o afumătoare autohtonă geto-dacică;

3. Oase umane calcinate depuse direct în groapă, acoperite cu fragmente ceramice;

4. Oase umane calcinate, deosebit de sărăcicioase și friabile, depuse direct în groapă, fără ceramică sau urme de inventar (M.3; M.20; M.22).

În ceea ce privește forma urnelor putem spune că acestea sunt de trei feluri: urne-borcan și urne-funduri de vase, urne din fragmente ceramice și morminte fără inventar.

Urnele-borcan sunt, în general, din pastă zgrunțuroasă, lucrată la roată, cu buza evazată, profilată, gura larg deschisă, sferoidale, cu fundul plat, sau în formă de talpă ca la cele două oale din pastă grosieră, lucrate rudimentar cu mâna (M.29 și M.32). Unele dintre borcanele-urnă sunt acoperite cu vase-capace întregi, iar altele sunt acoperite cu diferite fragmente ceramice (fig. 7-11).

Gropile mormintelor de incinerare au fost relevate în plan cu mare greutate, deoarece terenul necropolei este în pantă alunecoasă. Acestea sunt de formă ovală sau circulară, cu diametru variind între 0,50 m și 1 m.

Cu puține excepții, urnele mormintelor de incinerare, prezintă urme de ardere secundară și de afumare, în interior și exterior. Acesta reprezintă un indiciu că toate vasele și obiectele ce urmau să însoțească persoana decedată, se așezau în rug sau împrejurul acestuia, alături de cadavru, în timpul incinerării. În urma procesului incinerării se adunau de pe vatra rugului, atât resturile de oase umane calcinate, cât și obiectele ce rămăneau din inventar. Toate aceste rămășițe se depuneau, fie într-o urnă, dacă aceasta a rezistat focului, sau erau așezate direct în groapă.⁴

Mormintele de incinerare cu arderea secundară a vaselor și a obiectelor de inventar aparțin, după arheologul Gheorghe Diaconu, unor triburi nordice din familia purtătorilor culturii Pșevorsk, care potrivit izvoarelor scrise, au intrat în confederația organizată de goții timpurii, de la gura Vistulei.⁵ Astfel de ritual este bine documentat și în cele cinci necropole birituale, din Muntenia, de la Târgșor, Olteni și Mogoșani, precum și în necropolele din Moldova, de la Lețcani și Lunca.

Trebuie să precizăm că printre gropile mormintelor de incinerare figurează și unele care au fundurile arse la roșu – cărămiziu, probabil, că în acestea au fost incinerate cadavrele unor copii (M.11; M.12; M.27). De asemenea, în mormântul nr. 39, peste oasele și fragmentele ceramice ale urnei, s-au găsit bucăți mari de cărbune.

⁴ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 129.

⁵ Gh. Diaconu, *Mogoșani, necropola din sec. IV e.n.*, Muzeul județean Dâmbovița -Tîrgoviște, 1970, p. 53.

Aceste gropi arse fac parte din grupa mormintelor de incineratie cu ardere și îngropare în același loc.⁶

În ceea ce privește inventarele incinerărilor, acestea conțineau - pe lângă urnă, cenușă și cărbuni, și diferite obiecte personale, din metal, lut ars și sticlă, de exemplu: cuțitașele de bronz, cataramele ovale și circulare de bronz și fier, pandantivele în formă de căldărușe, de influență carpică, mărgelile de calcedoniu și de cornalină, fațetate romboidal, de influență sarmatică, fusaiiolele cu fațetele concave și mici fragmente de piepteni de os, etc.

De asemenea, trebuie să amintim că, în mormântul nr. 31 de incineratie, s-a descoperit o patină mare, din os de animal și o piatră silicioasă, trecute prin foc, iar în mormântul nr. 32, s-a descoperit un maxilar de porc, depus drept ofrandă de carne.

Referitor la incinerarea persoanelor decedate de la Lunca, acestea fără îndoială, au fost arse în rugul colectiv de incineratie, situat în nordul necropolei de la Lunca, bineînțeles, în afară de cele trei morminte prezentate mai sus, care fac parte din grupa mormintelor de incineratie cu ardere și îngropare pe loc. Nu este exclus ca starea fragmentară a multora dintre vasele – urnă să fi fost sparte, ritual, chiar în timpul incinerării.

De asemenea, faptul că oasele umane calcinate se prezintă în număr relativ redus și destul de fragmentare, ne îndreptățește să afirmăm că, arderea cadavrelor pe rug se făcea destul de complet, dovadă fiind oasele îngropate ce sunt în cantitate redusă și, întotdeauna, în fragmente foarte mărunte.

Aceste constatări privind riturile și ritualurile folosite la mormintele de incineratie de la Lunca, sunt perfect valabile și pentru necropolele birituale de la Budești și Mălăești din Republica Moldova. Observații similare s-au făcut și la necropolele de pe malurile Niprului, la Cerneahov, Masala, Lohvița, Privolnoe, Kamenka, Gavrilovka⁷, ș.a.

Ceea ce este destul de precar este faptul că până acum nu posedăm date suficiente asupra analizelor osteologice ale incinerărilor, decât pentru necropola de la Olteni, care pot fi generalizate. De multe ori printre oasele umane calcinate se găsesc și oase calcinate de păsări și animale, în special, de ovine, caprine și de porc, așa cum este cazul mormântului de incineratie nr. 32 de la Lunca. Ele provin de la ofrandele aduse decedatului și depuse pe rug odată cu cadavrul, iar rămășițele în urma incinerării lor au fost culese odată cu oasele umane calcinate și apoi așezate în groapa mormântului.

Observația respectivă privind oasele de păsări și animale, descoperite în mormintele de incineratie ni se pare deosebit de însemnată, deoarece ea poate fi asemănătoare cu aceea a mormintelor de inhumație, unde ofrandele de carne sunt mult

⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 129.

⁷ *Ibidem*, p. 130.

mai numeroase și mai consistente. Acest obicei este aproape general răspândit în toate necropolele birituale și el ne dă unele indicații în ceea ce privește legăturile de natură etnică, existente între indivizii celor două rituri de înmormântare.

Dacă ne referim la împrejurarea că, există și anumite cimitire cum ar fi acelea de la Târgșor,⁸ Budești,⁹ Mălăești,¹⁰ Mogoșani, precum și cel de la Krincik,¹¹ unde pe lângă descoperirile mărunte obișnuite s-au descoperit și alte obiecte de fier, printre care demne de amintit sunt acele umbo, topoare, foarfeci, catarama, chei și mai multe cuțite, aceste cu siguranță sunt mai vechi și se apropie mult de necropolele de pe cursul superior al Nistrului, datate în sec. III¹² al e.n.

În legătură cu ritul de incinerare de la Lunca, și îndeosebi, cu prezența rugului de incinerare colectiv din același loc, ne determină să presupunem că, necropola ce are un puternic caracter autohton, a fost deja constituită în momentul migrării goților. În acest sens pledează însăși gruparea urnelor funerare și a rugului, plasate în partea de nord a necropolei. Aceste fapte ne îndeamnă să presupunem că, necropola de la Lunca are un aspect ceva mai timpuriu față de alte necropole similare de pe teritoriul Moldovei. Credem că prezența rugului colectiv de incinerare este edificator în această privință.

În lumina celor prezentate se poate aprecia că, mormintele de incinerare din necropola birituală de la Lunca, care cuprind în inventarele lor obiecte cum ar fi căldărușele pandantiv și mărelele globulare, de mari proporții, din calcedoniu, de proveniență carpică, mărelele din cornalină și fragmentele ceramice romane, împreună cu fundurile de amforete, cele două oale-urnă și afumătoarea, din pastă grosieră, lucrate cu mâna, de factură geto-dacică, în strânsă conexiune cu întreaga gamă de vase-borcan – urne de incinerare, din pastă cimentoasă - zgrunțuroasă, lucrate la roată, toate aceste elemente culturale sunt specifice culturii Sântana de Mureș – Cerneahov și pot fi datate în sec. III-IV e.n.

⁸ Gh. Diaconu, *Considerații preliminare asupra necropolei de la Târgșor, din sec. III-IV e.n.*, în: "S.C.I.V.", 1960, p. 60.

⁹ E.A. Rikman, *Раскопки в Будеишты*, în: "Материалы", Chișinău, 1960, p. 199-200.

¹⁰ G.B. Fedorov, în: "MIA", 82, 1960, p. 258-268 și 270 (fig. 13 și 19/8).

¹¹ E.A. Simionovici, în: "MIA", 82, p. 242, 244, fig. 3; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 130.

¹² Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 130.

II.6. DESCRIEREA MORMINTELOR DE INHUMAȚIE

Mormântul de inhumație nr. 1. Schelet de matur bine conservat, descoperit în peretele de est al secțiunii I/1963, spre capătul de sud, la – 1,60 m – 1,80 m, în stratul de pământ cafeniu nisipos, interferat cu pământul galben cu concrețiuni calcaroase. (Craniul s-a descoperit la – 1,70 m de la nivelul solului actual; bazinul la – 1,80 m și picioarele la – 1,60 m). Este culcat pe partea stângă, cu mâinile de-a lungul corpului, orientat N (0‰) – S (3200‰). Are piciorul stâng îndoit din genunchi în unghi obtuz și piciorul drept întins, pus peste cel stâng mai sus de gleznă. Oasele craniului sfărâmate din timpul alunecării terenului, lasă să se vadă că este culcat pe partea stângă. Deasupra scheletului s-a găsit puțină cenușă, rezultată de la ritul funerar. Vasele ceramice din inventarul mormântului prezintă evidente urme de ardere secundară, de caracter ritual, ne referim îndeosebi, la vasele de la capul defunctului, cât și la aspectul pigmentat cu alb a pământului cafeniu nisipos, amestecat cu cenușă de deasupra scheletului. (fig. 14/1)

Inventarul mormântului se compune din patru vase ceramice, în general sfărâmate și întregibile: două depuse în partea de nord a capului, în poziție culcată; unul orientat cu gura spre est și altul către nord – nord-est; al treilea lângă humusul drept, orientat către nord-est și cel de al patrulea, pe partea dreaptă a labelor picioarelor. Pe antebrațul drept s-a descoperit o fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt. Descrierea obiectelor se prezintă astfel:

1. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cărămizie, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă și fundul mic și plat. Prezintă puternice urme de ardere secundară. A fost depus la capul defunctului, reconstituit. Dimensiuni: î. – 0,170 m; d.m. – 0,145 m; d.g. – 0,105 m; d.f. – 0,080 m; inv. 7440 (fig. 28/1); 2. Borcan din pastă zgrunțuroasă gălbui-cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă și fundul cu ramă inelară, ornamentat cu o canelură adânc incizată pe umăr. Prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior, așezat la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,116 m; d.m. – 0,118 m; d.g. – 0,088 m; d.f. – 0,080 m; inv. 7293 (fig. 28/2); 3. Ulcior lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, gura mică, fundul ușor concav, prevăzut cu o singură toartă lată, canelată longitudinal, prinsă de sub buză pe umărul vasului, reconstituit. Gâtul este ornamentat cu un brâu proeminent ce se unifică în dreptul torții. Descoperit în dreptul umărului drept, prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,210 m; d.m. – 0,170 m; d.g. – 0,075 m; d.f. – 0,070 m; inv. 7292 (fig. 28/3); 4. Strachină mare din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, cu buza evazată, profilată, bitronconică, fragmentară, descoperită în dreptul labelor picioarelor, nerecuperabilă; 5. Fibulă de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, descoperită pe partea dreaptă a

toracelui. Are arcul format dintr-o lamă lată, de 0,005 m, răsfrântă în dreptul piciorului, alcătuind portagrafa ce se termină printr-o sârmă înfășurată pe corpul fibulei prin două spirale. Resortul este scurt, bilateral, prevăzut cu coardă. Este ornamentată cu patru segmente profilate, dispuse lateral, câte două pe arc și piciorul fibulei, inv. 20433 (fig. 14/2).

Mormântul de inhumatie nr. 2. Schelet de matur, relativ bine conservat, descoperit în capătul de sud al secțiunii I/1963, în pământul galben cu concrețiuni calcaroase, la – 1,50 m – 2 m, în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului, orientat NV (5600%) – SE (2400%). Pe partea dreaptă a scheletului s-a putut surprinde conturul gropii mormântului, de formă rectangulară, cu colțurile arcuite. Scheletul dislocat și mult alungit din cauza alunecării terenului, se prezintă pe planuri și adâncimi diferite: astfel, craniul ușor înclinat spre dreapta, se află la – 1,50 m de la nivelul solului actual; toracele și bazinul la – 2 m, iar labelle picioarelor la – 1,90 m. Deasupra întregului schelet, precum și a inventarului său, deosebit de bogat și de variat, exista un substanțial strat de cenușă și de cărbuni de lemn, similar cu cel din mormântul nr. 1, așa încât, această groapă are aspectul unui adevărat rug de incineratie, cu toate că oasele scheletului nu par a fi arse. Urme de ardere s-au observat îndeosebi pe scheletele celor două animale, depuse ca ofrandă la picioarele defunctului și pe anumite vase din inventar. De remarcat este faptul că, în momentul când se ajunsese cu săpătura deasupra scheletului, pământul galben era colorat cu pete albe de nuanța varului, desigur datorită stratului de cenușă și a hidratului de potasiu (KOH).

Inventarul. Întregul inventar se află depus pe partea dreaptă a mortului și la picioare, bineînțeles, în afară de o singură fusaiolă care s-a găsit pe partea stângă, la 0,20 m nord-est față de craniu. În regiunea gâtului s-au descoperit mai multe mărgelile tubulare și fațetate, iar la cotul mâinii drepte s-a găsit o fusaiolă. În stânga și în dreapta toracelui aproape de clavicule se află două fibule de argint, de tipul cu portagrafa prevăzută cu semidisc, iar lângă brațul drept s-a descoperit un pieptene de os. Pe partea dreaptă a membrelor inferioare s-au descoperit opt vase ceramice și o amforă romană, variate ca forme și mărimi, întregi și sfărâmate: trei situate în dreptul femurului; trei lângă tibie și două la extremitatea picioarelor. Pe labelle picioarelor sunt depuse două schelete de ovi-caprine, tinere, cu cornițe, însoțite de lama unui cuțit de fier, de la sacrificarea animalelor. Între coapse, în zona genunchilor s-a găsit un ghioc, melc de mare (*Cypraea moneta*); un inel de os, o trusă de ace din femur de pasăre, iar în dreptul oaselor iliace, o cataramă de argint. Pe baza obiectelor de inventar putem deduce că mormântul aparține unei persoane mature de sex feminin. Descrierea pieselor se prezintă astfel:

1. Strachină din pastă fină, gris, lucrată la roată, tronconică, carenată, cu buza evazată, plat-orizontală, gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară, prevăzut cu umbo. Vasul

are o largă canelură sub buză. Dimensiuni: î. – 0,085 m; d.g. – 0,220 m; d.f. – 0,080 m; inv. 7445 (fig. 28/4).; 2. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, gris, bitronconică, puternic carenată, cu buza profilată, gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: î. – 0,090 m; d.m. – 0,230 m; d.g. – 0,215 m; d.f. – 0,080 m; inv. 7295 (fig. 28/5); 3. Castronaș din pastă fină, gris-cenușie, lucrat la roată, bitronconic, buza profilată, gura largă, fundul inelar, reconstituit. Este canelat sub buză. Umărul parțial corodat. Dimensiuni: î. – 0,060 m; d.m. – 0,107 m; d.g. – 0,095 m; d.f. – 0,050 m; inv. 7513 (fig. 28/6); 4. Vas de tip amforă, lucrat la roată, din pastă fină, cenușie, bitronconic, cu gâtul înalt, cilindric, buza plat orizontală, în profil de forma literei “T”, gura larg deschisă, fundul ușor concav, prevăzut cu două toarte late, bicanelate longitudinal, prinse de sub buză pe partea carenată a vasului, reconstituit. Gâtul amforei mărginit de două nervuri proeminente este ornamentat cu un registru de brăduți în majoritate corodați. Dimensiuni: î. – 0,290 m; d.m. – 0,290 m; d.g. – 0,205 m; d.gât – 0,145 m; d.f. – 0,115 m; inv. 7294 (fig. 29); 5. Borcan din pastă grosieră, lucrat cu mâna, gălbui-cărămizie, cu pereții ușor arcuiți, buza evazată, gura larg deschisă, fundul plat, profilat. Partea superioară a vasului prezintă puternice urme de afumare. Dimensiuni: î. – 0,190 m; d.m. – 0,145 m; d.g. – 0,125 m; d.f. – 0,100 m; inv. 7296 (fig. 30/1); 6. Borcan lucrat cu mâna, din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, cilindric, cu umărul proeminent, buza retezată, gura largă, fundul plat, reconstituit. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,150 m; d.m. – 0,120 m; d.g. – 0,105 m; d.f. – 0,100 m; inv. 7443 (fig. 30/2); 7. Amforă romană cu corpul de formă conică, zveltă și cu fundul ascuțit, lucrată la roată, din pastă bună, roșie-cărămizie, cu gâtul strâmt, cilindric, buza știrbită, prevăzută cu două toarte supraînălțate, bicanelate longitudinal, prinse de buză pe umărul vasului. Una dintre toarte lipsă. Întreaga suprafață este ornamentată cu caneluri orizontale ușor adâncite. Dimensiuni: î. – 0,600 m; d.m. – 0,240 m; d.gât – 0,060 m; inv. 21403 (fig. 30/3); 8. Un vas puternic sfărâmat, nerecuperabil; 9. Douăzecișipatru de mărgel: 6 de cornalină, poliedrice, fațetate romboidal, de mărime mijlocie, vișinii; 17 tubulare din pastă alb-gălbuie, puternic corodate și una globulară din sticlă albastră închis, cu incizii longitudinale în formă de felii, inv. 20594 (fig. 14/14); 10. Fibulă de argint cu placă semicirculară, ornamentată cu o mică proeminență și resortul simplu. Piciorul de formă pentagonală, ușor carenat, este prevăzut pe fața sa inferioară cu o mică plăcuță portagrafă. Corpul fibulei este puternic arcuit. Placa semicirculară și piciorul fibulei prezintă unele știrbiri. A fost descoperită pe umărul stâng, inv. 20637 (fig. 14/4); 11. Fibulă de argint cu semidisc, resortul bilateral, piciorul pentagonal, prevăzut pe fața sa inferioară cu o plăcuță portagrafă. Corpul fibulei este puternic arcuit, iar semidiscul are pe curbura sa mediană un mic buton ornamental, descoperită pe umărul stâng, inv. 20451 (fig. 14/5); 12. Pieptene de os cu mânerul semicircular și aripioare laterale, format din cinci segmenti, cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în șapte nituri de bronz. Una dintre aripioare ruptă, plăcuțele în stare

fragmentară cu toți dinții lipsă. Baza mânerului este ornamentată cu o bandă orizontală, alcătuită din două caneluri fine. Pe suprafața mânerului se văd pete verzi de la oxidarea niturilor, inv. 9675 (fig. 14/9); 13. Cataramă de argint cu veriga ovalizată, inegală în grosime, circulară în secțiune. Spinul este prevăzut la bază cu prag și vârful arcuit pe veriga cataramei, inv. 20453 (fig. 14/6); 14. Fusaiolă de lut ars, bitronconică, aplatizată, cu extremitățile concave, de culoare gălbuie-cenușie, lustruită, ușor știrbită lateral, prezintă urme de ardere secundară pe una din fețe, descoperită în stânga craniului, inv. 20621 (fig. 14/12); 15. Fusaiolă de lut ars, bitronconică, aplatizată, cu extremitățile concave, de culoare gălbuie-cărămizie, lustruită, descoperită lângă cotul mâinii drepte, inv. 20623 (fig. 14/13); 16. Cuțit de fier cu muchia și lama curbate la vârf, cu peduncul la mâner, puternic oxidat, reconstituit din trei fragmente. A fost găsit între oasele unui schelet de animal tânăr, depus ca ofrandă lângă labele picioarelor, inv. 9680 (fig. 14/7); 17. Trusă pentru păstrat acele de cusut, din femur de pasăre, ușor arcuită, cu unul din capete știrbit. Prezintă slabe urme de înverzire. A fost descoperită în regiunea genunchilor, inv. 20439 (fig. 14/8); 18. Ghioc (*Cypraea moneta*) prevăzut cu o verigă de bronz pentru a fi atârnat, parțial deteriorat din vechime. A fost descoperit între coapsele defunctului, inv. 20602 (fig. 14/11); 19. Pandantiv în formă de rozetă inelară, din corn de cerb, baza capetelor proximale, de aspect spongios, descoperit în zona genunchilor, între coapsele defunctului. Pe una dintre suprafețe se văd două pete roșii-cărămizii, probabil, urme de rășină, inv. 9677 (fig. 14/10).

Mormântul de înhumare nr. 3. Schelet relativ bine conservat, descoperit spre capătul de sud al secțiunii II/1963, la – 0,90 m – 1,25 m, de la suprafața solului actual, în pământul cafeniu nisipos, în poziție lungit, culcat pe spate, orientat N (0‰) – S (3200‰). Mâna stângă îndoită din cot în unghi drept, are palma așezată pe cotul drept, iar mâna dreaptă în unghi obtuz, are palma pe bazin. Picioarul drept este pus peste cel stâng. Maxilarul inferior dislocat se află în zona toracelui. Coloana vertebrală și coastele descompuse datorită putrefacției. Pământul cafeniu din jurul scheletului de aspect cenușos, este amestecat cu o substanță albă, vizibilă mai ales după ce se usucă pământul, probabil, avem de a face cu același hidrat de potasiu (KOH), existent și în mormintele 1 și 2. Este lipsit de inventar (fig. 15/3). Ritul de înhumare ale acestui defunct, cu mâinile încrucișate, situate pe bazin, lipsit de inventar, ne determină să presupunem că acesta aparține unui creștin.

Mormântul de înhumare nr. 4. Schelet bine conservat, descoperit spre capătul de sud al secțiunii II/1963, în pământul cafeniu nisipos, la – 0,1 m – 1,30 m, de la suprafața solului actual, orientat N-NV (5900‰) – S-SE (2700‰). În poziție lungit, culcat pe spate, cu capul înclinat spre stânga, are mâna stângă în lungul corpului, iar cea dreaptă îndoită din cot, în unghi drept, cu palma așezată pe bazin. Oasele occipitale

desprinse se află la 0,10 m nord față de craniu. Scheletul este situat pe plan înclinat, cu craniul mai jos decât picioarele. Labele picioarelor scheletului din mormântul 4 aflându-se în regiunea humerusului drept al scheletului din mormântul 3, ne fac să deducem că, scheletul din mormântul 4 a fost înhumat ulterior. Pământul cafeniu nisipos din groapa mormântului prezintă aceleași pete de culoare albă ca și în mormintele descrise anterior. Este lipsit de inventar (fig. 15/4). Poziția generală a scheletului, și îndeosebi a mâinilor, precum și lipsa totală a inventarului, reprezintă elemente care ne îndreptățesc să presupunem că, scheletul aparține unui paleocreștin.

Mormântul de inhumație nr. 5. Schelet rău conservat, descoperit pe traseul secțiunii II/1963, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,60 m – 1,70 m, de la nivelul solului actual. Este orientat N (0‰) – S (3200‰), în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Din schelet se păstrează mici fragmente craniene în stare de făinare și câțiva dinți, membrele inferioare și humerusul mâinii drepte. Deasupra scheletului s-au găsit mulți cărbuni și cenușă din timpul ritului funerar.

Inventarul. În mormânt se aflau șase vase ceramice, întregi și sfărâmate, diferite ca formă și mărime, depuse pe partea dreaptă, în zona inferioară a scheletului. În dreptul bazinului s-a găsit fundul unui vas, iar pe coapsă o cană, culcată, orientată cu gura către est. În dreptul genunchilor se află trei vase: unul în poziție verticală, altul culcat, orientat cu gura către nord-est și o strachină înclinată spre sud. Lângă labele picioarelor se găsesc numeroase oase de pasăre, precum și o coastă de animal domestic, situată într-o strachină din dreptul genunchilor. În regiunea gâtului s-au descoperit patru mărgelile de sticlă, iar în dreptul craniului o fibulă de bronz. Amintim, de asemenea, prezența unei cataramă găsită în regiunea bazinului; o cochilie de melc între labele picioarelor, precum și unele fragmente de pieptene de os, depus într-un castronaș. Piese inventarului le descriem astfel:

1. Cană din pastă fină, cenușie, ușor corodată, lucrată la roată, bitronconică, cu gâtul înalt, cilindric, fundul inelar cu umbo, prevăzută cu o singură toartă, cilindrică în secțiune, prinsă de sub buză pe umăr, descoperită în dreptul brațului drept, în poziție culcat, cu gura către est. Dimensiuni: î. – 0,260 m; d.m. – 0,160 m; d.g. – 0,090 m; d.f. – 0,085 m; inv. 7309 (fig. 30/4);
2. Borcan lucrat la roată, din pastă de aspect cimentos, cu firișoare de nisip în compoziție, de culoare gris, sferoidal, cu buza profilată, ușor răsfrântă în afară, gura largă, fundul mic, concav, descoperit lângă genunchiul drept. Dimensiuni: î. – 0,150 m; d.m. – 0,145 m; d.g. – 0,100 m; d.f. – 0,060 m; inv. 7297 (fig. 31/1);
3. Castronaș lucrat la roată, din pastă de aspect cimentos, zgrunțuroasă, cenușie, de formă semisferoidală, cu buza adusă în interior, gura larg deschisă, fundul plat, profilat în exterior, descoperit lângă genunchiul drept, prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Este ornamentat cu trei incizii fine dispuse sub buză. Dimensiuni: î. – 0,066 m; d.g. – 0,150 m; d.f. – 0,065 m; inv. 7298 (fig. 31/2);
- 4.

Strachină din pastă fină, cenușie-deschisă, lucrată artistic la roată, bitronconică, cu buza profilată, gura larg deschisă, gâtul canelat, ornamentată cu două nervuri ușor reliefate, fundul mic, cu ramă inelară, depusă pe etichetele picioarelor. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,095 m; d.g. – 0,210 m; d.f. – 0,070 m; inv. 7439 (fig. 31/3); 5. Două vase ceramice din pastă grosieră, puternic fragmentate, n-au putut fi recuperate; 6. Patru mărgelile de sticlă, discoidale, de mici proporții, trei albastre și una verde, găsite în dreptul gâtului, (fig. 15/6); 7. Fibulă de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, resortul scurt, bilateral și coardă, corpul îngust, piciorul lung și portagrafa terminată prin trei spirale înfășurate pe picior, inv. 20456 (fig. 15/4); 8. Cataramă de bronz, cu veriga ovală, circulară în secțiune, are spinul prevăzut cu prag la bază, și la mijloc, fațetat lateral și vârful arcuit pe veriga cataramii, inv. 20452 (fig. 15/5); 9. Două fragmente de pieptene de os: unul cu dinți și altul, plăcuță de mâner, prevăzut cu găuri de la nituri, ornamentat la bază cu mici creștături triunghiulare (fig. 15/7-8).

Mormântul de înhumare nr. 6. Mormânt de copil al cărui schelet este descompus aproape în întregime. A fost descoperit în peretele de vest al secțiunii II/1963, la 12,50 m față de capătul sudic al acesteia, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,65 m, de la suprafața solului actual.

Inventarul se compune din șase vase ceramice, întregi și sparte, depuse drept ofrandă pe partea dreaptă a mormântului: două oale și un borcan așezat într-o strachină; un castron și un alt vas în stare fragmentară. Toate vasele erau ușor înclinate cu gura către est. După ridicarea acestora s-au descoperit câteva mici fragmente de oase umane, în stare de păstrare și altele puternic descompuse, de unde se poate deduce că, vasele de ofrandă au fost depuse deasupra defunctului, situație similară întâlnită în majoritatea mormintelor de înhumare aparținând copiilor.

Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Borcan din pastă zgrunțuroasă, cenușie, cu pietricele și nisip în compoziție, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată și profilată, gura largă, fundul plat cu marginea reliefată, canelată, ornamentat cu șase incizii orizontale, dispuse bandat pe umăr, ars secundar. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,125 m; d.m. – 0,120; d.g. – 0,090 m; d.f. – 0,075 m; inv. 7300 (fig. 31/4); 2. Borcan lucrat la roată, din pastă de aspect cimentos, zgrunțuroasă, cenușie-negricioasă, sferoidal, buza profilată, răsfântă, gura largă, fundul plat, reliefat, reconstituit, cu puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,120 m; d.m. – 0,126; d.g. – 0,093 m; d.f. – 0,065 m; inv. 7299 (fig. 31/5); 3. Strachină din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, ușor ovalizată, bitronconică, carenată, cu buza profilată, gura largă și fundul mic inelar, ornamentată cu o nervură proeminentă, dispusă pe umăr. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,060 m; d.m. – 0,115-0,130m; d.g. – 0,115-0,130 m; d.f. – 0,057 m; inv. 7303 (fig. 31/7); 4. Oală-castron lucrată la roată, din pastă fină, gris-cenușie, sferoidal-aplatizat, cu buza plat-orizantală, gura largă, gâtul

bandat, ornamentat cu un registru în zig-zag, fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: î. – 0,100 m; d.m. – 0,135; d.g. – 0,107 m; d.f. – 0,059 m; inv. 7301 (fig. 31/8); 5. Cupă din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu buza profilată, gura largă, fundul cu rama inelară, ornamentată cu o nervură ușor proeminentă, situată pe umăr, prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,054 m; d.m. – 0,095; d.g. – 0,065 m; d.f. – 0,053 m; inv. 7302 (fig. 31/6); 6. Oală din pastă grosieră, puternic fragmentară, nerecuperabilă.

Mormântul de înhumare nr. 7. Schelet de matur bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii II/1963, la 13 m față de extremitatea sudică a acesteia, tangent cu peretele de vest, în pământul galben cu concrețiuni calcaroase. Groapa mormântului precis conturată, rectangulară, cu colțurile rotunjite, măsoară 2,30 m lungime, 1 m lățime și – 1,80 m – 1,90 m adâncime, de la nivelul solului actual. Scheletul este orientat NNV (5900‰) – SSE (2700‰), în poziție lungit, culcat pe spate cu mâinile de-a lungul corpului, având palmele așezate pe șolduri. Are capul pe partea stângă, turtit, coloana vertebrală ușor arcuită și antebrățele deplasate din cauza alunecării terenului. Oasele bazinului rău păstrate. În mormânt s-au găsit mulți cărbuni și cenușă rezultat al ritului funerar.

Inventarul. În mormânt au fost depuse șapte vase ceramice, întregi și sfărâmate, diferite ca pastă, formă și dimensiuni, grupate jur-împrejurul mortului: două situate la cap; câte două la stânga și la dreapta brațelor și unul între labele picioarelor, orientate sud-est sau nord-est, cu evidente urme de ardere secundară. În partea de nord a craniului s-a găsit un pieptene de os, cu mânerul semicircular, așezat pe fundul unui vas, iar în dreapta bazinului și a femurului se aflau numeroase oase de pasăre și un cuțit de fier, introdus între ele, orientat est-vest. În același loc s-a găsit și o bucată mare de cărbune, de lemn fibros. Obiectele pot fi descrise astfel:

1. Fund plat de vas mare, din pastă cenușie, lucrat la roată. Pe acest fragment ceramic a fost așezat un pieptene de os. Dimensiuni: d.f. – 0,102 m; inv. 7300 (fig. 32/1); 2. Borcan din pastă grosieră, gălbuie, lucrat cu mâna, sferoidal, svelt, cu buza evazată, gura largă, fundul plat, profilat, reconstituit, prezintă urme de afumare la partea sa superioară. A fost descoperit lângă brațul stâng alături de cana bitronconică. Dimensiuni: î. – 0,152 m; d.m. – 0,123; d.g. – 0,095 m; d.f. – 0,073 m; inv. 7303 (fig. 32/2); 3. Cană lucrată la roată, din pastă fină, cenușie, bitronconică, cu gâtul înalt, tronconic, buza ușor profilată, fundul cu o ramă inelară, prevăzută cu o toartă lată, canelată longitudinal, prinsă de buză pe umăr, descoperită lângă humerusul stâng. Vasul a fost donat statului mexican de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste din România (fig. 32/3); 4. Strachină din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, cu buza răsfrântă, profilată, gura larg deschisă, gâtul canelat, umărul proeminent, fundul plat, ușor concav, descoperită lângă șoldul drept. Dimensiuni: î. – 0,075 m; d.m. – 0,170; d.g.

– 0,160 m; d.f. – 0,060 m; inv. 7307 (fig. 32/4); 5. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, gris, tronconică, cu buza evazată, profilată, gura largă, umărul canelat, fundul cu ramă inelară, reconstituit. Sub buză, în două puncte sunt perforate câte două găuri, care serveau fie la atârnarea vasului de perete, fie la repararea lui. A fost descoperit la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,075 m; d.g. – 0,210 m; d.f. – 0,085 m; inv. 7306 (fig. 31/5); 6. Borcan lucrat cu mâna, din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, sferoidal, buza evazată, gura largă, fundul plat, reconstituit, prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperit la picioarele defunctului. Dimensiuni: î. – 0,205 m; d.m. – 0,160; d.g. – 0,140 m; d.f. – 0,105 m; inv. 7304 (fig. 32/6); 7. Castron mare din pastă bună, cenușie, lucrat la roată, cu buza plat-orizontală, puternic fragmentat, descoperit la șoldul drept, nerecuperabil; 8. Fund de borcan din pastă grosieră, cenușie, lucrat cu mâna, descoperit în partea dreaptă a scheletului; 9. Pieptene de os cu mânerul semicircular, înalt, alcătuit din șase segmenti cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în 34 de nituri, de bronz. Majoritatea dinților lipsă din vechime, prezintă pete verzui din cauza oxidării niturilor, inv. 20606 (fig. 15/12); 10. Cuțit de fier cu muchia și lama curbate la vârf, cu peduncul la mâner, vârful rupt, oxidat puternic. A fost înfipt într-un schelet de pasăre, de pe partea dreaptă a bazinului, inv. 20462 (fig. 15/11).

Mormântul de inhumație nr. 8. Schelet de copil puternic descompus, descoperit în intervalul dintre secțiunile II și III/1963, tangent cu peretele de vest al secțiunii II, spre capătul de nord, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,40 m de la nivelul solului actual. Din schelet se păstrează numai craniul fragmentar, având oasele în stare de făinare, precum și două mici fragmente din membrele inferioare. Craniul se află situat în partea de nord a mormântului fără să se poată preciza cu exactitatea orientarea scheletului (fig. 15/8).

Inventarul. În mormânt au fost depuse drept ofrandă șapte vase ceramice, întregi și sfărâmate, din pastă, forme și mărimi variate, grupate de jur-împrejurul mortului: patru situate pe partea dreaptă și trei pe stânga, în poziții și orientări diferite. Izolat, în dreapta craniului, la 0,40 m nord-vest s-a găsit o cataramă de bronz. Obiectele pot fi descrise după cum urmează:

1. Castron lucrat la roată, din pastă fină, gris, tronconic, cu buza pla-orizontală, în profil de forma literei “T”, gura larg deschisă, fundul cu rama inelară, prevăzut cu trei torți late, trase din buză, prinse pe umăr. Dimensiuni: î. – 0,090 m; d.g. – 0,195; d.g. interior – 0,155 m; d.f. – 0,078 m; inv. 7311 (fig. 33/1); 2. Strachină din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, tronconică, cu buza profilată, rășfrântă, gura largă, fundul cu ramă inelară, reconstituită. Dimensiuni: î. – 0,078 m; d.g. – 0,175 m; d.f. – 0,088 m; inv. 7452 (fig. 33/2); 3. Oală din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrată cu mâna, cu pereții aproape drepți, cilindrică, buza subțiată, ușor evazată, gura largă, fundul plat, cu marginea profilată, prezintă urme de afumare la partea sa superioară. Dimensiuni: î. –

0,143 m; d.m. – 0,104; d.g. – 0,095 m; d.f. – 0,080 m; inv. 7310 (fig. 33/3); 4. Borcan fragmentar, din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrat cu mâna, sferoidal, cu fundul plat, ornamentat în regiunea fundului cu un brâu alveolar, ușor adâncit. Dimensiuni: d.m. – 0,097; d.f. – 0,072 m; inv. 7461 (fig. 33/4); 5. Fragment de borcan, cu pereții drepți, fundul plat, din pastă grosieră, lucrat cu mâna, prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: d.f. – 0,090 m; inv. 7313 (fig. 33/5); 6. Fragment de oală, din pastă grosieră, cu cioburi sfărâmate în compoziție, de culoare gălbui-cărămizie, lucrată cu mâna, are pereții aproape drepți, buza retezată și fundul plat, prezintă urme de ardere secundară; 7. Oală fragmentară, din pastă grosieră, cu cioburi pisate în compoziție, de culoare gălbui-cărămizie, lucrată cu mâna, nerecuperabilă; 8. Cataramă de bronz, cu veriga circulară, inegală în grosime, circulară în secțiune, subțire la locul de prindere al spinului și mult îngroșată unde se sprijină spinul. Din spin se păstrează numai dispozitivul de prindere, inv. 20455 (fig. 33/14).

Mormântul de înhumare nr. 9. Schelet de matur, rău conservat, descoperit spre capătul de nord al secțiunii II/1963, depășind cu mult peretele de vest al acesteia, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,35 m – 1,40 m, de la nivelul solului actual. Este orientat NE (800‰) – SV (4000‰), în poziție lungit, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Din schelet se păstrează craniul, membrele superioare și cele inferioare, restul oaselor sunt descompuse (fig. 16/9).

Inventarul. În mormânt se aflau depuse patru vase ceramice, întregi și sfărâmate, de diferite forme și mărimi: unul situat la 0,30 m nord-est față de craniu; două în zona bazinului, câte unul de o parte și de alta și cel de al patrulea, tangent cu genunchiul drept. Vasul din jurul capului și cu cel de pe partea stângă a bazinului au gura orientată spre nord. În partea de nord a capului, lângă vas, s-a găsit un pieptene de os, cu mânerul arcuit, iar în regiunea gâtului 30 de mărgelile globulare, de sticlă verde. Obiectele pot fi descrise astfel:

1. Borcan din pastă de aspect cimentos, grunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza răsfrântă, gura largă, fundul concav, ornamentat cu patru caneluri, dispuse bombat pe umăr. Dimensiuni: î. – 0,190 m; d.m. – 0,155; d.g. – 0,110 m; d.f. – 0,066 m; inv. 7313 (fig. 33/6); 2. Borcan-castron, din pastă fină, gris, lucrat la roată, bitronconic-sferoidal, cu buza evazată și subțiată, gura largă, fundul inelar, prevăzut cu o canelură fină, dispusă deasupra ramei, ars secundar, reconstituit, descoperit la genunchiul piciorului drept. Dimensiuni: î. – 0,165 m; d.m. – 0,195; d.g. – 0,160 m; d.f. – 0,095 m; inv. 7436 (fig. 33/7); 3. Oală fragmentară din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrată cu mâna, nerecuperabilă; 4. Vas puternic sfărâmat, nerecuperabil; 5. Treizeci de mărgelile, de sticlă verde, globulare, de mici proporții, descoperite în jurul gâtului, sub bărbie, inv. 20598 (fig. 16/3); 6. Pieptene de os, cu mânerul semicircular, rău conservat. Din el se păstrează patru fragmente, perforate de găurile niturilor (fig. 16/2).

Mormântul de inhumație nr. 10. Schelet de matur bine conservat, descoperit spre capătul de est al secțiunii IV/1963, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,15 m de la nivelul actual al solului. Este orientat NNE (400‰) – SSV (3600‰), în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Capul se află așezat pe partea dreaptă. Membrele superioare și cele inferioare perfect întinse, le lipsesc etichetele (fig. 16/10). Este lipsit de inventar.

Mormântul de inhumație nr. 11. Schelet de copil, rău conservat, deranjat din vechime, descoperit în malul de est al “Râpii cu oale” în pământul galben cu concrețiuni calcaroase. Groapa mormântului bine conturată, rectangulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 3 m, lată de 1,30 m și adâncă de 2,10 m – 2,40 m – 2,60 m, de la nivelul solului actual. Din scheletul răvășit se păstrează numai oasele membrelor superioare și a celor inferioare. Deasupra oaselor, în interiorul mormântului, s-a găsit multă cenușă și cărbuni, resturi de la ritul funerar. În caseta de pe malul râpii, unde s-a descoperit acest mormânt, în pământul cafeniu nisipos, la – 1,05 m, s-a descoperit o strachină întreagă și câteva oase umane, vizibile în profilul malului, de unde se poate deduce că avem de-a face cu două morminte de inhumație etajate, ambele distruse prin surpare (fig. 16/11).

Inventarul. În mormânt erau depuse trei vase, întregi și fragmentare, de diferite forme și mărimi: în dreptul capului s-a găsit un castron și mai multe mărgelile de sticlă, iar la picioare, un ghioc, o strachină, în care se afla un maxilar de ovină, precum și o amforă romană, descoperită în același loc, de către locuitorul Sîrbu Gh. Constantin, din satul Lunca. Pe baza pieselor de inventar și a structurii acestui schelet deducem că mormântul aparține unui copil de sex feminin.

Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Castron din pastă fină, cenușie, lucrat la roată, tronconic, cu buza plat-orizontală, în profil de forma literei “T”, canelată marginal, ornamentată cu dungi de “x”-uri prin apăsare, prevăzut cu trei torți canelate, ovale în secțiune, trase din buză și prinse pe umăr. Are gura larg deschisă, fundul plat, reconstituit. Dimensiuni: î. – 0,135 m; d.g. interior – 0,185 m; d.g. – 0,240 m; d.f. – 0,095 m; inv. 7526 (fig. 34/1);
2. Amforă romană de tip burduf din pastă bună, roșie-cărămizie, lucrată la roată, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, știrbită, gura mică, fundul terminat printr-o proeminență conică, prevăzută cu două torți mici, arcuite, canelate longitudinal, prinse de sub buză pe umăr, dintre care una lipsă, ornamentată cu caneluri ușor adâncite pe întreaga suprafață. Dimensiuni: î. – 0,540; d.m. – 0,270m; d.g. – 0,090 m; inv. 7365 (fig. 34/2);
3. Strachină din pastă bună, cenușie, lucrată la roată, puternic fragmentată, nerecuperabilă;
4. Treizecișapte de mărgelile de mici dimensiuni, diferite ca forme și materiale; 36 sunt de sticlă albastru ultramarin. Dintre acestea: 34 discoidale, una poliedrică, una globulară, verde și ultima din pastă alb-gălbuie, inv. 20597 (fig. 16/7);
- 5.

Ghioc (*Cypraea moneta*) cu cochilia parțial distrusă din vechime, descoperit pe partea dreaptă a scheletului, în regiunea gleznelor picioarelor, inv. 20601 (fig. 16/6).

Mormântul de inhumație nr. 12. Schelet de matur, rău conservat, descoperit pe traseul secțiunii III/1963, la 8 m față de capătul de sud al acesteia, în pământul galben. Groapa mormântului de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 2,50 m, lată de 0,80 – 0,90 m și adâncă de – 2 m – 2,25 m, de la nivelul solului actual. Mortul se află pe plan înclinat cu picioarele mai sus decât capul. Este orientat N (0‰) – S (3200‰), în poziție întins culcat pe spate, cu mâinile ușor îndoite în unghi obtuz de-a lungul corpului, având palma dreaptă așezată pe bazin. Capul înclinat spre stânga privește către SV. Din schelet se păstrează craniul în stare fragmentară, o parte din coloana vertebrală, membrele superioare și cele inferioare. Deasupra mortului s-au găsit mulți cărbuni și cenușă, iar în capătul nord-estic al mormântului o bucată mare de cărbune de lemn fibros.

Inventarul. Obiectele de ofrandă sunt depuse la capul și la picioarele defunctului, fapt care justifică dimensiunile relativ mari ale gropii mormântului. În partea de nord a capului s-a găsit un borcan sfărâmat, ușor înclinat spre est, iar pe partea dreaptă o fusaioală. Pe labele picioarelor se află o amforetă romană, culcată, orientată cu gura către vest. În dreapta și în stânga umerilor, pe clavicule s-au găsit două fibule de bronz, precum și 32 de mărgel de sticlă. Lângă amforetă, în stânga picioarelor se află depuse oase de la piciorul unui bovid. Deosebita varietate a obiectelor de inventar ne dau posibilitatea să deducem că mormântul aparține unei persoane mature de sex feminin. Obiectele mormântului le descriem astfel:

1. Amforetă romană de tip ulcior, lucrată la roată, din pastă bună, roșie-cărămizie, tronconică, cu gâtul înalt, cilindric, buza mult evazată, canelată lateral, gura mică, format pâlnie, fundul plat, profilat, prevăzută cu două torți arcuite, bicanelate longitudinal, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată pe gât cu caneluri orizontale mult mai adâncite față de restul suprafeții amforetei, depusă pe labele picioarelor. Dimensiuni: î. – 0,320 m; d.m. – 0,140; d.g. – 0,080 m; d.f. – 0,090 m; inv. 7315 (fig. 34/3); 2. Borcan din pastă grosieră, lucrat cu mâna, puternic fragmentat, depus la nord de craniu, nerecuperabil; 3. Patruzeci de mărgel diferite: 39 de sticlă, de mici dimensiuni, dintre care 34 discoidale, albastre ultramarin, patru globulare, una inelară verde și ultima tubulară de os, descoperite în jurul gâtului, inv. 20596 (fig. 16/12); 4. Fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, cu resort scurt, bilateral și coardă, cu portagrafa terminată printr-o sârmă înfășurată de două ori pe corpul fibulei, ornamentată cu patru segmente profilate marginal, câte două pe arcul și piciorul fibulei, descoperită pe clavicula stângă, inv. 20445 (fig. 16/9); 5. Fibulă de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, cu resortul scurt bilateral și coardă, cu portagrafa lipsă din vechime. Este ornamentată cu patru segmente profilate marginal, câte două pe arcul și piciorul

fibulei, descoperită pe clavicula dreaptă, inv. 20449 (fig. 16/10); 6. Fusaiolă de lut ars, bitronconică, cu capetele concave, de culoare cărămizie, prezintă urme de ardere secundară pe una dintre fețe, descoperită în dreapta craniului, inv. 20625 (fig. 16/11).

Mormântul de inhumație nr. 13. Schelet de matur, bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii III/1963, la 9,40 m față de extremitatea sa nordică, în pământul galben. Groapa mormântului de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 2,65 m, lată de 0,80 m și adâncă de – 1,80 m, de la nivelul solului actual. Dimensiunile relativ mari ale gropii mormântului sunt în strânsă legătură cu riturile funerare de a se depune ofrandele exclusiv în dreptul capului și a picioarelor (fig. 17/1). Este orientat NNE (400‰) – SSV (3600‰), în poziție întinsă, culcat pe spate, cu mâinile ușor îndoite de-a lungul corpului. Capul culcat pe stânga privește către est. Din schelet lipsesc numai falangele de la mâna dreaptă, precum și o parte din cele ale picioarelor. Deasupra scheletului și în groapa mormântului s-au găsit cărbuni și cenușă de la ritul funerar (fig. 17/1).

Inventarul. În mormânt au fost depuse în mod grupat șase vase, întregi și sfărâmate, de forme și mărimi variate: un castron mare și un borcan, situate în nord-estul capului, înclinate către est, iar la picioare, trei vase; două oale, una mare și alta mică, înclinate către est și o strachină. După ridicarea castronului mare de la cap, s-a găsit în interiorul său o altă strachină. În intervalul dintre cele două vase de la capul mortului s-a găsit un pieptene de os, cu mânerul semicircular și o fusaiolă, în regiunea toracelui mai multe mărgelile fațetate, iar pe tibia piciorului stâng o altă fusaiolă. Mormântul aparține unei persoane mature de sex feminin. Descrierea pieselor de inventar se prezintă astfel:

1. Castron mare din pastă fină, gris-cenușie, lucrat la roată, bitronconic, cu buza plat-orizentală, în profil de forma literei “T”, gura larg deschisă, gâtul scurt cilindric, fundul cu ramă inelară, ornamentat cu o canelură pe umăr, reconstituit, depus la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,200 m; d.m. – 0,260; d.g. – 0,215 m-0,180 m; d.f. – 0,110 m; inv. 7317 (fig. 35/1); 2. Borcan din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal-tronconic, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul plat, cu talpă, ornamentat cu trei caneluri fine, dispuse bandat pe umăr, reconstituit, prezintă urme de ardere secundară, depus la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,175 m; d.m. – 0,180; d.g. – 0,130 m; d.f. – 0,090 m; inv. 7316 (fig. 35/2); 3. Strachină din pastă fină, neagră lucioasă, lucrată la roată, bitronconică, puternic carenată, gura largă, buza profilată, fundul inelar, concav, ornamentată cu o canelură sub buză, descoperită în interiorul castronului mare de la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,068 m; d.m. – 0,135; d.g. – 0,125 m; d.f. – 0,058 m; inv. 7320 (fig. 35/3); 4. Strachină din pastă fină, gris, lucrată la roată, bitronconică, carenată, cu buza profilată, gura largă, ușor deformată, fundul inelar, ornamentată cu o nervură proeminentă pe umăr, depusă la picioarele defunctului.

Dimensiuni: î. – 0,062 m; d.m. – 0,185; d.g. – 0,175 m; d.f. – 0,065; inv. 7317 (fig. 35/4); 5. Borcan mic din pastă grosieră, gălbuie, lucrat cu mâna, sferoidal, cu buza evazată, ușor știrbită, gura largă, fundul plat, prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperit la picioarele defunctului. Dimensiuni: î. – 0,096 m; d.m. – 0,096; d.g. – 0,080 m; d.f. – 0,069 m; inv. 7319 (fig. 35/5); 6. Borcan din pastă grosieră, lucrat cu mâna, puternic fragmentat, ars secundar, nerecuperabil; 7. Cincisprezece mărgelile de mărimi, forme, materiale și culori diferite: șase de cornalină, poliedrice, fațetate romboidal, de culoare roșie-portocalie, șapte din pastă alb-rozie, șase globulare și una tubulară, ușor arcuită și două de sticlă albastră, poliedrice, descoperite în regiunea toracică, pe piept, inv. 20593 (fig. 17/5); 8. Pieptene de os cu mânerul semicircular, format din cinci segmenti cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în opt nituri de bronz. Ambele plăcuțe sunt puternic fisurate și dinții parțial lipsă. În dreptul niturilor se află slabe pete verzi de la oxidare. A fost descoperit la capul defunctului între vasele de ofrandă, inv. 20610 (fig. 17/2); 9. Fusaioală de lut ars, globular-bitronconică, cu capetele ușor concave, de culoare gălbui-cărămizie, descoperită în jurul craniului, inv. 20629 (fig. 17/3); 10. Fusaioală de lut ars, gălbui-roșcată, bitronconică, aplatisată, cu capetele concave, descoperită pe tibia piciorului stâng, inv. 20630 (fig. 17/4).

Mormântul de înhumăție nr. 14. Schelet de matur, bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii III/1963, la 1,60 m față de extremitatea sudică, având picioarele tangent cu peretele de est al acesteia. Patul mortului se află în pământul galben nisipos, pe plan înclinat, cu capul la – 2,90 m și picioarele la – 2,30 m, de la nivelul solului actual. Din cauza alunecării terenului, groapa mormântului se profilează oblic în peretele de est al secțiunii III. Este orientat NNV (5800‰) – SSE (2600‰), în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Craniul în stare fragmentară este ușor înclinat spre stânga. Pe suprafața scheletului și în groapa mormântului s-a găsit multă cenușă și cărbuni rezultați de la ritul funerar (fig. 17/14).

Inventarul. În mormânt erau depuse cinci vase ceramice, întregi și sfărâmate, diferite ca forme și dimensiuni: patru grupate în partea de nord-vest a capului; două amfore romane, de culoare roșie-cărămizie și două vase mai mici, ușor înclinate spre sud-vest și altul situat lângă șoldul drept, sub el găsiindu-se un cuțit de fier. În regiunea bazinului s-au descoperit trei cataramă: două de bronz și una de fier, iar în zona toracică două mărgelile. Pe șoldul stâng se afla un obiect de os subțire – trusă pentru păstrat ace de cusut -, cu urme de ardere secundară. Mormântul aparține desigur unei persoane mature de sex feminin. Piese din mormânt le descriem după cum urmează:

1. Amforă romană de tip burduf, din pastă bună, roșie-cărămizie, lucrată la roată, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, gura mică, fundul ascuțit, tronconic, prevăzută cu două torți late, arcuite, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată pe întreaga suprafață cu caneluri, ușor adâncite, reîntregită, depusă la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,540

m; d.m. – 0,235; d.g. – 0,090 m; inv. 7512 (fig. 36/1); 2. Amforă romană de tip burduf, din pastă bună roșie-cărmizie, lucrată la roată, cu gâtul scurt cilindric, buza profilată, gura mică, fundul terminat printr-o proeminență tronconică, cu două torți late, arcuite, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată cu caneluri, ușor adâncite, dispuse pe întreaga suprafață, așezată la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,530 m; d.m. – 0,300; d.g. – 0,090 m; inv. 7370 (fig. 36/2); 3. Cană din pastă fină, gris, lucrată la roată, bitronconică, carenată, cu gâtul înalt, cilindric, buza ușor profilată, gura mică, fundul inelar, concav, cu o singură toartă lată, prinsă de sub buză pe partea carenată, ornamentată la baza gâtului cu o nervură proeminentă, iar zona carenată cu o canelură fină, depusă la capul defunctului. Dimensiuni: î. – 0,250 m; d.m. – 0,190; d.g. – 0,094 m; d.f. – 0,085 m; inv. 7380 (fig. 36/3); 4. Cană din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu gâtul cilindric, fragmentar, gura mică, fundul inelar, cu o singură toartă, canelată longitudinal, lipsă, ornamentată cu o nervură proeminentă, situată la baza gâtului, reconstituită, depusă lângă coapsa piciorului drept. Dimensiuni: d.m. – 0,160; d.g. – 0,095 m; d.f. – 0,095 m; inv. 7457 (fig. 36/4); 5. Vas din pastă bună, lucrat la roată, puternic sfârâmat, nerecuperabil; 6. Două mărgelile diferite ca material, formă și dimensiuni: una de chihlimbar, plat-cilindrică, roșie – portocalie, ușor corodată, și alta de sticlă, bitronconică, de culoare străvezie, găsite în regiunea toracică, inv. 9694 (fig. 17/13-14); 7. Trusă pentru păstrat acele de cusut, confecționată din femur de pasăre, ușor arcuit, cu unul din capete parțial știrbit, iar celălalt înverzit, descoperit pe șoldul stâng al scheletului, inv. 20440 (fig. 17/12); 8. Cataramă de bronz cu veriga ovală, inegală în grosime, circulară în secțiune, cu plăcuță dublă pentru curea, rectangulară, prinsă în două nituri. Are spinul prevăzut cu un mic prag la bază și vârful arcuit pe veriga cataramei, inv. 20459 (fig. 17/8); 9. Cataramă de bronz cu veriga oval circulară, inegală în grosime, subțire în locul de prindere al spinului și mult îngroșată unde se sprijină spinul pe verigă. Spinul lipsă din vechime, inv. 20438 (fig. 17/7); 10. Cataramă de fier, cu veriga ovală, circulară în secțiune, puternic oxidată, cu spinul lipsă, inv. 9684 (fig. 17/9). Cele trei catarames sus prezentate au fost descoperite în regiunea bazinului defunctului; 11. Cuțit de fier cu muchia și lama ușor curbate la vârf, cu peduncul la mâner, vârful ușor știrbit, puternic oxidat, descoperit în dreapta bazinului sub un vas ceramic, inv. 20460 (fig. 17/11).

Mormântul de inhumație nr. 15. Schelet bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii IV/1963, depășind cu mult peretele de nord al acesteia, acolo unde s-a deschis o mică casetă pentru delimitarea mormântului. Patul mortului se află în pământul galben cu concrețiuni calcaroase, la – 1,75 m de la nivelul solului actual. Scheletul este în poziție chircită, culcat pe partea dreaptă, privind către vest, orientat NNE (200%) – SSV (3400%). Membrele superioare îndoite în unghiuri drepte au palmele aduse sub abdomen, iar cele inferioare, îndoite în unghiuri obtuze, la egală distanță, unul de altul,

în așa fel încât genunchiul piciorului stâng se află cu 0,10 m în fața celui drept. După demontarea scheletului s-a observat o puternică turtire a craniului, fie datorită tasării terenului, fie din alte cauze. Oasele scheletului prezintă o ușoară colorare gălbui-roșcată, probabil de la ocru.

Inventarul. În regiunea gâtului scheletului s-au găsit trei mărgelile globulare din pastă de sticlă albastră, de mărimi mijlocii. Dintre acestea, una este ornamentată cu o dungă galbenă, dispusă în zigzag, pe curbura mărgelii și alta cu ochi galben, inv. 9693 (fig. 17/16-18).

Mormântul de inhumație nr. 16. Schelet în perfectă stare de conservare, descoperit pe traseul secțiunii IV/1963, la 12 m față de extremitatea vestică, picioarele depășind cu mult peretele de nord al acesteia, acolo unde s-a deschis o mică casetă. Patul mortului se află în pământul cafeniu nisipos, la – 2,35 m de la suprafața solului actual. Este orientat cu capul la S (3200‰) și picioarele la N (0‰), în poziție lungit, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului și palmele mult îndepărtate de bazin. Laba piciorului drept lăsată peste laba celui stâng. Capul este culcat pe umărul stâng cu privirea către nord-vest. Oasele scheletului puternic înroșite. În mormânt s-au găsit mici bucăți de cărbuni.

Inventarul. În regiunea gâtului s-au descoperit mai multe mărgelile de sticlă, de diferite tipuri, în general de culoare albastră închis. Pe ambele clavicule s-a găsit câte o fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, cu resortul bilateral și o mică aplică de bronz. Mormântul aparține desigur unei persoane mature de sex feminin. Obiectele pot fi descrise astfel:

1. Colier alcătuit din 54 de mărgelile, diferite ca mărime, formă, material și culoare. Majoritatea sunt de sticlă albastră ultramarin, discoidale și globulare. Dintre acestea: trei sunt îngemănate câte cinci-șase; 10 îngemănate câte două-trei; 5 globulare mari; 30 globulare mici; una inelară; una globulară mare, spongioasă, alb-gălbui, cu decor în zigzag roșu; una tubulară, mare, irizată, verzuie; două globulare mici, verzui și una de chihlimbar inelară, portocalie, inv. 20599 (fig. 18/6); 2. În afară de acestea, menționăm de asemenea, prezența a 48 de mărgelile întregi și fragmentare, de sticlă albastră închis, globulare și inelare, inv. 9692 (fig. 18/5); 3. Fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, resortul scurt, bilateral, corpul îngust și piciorul lung, cu portagrafa terminată printr-o spirală înfășurată pe picior, având portagrafa lipsă din vechime, inv. 20457 (fig. 18/2); 4. Fibulă de bronz cu piciorul întors pe dedesubt, cu resortul scurt, bilateral, corpul îngust, corodat marginal, piciorul lung cu portagrafa terminată printr-o spirală înfășurată pe picior, având portagrafa lipsă din vechime, inv. 20435 (fig. 18/3); 5. aplică din tablă de bronz, circulară, cu două decupări marginale, circulare, diametral opuse, descoperită în stânga scheletului, inv. 9678 (fig. 18/4).

Mormântul dublu de inhumație nr. 17 și 18. Schelete de copii alăturate, rău conservate, descoperite pe traseul secțiunii III/1963, la 15,60 m față de capătul de nord, tangente cu peretele de est al acesteia, unde s-a deschis o mică casetă în vederea delimitării mormântului. Patul morților se afla în pământul galben, la – 2 m, de la nivelul solului actual. Sunt orientate NNE – SSV, în poziție întinsă, culcate pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Ambele schelete au craniile în stare fragmentară, puțin înroșite, culcate, pe partea dreaptă, cu privirea către vest. Oasele unuia dintre schelete sunt mai mici și friabile, lipsindu-i în întregime, atât membrele superioare, cât și cele inferioare, pe care îl denumim convențional numărul 17, iar celălalt cu oasele mai mari, îl denumim 18 și este așezat în spatele celui mic. Din scheletul 18 se păstrează craniul, toracele, bazinul, membrele superioare fără palme, iar din membrele inferioare numai coapsele. Deasupra scheletelor s-au găsit mici bucăți de cărbuni și cenușă. Prezența celor două schelete de copii alăturate, în același mormânt, se poate explica prin aceea că indivizii au decedat în același timp și din aceeași cauză, probabil, în urma unui accident, deoarece la ambele schelete le lipsesc câte o parte din membrele superioare și cele inferioare (fig. 18/17-18).

Inventarul mormântului 17. În mormânt au fost depuse trei vase ceramice, întregi și sfărâmate, variate ca forme și dimensiuni, grupate în jurul picioarelor, dintre care unul conținea oase de pasăre. În regiunea toracică s-a găsit o fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, precum și 12 mărgel de sticlă, verzi și albastre, discoidale. Mormântul aparține unei fete. Obiectele le descriem astfel:

1. Borcan din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza răsfântă, plan-orizontală, gura larg deschisă, fundul mic, concav, ornamentat bandat cu șase incizii fine pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,175 m; d.m. – 0,150; d.g. – 0,104 m; d.f. – 0,060 m, inv. 7321 (fig. 37/1);
2. Ulcior din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cenușie, lucrat la roată, sferoidal, prevăzut cu două toarte circulare în secțiune, gura mică, fundul plat, ușor concav, prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,223 m; d.m. – 0,165; d.g. – 0,085 m; d.f. – 0,090 m, inv. 7322 (fig. 37/2);
3. Borcan mic din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată și îngroșată, gura largă, fundul plat, profilat marginal, ornamentat cu două incizii adânc imprimate pe umăr, prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,128 m; d.m. – 0,110; d.g. – 0,080 m; d.f. – 0,063 m; inv. 7323 (fig. 37/3);
4. Douăsprezece mărgel de sticlă, discoidale, de mici proporții: zece de culoare albastră și două verzi, ușor irizat, inv. 9691 (fig. 18/9);
5. Fibulă de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, cu resortul lung, bilateral și coardă, portagrafa terminată cu două spirale înfășurate pe picior. Corpul fibulei este decorat cu patru creștături, dispuse două câte două la extremitățile arcului și piciorul cu trei grupe de câte trei linii incizat în zigzag, pe picior, inv. 20636 (fig. 18/8).

Inventarul mormântului 18. În mormânt erau depuse trei vase ceramice, întregi și sparte: o strachină, o cupă mică și o oală, în poziții diferite, grupate la picioarele mortului și un pieptene de os, cu mânerul arcuit, prevăzut cu două aripioare, situat între vase. În regiunea bazinului, pe șoldul drept, s-a găsit o cataramă de bronz, un cuțitaș de bronz, cu peduncul la mâner, precum și o trusă tubulară, din os de pasăre, în interiorul căruia se aflau două ace de bronz. Mormântul aparține unui copil de sex masculin. Piese din inventar le descriem după cum urmează:

1. Strachină din pastă fină, gris, lucrată la roată, tronconică, cu buza ușor evazată, profilată, gâtul drept, gura largă, fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: î. – 0,073 m; d.g. – 0,190; d.f. – 0,080 m; inv. 7325 (fig. 37/4); 2. Cupă din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu buza evazată, profilată, gura larg deschisă, fundul inelar, puțin reliefat. Dimensiuni: î. – 0,063 m; d.g. – 0,112; d.f. – 0,048 m; inv. 7326 (fig. 37/5); 3. Oală din pastă grosieră, lucrată cu mâna, arsă la roșu – cărămiziu, sferoidală, cu gâtul înalt, cilindric, buza subțiată, gura largă, fundul plat, ușor ieșit în afară, reconstituită, prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: î. – 0,145 m; d.m. – 0,123; d.g. – 0,102 m; d.f. – 0,084; inv. 7453 (fig. 37/6); 4. Pieptene de os cu mânerul semicircular și aripi laterale, alcătuit din cinci segmente cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în nouă nituri de bronz. Plăcuțele sunt ornamentate la baza lor cu câte o incizie orizontală. În dreptul niturilor prezintă pete verzi de oxidare. Parțial plăcuțele sunt fisurate și câțiva dinți, lipsă din vechime, inv. 20607 (fig. 18/14); 5. Cataramă de bronz, cu veriga ovală, inegală în grosime, circulară în secțiune, cu plăcuță dublă pentru curea, rectangulară, prinsă în două nituri, având spinul cu prag la bază, șa la mijloc, vârful arcuit, semicircular în secțiune, inv. 20458 (fig. 18/11); 6. Trusă pentru păstrat acele de cusut, din femur de pasăre, ușor arcuită, cu unul din capete deteriorat, puternic înverzit din cauza oxidului de cupru, descoperită pe șoldul drept al scheletului. În interiorul trusei s-au găsit două ace de cusut din bronz, inv. 20431 (fig. 18/13); 7. Cuțitaș de toaletă din bronz, cu muchia și lama curbate la vârf, cu pedunculul la mâner lipsă din vechime, descoperit în dreptul oaselor iliace, inv. 20443 (fig. 18/12).

Mormântul de inhumație nr. 19. Schelet de matur, de sex masculin, relativ bine conservat, descoperit în intervalul dintre secțiunile I-III/1963, tangent cu peretele de est al secțiunii III, la 13 m față de extremitatea de nord a acesteia. Patul mortului se află în pământul galben, pe plan înclinat: capul la – 1,80 m și picioarele la –1,55 m, de la nivelul solului actual. Este orientat N (0‰) – S (3200‰), în poziție lungit, culcat pe spate, cu mâna dreaptă de-a lungul corpului, iar cea stângă așezată pe coapsa piciorului stâng. Din schelet lipsesc aproape în întregime oasele regiunii toracice prin putrezire. Din cauza alunecării terenului, tibiile, peroneele și falangele labelor picioarelor sunt rupte și dislocate (fig. 19/19).

Deasupra scheletului s-au găsit mici bucăți de cărbuni și cenușă.

Inventarul. În mormânt erau depuse șapte vase, întregi și sfărâmate, de mărimi și forme variate, grupate în jurul picioarelor, în poziții diferite: două pe partea dreaptă, patru pe stânga și unul în dreptul labelor picioarelor, având deasupra un cuțit de fier, cu peduncul la mâner, orientat cu vârful către est. În jurul vaselor s-au găsit multe oase de animale, de mari dimensiuni, resturi de ofrandă.

În regiunea oaselor iliace se afla o cataramă de fier puternic oxidată. Obiectele de ofrandă depuse în număr mare în jurul picioarelor defunctului au influențat asupra dimensiunilor gropii mormântului, care măsoară: 2,50 m lungime și peste 1 m lățime.

Obiectele le prezentăm astfel:

1. Oală – borcan, din pastă grosieră, lucrată cu mâna, gălbui – cărămizie, cu pereții ușor arcuiți, asimetrică, buza evazată, știrbită, gura largă, fundul plat, prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,190 m; d.m. – 0,150 m; d.g. – 0,115 m; d.f. – 0,105 m; inv. 7328 (fig. 38/1); 2. Oală mică – borcan, din pastă grosieră, gălbuie, lucrată cu mâna, cu pereții ușor bombați, asimetrică, buza evazată, gura largă, fundul plat, profilat, prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,130 m; d.m. – 0,120 m; d.g. – 0,093 m; d.f. – 0,090 m; inv. 7331 (fig. 38/2); 3. Vas – amforoidal, din pastă fină, griș – cenușie, lucrat la roată, cu buza profilată, gâtul tronconic, ornamentat cu o nervură proeminentă, prevăzut cu două torți, prinse de sub buză pe umăr, canelate longitudinal, cu fundul ușor evazat, concav, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,240 m; d.m. – 0,185 m; d.g. – 0,100 m; d.f. – 0,095 m; inv. 21399 (fig. 38/3); 4. Castron din pastă fină, gris, lustruită, lucrat la roată, tronconic – sferoidal, cu buza profilată, ușor răsfrântă, gura largă, fundul cu ramă inelară, ornamentat cu o nervură proeminentă, dispusă pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,185 m; d.m. – 0,215 m; d.g. – 0,185 m; d.f. – 0,095 m; inv. 7329 (fig. 38/4). Vasele sus prezentate au fost depuse în stânga picioarelor. 5. Cupă din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu gâtul înalt, vertical, buza profilată, fundul inelar, concav, cu umbo, ornamentată cu o singură incizie fină, dispusă sub carena vasului, descoperit în dreapta picioarelor. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,075 m; d.m. – 0,125 m; d.g. – 0,127 m; d.f. – 0,065 m; inv. 7332 (fig. 38/5); 6. Farfurie lucrată la roată, din pastă fină, gris, tronconică, cu buza evazată, plat-orizentală, în formă de “S”, gura larg deschisă, gâtul canelat și fundul cu ramă inelară. În interiorul vasului s-au găsit oase de animale, probabil de porc, depuse ca ofrandă, descoperită în dreapta picioarelor. Dimensiuni: d.g. – 0,195 m; d.f. – 0,070 m; inv. 7335 (fig. 39/1); 7. Strachină mare din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, bitronconică, carenată, cu buza profilată, gura larg deschisă, fundul cu ramă inelară, ornamentată cu o canelură ușor adâncită, dispusă sub buză, descoperită în dreptul labelor picioarelor defunctului. Deasupra străchinii se afla un cuțit de fier, orientat cu vârful către est. Vasul a fost donat statului mexican de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste. 8. Cuțit de fier cu lama și muchia arcuite la vârf, cu peduncul la mâner, oxidat, relativ bine conservat, inv. 20461 (fig. 19/2); 9.

Cataramă de fier cu veriga ovală, puternic oxidată, în stare fragmentară, nerecuperabilă, descoperită în regiunea oaselor iliace.

Mormântul de inhumație nr. 20. Schelet de copil complet distrus, descoperit pe traseul secțiunii III/1963, la 4,50 m față de extremitatea de sud a acesteia. Patul mortului se află în pământul galben, la -2,60 m, de la nivelul solului actual. Oasele scheletului erau transformate într-o făină gălbuie. Deasupra mortului s-a găsit cenușă și cărbuni de la ritul funerar (fig. 19/20).

Inventarul. În mormânt erau depuse cinci vase, întregi și sfărâmate, de forme și mărimi variate, grupate de jur împrejurul mortului: două pe partea dreaptă și trei pe stânga, orientate în poziții diferite. Unele dintre ele au urme de ardere secundară. Printre vase s-au găsit și câteva oase de ovine.

Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Strachină din pastă fină, gris, lucrată la roată, tronconică, cu gâtul drept, buza profilată, răsfântă, gura larg deschisă, fundul plat ușor concav, ornamentată cu o nervură proeminentă pe umăr. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,058 m; d.g. - 0,145 m; d.f. - 0,052 m; inv. 7337 (fig. 39/3); 2. Strachină lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, tronconică, cu buza teșită în afară, profilată unghiular, gura larg deschisă, umărul arcuit ușor, fundul plat, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,075 m; d.g. - 0,143 m; d.f. - 0,050 m; inv. 7333 (fig. 39/4); 3. Farfurie lucrată la roată, din pastă fină, cenușie deschisă, tronconică, cu buza răsfântă, în formă de "S", gura larg deschisă, gâtul canelat și fundul cu ramă inelară. Vasul conține oase de animale domestice, fragmentare, resturi de ofrandă alimentară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,065 m; d.g. - 0,195 m; d.f. - 0,070 m; inv. 7334 (fig. 39/5); 4. Cupă lucrată la roată, din pastă fină, cenușie, tronconică, cu gâtul înalt, cilindric, gura larg deschisă, fundul mic inelar, decorată cu o incizie ușor adâncită, dispusă sub buză, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,064 m; d.g. - 0,100 m; d.f. - 0,055 m; inv. 7330 (fig. 39/6); 5. Oală lucrată cu mâna, din pastă grosieră, gălbui-cărmizie, sferoidală, cu buza evazată, ușor știrbită, gura largă și fundul plat, prezintă puternice urme de ardere secundară, în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,165 m; d.m. - 0,140 m; d.g. - 0,110 m; d.f. - 0,090 m; inv. 7336 (fig. 39/7).

Mormântul de inhumație nr. 21. Schelet de copil, complet descompus, descoperit în spațiul dintre secțiunile I-III/1965, tangent cu peretele de est al secțiunii I, spre capătul de sud al acesteia. Patul mortului se află la baza stratului de pământ negrunisipos, la 0,60 m - 0,80 m, de la nivelul solului actual. Pământul de umplutură de deasupra mortului era de aspect cenușos, cu pete alburii, situație întâlnită și în alte morminte din cuprinsul acestei necropole (fig. 19/21).

Inventarul. În mormânt au fost depuse șase vase ceramice și un pahar de sticlă, întregi și sfărâmate, de mărimi și forme variate, grupate de jur împrejurul mortului,

dispuse în poziție verticală, în afară de borcane și de pahar care erau înclinate către est. Într-una din strachini, de pe partea dreaptă a mormântului s-au găsit numeroase oase de pasăre. În regiunea de nord a mormântului se aflau alte obiecte: un pieptene de os, cu mânerul arcuit, o cataramă de bronz, prevăzută cu o aplică și nituri, în care se fixa cureaua, precum și o fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt. După ridicarea castronului din stânga mortului, s-au găsit mai multe oase, printre care și un maxilar de ovină, împreună cu lama unui cuțit de fier, în poziție verticală. Piese de inventar pot fi descrise astfel:

1. Borcan din pastă grosieră, lucrat cu mâna, de culoare gălbui-cărmizie, sferoidal, cu buza ușor evazată, fundul plat, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,140 m; d.m. - 0,135 m; d.g. - 0,110 m; d.f. - 0,090 m; inv. 7447 (fig. 40/1);
2. Oală mică din pastă grosieră, lucrată rudimentar cu mâna, cu pereții ușor arcuiți, buza evazată, subțiată, gura largă și fundul plat. Este ornamentată cu un brâu alveolar sub buză. Prezintă urme de ardere secundară pe partea superioară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,110 m; d.m. - 0,095 m; d.g. - 0,072 m; d.f. - 0,070 m; inv. 7348 (fig. 40/2);
3. Borcan mic din pastă grosieră, lucrat cu mâna, ars la roșu-cărmiziu, cu pereții aproape drepecți, buza evazată, subțiată, gura largă și fundul plat, ornamentat cu patru proeminente conice, aplicate pe umăr. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,110 m; d.m. - 0,098 m; d.g. - 0,090 m; d.f. - 0,068 m; inv. 7347 (fig. 40/3);
4. Borcan din pastă grosieră, lucrat cu mâna, puternic sfărâmat, nerecuperabil;
5. Castron mare din pastă fină, gris, lucrat la roată, bitronconic, puternic carenat, cu buza răsfântă, profilată, gura larg deschisă, gâtul canelat și fundul cu ramă inelară. Umărul vasului este ornamentat cu o bandă în rețea, realizată prin presare. În interiorul castronului s-au găsit oase de ovină tânără. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,140 m; d.m. - 0,290 m; d.g. - 0,270 m; d.f. - 0,125 m; inv. 7349 (fig. 40/4);
6. Farfurie mică, lucrată la roată, din pastă fină, gris-cenușie, tronconic-aplatisată, cu buza evazată, ușor profilată, în formă de "S", gâtul canelat, gura larg deschisă și fundul mic cu ramă inelară. În interiorul ei s-au găsit oase de pasăre. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,030 m; d.g. - 0,142 m; d.f. - 0,054 m; inv. 7345 (fig. 40/5);
7. Pahar de sticlă romană, gălbui-verzuie, irizată și exfoliată, de formă cilindrică, cu gura larg deschisă, buza ușor evazată, prevăzută cu o canelură exterioară. Are fundul ovalizat, reîntregit. Întreaga suprafață exterioară este decorată cu patru registre lenticular-ovale, ușor concave, dispuse orizontal. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,123 m; d.g. - 0,090 m; inv. 20401 (fig. 40/6);
8. Fibulă de bronz cu piciorul întors pe dedesubt, prevăzută cu resort scurt, bilateral și coardă, descoperită pe latura de est a mormântului. Are corpul îngust și piciorul lung, cu portagrafa terminată printr-o spirală înfășurată pe picior. Lateral, pe arcu fibulei, aproape de resort se află două creștături ornamentale. Dimensiuni: lung - 0,055 m; inv. 20434 (fig. 19/5);
9. Cataramă mică de bronz, cu veriga ovală, circulară în secțiune, prevăzută cu plăcuță dublă de curea, rectangulară, prinsă în două nituri. Spinul lipsă din vechime; inv. 20447 (fig. 19/6);
10. Pieptene de os cu mânerul semicircular și aripi

laterale, delimitate de largi alveolări, format din șase segmenti cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în șase nituri de bronz. Baza mânerului este ornamentată cu o canelură orizontală. Plăcile laterale sunt puternic fisurate. În dreptul niturilor se văd pete verzi de oxidare; inv. 20609 (fig. 19/9); 11. Cuțit de fier cu muchia dreaptă și peduncul la mâner, puternic oxidat, în stare fragmentară, cu vârful lipsă. Dimensiuni: lung - 0,085 m; lat - 0,015 m; gros - 0,004 m; inv. 9682 (fig. 19/7); 12. Cuțit de fier cu muchia și lama curbate la vârf, cu peduncul la mâner, puternic oxidat. A fost găsit în jurul unor oase de animale înfip vertical. Dimensiuni: lung - 0,148 m; lat - 0,036 m; gros - 0,005 m; inv. 9683 (fig. 19/8).

Mormântul de inhumație nr. 22. Schelet de matur, bine conservat, descoperit în spațiul dintre secțiunile II-III/1965, tangent cu peretele de est al secțiunii III, la 11,10 m față de extremitatea nordică a acesteia. Patul mortului se află în pământul negru nisipos, pe plan înclinat, cu capul la -0,50 m și picioarele la -0,30 m, de la nivelul actual al solului. Este orientat NNE (400‰) – SSV (3600‰), în poziție lungit, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului, având craniul ușor înclinat pe partea stângă. Din schelet lipsesc numai etichetele picioarelor. În jurul capului și al picioarelor, precum și în vasul deșeu s-au găsit mici bucăți de cărbuni. Pământul din dreptul craniului era de aspect cenușos, cu mici pete alburii (fig. 20/22).

Inventarul. În mormânt, pe latura dreaptă a scheletului, mai jos de regiunea genunchilor, era deșeu un vas în stare fragmentară, iar între picioare, mai jos de glezne s-au găsit trei obiecte: un ghioc, un colț de mistreț și mânerul unui pieptene de os, de tipul cu aripioare laterale. Pe umărul drept s-a descoperit de asemenea un alt pieptene de os, fragmentar, prins în nituri de bronz, care au înverzit clavicula; în regiunea gâtului o mărgică de sticlă albastră, iar pe șoldul drept o cataramă de fier puternic oxidată. Mormântul aparține unei persoane de sex feminin. Obiectele inventarului le descriem după cum urmează:

1. Cană din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, prevăzută cu o toartă circulară în secțiune, cu fundul inelar, ornamentată cu o nervură, aplicată pe umăr, puternic sfărâmată, nerecuperabilă;
2. Două mărgice de materiale, forme și dimensiuni diferite: una tubulară, din pastă alb-gălbuie, fragmentară, inv. 9676 (fig. 20/4); alta, globulară, din sticlă albastră, poleită argintiu, ușor irizată, inv. 9689 (fig. 20/5), descoperite în jurul gâtului;
3. Pieptene de os cu mânerul semicircular și aripi laterale, format din cinci segmenti cu dinți și patru plăcuțe laterale, prinse în 13 nituri de bronz. Plăcuțele semicirculare sunt îmbinate cu altele două care prind segmentii dinți. Pieptenele este ornamentat cu două benzi incizate: una dispusă la baza mânerului și alta la baza plăcuțelor rectangulare. Parțial știrbit, obiectul prezintă slabe pete verzui de la oxidarea niturilor, descoperit pe umărul drept, inv. 9676 (fig. 20/2);
4. Pieptene de os, de tipul cu aripioare, puternic fragmentat și descompus, nerecuperabil;
5. Ghioc, cochilie de melc

de mare (*Cypraea moneta*) bine conservat, prevăzut la unul din capete cu un orificiu pentru a fi atârnat, descoperit între membrele inferioare ale scheletului, mai sus de glezne, inv. 20603 (fig. 20/3).

Mormântul de inhumăție nr. 23. Schelet de matur, rău conservat, descoperit în intervalul dintre secțiunile II-III/1965, tangent cu peretele de est al secțiunii III, la 12,80 m față de extremitatea de nord a acesteia. Patul mortului se află în pământul negru nisipos, la -0,20 m – 0,30 m, de la nivelul solului actual. Este orientat N (0‰) – S (3200‰), în poziție lungit, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului și capul așezat pe dreapta. Din cauza alunecării terenului, partea superioară a scheletului este puternic deranjată, având oasele dislocate și îngrămădite. În situ se păstrează numai membrele inferioare. Din schelet lipsesc în întregime oasele toracelui, coloana vertebrală și falangele membrelor superioare (fig. 20/23).

Inventarul. În mormânt, pe partea dreaptă a scheletului, lângă cotul mâinii drepte, s-au găsit două cataramă de bronz, oxidate:

1. Prima, de formă oval-circulară, de bronz, în secțiune circulară, inegală în grosime, subțire la locul de prindere al spinului de verigă și groasă în rest, spinul cu prag înălțat la bază, fațetat lateral și vârful mult arcuit pe veriga cataramă, inv. 20442 (fig. 20/7); 2. A doua cataramă, de bronz, ovală, inegală în grosime, circulară în secțiune, spinul prevăzut cu șa la mijloc, semicircular în secțiune și vârful arcuit pe verigă, inv. 20436 (fig. 20/8).

Mormântul de inhumăție nr. 24. Schelet de tânăr deranjat și puternic descompus, descoperit în spațiul din secțiunile II-III/1965, tangent cu peretele de vest al secțiunii III, în imediata apropiere a mormântului 23. Din cauza alunecării terenului, patul mortului se află situat la diferite niveluri, în pământul negru nisipos, la - 0,45 m – 0,80 m, de la nivelul solului actual. Din schelet se păstrează numai oasele membrelor inferioare și parțial a celor superioare (fig. 20/24), fără inventar.

Mormântul de inhumăție nr. 25. Schelet de matur, puternic descompus, descoperit în capătul de sud al secțiunii VIII/1965. Patul mortului se află situat pe diferite planuri, în pământul cafeniu nisipos, la - 1,40 m – 1,80 m, de la nivelul solului actual. Din schelet se păstrează numai oasele membrelor inferioare, ușor îndoite din genunchi, în unghi obtuz, precum și o parte din antebrațul mâinii drepte, fără să putem determina precis orientarea și poziția scheletului (fig. 21/25). Oasele membrelor inferioare fiind umede aveau culoarea roșcată ca de ocru.

Inventarul. După ridicarea scheletului, lângă șoldul stâng, s-a găsit o cataramă de fier, puternic oxidată, cu veriga ovală, circulară în secțiune, inegală în grosime, cu spinul lipsă din vechime, inv. 9696 (fig. 21/2).

Mormântul de înhumăție nr. 26. Schelet de matur, relativ bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii VIII/1965, tangent cu peretele de vest, la 7 m față de extremitatea de sud a acesteia. Patul mortului se află situat în pământul cafeniu nisipos, la -1,15 m – 1,25 m, de la nivelul solului actual. Este orientat NNE (200‰) – SSV (3400‰), în poziție întinsă, culcat pe spate, cu mâna stângă îndoită în unghi drept și palma introdusă sub bazin, iar mâna dreaptă în unghi obtuz, cu palma lângă coapsă. Craniul parțial descompus și ușor deformat, este înclinat spre stânga cu privirea către sud-vest. Din schelet lipsesc oasele toracelui: claviculele, coastele, o parte din coloana vertebrală, precum și falangele membrelor superioare și a celor inferioare (fig. 21/26).

Inventarul. În mormânt, în zona mijlocie a antebrațului stâng, s-au găsit câteva fragmente de fier, puternic oxidate, precum și două fragmente de cremene. După componența inventarului, mormântul aparține unei persoane de sex masculin. Obiectele le descriem astfel:

1. Amnar de fier, de formă lanceolată, puternic oxidat, descoperit împreună cu două lame de cremene și unele mici fragmente de bronz și de fier, inv. 9681 (fig. 21/4-5).

Mormântul de înhumăție nr. 27. Schelet de copil descompus aproape în întregime, descoperit pe traseul secțiunii VI/1965, la 6 m față de capătul de est al acesteia. Patul mortului se află situat la baza pământului negru nisipos, la -0,80 m de la nivelul solului actual. Este orientat NNE (400‰) – SSV (3600‰), în poziție lungit. Din schelet se păstrează în stare fragmentară numai craniul, membrele superioare și cele inferioare. După poziția oaselor scheletului, reiese destul de clar că mortul a fost depus în mormânt peste obiectele de ofrandă, adică, deasupra celor șase vase, care sunt foarte apropiate și grupate pe două șiruri a câte trei vase. Astfel, pe latura stângă a mormântului, oasele membrelor inferioare ale scheletului sunt situate deasupra a două vase de proporții mijlocii, iar craniul se află așezat deasupra unei străchini de mari proporții, în partea de nord a mormântului. Până în prezent acest rit funerar reprezintă o noutate în cadrul necropolei de la Lunca. Nu este exclus ca acesta să fie afectat exclusiv înhumării copiilor. În acest sens, putem spune că, în restul celorlalte morminte de copii acest rit funerar nu a putut fi surprins cu exactitatea necesară datorită faptului că toate scheletele erau complet descompuse (fig. 21/27).

Inventarul. În mormânt erau depuse șase vase, întregi sau fisurate, de diferite forme și mărimi, grupate sub forma unui unghi ascuțit, cu deschiderea către NNE și unghiul spre SSV. Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Cană din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, bitronconică, carenată, cu buza răsfântă, profilată, gura largă, fundul inelar, cu umbo, prevăzută cu o singură toartă, canelată longitudinal, prinsă de sub buză pe umăr, ornamentată cu o nervură proeminentă, aplicată mai jos de buză, prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperită în vârful unghiului format din grupul vaselor de ofrandă. Dimensiuni: 1 -

0,137 m; d.m. – 0,140 m; d.g. – 0,103 m; d.f. – 0,069 m; inv. 7354 (fig. 41/1); 2. Pahar lucrat la roată, din pastă fină, gris, tronconic, buza ușor profilată, gura larg deschisă, fundul inelar, ornamentat cu o nervură proeminentă, situată pe umăr, descoperit în stânga mormântului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,084 m; d.g. – 0,076 m; d.f. – 0,053 m; inv. 7352 (fig. 41/2); 3. Cupă din pastă, gris-gălbuie, lucrată la roată, bitronconică, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul cu ramă inelară, prezintă urme de ardere secundară în interior și exterior, descoperită în stânga defunctului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,060 m; d.m. – 0,111 m; d.g. – 0,097 m; d.f. – 0,055 m; inv. 7353 (fig. 41/3); 4. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, cu buza evazată, profilată, canelată în interior, parțial știrbită, gura largă, fundul plat, ușor concav, ornamentat cu patru incizii fine, dispuse bandat pe umăr, prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperit pe latura stângă a defunctului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,115 m; d.m. – 0,114 m; d.g. – 0,088 m; d.f. – 0,065 m; inv. 7351 (fig. 41/4); 5. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, tronconică, carenată, cu buza profilată, gura largă, gâtul canelat, fundul cu ramă inelară, reconstituită, descoperită la capul defunctului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,080 m; d.m. – 0,195 m; d.g. – 0,185 m; d.f. – 0,070 m; inv. 7448 (fig. 41/5); 6. Borcan mic din pastă grosieră, cenușie, lucrat cu mâna, puternic, fragmentat, nerecuperabil.

Mormântul de înhumare nr. 28. Schelet de matur, relativ bine conservat, descoperit la extremitatea estică a secțiunii VI/1965. Patul mortului se află în pământul galben, la -1,10 m, de la nivelul solului actual. Este orientat N (0‰) – S (3200‰), în poziție întins, culcat pe spate. Mâna stângă este de-a lungul corpului, cu palma pe șold, iar cea dreaptă ușor îndoită din cot, cu palma așezată pe bazin. Din schelet lipsește în general cavitatea toracică, adică, coastele și claviculele, precum și falangele membrelor superioare și a celor inferioare. E lipsit de inventar (fig. 21/28).

Mormântul de înhumare nr. 29. Schelet de matur, bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii VIII/1965, la 13 m față de extremitatea de nord a acesteia. Patul mortului se află în pământul galben, la -1,85 m, de la nivelul solului actual. Este orientat NNE (200‰) – SSV (3400‰), în poziție întinsă, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului. Din oasele scheletului lipsește o parte din coloana vertebrală, precum și falangele de la mâna și piciorul stâng (fig. 21/29).

Inventarul. În mormânt erau depuse trei vase întregi și fragmentare, diferite ca tehnică de lucru, pastă, forme și mărimi, grupate în regiunea capului și a picioarelor: o afumătoare dacică, situată la 0,50 m NNE față de cap, în poziție culcată, orientată cu gura către vest și celelate; o amforă romană și o strachină, dispuse la 0,70 m SSV față de etichetele picioarelor, culcate și orientate cu gura către est. Mormântul aparține unei persoane de sex masculin.

Piese le descriem astfel:

1. Afumătoare dacică de tip fără toartă, lucrată cu mâna, din pastă grosieră, gălbui-cărmizie, tronconică, cu gura larg deschisă, buza știrbită, fundul plat, prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,080 m; d.g. - 0,170 m; d.f. - 0,095 m; inv. 5358 (fig. 42/1); 2. Strachină din pastă fină, neagră - cenușie, lucrată la roată, tronconică, cu buza profilată, gâtul drept, gura larg deschisă, carenată, fundul cu ramă inelară, ornamentată cu două nervuri proeminente. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,080 m; d.m. - 0,228 m; d.f. - 0,085 m; inv. 7357 (fig. 42/2); 3. Amforă romană de tip burduf, din pastă bună, roșie-cărmizie, lucrată la roată, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, gura mică, fundul terminat printr-o proeminență conică prevăzută cu două torți late, arcuite, de mici dimensiuni, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată cu caneluri ușor adâncite pe întreaga suprafață, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,550 m; d.m. - 0,280 m; d.g. - 0,100 m; inv. 21400 (fig. 42/3).

Mormântul de inhumație nr. 30. Schelet de matur, bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii VII/1965, la 5,50 m față de capătul de sud al acesteia. Groapa mormântului este bine conturată, de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, încadrându-se în categoria acelor cu pereții mai largi, în care ofrandele sunt depuse pe părțile laterale ale defunctului. Este lungă de 1,95 m, lată de 1 m și fundul la -1,50 m de la nivelul solului actual, în pământul galben. Scheletul este orientat N (0‰) - S (3200‰), culcat pe spate, cu craniul pe stânga și privirea spre sud-est. Ambele membre de pe partea stângă sunt îndoite în unghiuri obtuze, cu laba mâinii așezată pe șold și cea a piciorului adusă în regiunea gleznei piciorului drept, iar membrele de pe dreapta sunt perfect întinse de-a lungul corpului. Poziția umerilor este înclinată de la dreapta către stânga. Din schelet lipsesc oasele bazinului și falangele membrelor, bineînțeles, în afară de cele ale labei piciorului drept, iar oasele toracelui se află în stare de fainare (fig. 22/30).

Inventarul. În mormânt se aflau depuse patru vase, întregi și sfărâmate, de mărimi și forme diferite, toate grupate pe partea stângă a mortului. Vasul din dreptul capului conținea câteva fragmente dintr-un pieptene de os, prins în nituri de bronz. Mormântul aparține unei personae de sex feminin. Obiectele le descriem astfel:

1. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, cenușie, bitronconică, carenată, cu buza profilată, gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,070 m; d.m. - 0,142 m; d.g. - 0,133 m; inv. 7435 (fig. 22/2); 2. Strachină din pastă fină, gris-gălbui, lucrată la roată, tronconică, cu buza profilată, gura larg deschisă, gâtul larg canelat, fundul cu ramă inelară, reconstituită, prezintă ușoare urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,070 m; d.g. - 0,195 m; d.f. - 0,095 m; inv. 7339 (fig. 22/3); 3. Oală lucrată cu mâna, din pastă grosieră, cu pereții aproape drepecți, buza evazată, gura largă, fundul plat, profilat, reconstituită, prezintă urme de afumare pe umăr.

Dimensiuni: î - 0,170 m; d.m. - 0,120 m; d.g. - 0,110; d.f. - 0,100 m; inv. 7338 (fig. 22/4); 4. Oală din pastă grosieră, gălbui-cărmizie, lucrată cu mâna, puternic sfărâmată, nerecuperabilă; 5. Strachină din pastă bună, cenușie, lucrată la roată, cu buza răsfrântă, profilată, puternic fragmentată, nerecuperabilă; 6. Pieptene de os, cu mânerul semicircular, înalt și aripi laterale drepte, format din cinci segmente cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în zece nituri de bronz. Ambele plăcuțe puternic fisurate și dinții lipsă. Mânerul prezintă pete verzi de oxidare în dreptul niturilor. Baza mânerului este ornamentată cu două benzi a câte două caneluri fine, orizontale, dispuse lateral față de șirul de nituri care prind segmentii pieptenului, inv. 20611 (fig. 22/5).

Mormântul de înhumăție nr. 31. Schelet de matur, relativ bine conservat, descoperit pe traseul secțiunii X/1965, la 7 m față de capătul de est al acesteia. Patul mortului se află în pământul galben, pe diferite planuri: capul la - 1,05 m; bazinul la - 1,40 m și picioarele la - 2,20 m, de la nivelul solului actual. Este orientat NNV (5900‰) - SSE (2700‰), în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului, având laba mâinii stângi așezată pe coapsă. Capul este ușor înclinat spre dreapta. Din cauza alunecării terenului, scheletul este puternic dislocat și dezmembrat, iar oasele regiunii toracice, bazinul și membrele superioare sunt parțial descompuse. Deasupra mortului s-a găsit o mare cantitate de cenușă și de cărbuni, într-un strat gros de aproximativ 5 cm, fiind mai consistent în stânga mormântului, acolo unde sunt depuse ofrandele (fig. 23/31).

Inventarul. Obiectele de inventar ale acestui mormânt sunt deosebit de numeroase și de variate, asemănându-se cu cele ale mormântului de înhumăție nr. 2. În mormânt erau depuse zece vase, întregi și sfărâmate, felurite ca forme și mărimi, grupate pe partea stângă a mormântului și în jurul capului, așezate în poziții diferite: patru situate în dreptul toracelui; două în regiunea bazinului și altele patru, descoperite la 0,30 - 1,20 m NNV față de capul defunctului; o amforă romană; o cană - oenohoe romană, un castron mare cu trei torți și un borcan. De asemenea, în dreptul capului s-a găsit un pieptene de os, sub bărbie o mărgică de chihlimbar, în dreptul omoplaților două fibule de argint, de tipul cu semidisc, în regiunea bazinului, deasupra oaselor iliace, o cataramă de bronz, între coapse, o cataramă de fier, iar lângă laba piciorului drept, un obiect de bronz, fragmentar. Pe partea stângă a labelor picioarelor, s-a găsit scheletul unei ovine tinere, la fel ca și-n mormântul nr. 2, iar pe dreapta, în apropierea femurului, câteva oase de pasăre. Mormântul aparține unei persoane adulte de sex feminin. Datorită inventarului deosebit de bogat și de variat, dimensiunile gropii acestui mormânt depășesc cu mult proporția gropilor obișnuite ale necropolei de la Lunca. Obiectele le descriem astfel:

1. Amforă romană de tip burduf, lucrată la roată, din pastă bună, roșie-cărmizie, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, gura mică, fundul terminat printr-o proeminență

conică, prevăzută cu două torți scurte, arcuite, ușor bicanelate longitudinal, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată cu caneluri orizontale, ușor adâncite, dispuse pe întreaga suprafață. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,530 m; d.m. - 0,260 m; d.g. - 0,100; inv. 7344 (fig. 43/1); 2. Cană-oenohoe romană, din pastă bună, cu firișoare de nisip în compoziție, arsă la roșu-cărmiziu, lucrată la roată, de formă bitronconic-ovoidală, cu gâtul înalt, buza mult evazată, plan-orizontală, fundul plat, profilat, prevăzută cu o toartă lată, trasă din buză și prinsă pe umăr, canelată longitudinal, ornamentată cu o nervură îngustă, aplicată pe gât sub buză și două incizii fine, dispuse pe linia mediană a recipientului. În interiorul gâtului, sub nivelul buzei, vasul prezintă o largă canelură. A fost depusă la capul defunctului împreună cu amfora romană, pe un postament din pământ cruțat. Este similară vaselor de metal din această epocă. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,325 m; d.m. - 0,170 m; d.g. - 0,075; d.f. - 0,080; inv. 7343 (fig. 43/2). Actualmente se află în colecțiile Muzeului Național de Istorie din București, transferată prin proces-verbal nr. 229 din 20 martie 1973; 3. Castron lucrat la roată, din pastă fină, gris, tronconic, cu buza plat-orizontală, profilată, de forma literei "T", prevăzut cu trei torți late, bicanelate longitudinal, trase din buză și prinse de partea carenată a recipientului. Are gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,145 m; d.m. cu buză - 0,320 m; d.mic - 0,260; d.f. - 0,090; inv. 7450 (fig. 43/3); 4. Borcan din pastă de aspect cimentos, zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza rășfrântă, gura largă și fundul plat, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,190 m; d.m. - 0,180 m; d.g. - 0,130; d.f. - 0,095; inv. 7444; 5. Borcan din pastă de aspect cimentos, gris-cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, gura largă și fundul plat, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,154 m; d.m. - 0,143 m; d.g. - 0,104; d.f. - 0,067; inv. 7434; 6. Farfurie din pastă fină, gris, lucrată la roată, tronconică, puternic carenată, cu buza rășfrântă, profilată în formă de "S", gâtul canelat, gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,080 m; d.g. - 0,220; d.f. - 0,085; inv. 7340; 7. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, gris, bitronconică, carenată, cu buza profilată, gura larg deschisă și fundul cu ramă inelară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,095 m; d.m. - 0,235 m; d.g. - 0,210; d.f. - 0,085; inv. 7342; 8. Castron lucrat la roată, din pastă fină, gris, tronconic, cu buza profilată, gâtul înalt, cilindric și fundul cu ramă inelară, ornamentat cu o canelură ușor adâncită, dispusă sub buză. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,105 m; d.m. - 0,185 m; d.g. - 0,170; d.f. - 0,065; inv. 7341 (fig. 43/1); 9. Strachină din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, puternic fragmentată, nerecuperabilă; 10. Cană din pastă fină, cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu buza profilată, gâtul înalt, cilindric, gura mică, fundul inelar, prevăzută cu o toartă canelată longitudinal, prinsă de sub buză pe umăr, ornamentată cu o canelură dispusă la baza gâtului. Vasul a fost donat statului mexican de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste; 11. Mărgea de chihlimbar, plat-inelară, roșie-portocalie, de mărime mijlocie, ușor corodată, descoperită sub bărbia defunctului, inv. 9690 (fig. 23/8); 12. Fibulă de argint cu placă semicirculară, butonată și piciorul pentagonal, ușor carenat longitudinal.

Corpul fibulei este puternic arcuit, iar punctele de contact dintre picior și placa semicirculară sunt ornamentate cu inele perlate. Resortul parțial distrus și acul portagrafei lipsesc din vechime. Pe una din extremitățile plăcuței semicirculare sunt vizibile urme de textile, inv. 20637 (fig. 23/2); 13. Fibulă de argint, cu placă semicirculară și piciorul pentagonal, ușor carenat longitudinal. Corpul fibulei este puternic arcuit, iar punctele de contact dintre placa semicirculară și picior sunt decorate cu câte un inel perlat. Resortul și acul lipsesc din vechime. Placa semicirculară și piciorul fibulei sunt fisurate marginal, inv. 20635 (fig. 23/3); 14. Pieptene de os cu mânerul semicircular, format din șase segmenti cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în nouă nituri de bronz. Baza mânerului este ornamentată cu două benzi orizontale, alcătuite din câte două incizii paralele, delimitând în mod armonios rândul de nituri. Banda superioară este prevăzută la mijloc cu o canelură adâncă ce se termină la extremități cu alveole semicirculare în profilul pieptenului, delimitându-se cu precizie perimetrul mânerului. În dreptul niturilor sunt vizibile pete verzi circulare. Cea mai mare parte dintre dinții pieptenului se păstrează în stare fragmentară, inv. 20608 (fig. 23/7); 15. Cataramă de bronz cu veriga aproape circulară, inegală în grosime, subțire la locul de prindere al spinului și mult îngroșată unde se sprijină spinul pe veriga cataramii, circulară în secțiune. Spinul lipsește din vechime, inv. 20448 (fig. 23/4); 16. Cataramă de fier, în stare fragmentară, puternic oxidată, inegală în grosime, mai proeminentă în punctul de sprijin al spinului pe verigă și mai subțire, în locul de prindere al spinului. A fost descoperită între coapsele scheletului, mai jos de bazin, inv. 20613 (fig. 23/5); 17. Plăcuță de cataramă pentru prins cureaua de bronz, rectangulară, cu patru găuri pentru nituri, în stare fragmentară, însoțită de două nituri și un spin de bronz, inv. 9695 (fig. 23/6); 18. De asemenea, în groapa mormântului au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, în special, de la vase romane, fragmente de recipiente, de sticlă romană, două mărgel fragmentare, din pastă: una globulară, portocalie și alta tubulară cenușiu-gălbuie; o cute din piatră de râu, cu una din fețe alveolată și lustruită, precum și o serie de cărbuni de lemn, resturi de la efectuarea ritului funerar.

Mormântul de inhumație nr. 32. Descoperit în anul 1967, în peretele de est al râpei, în dreptul secțiunii VII/1965. Scheletul alunecând în râpă a fost complet distrus. O parte din piesele de inventar ale mormântului au fost salvate de către Savin Ioana, din satul Lunca.

Mormântul de inhumație nr. 33. Schelet de matur, rău conservat, descoperit pe traseul secțiunii XVI, situată pe marginea de est a râpei, la 1 m E față de malul acesteia și 3 m N de mormântul 11, paralelă cu secțiunea VII/1965. Groapa mormântului de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 2,20 m, lată de 1 m și adâncă

de 1,30 m, de la nivelul solului actual, în pământul galben. Este orientat NNE (200‰) – SSV (3400‰), în poziție întins, culcat pe spate, cu mâinile de-a lungul corpului și capul ușor înclinat spre dreapta. Din schelet se păstrează craniul și oasele lungi ale membrilor, restul oaselor sunt în general descompuse. În jurul obiectelor de ofrandă s-au găsit mici bucăți de cărbuni (fig. 24/33).

Inventarul. În mormânt erau depuse trei vase, întregi și sfărâmate, de diferite forme și mărimi, în poziție verticală, grupate în partea stângă a mortului de-a lungul membrilor inferioare. Mormântul aparține unei persoane de sex masculin. Obiectele le descriem în felul următor:

1. Borcan din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal-aplatizat, cu buza retezată, gura largă, fundul plat, prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,090 m; d.m. - 0,140 m; d.g. - 0,113; d.f. - 0,077; inv. 7345 (fig. 44/1); 2. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, applatizat, cu gâtul scurt, cilindric, buza ușor răsfrântă, fundul plat, reconstituit. Pe umăr se află o incizie fină. Prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,074 m; d.m. - 0,090 m; d.g. - 0,067; d.f. - 0,060; inv. 7460 (fig. 44/2); 3. Borcan de mici proporții, din pastă grosieră, gălbui-cenușie, lucrat cu mâna, puternic fragmentat, friabil, nerecuperabil.

Mormântul de înhumare nr. 34. Schelet de matur voinic, bine conservat. A fost descoperit pe traseul secțiunii XVI, situată de-a lungul râpii, săpată în 1967, la 1 m – 1,20 m est față de piciorul malului, tangent cu peretele de est, acolo unde s-a deschis o mică casetă. Groapa mormântului de formă aproximativ rectangulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 2,60 m, lată de 0,80 m – 1 m, prezentând o lărgime accentuată în dreptul capului și a toracelui și o adâncime de -1,70 m, de la nivelul solului actual, în pământul galben. Este orientat NNE (200‰) – SSV (3400‰), în poziție întinsă, culcat cu fața în jos și mâinile de-a lungul corpului. Deși craniul se păstrează în întregime, este dislocat și răsturnat, cu orbitele îndreptate către N, iar regiunea gâtului dispusă în formă de “S” (fig. 24/3/7). Din schelet nu lipsesc decât falangele membrilor superioare.

Inventarul. În mormânt au fost depuse șapte vase, întregi și sfărâmate, felurite ca forme și mărimi, în poziții diferite: patru grupate în dreptul capului; două situate pe partea stângă a defunctului, de-a lungul coapsei și ultimul pe dreapta, lângă cotul mâinii. De asemenea, în regiunea capului, între vasele de ofrandă, s-a descoperit un pieptene de os, cu mânerul arcuit, prins în nituri de bronz; în regiunea bazinului, deasupra oaselor iliace, s-a găsit o cataramă de fier, puternic oxidată; pe genunchiul drept o verigă sau brățară de fier, rectangulară, iar lângă tibia piciorului stâng, o teacă fragmentară de os, cu urme de rugină. Mormântul aparține desigur unei persoane de sex masculin. Obiectele de inventar le descriem astfel:

1. Oală-castron din pastă bună, gris, lucrat la roată, sferoidal, cu buza plat-orizontală, subțiată, gura largă, fundul cu ramă inelară, prevăzut cu umbo, reconstituit, descoperit la capul defunctului. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,195 m; d.m. - 0,245 m; d.g. - 0,210; d.f. - 0,120; inv. 7362 (fig. 44/3); 2. Cană din pastă bună, cu firișoare de nisip în compoziție, de culoare gris, lucrată la roată, bitronconică, cu gâtul înalt, cilindric, canelat la partea sa superioară, buza răsfrântă, profilată, știrbită, gura mică, fundul inelar, prevăzută cu o toartă rectangulară în secțiune, prinsă sub buză și pe umărul carenat. Este ornamentată cu o incizie fină, dispusă la baza gâtului, descoperită lângă omoplatul stâng. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,230 m; d.m. - 0,185 m; d.g. - 0,093; d.f. - 0,093; inv. 7361 (fig. 44/4); 3. Borcan din pastă grosieră, gălbuie, lucrat cu mâna, cu pereții ușor arcuiți, buza evazată, fundul în formă de talpă, ieșită în afară, prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperit la capul defunctului. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,146 m; d.m. - 0,107 m; d.g. - 0,096; d.f. - 0,076; inv. 7449 (fig. 44/5); 4. Borcan de mici proporții, din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrat cu mâna, cu pereții drepecți, buza ușor evazată, gura largă, deformată, cu fundul plat, descoperit lângă șoldul stâng. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,084 m; d.m. - 0,086 m; d.g. - 0,076; d.f. - 0,078; inv. 7359 (fig. 44/6); 5. Strachină lucrată la roată, ușor deformată, din pastă fină, cenușie, tronconică, cu umărul înalt, cilindric, buza dreaptă, gura larg deschisă, fundul cu ramă inelară, umărul ornamentat cu o nervură proeminentă, descoperit lângă coapsa piciorului stâng. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,070 m; d.g. - 0,180; d.f. - 0,070; inv. 7358 (fig. 45/1); 6. Borcan din pastă de aspect cimentos, gălbui-cărămizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, gura largă, fundul ușor concav, reconstituit, descoperit lângă antebratul drept. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,215 m; d.m. - 0,190 m; d.g. - 0,122; d.f. - 0,085; inv. 7360 (fig. 45/2); 7. Borcan din pastă grosieră, gălbui-cărămizie, lucrat cu mâna, puternic fragmentat, prezintă urme de ardere secundară, nerecuperabil; 8. Pieptene de os, cu mânerul arcuit și aripioare laterale, alcătuit din patru segmenti cu dinți și două plăcuțe laterale, prinse în șapte nituri de bronz, puternic degradat, descoperit între vasele de ofrandă, depuse la capul defunctului, inv. 20604 (fig. 24/5); 9. Cataramă de fier cu veriga ovală, circulară în secțiune. Are vârful spinului arcuit pe veriga cataramei, descoperită în regiunea bazinului, între coapse, inv. 20468 (fig. 24/3); 10. Brățară (verigă) rectangulară, din bentiță subțire de fier, cu capetele neîmpreunate, puternic oxidată, descoperită pe genunchiul stâng. Nu se poate preciza cu exactitate rolul funcțional al acestei piese, inv. 20469 (fig. 24/4); 11. Fragment de teacă de os, puternic descompus, descoperit tangent cu tibia piciorului stâng, nerecuperabil.

Mormântul de inhumatie nr. 35. Schelet de copil descompus aproape în întregime, descoperit pe traseul secțiunii XII/1967, la 14 m față de extremitatea estică a acesteia. Groapa mormântului de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, este lungă de 1,10 m, lată de 0,65 m și adâncă de 1,20 m, de la nivelul solului actual, în pământul galben. Este orientat NNE (200%) - SSV (3400%). Din schelet se păstrează câteva

fragmente de mici dimensiuni din calota craniană și din oasele piciorului drept. Faptul că obiectele de ofrandă sunt mult apropiate și grupate în centrul mormântului, fără să se poată delimita cu exactitate locul mortului, ne duce la concluzia că defunctul a fost depus în mormânt deasupra ofrandelor, situație similară cu aceea a mormântului de copil, nr. 27 (fig. 24/35).

Inventarul. În mormânt erau depuse patru vase ceramice și un pahar de sticlă romană, întregi și sfărâmate, de mărimi și forme variate, în poziții diferite: trei grupate în zona toracică și a bazinului, împreună cu paharul de sticlă și o piatră mare silicioasă, iar în dreptul labelor picioarelor se aflau alte două obiecte; un vas și o piatră mică. În regiunea gâtului s-au găsit mai multe mărgelile de chihlimbar și de sticlă albastră, lenticulare și globulare, precum și o fibulă de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt, situată în dreptul umărului stâng. După varietatea pieselor de inventar se poate afirma că, mormântul aparține unui copil de sex feminin. Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Cană din pastă fină, gris, lucrată la roată, sferoidală, cu gâtul înalt, tronconic, buza profilată, ușor știrbită, gura mică, fundul cu ramă inelară, prevăzută cu o toartă lată, canelată longitudinal, prinsă de sub buză pe umărul vasului, ornamentată cu o nervură fină, aplicată pe gât. Cana se afla în poziție culcat, cu gura către est, pe partea dreaptă a toracelui. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,148 m; d.m. - 0,116 m; d.g. - 0,070; d.f. - 0,058; inv. 7363 (fig. 45/3);
2. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, gălbui-cărămizie, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul plat, reconstituit, ornamentat cu trei incizii fine. Prezintă urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,160 m; d.m. - 0,155 m; d.g. - 0,115; d.f. - 0,085; inv. 7437 (fig. 45/4);
3. Vas de mici proporții, din pastă grosieră, cărămizie, lucrat cu mâna, puternic fragmentat, nerecuperabil. Prezintă urme de ardere secundară;
4. Oală mică din pastă grosieră, lucrată cu mâna, puternic sfărâmată, nerecuperabilă, cu urme de ardere secundară;
5. Oală din pastă grosieră, lucrată cu mâna, gălbui-cărămizie, puternic fragmentată, cu urme de ardere secundară, nerecuperabilă;
6. Pahar de sticlă romană, gălbui-verzuie, irizată și exfoliată, de formă cilindrică, cu gura larg deschisă, buza ușor evazată, prevăzută cu două incizii orizontale. Are fundul ovalizat, lipsă din vechime, reconstituit. Este ornamentat cu patru registre de alveole lenticular-concave, dispuse orizontal pe întreaga suprafață exterioară. Dimensiuni: $\hat{h}$ - 0,120 m; d.g. - 0,080; (fig. 45/5);
7. Nouăsprezece mărgelile de mici dimensiuni: 15 de sticlă albastră, dintre care 14 discoidale, irizate; una tubulară, ornamentată cu ochi alb-gălbui; trei de chihlimbar, inelare, portocalii-roșcate și ultima de mari proporții, de cornalină, roșie-portocalie, poliedrică, fațetată romboidal, știrbită la una din buzele sale, inv. 20470 (fig. 24/8-9);
8. Fibulă de bronz, cu piciorul întors pe dedesubt, corpul îngust, resortul bilateral, scurt și coardă. Are piciorul lung și portagrafa terminată prin trei spirale înfășurate pe picior. Resortul împreună cu acul sunt desprinse de corpul fibulei, inv. 20592 (fig. 24/7).

Mormântul de înhumare nr. 36. Schelet complet descompus, descoperit către extremitatea vestică a secțiunii XIV/1967, tangent cu peretele de nord al secțiunii XV/1967. Patul mortului se afla în pământul negru nisipos, la -0,90 m, de la nivelul solului actual. Din schelet se păstrează numai antebrățul stâng și o parte din oasele iliace, fapt care nu ne-a putut permite să-i determinăm orientarea și poziția de înhumare. În jurul acestor oase s-a găsit foarte multă cenușă, rezultată de la ritul funerar, unde prezența focului a fost de mai lungă durată, în comparație cu alte morminte de același rit funerar (fig. 24/36).

Inventarul. În mormânt s-au descoperit patru vase, diferite ca formă și dimensiuni: o amforă cu două torți, cenușie, depusă la capul defunctului, un castron cu trei torți, o cană și o strachină, situate în jurul picioarelor; o mărgică, găsită în dreptul toracelui și o cataramă de bronz, descoperită în regiunea bazinului. Mormântul aparține unui copil de sex feminin. Obiectele le prezentăm astfel:

1. Amforă de tip burduf, lucrată la roată, din pastă bună, gris-cenușie, cu gâtul scurt, cilindric, buza profilată, gura largă și fundul mic terminat printr-o proeminență concavă prevăzută cu două torți, semicirculare, canelate, prinse de buză pe umăr, ornamentată cu caneluri fine pe întreaga suprafață, prezintă urme de ardere secundară, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,440 m; d.m. - 0,270 m; d.g. - 0,113; d.f. - 0,060; inv. 7365 (fig. 46/1); 2. Castron lucrat la roată, din pastă fină, cenușie, bitronconic, carenat, buza plan-orizentală, în profil de forma literei "T", gura larg deschisă, fundul cu ramă inelară, prevăzut cu trei torți late, bicanelate longitudinal prinse de sub buză pe carena vasului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,160 m; d.m. - 0,290 m; d.g. - 0,280; d. mic - 0,200 m; d.f. - 0,120; inv. 7366 (fig. 46/2); 3. Cană lucrată la roată, din pastă fină, neagră-cenușie, bitronconică, carenată, cu gâtul înalt, cilindric, buza profilată, gura format pânză, fundul concav prevăzut cu o toartă lată, ușor canelată longitudinal, prinsă de sub buză, pe carenă, ornamentată cu o nervură dispusă la baza gâtului. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,195 m; d.m. - 0,150 m; d.g. - 0,085; d.f. - 0,068; inv. 7369 (fig. 45/6); 4. Strachină lucrată la roată, din pastă fină, gălbuie, tronconică, cu buza răsfântă, gura larg deschisă, umărul arcuit, ornamentată cu două incizii fine, situate sub buză, cu fundul inelar. Pe marginea buzei, în două puncte, diametral opuse, se află urme de rugină de la un cuțit de fier, puternic oxidat, nerecuperabil. Dimensiuni: $\hat{t}$ - 0,090 m; d.g. - 0,185; d.f. - 0,085; inv. 7368 (fig. 46/3); 5. Mărgea de sticlă, portoclaie, de formă prismatică, spongioasă, inv. 20467 (fig. 24/11); 6. Cataramă de argint, cu veriga mult ovalizată, circulară în secțiune, spinul arcuit la vârf, semicircular în secțiune. Catarama este ușor deformată din cauza unei arderi secundare puternice, inv. 20466 (fig. 24/10).

II.6.1. VASE CERAMICE DIN NECROPOLA SÂNTANA DE MUREȘ–CERNEAHOV DE LA LUNCA, DIN COLECȚIA C. BALABAN ȘI DIN CERCETĂRI PERIEGHETICE

Prezentele tipuri de vase ceramice împreună cu un pahar de sticlă, roman, au fost culese ocazional de către învățătorul Constantin Balaban, de pe vatra necropolei birituale Sântana de Mureș – Cerneahov, de la Lunca și, ulterior, au intrat în colecțiile Muzeului de Istorie Galați.

Obiectele le descriem după cum urmează:

1. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, cu umerii proeminenți, buza evazată, gura larg deschisă, fundul plat, ornamentat sub buză cu o canelură, ușor adâncită, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,150 m; d.m. – 0,175 m; d.g. – 0,120 m; d.f. – 0,095; inv. 7372 (fig. 47/1);

2. Borcan din pastă bună, cenușie, lucrat la roată, bitronconic, cu buza evazată, format pâlnie, gura larg deschisă, umărul proeminent, fundul plat, cu marginea profilată, ornamentat cu o nervură, ușor reliefată, dispusă pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,160 m; d.m. – 0,180 m; d.g. – 0,155 m; d.f. – 0,090; inv. 7517 (fig. 47/2);

3. Borcan lucrat la roată, din pastă compactă de aspect cimentos, gălbuie, sferoidal, cu buza răsfrântă, profilată, gura largă, fundul plat, decorat cu ușoare incizii orizontale, dispuse pe umăr, reconstituit. Prezintă evidente urme de ardere secundară în exterior și interior, probabil, a aparținut unui mormânt de incineratie. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,150 m; d.m. – 0,145 m; d.g. – 0,100 m; d.f. – 0,080; inv. 7373 (fig. 47/3);

4. Borcan din pastă zgrunțuroasă, gălbuie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza dreaptă, ușor profilată, gura largă, fundul plat, evazat. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,112 m; d.m. – 0,120 m; d.g. – 0,098 m; d.f. – 0,063; inv. 7524 (fig. 47/4);

5. Borcan din pastă zgrunțuroasă, roșie-cărămizie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza răsfrântă, ușor profilată și corodată, gura largă, fundul plat, evazat. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,123 m; d.m. – 0,116 m; d.g. – 0,103 m; d.f. – 0,080; inv. 7523 (fig. 47/5);

6. Pahar de sticlă roman, gălbui-verzuie, puternic irizată și exfoliată de formă cilindrică, cu gura larg deschisă, buza ușor evazată, cu două caneluri exterioare, fundul ovalizat-rotunjit, ornamentat cu patru rânduri de alveole lenticulare, dispuse pe întreaga suprafață exterioară, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,130 m; d.g. – 0,088 m; inv. 21402 (fig. 47/6);

7. Strachină din pastă fină, gris-cenușie, lucrată la roată, bitronconică, carenată, cu buza răsfrântă, profilată, gura largă, fundul cu ramă inelară, ușor concav, corodată în interior. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,069 m; d.m. – 0,142 m; d.g. – 0,140 m; d.f. – 0,058; inv. 7377 (fig. 48/1);

8. Farfurie din pastă fină, lucrată la roată, de culoare cenușie, tronconică, cu buza mult răsfrântă și profilată, gura larg deschisă, gâtul adânc canelat, fundul plat, ușor concav. În interior, sub buză, farfuria este canelată. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,080 m; d.g. – 0,266 m; d.f. – 0,075; inv. 7378 (fig. 48/2);

9. Castron lucrat la roată, din pastă fină, gris-cenușie, bitronconic, puternic carenat, cu gâtul cilindric, buza profilată, gura larg deschisă, fundul plat, ornamentat cu trei mici tortițe și două nervuri ușor reliefate, dispuse pe umăr, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,165 m; d.m. – 0,355 m; d.g. – 0,315 m; d.f. – 0,105; inv. 7371 (fig. 48/3);

10. Afumătoare geto-dacică, din pastă grosieră, cărămizie, lucrată rudimentar cu mâna, tronconică, de tipul fără toartă, reconstituită. Prezintă puternice urme de ardere secundară în interior și exterior. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,070 m; d.g. – 0,115 m; d.f. – 0,080; inv. 7325 (fig. 48/4).

În afară de obiectele prezentate anterior, menționăm și câteva vase ceramice, culese în timpul campaniilor de săpături arheologice, de la suprafața acestei necropole Sântana de Mureș, fără să mai amintim de marele număr de obiecte de ofrandă ale mormintelor distruse prin surparea malurilor “Râpei cu oale”, fie datorită puternicelor izvoare existente aici, fie datorită apelor pârâului Covurlui, principalii factori care au contribuit în mod continuu la degradarea acestei necropole, de la Lunca. Obiectele pot fi orânduie în felul următor:

1. Borcan lucrat la roată, din pastă zgrunțuroasă, cenușie, sferoidal, cu buza evazată, profilată, gura largă, fundul plat, reconstituit, ornamentat cu șase incizii fine, dispuse bandat pe umăr, prezintă puternice urme de ardere secundară. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,142 m; d.m. – 0,142 m; d.g. – 0,107 m; d.f. – 0,070; inv. 7438 (fig. 48/5);

2. Borcan din pastă zgrunțuroasă, cenușie, lucrat la roată, sferoidal, cu buza evazată, profilată, știrbită, gura larg deschisă, fundul plat, ornamentat cu patru caneluri dispuse bandat pe umăr. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,195 m; d.m. – 0,180 m; d.g. – 0,130 m; d.f. – 0,073; inv. 7381 (fig. 48/6);

3. Cană din pastă fină, neagră-cenușie, lucrată la roată, bitronconică, cu gâtul înalt, tronconic, format pâlnie, gura ovalizată, fundul cu ramă inelară, prevăzută cu o toartă rectangulară în secțiune, prinsă de sub buză pe partea carenată, descriind un unghi drept. La baza gâtului este ornamentată cu o nervură, ușor reliefată, reconstituită. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,195 m; d.m. – 0,175 m; d.g. – 0,090 m; d.f. – 0,085; inv. 7375 (fig. 49/1);

4. Cană mică, lucrată la roată, din pastă fină, de culoare neagră, bitronconică, puternic carenată, cu gâtul înalt cilindric, gura mică și fundul plat, prevăzută cu o toartă lată, rectangulară în secțiune, prinsă de sub buză pe umăr, ornamentată cu o nervură ușor reliefată, aplicată la baza gâtului. Are buza știrbită și carena parțial roasă de animale cavernicole. Dimensiuni: $\hat{r}$ – 0,085 m; d.m. – 0,160 m; d.g. – 0,064 m; d.f. – 0,050; inv. 7376 (fig. 49/2);

5. Castron lucrat la roată, din pastă fină, gris, bitronconic, cu buza profilată, gura larg deschisă, fundul cu ramă inelară, reconstituit. Dimensiuni: $\hat{h}$ – 0,108 m; d.m. – 0,146 m; d.g. – 0,133 m; d.f. – 0,062; inv. 21397 (fig. 49/3).

În continuare prezentăm o serie de obiecte mărunte, descoperite sporadic în cadrul necropolei Sântana de Mureș-Cerneahov, de la Lunca, pe care le descriem după cum urmează:

1. Izolat, pe traseul secțiunii VII/1965, în pământul cafeniu, la – 1,70 m, s-a descoperit o fibulă de bronz, ușor deformată, profilată longitudinal, cu resortul lung, bilateral, are piciorul scurt și port-agrafa înaltă, trapezoidală, zimțată marginal. Ambele extremități ale fibulei sunt prevăzute cu proeminențe butonate, de aspect ornamental, inv. 20634 (fig. 50/1);

2. Cataramă de bronz, de formă circulară, inegală în grosime, circulară în secțiune, subțire în locul de prindere al spinului și groasă unde se sprijină vârful spinului, patinată, de culoare verzuie, cu spinul prevăzut cu prag înalt la bază, semicircular în secțiune, cu vârful arcuit pe veriga cataramei, inv. 20446 (fig. 50/2);

3. Segment de pieptene de os, cu dinții lipsă, are un nit de bronz, descoperit izolat pe traseul secțiunii I, inv. 20612 (fig. 50/3);

4. Pandantiv de chihlimbar, de formă discoidală, plat-circulară, cu gaură centrală, de culoare roșie-portocalie, parțial știrbit marginal din vechime, descoperit la suprafața necropolei, inv. 20600 (fig. 50/4);

5. Pandantiv din pastă fină, roșie-cărmizie, de formă plat-circulară, cu gaură centrală, descoperit la suprafața necropolei, inv. 20632 (fig. 50/5);

6. Pandantiv din sticlă verzuie, bitronconic, cu gaură centrală, descoperit în albia pâraului Covurului, inv. 20633 (fig. 50/6);

7. Fragment de pandantiv de sticlă verde, discoidal, prevăzut cu gaură centrală, ușor irizat, s-a descoperit pe traseul secțiunii II, la – 0,60 m, inv. 9511 (fig. 50/7);

8. Fragment de pandantiv discoidal, de sticlă verde, prevăzut cu gaură centrală, ușor irizat, descoperit pe traseul secțiunii VIII, la – 1,50 m, inv. 9516 (fig. 50/8);

9. Fusaiolă de lut ars, cenușie, bitronconică, cu fațetele concave, lustruită, știrbită marginal, prezintă urme de ardere secundară, descoperită pe traseul secțiunii I, în dreptul metrului 17,50, la – 0,55 m, inv. 20624 (fig. 50/9);

10. Fusaiolă de lut ars, gălbui-cenușie, lucrată cu mâna, de formă sferoidal-aplatizată, lustruită, descoperită în mod izolat pe traseul secțiunii VI, la – 1,15 m, inv. 20631 (fig. 50/10);

11. Fusaiolă de lut ars, bitronconică, lucrată la roată, cu fațetele concave, de culoare cenușie, lustruită, arșă secundară, descoperită în punctul “Flămânda”, din imediata apropiere a necropolei, donată de către Roșca Anica, din satul Lunca, inv. 20628 (fig. 50/11);

12. Mărgea inelară, de calcedonie, trecută prin foc, alburie-mată, ușor corodată, descoperită în mod izolat, pe traseul secțiunii I, metrul 16, la -0,90 m, inv. 9512 (fig. 50/12);

13. Mărgea de cornalină, poliedrică, fațetată romboidal, roșie-portocalie, de mari proporții, descoperită la suprafața necropolei, donată Muzeului județean de Istorie Galați de către Savin Ioana din satul Lunca, în vara anului 1970, inv. 9700 (fig. 50/13);

14. Trei mărgelă diferite ca material, formă și mărime: una de cornalină, poliedrică, fațetată romboidal, vișinie, trecută prin foc, parțial cu pete albe; alta inelară, de sticlă albastră și ultima din pastă albă, tubulară, fragmentară, descoperite pe traseul secțiunii X, în capătul de vest, la -0,80 m, inv. 9515 (fig. 50/15-17);

15. Mărgea de mari proporții, fragmentară, de cornalină, poliedrică, fațetată romboidal, trecută prin foc, alburie-mată, descoperită pe traseul secțiunii IX, la -0,50 m, inv. 9517 (fig. 50/14);

16. Mărgea de sticlă neagră, tubulară, ornamentată cu o spirală albă în relief, având unul din capete ușor îngustat, cu buza reliefată, descoperită pe traseul secțiunii II, la -0,90 m (fig. 50/18);

17. Două mărgelă de sticlă deformată, trecute prin foc, vitrificate, de culoare azurie, descoperite în intervalul dintre secțiunile II-III, inv. 20619 (fig. 50/19-20);

18. Bucată de sticlă topită, deformată, de culoare alb-străvezie-azurie, descoperită pe traseul secțiunii III, la -0,90 m, inv. 20616 (fig. 50/21).

Descoperite ocazional ori sporadic, vasele ceramice și obiectele mărunte, prezentate mai sus, au o valoare documentară deosebită, determinată de descoperirea lor chiar în necropolă, ele făcând parte din inventarul mormintelor de înhumare ori de incinerare, distruse în timpul alunecărilor de teren ale "Râpei cu oale".

II.6.2. RITURI ȘI RITUALURI LA MORMINTELE DE INHUMAȚIE

Referitor la ritul de înmormântare, ne gândim în primul rând la necropolele din Muntenia, care sunt sistematic prezentate și integral cercetate, aici raportul dintre cele două rituri este inegal, aproape întotdeauna în favoarea înhumașilor, care depășește cu mult pe cel al incinerășilor, așa cum s-a constatat de pildă, în necropolele birituale, de la Spanțov, Independența și Târgșor. În timp ce la Gherăseni și Oinac, incinerarea și înhumarea sunt precumpănitoare, la Izvorul și Ploiești-Triaș, mormintele de înhumare au depășit cu mult pe cele de incinerare.¹³ Excepție fac necropolele de la Olteni, cu 34

¹³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 120.

de morminte de incinerare și 5 de înhumare și cea de la Mogoșani,¹⁴ cu 50 de morminte de incinerare și 34 de înhumare, unde numărul incinerărilor este cu mult mai mare decât cel al înhumărilor.

În ceea ce privește necropolele din Moldova, de la Izvoare,¹⁵ cu 8 morminte de înhumare, de la Lețcani¹⁶ cu 49 de morminte, 17 de incinerare și 32 de înhumare, de la Miorcani,¹⁷ precum și cele de la Valea Seacă-Bârlad cu peste 700 de morminte și Barcea-Tecuci, cu aproape 200 de morminte, necropole încă nepublicate, în toate acestea predomină înhumarea. Situația se schimbă numai în necropola de la Lunca, din sudul Moldovei, unde s-au descoperit 77 de morminte, 41 de incinerare și 36 de înhumare.

Între Prut și Nistru, în necropolele de la Budești și Mălăești, întâlnim aceeași situație, adică, predomină înhumarea. La fel se prezintă și între Nistru și Nipru, în marea necropolă de la Cerneahov, unde s-au descoperit 253 de morminte, dintre care 182 de înhumare și 69 de incinerare.¹⁸ În aceeași regiune, pe malul stâng al Niprului, la est de Kiev, sunt semnalate necropolele de la Pereaslav-Hmelnițki,¹⁹ cu 19 morminte de înhumare și 21 de incinerare, de la Lohvița²⁰ cu 12 morminte de înhumare și 8 de incinerare, precum și aceea de la Kantemirovka,²¹ unde s-au descoperit 10 morminte, 5 de înhumare și 5 de incinerare.

Situații similare se întâlnesc și mai spre sud, la pragurile și cursul inferior al Niprului, în special, la Nova-Alexandrovka, cu 6 morminte, două de înhumare și 4 de incinerare, la Privolnoe, cu 29 de morminte, 10 de înhumare și 19 de incinerare, precum și în necropola de la Gavrilovka, cu cele 97 de morminte, 53 de înhumare și 44 de incinerare.²²

Enumerarea acestor necropole birituale s-a făcut cu scopul bine întemeiat de a demonstra că, biritualismul este un fenomen general, caracteristic tuturor necropolelor de tip Sântana de Mureș-Cerneahov.

Deși, în Muntenia, pe linia Dunării, în necropolele de la Spanțov, Independența și Izvorul, predomină în mod simțitor înhumarea, iar mormintele de incinerare apar mai rar și izolat, sau în Moldova, în necropolele de la Izvoare, Lețcani, Miorcani, Valea

¹⁴ Gh. Diaconu, *Mogoșani, necropola din sec. IV e.n.*, Muzeul județean Dâmbovița, Târgoviște, 1970, p. 20-31.

¹⁵ Radu Vulpe, *Izvoare, săpăturile din 1936-1948*, Ed. Acad.Române, București, 1957, p. 43-48.

¹⁶ Cătălina Bloșiu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani (jud. Iași)* în: "Arheologia Moldovei", VII, Ed. Academiei, București, 1975, p. 233-239.

¹⁷ Ion Ionița, *La nécropole du IV-e siècle de N.É. à Miorcani*, în: "Inventaria Archaeologica", fascicule 8, Ed. Academiei, 1977, R. 42a-R.51.

¹⁸ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 120.

¹⁹ V.K. Gonciarov, în: "K.S.", Kiev, 4, 1955, p. 37-39.

²⁰ D.T. Berezoveț, V.P. Petrov, *Лохенцикий Могилик*, în: "MIA", 82, 1960, p. 84-99.

²¹ E.V. Mahno, în: "Arheologhicini pamjatki", III, 1952, p. 231-241.

²² Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 121.

Seacă și Barcea-Tecuci, cu inhumăție predominantă, acest fenomen se schimbă în regiunile Nistrului și Niprului. Spre exemplu, în necropolele de la Budești și Mălăești, Lohvița, Kantemirovka, Gavrilovka, Preaslov-Hmenițki, precum și în acelea de la Privolnoe, Kamenka și Maslova, în acestea predomină incinerăția.²³ Ținând cont de diversitatea necropolelor, în care înmormântările sunt inegale ca rit, anumiți cercetători s-au gândit să găsească o explicație a diferențelor existente între cele două rituri de înmormântare. În acest caz, colegul C. Preda a împărțit necropolele de tip Cerneahov în trei grupe, bineînțeles, sub rezerva că, parțial nu se pot trage concluzii definitive.²⁴

Inhumăția. Din cele expuse până acum, s-a constatat că ritul înhumării are un rol esențial. Asupra ritului respectiv se pot face o serie de observații, strâns legate de gropile mormintelor, de poziția și orientarea scheletelor, de adâncimea gropilor, și îndeosebi, de plasarea diferitelor categorii de obiecte și de ofrande de carne, depuse în morminte, de unde se pot deduce unele particularități și practici funerare, pe care vom încerca să le prezentăm în cele ce urmează.

Înhumările s-au făcut în gropi simple, fără coșciug, sau cu coșciug, fapt dovedit de prezența pe vatra rugului colectiv de incinerăție a 4 cuie de fier fragmentare rectangulare în secțiune. (fig. 13/29-33)

Gropile mormintelor în care erau așezate cadavrele sunt de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, săpate în funcție de mărimea defunctului și de numărul ofrandelor depuse în mormânt, adică, cu locuri rezervate în dreptul capului și a picioarelor, sau cu postament sau prag în dreptul capului, așa cum s-a întâlnit în groapa M.31 (fig. 25/4).

Adâncimea gropilor mormintelor este variabilă. Spre exemplu, la Lunca, 6 morminte (M.21, 22, 23, 24, 27, 36) au adâncimea între 0,20 m – 0,90 m. Altele 20 (M.1, 3, 4-10, 13, 15, 19, 25, 26, 28, 29, 30, 33-35) aveau scheletele îngropate la adâncimea de 1,15 m – 1,80 m și ultimele 8 morminte (M.11, 12, 14, 16-18, 20, 31) au adâncimi cuprinse între 1,90 – 2,90 m. Există și unele morminte în care scheletele sunt dispuse în două și chiar trei adâncimi, așa cum se prezintă mormântul 31, care are capul la –1,05 m, bazinul la –1,40 m și picioarele la 2,20 m adâncime.

În ceea ce privește orientarea scheletelor din necropola de la Lunca deosebim trei mari categorii și anume: morminte care au scheletele orientate cu capul la N și picioarele la S, în număr de 9 (M.1, 3, 5, 12, 16, 19, 23, 28, 30); morminte orientate cu capul la NNV și picioarele la SSV, în număr de 12 (M.10, 13, 15, 17, 18, 22, 26, 27, 29, 33, 34, 35) și alte două morminte cu orientări diferite: M.2 orientat NV-SE și M.9 orientat NE-SV. Restul mormintelor în număr de 9 (M.6, 8, 11, 20, 21, 24, 25, 32, 36)

---

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem*, p. 122.

fiind în general morminte de copii, acestora nu li s-a putut lua orientarea deoarece erau complet descompuse.

Din datele prezentate până acum reiese destul de clar că, orientările de bază sunt acelea care au capul expus către NNE și picioarele la SSV, în număr de 12; după care urmează cele orientate cu capul la N și picioarele la S, 9 la număr, iar ultima grupă o reprezintă orientările NNV-SSE, 4 la număr, fără să le mai amintim pe cele două morminte cu orientările NV-SE și NE-SV.

În majoritatea cazurilor scheletele descoperite la Lunca sunt așezate în poziție întinsă, culcate pe spate, cu fața în sus și mâinile de-a lungul corpului. Există și cazuri în care mâinile și picioarele scheletelor se află îndoite în diferite sensuri. Poziția capului, care inițial a fost cu fața în sus, apare de multe ori culcat pe partea dreaptă sau stângă, fie datorită presiunii pământului, fie datorită alunecării terenului. Oasele scheletelor sunt în majoritatea cazurilor bine conservate, deoarece gropile lor au pătruns adânc până în stratul de pământ galben nisipos, acoperite de un strat superficial de cenușă și de cărbuni, în componența lor, datorită ritualului de purificare a mormintelor. În schimb, mormintele de copii sunt aproape complet descompuse, fără să le putem preciza pozițiile. În cadrul necropolei de la Lunca nu poate fi vorba de morminte jefuite, ci numai de morminte deranjate, din cauza alunecării terenului, așa cum este cazul M.11 (fig. 16/11) sau morminte descompuse, 6 la număr (M.6, 8, 20, 21, 27, 36).

Pentru o clasificare generală a mormintelor, ne folosim de poziția mâinilor și a picioarelor, pe care le grupăm în felul următor:

1. Morminte cu ambele membre superioare, întinse de-a lungul corpului, în număr de 16, descoperite la Lunca (M.2, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 22, 23, 29, 31, 33, 34);
2. Morminte cu picioarele întinse și mâinile pe bazin, 5 la număr (M.2, 12, 19, 26, 28);
3. Cu piciorul și mâna stângă întinse și mâna dreaptă îndoită din cot în unghi drept, cu palma pe bazin, un singur mormânt (M.4);
4. Cu mâna și piciorul drept întinse și brațul și piciorul stâng îndoite în unghiuri obtuze, un singur mormânt (M.30);
5. Cu picioarele încrucișate, piciorul drept pus peste cel stâng, îndoit în unghi obtuz, un singur mormânt (M.1);
6. Morminte în poziție chircită, culcat pe partea dreaptă sau stângă, cu brațele îndoite în unghiuri drepte și palmele aduse sub abdomen, având picioarele îndoite în unghiuri obtuze, două exemplare (M.15, 24).

Pe lângă cele șase grupări de morminte mai există alte două (M.5, 25) cărora nu li s-a putut determina poziția scheletelor, având membrele superioare lipsă prin putrezire.

Din clasificarea făcută celor 36 de schelete de la Lunca, grupate în șase poziții, privind situația acestora, am ajuns la concluzia că, cea mai mare parte dintre ele, 16 la număr, predomină poziția culcat pe spate, cu fața în sus, cu picioarele și mâinile întinse de-a lungul corpului.

Restul pozițiilor menționate reprezintă mici variante ale poziției principale. Desigur, fiecare dintre variante, pot avea anumite semnificații rituale, dintre care unele chiar de caracter etnic, așa cum se prezintă pozițiile celor două morminte chircite (M.15, 24), fără să ajungem la anumite certitudini.

Situația inventarelor. În jurul scheletelor, cu foarte puține excepții s-au depus numeroase obiecte de podoabă și casnic gospodărești, cuțite și fusaiole, însoțite de o gamă întreagă de vase ceramice. Există morminte lipsite de inventar, altele care au inventarele sărăcăcioase, compuse dintr-o cataramă și două mărgelile (M.36), dar există și morminte cu inventare foarte bogate, unde numărul vaselor ceramice se cifrează la 10, așa cum se prezintă M.31. În ceea ce privește dispoziția inventarelor în gropile mormintelor, aici nu se poate preciza o anumită regulă. Dacă ne referim la obiectele de podoabă corporală, sau la cele uzuale, cum ar fi spre exemplu: mărgelile, fibulele, cataramele și pieptenii, aceștia își au locurile lor bine stabilite. De pildă, se știe că, mărgelile se găsesc întotdeauna în jurul gâtului, fibulele de obicei, în dreptul umerilor sau pe cele două clavicule, cataramele în regiunea bazinului și a labelor picioarelor și pieptenii așezați în jurul craniului, însă sunt și cazuri când aceștia sunt așezați în dreptul picioarelor.

Referitor la situația vaselor ceramice și de sticlă, din inventarele mormintelor, aici aranjarea lor se schimbă, în mod cu totul diferit. Există morminte care au vasele grupate în jurul capului (M.14, 29); altele grupate în jurul capului și a picioarelor (M.1, 9, 12, 13, 29, 30); morminte care au vasele înșiruite în jurul picioarelor (M.2, 5, 17, 18, 19, 22); altele vasele sunt dispuse de-a lungul corpului, pe partea dreaptă (M.2, și M.5) și pe partea stângă (M.30, 31, 33), precum și de jur împrejurul scheletului (în M.34 și M.35), aparținând unor mături, și îndeosebi, în mormintele de copii (M.6, 20, 21, 27), unde vasele sunt grupate aproape în mod circular.

În inventarele mormintelor figurează și două pahare de sticlă romane, așezate în regiunea toracică a scheletelor (M.21 și M.35) și un altul din colecția C. Balaban, fără să-i precizăm mormântul. Sunt și situații când anumite vase mici se află așezate în altele mai mari, desigur, în legătură cu economia de spațiu, în fundul gropilor mormintelor.

În afară de vasele ceramice depuse ca ofrandă în jurul mormintelor, se găsesc și ofrande de carne, așezate, fie în anumite vase, de obicei, în străchini și farfurii, fie depuse direct pe fundul gropilor, sub formă de bucăți de carne, de oase de pasăre, de schelete de ovi-caprine și chiar de oase de animale mari, de bovine. Acestea au fost depuse în: M.5 – oase de pasăre și o coastă de animal; în M.11 – o strachină cu maxilar de ovină; în M.17-18 – ofrande oase de pasăre; în M.19 – multe oase de animale mari,

de bovină; în M.20 – oase de ovine; în M.21 – oase de pasăre, așezate în strachină și în M.31 – se află un schelet de ovină tânără.

Despre prezența ofrandelor alimentare din inventarele morților, credem că acestea sunt în strânsă legătură cu credința în nemurire și că, morții au nevoie de hrană și dincolo de mormânt deci, credeau în viața viitoare. Ceea ce este de observat la aceste populații din perioada de început a migrației popoarelor este faptul că aceștia dădeau o mare atenție cultului morților. De altfel, cu cât coborâm pe scara istoriei vedem că, aceste ceremonii funerare capătă o atenție și mai mare, începând chiar din epoca neolitică, atunci când cel decedat făcea parte integrantă din sânul aceleiași familii era înmormântat sub podina casei, pentru a fi mereu prezent împreună cu cei vii. Legat de aceste credințe magico-religioase, se află și credința în nemurire, fapt documentat prin aceea că, odată cu înhumarea decedatului, se depuneau și o serie de ofrande, de carne și chiar alimente pregătite pentru a fi mâncate și uneori animale sacrificate, de obicei iezi, miei sau ovi-caprine. Toate aceste obiceiuri cu caracter magico-religios, în strânsă legătură cu cultul morților, s-a perpetuat până în zilele noastre, însă puțin modificate. De pildă, ofrandele sub formă de mâncare sau de animale sacrificate, nu se mai depun în morminte și se dau sub formă de pomană celor vii. Bineînțeles, aceste rituri funerare s-au datorat creștinismului, care a preluat aceste obiceiuri de la lumea păgână și le-a sintetizat printr-o concepție cât mai umanistă, mai apropiată de credințele actuale.

În continuare prezentăm o serie de alte obiecte, de caracter practic-uzual, în strânsă legătură cu preocupările defuncților, existente în aceste morminte. Spre exemplu, amintim fusaiiolele, situate în jurul capului și a bazinului în M.1, 2, 12 și 13; tuburile din tibia de pasăre, în care se păstrau acele de cusut, așezate în mormintele M.2, 14, 17-18; un amnar și o lamă de cremene, în M.26, precum și trei ghiocuri (*Cypraea moneta*), obiecte cu caracter apotropaic, descoperite în jurul bazinului și în dreptul labelor picioarelor defuncților în M. 2, 11, 22.

În altă ordine de idei trebuie să precizăm un fapt deosebit de semnificativ, și anume că, în majoritatea mormintelor de înhumare de la Lunca, în M.1-5, 7, 12-22, 26, 27, 29, 31 s-a observat că, acestea au fost presărate cu un strat subțire de cenușă amestecată cu numeroase bucăți de cărbuni, de mici și de mari proporții, din lemne cu aspect fibros, rezultate în urma unor combustii, care au avut loc în mod ritual deasupra mormintelor, pe fundul gropilor. Că este așa o dovedește însăși afumarea și arderea superficială a oaselor scheletelor și a obiectelor din inventare. În acest caz, avem de-a face cu un ritual al purificării cadavrelor, pentru a fi pregătite în vederea vieții viitoare, un fel de purgatoriu sau rai curățitor.

Ținând cont de cele prezentate până acum, în legătură cu studiul mormintelor de înhumare, sub aspect antropologic, referitor la vârsta și sexul celor din cele 36 de morminte de la Lunca, precizăm că, acestea nu au fost cercetate din punct de vedere

paleoantropologic, ci vârsta și sexul decedaților au fost stabilite cu aproximație, fie după structura oaselor scheletelor, fie după varietatea obiectelor de inventar.

De pildă, din numărul total de 36 de morminte de înmormântare: 13 (M.1, 3, 4, 10, 19, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 34) aparțin persoanelor mature de sex masculin; 11 (M.2, 5, 9, 12-16, 22, 30, 31) aparțin persoanelor mature de sex feminin și restul de 9 (M. 6, 8, 11, 17, 18, 20, 21, 27, 35) aparțin copiilor, dintre care M. 18, 21 și 35 aparțin unor fetițe. Restul de două morminte – M. 32 și 36 sunt complet descompuse.

O particularitate deosebită a necropolei de la Lunca din regiunea Moldovei de sud, o constituie prezența scheletelor, din mormintele – M.15 și 24 –, în poziție chirchită, culcate pe partea dreaptă, dintre care în mormântul nr. 15, oasele scheletului sunt vopsite cu ocră, de culoare gălbui-roșcată. Aceeași particularitate s-a observat și în mormântul nr. 16 care are scheletul puternic înroșit.

Scheletele în poziție chirchită, culcate pe partea dreaptă s-au descoperit și în Moldova de mijloc, la Erbiceni,²⁵ mormântul nr. 13 și la Lețcani,²⁶ mormintele M. 9, 42, 47. Cătălina Bloșiu precizează că, mormintele cu schelete chirchite, aparțin întotdeauna unor persoane de sex feminin. Astfel de morminte figurează și în necropola de la Spanțov,²⁷ din câmpia munteană. Ele apar și în unele necropole din părțile Nistrului și ale Niprului, la Mălăiești, Romașki și Privolnoe.²⁸ Practica amintită, în poziție chirchită, își trage originea de undeva din vechime și se îndreaptă, probabil, către lumea sarmată.²⁹

O altă particularitate a necropolei de la Lunca o constituie două morminte sărăcăcioase, fără inventare, este vorba de mormintele nr. 3 și 4, care au scheletele culcate pe spate, cu fața în sus, picioarele întinse, având mâinile îndoit din cot, cu palmele pe bazin. Scheletul nr. 3 are tibiile dispuse în cruce, piciorul drept pus peste cel stâng. De semnalat este și faptul că, gropile celor două morminte se întretaie în așa fel încât labele picioarelor scheletului nr. 4 se află așezate peste umărul drept al scheletului nr. 3, de unde se poate deduce o conexiune între cei doi defuncți. Mormintele sunt orientate N-S și NNW-SSE. În lumina celor relatate, precum și a rezultatelor altor necropole similare, aceste morminte aparțin, probabil, unor persoane de rit creștin.

Pe baza tuturor materialelor din inventarele mormintelor, precum și a riturilor și ritualurilor prezentate mai sus, specifice necropolei birituale de la Lunca, care dispune de numeroase valențe culturale cu majoritatea necropolelor amintite anterior, se poate preciza cu suficientă certitudine că, această necropolă se integrează în marea arie a

²⁵ D.G. Teodoriu, Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în: "Materiale", VIII, Ed. Academiei, 1962, p. 42, fig. 6/8.

²⁶ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 209.

²⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 127-128.

²⁸ *Ibidem*, p. 129-130.

²⁹ *Ibidem*.

culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, a cărei arie de răspândire se întinde din Transilvania, Muntenia și Moldova, până departe, în ținuturile Nistrului și ale Niprului.

Prezența cultură materială, cu formele sale binecunoscute, dispare o dată cu venirea hunilor, în sec. al IV-lea e.n. După această dată asistăm la schimbarea și apariția unui alt aspect cultural.

II.7. CERAMICA

În vederea unei documentații cât mai temeinice referitoare la descoperirea materialelor arheologice de la Lunca, în cele ce urmează ne propunem să facem o prezentare cât mai sintetică privind descrierea obiectelor din inventarele mormintelor, grupate pe categorii, în ordinea importanței lor numerice, precum și a ilustrării anumitor elemente culturale specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. În acest sens, ceramica deține locul principal în ordinea prezentării, definind în același timp pecetea culturală a necropolei birituale de la Lunca.

Vasele ceramice cu rare excepții sunt nelipsite aproape în fiecare mormânt de inhumație, dozate în proporții diferite, de la 1-3 vase în: M. 22, M.11-12, M.17-18, M.29, M.33; de la 4-6 vase în: M.1, M.5-6, M.9, M.13-14, M.20-21, M.27, M.30, M.35-36 și de la 7-10 vase în: M.2, M.7-8, M.19, M.31, M.34. În afară de faptul că, în inventarele mormintelor de inhumație figurează numeroase vase, atingând cifra de maximum 10, interesant este să arătăm locul unde erau așezate acestea în interiorul mormintelor, deoarece există o strânsă conexiune între numărul recipientelor și între proporțiile și formele gropilor mormintelor. Cert este că, gropile erau săpate în funcție de dimensiunile defunctului, precum și de numărul obiectelor de inventar, stabilite mai înainte și nu la întâmplare, așa cum se știe de altfel că, se petrec lucrurile până astăzi. Gropile se executau la comandă după necesitate și anume: groapă simplă, groapă cu nișă, groapă cu postament sau prag crutat în dreptul capului pentru așezat vasele de mari dimensiuni și gropi cu cameră mortuară, alcătuite din pod de lemne (fig. 23/M.31) etc. Nu putem fi de acord cu părerile anumitor cercetători care afirmă că: “Pe măsură ce numărul vaselor sporește, dispoziția lor se diversifică evident, mai ales din motive de spațiu al mormântului”.³⁰ Spațiul vaselor așezate în mormânt era asigurat de la început, odată cu săparea gropii, așa cum era și firesc, fără să se caute acele locuri destinate ofrandelor chiar în momentul ceremoniei înmormântării, care se oficia după ritualuri precise.

---

³⁰ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 225.

În ceea ce privește poziția diferitelor obiecte în general, și îndeosebi, a vaselor și a ofrandelor de carne în special, aceasta constituie o altă problemă de caracter ritual.

În funcție de numărul vaselor, precum și de gruparea și ordinea lor în morminte, s-a putut stabili o suită întreagă de modalități:

- vase așezate la cap: M.14;
- vase așezate la picioare: M.2, M.17-18, M.22;
- vase așezate la cap și la picioare: M. 12-12, M.29;
- vase așezate pe latura dreaptă: M.5;
- vase așezate pe latura stângă: M.30, M.33;
- vase așezate la cap, la picioare și pe latura dreaptă: M.1;
- vase așezate la picioare și pe latura stângă: M.19;
- vase așezate la cap și pe latura stângă: M.31;
- vase așezate de jur-împrejurul defunctului: M.6-7, M.9, M.20-21, M.27, M.34-35.

Numărul total al vaselor ceramice descoperite la Lunca se cifrează la 173 de piese: 33 aparțin mormintelor de incinerație; 126 mormintelor de înhumatie și 14 descoperite fortuit. Dintre acestea 131 de vase sunt întregi și reconstituite: 19 vase aparțin mormintelor de incinerație; 98, mormintelor de înhumatie; 5, colecției Constantin Balaban și 9 vase descoperite passim. Sub aspect calitativ, tipologic și al tehnicii de prelucrarea vaselor, ceramica sus amintită o putem împărți în patru grupe distincte: a, b, c – lucrate la roată și d – lucrate cu mâna.

a). Din prima grupă fac parte vasele de calitate superioară, din pastă fină, fără impurități, de culoare gris, gris-cenușie, precum și cele acoperite cu o angobă neagră, lucioasă, bine arsă, tăioasă în spărtură, cu rezonanță sonoră. În exclusivitate, vasele acestei categorii ceramice au fundul prevăzut cu ramă inelară.

Decorul este cât se poate de simplu, ilustrat prin motive de linii lustruite, realizate prin presare, în vechea tehnică La Tène, dispuse orizontal, în valuri și în zigzag (fig. 31/8), sau prin figuri geometrice, în rețele pătrate și romboidale (fig. 40/4). În aceeași proporție sunt întâlnite canelurile ușor adâncite și nervurile mai mult sau mai puțin proeminente, dispuse pe gâtul și umerii vaselor. Într-un singur caz, apare brăduțul, motiv decorativ dendrologic, de tradiție geto-dacică (fig. 29). De obicei, decorul este aplicat pe partea superioară a vaselor de proporții mici și mijlocii. Excepție fac vasele mari, în special, castroanele cu trei mânuși și oalele-castron unde ornamentul apare și pe buzele late în profil de forma literei “T” (fig. 33/1) și mai rar, pe gâtul cilindric al vaselor amforoidale, cu două torți și buza lată, plan orizontală (fig. 29).

Ornamentația vaselor ceramice de la Lunca dispune de o paletă simplă și sobră în comparație cu cele de la Târgșor,³¹ Spanțov, Olteni, Mitreni, Urleasca, Alex. Odobescu,³² Mogoșani,³³ Lețcani,³⁴ ș.a., unde apar ornamente mult mai rafinate, cum ar fi spre exemplu: canelurile largi, dispuse oblic sau în poziție verticală, pe pereții vaselor, decorul fațetat, existent pe cămile bitronconice, cu gâtul înalt, cilindric, cel imprimat sau ștanțat, semilunile, rozetele, semicercurile din linii punctate, cercurile concentrice, decorurile de linii incizate, alveolele lenticulare³⁵ etc., imprimate cu precădere pe recipientele de mici dimensiuni: pe pahare, cupe, cești ș.a.

Faptul că aceste vase au trăsături și elemente structurale precis conturate, precum și motive decorative comune, specifice întregii epoci a migrației popoarelor, din secolele III-IV e.n., conduc la concluzia că, este de prisos să facem trimiteri analogice directe pentru fiecare vas în parte, deoarece acestea sunt bine cunoscute și bine documentate în literatura de specialitate.

Repertoriul tipologic este cât se poate de bogat și de variat, cuprinzând o gamă întreagă de forme, frumos și îngrijit executate ce depășește numeric toate celelalte categorii ceramice.

Strachina. Amintim în primul rând seria străchinilor – 21 de exemplare. Acestea, deși nu prezintă o perfectă identitate între ele, totuși, au multe trăsături care le apropie tipologic și ornamental, fiind prezente în număr foarte mare în toate necropolele și aproape nelipsite în majoritatea mormintelor de inhumație. Din seria străchinilor distingem mai multe variante: pe cele de formă bitronconică, puternic carenate (fig. 40/4-5, 42/6-7); cele tronconice, cu gâtul drept sau arcuit (fig. 31/3, 7); străchinile cu umerii rotunjiți (fig. 32/4, 46/3); străchinile în formă de semicalotă, cu buzele răsfrânte în afară sau profilate și îngroșate în mod variat (fig. 37/4) și cele cu gâtul drept și canelat orizontal (fig. 42/2, 45/1).

Străchinile dețin cel mai mare coeficient de analogii perfecte cu numeroase vase descoperite în mormintele necropolelor birituale din aria culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, cultură ce se caracterizează printr-un pronunțat caracter de omogenitate pe aproape întreg teritoriul țării noastre. Numărul deosebit de mare al străchinilor față de restul celorlalte tipuri de vase, se explică prin aceea că ele au un pronunțat caracter ritual, prezentând evidente urme de afumare și de ardere secundară, așa cum am afirmat într-un capitol anterior.

³¹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor, necropola din secolele III-IV e.n.*, Ed. Academiei, București, 1965, pl. XXV/1,4; XXVIII/3; XXX/1; XXXIII/1; XLIX/3; LIV/3-4; LV/1; XCV/5; XCVII/2; CX/4.

³² Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 94/2, 95, 157, 159/6, 160/1-6, 164/1-3, 10, 214/4,6, 224/3, 235/3.

³³ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 5/11,17; 9/12.

³⁴ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 8/3, M.4; 24/9, 32/6.

³⁵ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 228.

Castroanele. În continuare, ponderea numerică o dețin castroanele, 12 la număr, subîmpărțite în trei variante: castroane propriu-zise, simple – 3; castroane cu trei torți – 4 și oale-castron – 5. În general, castroanele sunt vase de mari dimensiuni, din pastă fină, gris și cenușie, acoperite uneori cu angobă neagră, lustruită, de formă bitronconică, puternic carenate, cu buza răsfrântă, îngroșată și rotunjită gura larg deschisă, fundul cu ramă inelară, ornamentate adesea cu motive de linii presate, dispuse în rețea, aplicate pe umăr (fig. 40/4) și ceva mai rar întâlnit, cu trei torți miniaturale decorative, egal distanțate, delimitate de două nervuri proeminente, dispuse bandat pe umărul vasului, cu gâtul înalt și cilindric (passim/3, fig. 49/3).

Cea de-a doua variantă cuprinde vase mult mai evolute tipologic, este vorba de castroanele cu trei torți bicanelate longitudinal. Acestea sunt de formă semisferoidală sau tronconică, cu gâtul scund și umerii înalți, terminate printr-o carenă ușor reliefată. Au buza plat-orizentală, lată de 4-6 cm, extinsă în egală măsură, în exterior și în interior, având profilul de forma literei “T” (fig. 33/1, 34/1, 43/3, 46/2). Decorul acestor castroane cuprinde nu numai regiunea gâtului, ci și suprafața lată a buzelor, deși acesta este aproape complet corodat (fig. 33/1, 46/2). Ceea ce trebuie să admirăm la aceste castroane este măiestria cu care meșterul olar a reușit să îmbine într-o formă artistică, elementele constitutive ale acestor vase, pe care apoi le-a concretizat în siluete deosebit de elegante și atractive.

Deși castroanele cu trei mănuși și buza lată, plan-orizentală sunt prezente în număr destul de mare în întreaga arie de răspândire a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, se ridică totuși, cu acuitate, întrebarea formulată de către anumiți specialiști ai acestui domeniu, care este de fapt proveniența și originea acestui tip de vas, întrucât se știe că, atât sarmații timpurii, cât și goții nu cunoșteau și nu dețineau în repertoriile lor ceramice astfel de vase.³⁶ În schimb, ele apar bine documentate în cadrul culturii Pșeworsk, la dacii liberi din Moldova,³⁷ Muntenia,³⁸ și din Transilvania,³⁹ precum și în contextul culturii Lipița,⁴⁰ de unde au fost transmise culturii Sântana de Mureș-Cerneahov,⁴¹ reprezentând, probabil, locul de proveniență al acestui tip de vas. În esență, cultura Lipița este tot o cultură geto-dacică, specifică dacilor liberi din NE provinciei Dacia, actualmente pe teritoriul Republicii Ucraina. În acest caz, este mult mai plauzibil să admitem că, aceste castroane își au obârșia tipologică în prototipurile autohtone geto-dacice, unde figurează astfel de forme ceramice. De fapt, cu mai bine de

³⁶ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 228.

³⁷ R. Vulpe, *Izvoare. Săpăturile din 1936-1948*, Ed. Academiei, București, 1957, fig. 304, 305/1-4.

³⁸ S. Morintz, *Săpăturile de la Chilia*, în: “Materiale”, VII, 1962, p. 444, fig. 3/1.

³⁹ D. Protase, *Șantierul arheologic Soporul de Câmpie*, în: “Materiale”, VII, 1962, p. 426, fig. 3/4.

⁴⁰ M. Smiszko, *Kyltury wezesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w. Malopolsce Wschodniej*, Lwow, 1932, pl. X/3.

⁴¹ R. Vulpe, *op.cit.*, p. 312. Vezi și Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 80.

patru decenii în urmă, Radu Vulpe⁴² ajunsese la această concluzie, aducând numeroase argumente de certă probitate documentar științifică, în sprijinul acestei ipoteze cu valențe veridice.

Varianta a treia o constituie oalele-castron. Acestea au corpul sferoidal (fig. 31/8, 33/7, 44/3) sau bitronconic, cu umerii rotunjiți, gâtul scurt, cilindric (fig. 35/1, 38/4, passim – fig. 49/3) – buza răsfântă, rotunjit-profilată și mai rar plat-orizontală, îngustată, gura larg deschisă și fundul inelar. Decorul este cât se poate de simplu, ilustrat de linii lustruite, dispuse bandat în zigzag, mărginite de două caneluri ușor adâncite (fig. 31/8) sau din nervuri și caneluri fine, imprimate pe umăr (fig. 35/1, 38/4), care, în structura tectonică a vaselor, îndeplinesc și rolul de a marca separarea gâtului de corpul vasului. Tipul acesta de vas cu evidente însușiri practic gospodărești îl întâlnim destul de frecvent în majoritatea necropolelor Sântana de Mureș-Cerneahov. Ele își au “rădăcinile în ceramica dacilor liberi care vor fi preluat-o de la romani”,⁴³ prezentând perfecte analogii în necropolele de la Izvoare,⁴⁴ Lețcani,⁴⁵ Miorcani,⁴⁶ în Moldova, la Târgșor,⁴⁷ Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul, Mitreni, Vlad Țepeș, Alex. Odobescu,⁴⁸ Mogoșani⁴⁹ și altele, în Muntenia ca să nu le amintim decât pe cele intrate de mult în literatura de specialitate.

Cămile. Din grupa aceasta fac parte 11 exemplare, de formă sferoidală (fig. 30/4, 45/3) sau bitronconică (fig. 36/3, 44/4, 45/6), prevăzute cu gâtul înalt și zvelt, cilindric, uneori ușor evazat la gură, în formă de pâlnie (fig. 45/3, 6), având o singură toartă lată, canelată median și mai rar circulară în secțiune (fig. 30/4), fundul inelar, frumos lustruite, de culoare cenușie sau neagră cenușie (fig. 45/6). Ilustrația ornamentală constă din prezența a două caneluri sau a două nervuri ușor proeminente, dispuse orizontal, îndeplinind și rolul de a delimita în mod estetic, atât umărul (fig. 36/3) cât și gâtul vaselor (fig. 44/4, 45/3, 6).

În contextul acestei grupe se includ două exemplare deosebite structural-tipologic prin aceea că, au bitronconicitate și carenarea puternic accentuate, iar torțile sunt dispuse în unghi drept, rectangulare în secțiune, prinse de sub buză pe umărul carenat (fig. 49/1-2 passim). Întreaga lor suprafață exterioară este acoperită cu o angobă neagră, lucioasă, parțial corodată. Precizăm că una dintre aceste căni are gâtul tronconic, format pâlnie. Sunt ornamentate cu câte o singură nervură discret aplicată pe umerii lor,

⁴² R. Vulpe, *op.cit.*, p. 312. Vezi și “Dacia”, III-IV, 1927-1932, p. 299, fig. 61/1, 75/1,3,5,7, 80/3.

⁴³ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 79.

⁴⁴ R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 300/2, 302/1.

⁴⁵ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 21/7, M.23; 26/7, M.30; 29/7, M.34.

⁴⁶ Ion Ioniță, *Inventaria Archaeologica*, R.42a/4, M.20; R.43/6, M.45; R.50a/6a-7.

⁴⁷ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LVIII/1; LXXVI/1; CXXIII/1.

⁴⁸ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, la *Spanțov*, fig. 19/6; 33/3; 60/5; 86/4; 92/7; 100/5; *Independența*, fig. 127/4; 146/3; 149/5; *Olteni*, fig. 167/3; *Izvorul*, fig. 199/2; *Mitreni*, fig. 214/3; *Vlad Țepeș*, fig. 220/6; *Alex. Odobescu*, fig. 235/4; 244/3 etc.

⁴⁹ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 3/13-15.

separând structural gâtul de restul corpului. Tipologic, aceste căni sunt relativ rar întâlnite în repertoriul ceramic al necropolelor Sântana de Mureș-Cerneahov, din țara noastră. Ele își găsesc analogii oarecum apropiate în necropolele de la Târgșor,⁵⁰ Alex. Odobescu,⁵¹ în Muntenia etc.

Din aceeași nomenclatură tipologică fac parte trei căni mai puțin înalte, bitronconice, cu umărul în profil unghiular, gura largă, buza răsfrântă și profilată rotunjit, prevăzute cu torți late, canelate median și fundul cu ramă inelară, este vorba de așa zisele căni-halbă (fig. 32/3, 36/4, 41/1). Privite în ansamblu, varietatea tipologică a cănilor dispune de un mare coeficient de analogii identice, în majoritatea necropolelor caracteristice secolelor III-IV e.n., ne referim la necropolele de la Izvoare⁵² și Lețcani⁵³ în Moldova, dar mai ales, la cele din Muntenia, de la Târgșor,⁵⁴ Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul, Țigănești, Cetatea Veche, Curcani, Alex. Odobescu,⁵⁵ Mogoșani,⁵⁶ precum și de la Sântana de Mureș,⁵⁷ în Transilvania.

Referitor la cănile cu corpul sferoidal sau bitronconic, gâtul cilindric, înalt și zvelt, de culoare gris-cenușie și neagră, cu torțile arcuite, circulare în profil și fundul cu ramă inelară (fig. 30/4, 44/4, 45/3, 6), acestea constituie o grupă “de tradiție La Tène, moștenită de la culturile Lipița-Poiana, Poienesti, dacii liberi din Muntenia – cultura Chilia”.⁵⁸

Cupele, în număr de 5, reprezintă o altă grupă tipologică ce contribuie la îmbogățirea repertoriului ceramic de la Lunca. De obicei, acestea au partea superioară cilindrică, iar cea inferioară tronconică, mult aplatizată, gura larg deschisă, buza ușor evazată și îngroșată – rotunjit, fundul cu ramă inelară, acoperite cu o angobă neagră-cenușie. Acestea nu sunt ornamentate, în schimb au câte o singură canelură dispusă imediat sub buză (fig. 38/5, 39/6, 43/4). Două dintre cupe sunt de formă sferoidal-aplatizată, cu umerii rotunjiți (fig. 31/6, 41/3).

În lumina descoperirilor de până acum se poate constata că, frecvența vaselor-cupe de la Lunca au un coeficient ceva mai ridicat în comparație cu alte necropole contemporane acesteia, ne referim în special, la Mogoșani și la Lețcani, unde cupele nu

⁵⁰ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXXVIII/1; XCIV/1; CXI/3; CXXVI/4; CLV/5.

⁵¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 233/7.

⁵² R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 313/1-2.

⁵³ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 6, M.1; 9/23, M.5; 21/5, M.23; 25/7, M.29; 31/12, M.37a.

⁵⁴ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LV/1; LXI/5; LXXVI/3; LXXVII/1; LXXVIII/1, LXXXII/2; XCVI/3; XCVII/2-3; XCIX/7; CIV/2; CXXV/2.

⁵⁵ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, la *Spanțov*, fig. 16/4; 22/3; 30/1; 36/3,5; 39/5; 42/4; 49/3; 83/4; 85/6; la *Independența*, fig. 106/5; 121/4; 130/3; la *Olteni*, fig. 167/4-5; 168/1; la *Izvoare*, fig. 175/4; 182/4; 185/4; 205/3; *Țigănești*, fig. 213/1; *Cetatea Veche*, fig. 217/6; *Curcani*, fig. 229/4; *Alex. Odobescu*, fig. 233/5,7.

⁵⁶ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 2/7-9.

⁵⁷ István Kovács, *A marosszentannai népván dörülaskori temető*, în: “Dolg”, Cluj, III, 1912, 2, p. 265, fig. 16/4; p. 301, fig. 69/1.

⁵⁸ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, p. 13, fig. 2/8,13.

sunt amintite. Cu toate acestea sunt multe necropole unde cupele se întâlnesc destul de frecvent, evident, în funcție de suprafețele săpate și de numărul mormintelor descoperite. Edificatoare sunt exemplarele descoperite la Izvoare,⁵⁹ în Moldova, la Târgșor,⁶⁰ Spanțov, Independența, Izvorul, Cetatea Veche, Dedulești, Alex. Odobescu,⁶¹ în Muntenia.

Farfuriile. Din seria farfuriilor, 5 la număr, fac parte acele exemplare cu pereții scunzi, prevăzute cu buza în profil de forma literei “S”, gura larg deschisă, corpul bitronconic, puternic carenat și fundul cu ramă inelară (fig. 39/1, 5, 40/5, 42/6), precum și acelea care au bitronconicitatea mult aplatizată, buza plat-orizontală (fig. 39/1) sau răsfrântă și profilată rotunjit (fig. 40/5), puternic canelate în interior și exterior, având umărul proeminent, cu fundul mic concav (fig. 48/2 *passim*). În câteva farfurii s-au găsit oase de animale, resturi de la ofrandele de carne, depuse în morminte sub formă de hrană pregătită (fig. 39/1, 5). Farfuriile de la Lunca își găsesc multiple analogii tipologice, în necropolele de la Izvoare,⁶² Lețcani⁶³ și Miorcani⁶⁴ în Moldova, la Târgșor,⁶⁵ Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul⁶⁶ și la Mogoșani,⁶⁷ pe teritoriul Munteniei.

În cadrul repertoriului ceramic de calitate superioară, de la Lunca, includem în continuare prezența a trei tipuri de vase, descoperite în mod singular, evidențiate printr-un coeficient de frecvență mult diminuat, în comparație cu restul vaselor ce aparțin acestei necropole birituale. Ne referim la descoperirea unui urcior, a unui vas amforoidal, de mari proporții și a unui pahar.

Urciorul este de formă sferoidală, prevăzut cu două mânuși arcuite, circulare în secțiune, din pastă fină, gris-cenușie lustruită, cu buza profilată rotunjit, gâtul înalt tronconic, manșetat, mărginit de o nervură proeminentă și fundul ușor ieșit în afară, concav (fig. 38/3). Vasul își găsește numeroase analogii tipologice, în necropolele de la Izvoare⁶⁸ și Miorcani,⁶⁹ în Moldova, și-ndeosebi, în cele din Muntenia, de la Târgșor,⁷⁰ Spanțov,⁷¹ Mogoșani⁷² etc.

⁵⁹ R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 296/3; 299/1.

⁶⁰ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XLII/1; XLIV/1; XLVII/3; LVI; LXV/5-6; LXXXVI/5; LXXXI/5; CIV/5-6; CVI/1; CVII/5; CVIII/2; CLI/6; CLIV/8.

⁶¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig. 42/2; 99/1; *Independența*, fig. 106/1-2; *Izvorul*, fig. 196/7; 208/1; *Cetatea Veche*, fig. 217/2; *Dedulești*, fig. 223/3; *Alex. Odobescu*, fig. 232/2-5; 244/1,4.

⁶² R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 295/1; 297/2.

⁶³ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, 10/6, M.8; 18/3, M.21.

⁶⁴ Ion Ioniță, *La nécropole du IV-e siècle de n.è. à Miorcani*, în: “Inventaria Archaeologica”, fascicule 8, R.49b/10, M.115; R.50a/3, M.129.

⁶⁵ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXXXI, 4; LXXXII/4; CVII/2; CXXIX/2; CLII/5.

⁶⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig. 10/1; 16/2; 43/1; 49/1; 65/1; 85/4; *Independența*, fig. 110/3; 130/1; 149/1; *Olteni*, fig. 163/1; *Izvorul*, fig. 186/1.

⁶⁷ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 2/16, 19; 6/5; 7/11-12.

⁶⁸ R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 309/1-2.

⁶⁹ Ion Ioniță, *op.cit.*, R.47b/6, M.75; R.49b, M.115.

Cel de-al doilea vas este reprezentat de un interesant recipient de tip amforoidal, cu două mânuși late, bicanelate longitudinal, din pastă fină, cenușie, lucioasă, bitronconic, cu gâtul înalt cilindric, buza plat-orizontală, în profil de forma literei "T", gura largă și fundul ușor ieșit în afară, concav (fig.29). Gâtul amforei delimitat de două nervuri proeminente este decorat cu un registru de brăduți, executați în tehnica liniilor presate, lucioase, motiv ornamental de tradiție geto-dacică. Vasul te impresionează plăcut, nu numai prin armonia trăsăturilor sale structural-tectonice, dar și prin acuratețea execuției. Analizat sub aspect tipologic și ornamental, obiectul este rar întâlnit în repertoriul vaselor ceramice specific culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, găsindu-și o singură analogie apropiată în necropola de la Alex. Odobescu.⁷³

Pahar. Ultimul vas din grupa ceramicii superioare, de la Lunca, este concretizat într-un pahar din pastă fină, de culoare gris, de formă tronconică, cu buza ușor profilată, gura larg deschisă și fundul inelar (fig. 41/2), descoperit într-un mormânt de înhumatie cu schelet de copil, M.27. Este ornamentat pe umăr cu o singură nervură proeminentă având numeroase analogii tipologice cu unele pahare, de tehnică superioară, în terra nigra, frumos ornamentate prin ștampilare și cu roțița dințată, descoperite în necropola de la Izvoare,⁷⁴ în Moldova, la Târgșor,⁷⁵ Spanțov, Olteni, Alex. Odobescu, Căscioarele⁷⁶ și Mogoșani⁷⁷ în Muntenia etc.

b). Din această grupă fac parte vasele ceramice din pastă zgrunțuroasă, cu firioare de nisip cu bobul mare, mici pietricele, precum și diverse ingrediente, amestecate în compoziția pastei, lucrate la roată.

Deși sub aspect numeric vasele din pastă zgrunțuroasă, de la Lunca, se cifrează la 46 de exemplare, întregi și reconstituite, totuși, privite din punct de vedere tipologic, ele sunt mult simplificate structural-tectonic, fiind concretizate în trei tipuri ceramice. Dintre acestea, cea mai mare parte o dețin vasele borcan, în număr de 42 (fig. 47/1-2, 31/1, 4-5, 33/6, 35/2, 37/1,3, 41/4, 42/4-5, 44/1-2, 45/2,4, 47/1-5, 48/5-6), 19 borcane-urne incineratie, relativ variate ca forme și capacități; două sunt reprezentate de ulcioare, cu una și două torți (fig. 28/3, 37/2), iar ultimele două sunt străchini, de mărimi și forme deosebite (fig. 31/2, 39/4). În funcție de procentajul oxizilor de fier și a altor ingrediente ce se află în compoziția pastei, dar mai ales, a întregului proces de ardere, la diferite temperaturi, la care erau supuse vasele în cadrul unor cuptoare cu reverberație, în care curenții de aer erau dirijați, depindea în general, nu numai coacerea

⁷⁰ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XCII/1.

⁷¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 69/3; 75/6.

⁷² Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 2/10-11.

⁷³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 233/3.

⁷⁴ R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 303/2-3.

⁷⁵ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. CLX/1-6.

⁷⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 35/1; 92/4; 159/6; 233/6; 235/3; 248/2.

⁷⁷ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 5/12, 15, 17.

și duritatea ceramicii, dar și culoarea acesteia, care variază de la gris-cenușie, la gălbui-cărămiziu.

Decorul acestei categorii ceramice este cât se poate de sobru și simplist, constând din incizii sau striuri și din caneluri fine, dispuse fie singular, în zona mijlocie a borcanelor, de mici dimensiuni (fig. 28/2, 37/3), fie în mod bandat, alcătuit din câte două până la cel mult șase elemente ornamentale, incizate pe umerii borcanelor, destinate în special pentru uzul menajer, dar și ca urne de incinerare, și vase de ofrandă, descoperite în mormintele de înhumare (fig. 31/4, 33/6, 35/2, 37/1, 47/3, 48/5-6).

În mare parte borcanele prezintă puternice urme de afumare, deoarece ele sunt cele mai frecvente vase, destinate activității menajere, având în aceeași măsură și evidente urme de ardere secundară, folosindu-se drept ofrande cu prilejul ritului funerar.

Tipologic, seria borcanelor o împărțim în patru variante bine definite și anume:

- Borcane sferoidale din pastă zgrunțuroasă, gris-cenușie și gălbui-cărămizie, cu buza îngroșată (fig. 31/1, 45/2,4, col. C. Balaban, fig. 47/1,4, 48/5-6) sau răsfrântă și ușor subțiată (fig. 42/4, 42/5-6 col. C. Balaban), gura largă, având fundul plat și mai rar profilat marginal, delimitat de o canelură adânc imprimată (fig. 31/4). În mare parte sunt neornamentate. Decorul constă din linii incizate, striuri și caneluri fine, în număr de 3-6, dispuse în mod bandat pe umărul vaselor (fig. 31/4, 48/5-6).

- Borcane piriforme, din pastă zgrunțuroasă, cenușie și cărămizie, cu umerii înalți și proeminenți, buza puternic răsfrântă profilată, sau subțiată și plată, gura larg deschisă, cu fundul mic concav sau plat, rareori prevăzute cu ramă marginală îngroșată, delimitată de o canelură adânc incizată. În general, sunt ornamentate cu câte 3-6 incizii sau caneluri fine, aplicate sub formă bandată pe umăr (fig. 28/1, 33/6, 35/2, 37/1, 47/3).

- Borcane sferoidal-aplatizate, din pastă zgrunțuroasă, de culoare gris-cenușie, cu buza ușor evazată, retezată, gâtul scurt și drept, gura larg deschisă și fundul plat, de obicei neornamentate (fig. 44/1-2). În cadrul necropolei de la Lunca, această variantă de borcane scunde, sferoidale, puternic applatizate, este reprezentată de două exemplare, ambele descoperite în M.33, de înhumare. Dealtfel, acest tip de vas este relativ rar întâlnit în repertoriul borcanelor din pastă zgrunțuroasă, specific culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

- Ultima variantă a borcanelor este concretizată în câteva exemplare de mici dimensiuni, din aceeași pastă zgrunțuroasă, cenușie, cu pereții arcuiți, de formă semisferoidală și mai rar sferoidală, cu buza evazată, îngroșată rotunjit, sau profilată unghiular. Au fundul plat, uneori ieșit în afară, profilat, ornamentate de cele mai multe ori cu câte o singură canelură adânc incizată pe pântecul vasului (fig. 28/2, 37/3, 41/4, col. C. Balaban – fig. 47/5).

Referitor la existența ceramicii zgrunțuroase cenușii, de aspect cimentos, descoperită în mare cantitate în cadrul monumentelor din aria culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, au existat serioase dispute privind originea acesteia. S-au emis o

serie de ipoteze fără să se ajungă la un consens general valabil. Totuși, una dintre aceste ipoteze se pare că are viabilitate, și anume, ne referim la relațiile economico-culturale ale acesteia cu lumea romană, de la Dunărea de Jos, unde ceramica zgrunțuroasă o întâlnim încă din sec. III e.n.,⁷⁸ ne gândim în primul rând, la sudul roman al Moldovei, la castrul și așezarea daco-romană de la Tirighina-Bărboși, și îndeosebi, la Dobrogea romană. Contactele dintre cultura Sântana de Mureș-Cerneahov cu lumea romană a dus la crearea unei sinteze originale care reprezintă efigia adevărată a acestei culturi.

În ceea ce privește variantele borcanelor din pastă zgrunțuroasă, de la Lunca, acestea își găsesc o multitudine de analogii tipologice în toate necropolele contemporane acesteia, ne referim în special, la cele publicate, descoperite în Moldova, la Izvoare,⁷⁹ Lețcani,⁸⁰ Miorcani,⁸¹ la cele din Muntenia, de la Târgșor,⁸² Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul, Cetatea Veche, Galbeni, Alex. Odobescu, Căscioarele,⁸³ Mogoșani,⁸⁴ precum și la Soporul de Câmpie,⁸⁵ din Transilvania.

În afară de borcanele sus-amintite, repertoriul ceramicii din pastă zgrunțuroasă, de la Lunca, este completat de alte două tipuri de vase.

Este vorba de prezența a două ulcioare și de două străchini de mici dimensiuni. Ulcioarele sunt din pastă de culoare cenușie și gălbui-cenușie, de formă sferoidală, cu gâtul cilindric, scurt, bicanelat, buza îngroșată, gura mică și fundul plat sau ușor concav. Unul este prevăzut cu o singură toartă, puternică, dispusă în unghi drept, descoperit în M.1 de inhumație (fig. 28/3) și altul cu două torți, circulare în secțiune, prinse arcuit de sub buză pe umărul vasului, descoperit în M.17 de inhumație (fig. 37/2). Ambele ulcioare sunt neornamentate, reconstituite, prezentând urme de ardere secundară.

Spre deosebire de ulcioarele din pastă fină, cenușie și de cele din pastă bună, de culoare gălbui-cărămizie sau roșie-cărămizie, de proveniență romană de import, ulcioarele din pastă zgrunțuroasă, cenușie sunt mai rar întâlnite, nu numai în necropola

⁷⁸ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 76. Vezi și ipotezele originii ceramicii zgrunțuroase cenușii, specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, formulate de același autor, p. 76-77 și notele 28-31.

⁷⁹ R.Vulpe, *op.cit.*, fig. 286/1-2; 287/1-2; 288/1-2; 289/1-2; 290/1-2; 291/1; 292/1; 302/1-2.

⁸⁰ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 6/10, M.1; 7/2, M.2; 9/16-17, 21, M.21; 11/9, M.9; 12/2, M.11; 14/6, 8, 12-13, M.15; 15/5, M.16; 18/5-6, M.21; 19/4, M.20; 21/6, M.23; 23/7, 9, M.25; 24/6, 8, 10, M.27; 25/4, M.29; 26/5, 7-8, M.30; 35/6, M.41; 36/16, M.44.

⁸¹ Ion Ioniță, *op.cit.*, fig. R42a/2, M.20; R45/4, M.61; R47a/3, M.75; R47b/5, 7, M.75; R48a/1-2, M.108; R49b/13, 15, M.115; R.50a/5, M. 129; R51/5-6, M.133.

⁸² Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. CXLV; CXLVI; CXLVII; CXLVIII.

⁸³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig. 5/1; 8/2; 9/3; 16/3; 18/3; 19/5-6; 22/1-2; 23; 25; 30/2-4; 35/2, 4; 39/4; 42/1, 3; 45/3; 49/2, 4-5; 51/6-8; 52/3-5; 60/3-4; 76/1; 78/3, 5-6; 82/5-7; 86/1-2; 94/7-8; *Independența*, fig. 106/4, 9; 110/4; 119/1-2; 121/3; 127/4-6; 130/2; 135/1-2; 140/4, 6; 146/6; 149/2, 4-6; *Olteni*, fig. 159/2, 7-8; 165; 167/2-3, 6; *Izvorul*, fig. 175/5-7; 178/2; 181/4; 182/6; 184/2-4; 185/6; 187/2; 190/3, 5; 194/4-6; 196/8; 199/2-3; 203/4; 205/2; 206/2, 5-6; 209; 210/3, 6; *Cetatea Veche*, fig. 217/3-4; *Galbeni*, fig. 227/4-5; *Alex Odobescu*, fig. 239/2, 7-8; 241/5-6; 242/7; 245/7; *Căscioarele*, fig. 248/3-6; 250/1-6.

⁸⁴ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 3/12, 10/1-16, 11/1-15.

⁸⁵ D.Protase, *Șantierul arheologic Soporul de Câmpie*, în: "Materiale", VII, București, 1961, p. 426, fig. 3/1, 7.

de la Lunca, ci în majoritatea necropolelor Sântana de Mureș-Cerneahov. Ele își găsesc unele analogii la Târgșor,⁸⁶ Spanțov, Independența, Izvorul, Alex. Odobescu⁸⁷ și Mogoșani,⁸⁸ în Muntenia. Din cele cunoscute până acum din literatura de specialitate, se poate afirma deocamdată că, astfel de ulcioare nu sunt cunoscute pe teritoriul Moldovei, bineînțeles, în afară de Lunca, din sudul Moldovei.

Ultimele recipiente ce fac parte din grupa vaselor ceramice din pastă zgrunțuroasă sunt reprezentate de două străchini deosebite tipologic:

- Una este de formă semisferoidală, cu buza ușor adusă către interior, gura larg deschisă și fundul plat ieșit în exterior, profilat, delimitat de o canelură adânc imprimată. Este ornamentată sub buză cu trei incizii fine dispuse bandat. Vasul prezintă puternice urme de ardere secundară, descoperit în M.5 de inhumație (fig. 31/2). În cadrul necropolei de la Lunca, această strachină privită sub aspect tipologic, reprezintă un unicat, fiind în același timp, rar întâlnită și în restul necropolelor specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov.

- Cea de-a doua strachină este de formă bitronconică, cu buza teșită în afară, gura largă și fundul plat, neornamentată, descoperită în M.20 de inhumație (fig. 39/4). Deși această strachină se înscrie printre piesele rar întâlnite în contextul arheologic de la Lunca, ea își găsește unele analogii tipologice în necropolele de la Izvoare,⁸⁹ Târgșor,⁹⁰ Independența, Alex. Odobescu⁹¹ etc.

c). În cadrul acestei grupe ceramice includem categoria vaselor de proporții mari, din pastă bună, compactă, de culoare roșie-cărmizie, lucrate la roată, ne referim la ceramică de import provincial-romană, în număr de nouă recipiente, întregi și reconstituite la care adăugăm un mare număr de fragmente ceramice romane, folosite drept capace urnelor de incinerare. Spre deosebire de celelalte grupe ceramice, descrise anterior, aceasta este mai puțin variată tipologic, însă destul de avansată sub aspect numeric, în cadrul necropolei de la Lunca, în comparație cu celelalte necropole contemporane Sântana de Mureș-Cerneahov, de pe teritoriul țării noastre. Amforele reprezintă tipologic un rol prioritar. Amintim în primul rând pe cele în formă de burduf, șase la număr: una descoperită în M.11 de inhumație; două descoperite în M.14 de inhumație, iar trei descoperite în M.29, M.31 și M.36. Restul celorlalte vase aparțin altor tipuri caracteristice repertoriului ceramic roman și anume: unul aparține amforelor cu corpul lunguiet, în formă de pivot, descoperită în M.2 de inhumație; altul,

⁸⁶ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. CLV/2-3.

⁸⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig. 39/3; 43/4-5; 69/3; 75/6; *Independența*, fig. 146/7; *Izvorul*, fig. 178/4; 190/4; *Alex Odobescu*, fig. 242/5.

⁸⁸ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 2/10-12, 8/7-9.

⁸⁹ R. Vulpe, *op.cit.*, fig. 298/2.

⁹⁰ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXII/3; CVIII/2.

⁹¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Independența*, fig. 140/5; 190/4; *Alex Odobescu*, fig. 242/1, M.18.

amforetelor de tip urcior, cu două mânuși, în M.12 de inhumație și ultimul aparține cănilor de tip oenohoe, descoperit în M.31 de inhumație. În general, vasele romane fiind de diferite forme și dimensiuni, ele pot fi ușor separate tipologic pe baza anumitor trăsături comune.

Tipul 1 aparține unei amfore cu corpul zvelt, de formă conică mult alungită cu fundul ascuțit. Are gâtul strâmt, buza îngroșată în cea mai mare parte știrbită, prevăzută cu două mânuși, prinse de sub buză pe umăr, dintre care una lipsă din vechime. Este ornamentată cu caneluri fine adânc imprimate pe întreaga suprafață exterioară (fig. 30/3, M.2 de inhumație). Amfora își găsește analogii relativ apropiate în necropolele de la Izvoare,⁹² Târgșor,⁹³ Spanțov, Independența, Coconi, Nicolae Bălcescu, Căscioarele⁹⁴ etc.

Tipul 2 este reprezentat de șase amfore în formă de burduf, din pastă bună, cu pereții netezi, fără impurități, tăioasă în spătură, de culoare roșie-cărmizie, dintre care una gris-cenușie, de aspect cimentos, descoperită într-un mormânt de copil, M.36 de inhumație (fig. 46/1). Amforele au corpul de formă ovală, gâtul scurt, cilindric, buza îngroșată rotunjit și fundul emisferic, terminat printr-o proeminență tronconică. Sunt prevăzute cu câte două mânuși scurte, arcuite în afară, prinse de sub buză pe umăr, ornamentate pe întreaga lor suprafață exterioară cu caneluri orizontale ușor adâncite (fig. 34/2, 36/1-2, 42/3, 43/1, 46/1). Deși amforele aparțin aceleiași forme tipologice, două dintre ele prezintă o particularitate deosebită, evidențiată prin aceea că, au partea inferioară a corpului mult lărgită către fund (fig. 34/2, M.11;36/2, M.14).

Amforele în formă de burduf de la Lunca sunt relativ rar întâlnite, momentan fiind cunoscute numai în necropolele de la Izvoare⁹⁵ și Lețcani,⁹⁶ în Moldova, și la Aldeni,⁹⁷ în Muntenia.

Tipul 3 este ilustrat de o amforetă în formă de urcior, din pastă bună, cu pereții netezi, de culoare roșie-cărmizie. Are corpul de formă tronconică, gâtul strâmt, cilindric, gura format pâlnie, buza evazată, canelată în exterior și fundul plat, mărginit de o ramă inelară. Este prevăzută cu două mânuși scurte, arcuite în afară, prinse de sub buză pe umăr, ornamentată cu caneluri fine, larg distanțate, aplicate orizontal pe întreaga suprafață. Pe anumite porțiuni ale amforetei se mai păstrează învelișul unei angobe de culoare roșie (fig. 34/3). Recipientul roman are strânse analogii tipologice în

⁹² R.Vulpe, *op.cit.*, fig. 315/1, M.8.

⁹³ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. CXXVI/1.

⁹⁴ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig.265/3; *Independența*, fig. 140/1; *Coconi*, fig. 218; *Nicolae Bălcescu*, fig. 246/3; *Căscioarele*, fig. 249/3.

⁹⁵ R.Vulpe, *op.cit.*, fig. 315/2, M.8.

⁹⁶ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 6/5, M.1.

⁹⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 226.

necropolele de la Lețcani,⁹⁸ Spanțov, Independența, Alex. Odobescu, Nicolae Bălcescu⁹⁹ etc.

Printre vasele de import romane descoperite la Lunca figurează și o interesantă cană, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de oenohoe. Din pastă de bună calitate, cu firisoare de nisip în compoziție, de culoare roșie-cărămizie, vasul este de formă bitronconică-ovalizată, având partea superioară mult alungită până la gură, buza evazată format pâlnie în plan orizontal și fundul plat, mărginit de o ramă circulară. Este prevăzută cu o singură toartă lată, trasă din buză și prinsă pe umăr, ornamentată cu o nervură îngustă, aplicată pe gât și cu două incizii fine, dispuse pe linia mijlocie a vasului. În interiorul gâtului, sub nivelul buzei, cana prezintă o largă canelură. Datorită trăsăturilor morfologice și a fineței artistice, precum și a acurateții execuției sale, recipientul beneficiază de o deosebită atractivitate (fig. 43/2, M.31).

Vasul ceramic oenohoe de la Lunca imită tipologic recipientele metalice din această epocă, având perfecte analogii în necropolele de la Spanțov, Independența, Alex. Odobescu¹⁰⁰ etc.

Marele număr de vase romane de import (amfore, amforete, oenohoe), precum și numeroasele fragmente ceramice ce aparțin mai multor forme de vase romane, descoperite atât în mormintele de incinerare, folosite drept capace la urne, cât și pe vatra marelui rug colectiv de incinerare, ne îndreptățesc să afirmăm că, locuitorii necropolei birituale de la Lunca, dispuneau de resurse economico-culturale mult avantajoase față de celelalte comunități specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, nu numai din Moldova, dar și din restul țării noastre. Acest fapt se explică prin aceea că, necropola se afla situată în regiunea de sud a Moldovei, având strânse relații economico-culturale cu exponenții lumii antice romane, și îndeosebi, cu castrul și așezarea civilă romană de la Bărboși-Tirighina, și în același timp, cu romanitatea din dreapta bătrânului Danubiu.

d). Din ultima grupă ceramică fac parte toate vasele lucrate cu mâna, în număr de 19 piese întregi și reconstituite. Dintre acestea, 16 sunt oale-borcane, iar restul de trei aparțin unor afumători geto-dacice, fără să mai amintim de cele 15 vase puternic sfărâmate, nerecuperabile, descoperite în anumite morminte de înhumare. Categoria vaselor lucrate rudimentar cu mâna sunt dintr-o pastă grosieră, amestecată cu multe cioburi pisate și pietricele în compoziție, insuficient arse, de culoare brun-cenușie și gălbui-cărămizie, puțin rezistente și friabile, în comparație cu restul ceramicii descrise anterior. Reduse mult sub aspect tipologic, ele sunt reprezentate de două forme ceramice bine documentate și anume: de oale-borcan și de cățui sau afumători geto-dacice, de

⁹⁸ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 43/8.

⁹⁹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, Spanțov, fig. 80; *Independența*, fig. 110/5; *Alex Odobescu*, fig. 233/1; *Nicolae Bălcescu*, fig. 246/6.

¹⁰⁰ *Ibidem*, Spanțov, fig. 70/6; 96/3; *Independența*, fig. 146/7; *Alex Odobescu*, fig. 241/1.

diferite dimensiuni, cu trăsături comune de natură structural-somatică. În acest sens se poate afirma că, toate vasele specifice acestei grupe ceramice redau în esență forme și decoruri mai vechi, moștenite tradițional din cultura autohtonă geto-dacică și sarmatică, încorporate în marea arie de cultură a secolului al IV-lea e.n.,¹⁰¹ respectiv, în mediul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov.

Referindu-ne la deosebirile dintre ceramica geto-dacică și cea sarmatică, acestea se definesc prin aceea că, vasele geto-dacice sunt în general mai robuste, cu pereții groși, buza îngroșată și ușor răsfrântă (fig. 30/1-2, 33/4-5, 39/7, 40/2-3, 44/5-6), iar cele sarmatice au o siluetă zveltă, pereții subțiri, umărul mult ridicat, cu buza subțiată și evazată (fig. 32/2,6, 33/3, 38/1). O caracteristică pe care o deține cea mai mare parte dintre oalele-borcane o constituie zona inferioară a vaselor, care prezintă o ieșire în afară, o talpă concretizată într-un fel de brâu sau de cerc proeminent, dispus în jurul fundului de formă plată (fig. 30/1, 32/2, 37/6, 38/1-2, 44/5). Privite sub aspect tipologic, oalele-borcane îmbracă mai multe variante, stabilite în funcție de formă, de capacitate și de decor.

Din prima variantă, ceva mai numeroasă, fac parte vasele piriforme, din pastă grosieră, gălbui-cărmizie, cu corpul puțin bombat sau aproape cilindric, gura larg deschisă, buza răsfrântă în exterior, ușor subțiată și fundul plat, de multe ori ieșit în afară, profilat marginal. Multe dintre ele prezintă urme de ardere secundară. În foarte puține cazuri sunt ornamentate cu linii fine incizate orizontal sau cu butoni conici aplicați pe umăr (fig. 30/1, M.2; 32/2,6, M.7; 33/3, M.8; 38/1-2, M.19; 39/7, M.20; 40/2-3, M.21; 44/5, M.34).

Varianta a doua cuprinde vase din aceeași pastă grosieră, brun-cenușie și gălbui-cărmizie, cu corpul sferoidal și silueta joasă, gura larg deschisă, buza mult răsfrântă în afară, cu fundul plat (fig. 35/5, M.13; 40/1, M.21), precum și altele care au gâtul cilindric, mai mult sau mai puțin înalt, buza retezată, cu fundul mult ieșit în afară (fig. 30/2, M.2; 37/6, M.18).

Din ultima variantă specifică acestor tipuri de vase fac parte oalele-borcan, de mici dimensiuni, din pastă grosieră, brun-cenușie, de formă cilindrică, cu pereții drepecți și groși, profilul scund, buza ușor răsfrântă, fundul plat, întregi și fragmentare, cu evidente urme de ardere secundară (fig. 33/4-5, M.8; 44/6, M.34).

Oalele-borcan corespunzătoare grupei ceramice d, descoperite la Lunca, datorită atributelor lor structural-tipologice, cu puternice amprente de tradiție geto-dacică și sarmatică, prezintă sensibile afinități cu aproape toate necropolele contemporane, incluse în marea arie de răspândire a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, având

---

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 131.

perfecte analogii în necropolele de la Târgșor,¹⁰² Spanțov, Independența, Izvorul, Dedulești, Alex. Odobescu, Nicolae Bălcescu,¹⁰³ Mogoșani,¹⁰⁴ Lețcani¹⁰⁵ etc.

Ceașca dacică, în număr de trei exemplare, reprezintă cel de-al doilea tip de vas aparținând grupei ceramice d, descoperit la Lunca. Acestea sunt din pastă grosieră, de culoare gălbui-cărmizie sau roșie-cărmizie, lucrate cu mâna, de formă tronconică, fără torți, cu pereții relativ subțiri, gura larg deschisă, buza subțiată și fundul plat, reconstituite. Toate prezintă puternice urme de ardere secundară în interiorul și exteriorul lor. Una a fost descoperită în M.29 de inhumatie (fig. 42/1); alta în M.35 de incineratie și ultima este de proveniență passim, din fosta colecție C. Balaban (fig. 48/4).

Afumătoarele, vase tipice de esență autohtonă geto-dacică își găsesc câteva analogii identice în binecunoscutele necropole Sântana de Mureș-Cerneahov, de la Târgșor¹⁰⁶ și Spanțov.¹⁰⁷

II.8. OBIECTE DE METAL

Din categoria obiectelor de metal fac parte fibulele, cataramele, cuțitașele și cuțitele, pandantivele-căldărușe, inelele și brățările, pe care le prezentăm după cum urmează:

Fibule. Din numărul total de 21 de piese, 19 s-au descoperit în mormintele de inhumatie, câte două în 5 morminte (M.2, 12, 13, 16, 31) și câte una în 14 morminte. Dintre acestea, 15 fibule sunt de bronz, de tipul cu piciorul întors pe dedesubt și 4 sunt de argint, de tipul cu semidisc, descoperite în mormintele: 2 în M.2; 2 în M.31, iar restul sunt descoperite 1 în M.5; 2 în M.12; 2 în M.13; 2 în M.16; 1 în M.17; 1 în M.21; 1 în M.35, precum și două, împreună cu patru ace, descoperite pe vatra rugului colectiv de incineratie, deformate din cauza combustiei (fig. 13/1-7) și alta găsită la suprafața necropolei. Aceasta din urmă este de tipul cu port-agrafa profilată, carenat, cu resortul bilateral și piciorul înalt, de formă trapezoidală, databilă în sec. III e.n. (fig. 50/1).

¹⁰² Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. IX/1; X/2; XCI/2-3; XIV/2; XXIII/3; XXVI/2-3; XXVII/3; XXXIV/5; XXXIX/1-2; XLVIII/5; L/1, 3; LXV/2-4; LXVI/4; LXIX/1; LXXVII/3; LXXX/2; LXXXII/7; LXXXIII/1; XCV/3; CI/4; CII/1; CIV/1, 8; CVIII/1; CXI/4-5; CXX/3; CXXV/1.

¹⁰³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Spanțov*, fig.18/4; 28/1-2; 33/4; 45/2; 70/3; 73/2; 79/11, 13; 83/5; 86/3; 89/6; 99/6; *Independența*, fig. 106/6-8; 110/1; 112; 116/1; 140/7; 146/5; *Izvorul*, fig. 179/2; *Dedulești*, fig. 223/6; *Alex Odobescu*, fig. 232; 234; 237/4-6; 242/4, 6-7; 244/5; 245/6; *Nicolae Bălcescu*, fig. 246/5; 253.

¹⁰⁴ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 5/9.

¹⁰⁵ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 8/2, M.4; 15/7, M.16; 34/3, M.39; 42/1.

¹⁰⁶ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. VIII/1-2; LXXXIX/1; CXIX/2; CXLI/1-2.

¹⁰⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 19/2.

Referitor la dispunerea lor în morminte, acestea au fost descoperite câte una sau câte două, plasate simetric, fie pe umeri, fie pe clavicule sau pe piept, bineînțeles, acestea numai în mormintele bine conservate.

Fibulele pereche erau asemănătoare structural până la identitate, iar cele singulare erau puse întotdeauna pe partea stângă a scheletului, la fel ca în mormintele de la Lețcani.¹⁰⁸ Dimensiunile fibulelor variază în lungime între 3,6 cm și 5,5 cm.

Fibulele de la Lunca sunt aproape toate de același tip și fac parte din grupa fibulelor cu piciorul întors pe dedesubt (mit umgeschlagenem Fuss). Forma fibulelor capătă o notă aparte, în sensul că, arcu are o curbura mai mică, mai aplatizată, față de cele din complexe mai vechi, iar resortul mai redus, decât în fazele anterioare. De asemenea, lățimea arcului apare îngustată, iar capătul piciorului puțin ascuțit. Cuiul de fixare a resortului de arc este de obicei din bronz, dar uneori este și din fier.¹⁰⁹ Decorul în majoritatea cazurilor îl constituie înfășurarea arcului de două și de trei ori cu un fir subțire de sârmă, de bronz, încadrate de creștături triunghiulare, dispuse bilateral.

După structura lor și sistemul de închidere, fibulele de la Lunca le putem grupa în trei tipuri cu variante pe care le descriem în ordinea frecvenței lor:

Tipul I. Varianta a. Fibule cu piciorul întors pe dedesubt, cu arcu înfășurat cu două și trei spirale, cu resortul simplu; acestea sunt destul de comune antichităților cerneahoviene din întreaga sa arie.

Pe teritoriul patriei noastre ele își găsesc numeroase analogii, în Muntenia, la Spanțov, Independența, Izvorul, Căscioarele,¹¹⁰ Târgșor,¹¹¹ Mogoșani,¹¹² și în Moldova, la Izvoare,¹¹³ Lețcani,¹¹⁴ Miorcani,¹¹⁵ și în special, la Valea Seacă – Vaslui și Barcea – Tecuci, necropole cu un mare număr de morminte, nepublicate.

Acest tip de fibulă care a avut putere circulatorie pe tot parcursul secolului al IV-lea, este destul de frecventă în toate complexele Culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Referitor la datarea ei, mulți specialiști din domeniul arheologiei se pronunță pentru a doua jumătate a secolului al IV-lea¹¹⁶ și uneori chiar spre sfârșitul acestuia.

¹⁰⁸ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 211.

¹⁰⁹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 137.

¹¹⁰ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*; Spanțov, fig. 31/5, 47/1, 54/1, 66/6, 10/1-2; Independența, 128/1-2; Izvorul, fig. 188/6, 190/1-2; Căscioarele, fig. 251/5-7.

¹¹¹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor. Necropola din secolele III-IV e.n.*, Tipul I, planșa LXXI/1; LXXVII/7; LXXIX/7; LXXXI/6; LXXXIV/2-3; XCVIII/6-7; CIII/2.

¹¹² Gh. Diaconu, *Mogoșani, necropola din sec. IV e.n.*, fig. 12/8-12.

¹¹³ Radu Vulpe, *Izvoare, săpăturile din 1936-1948*, fig. 329/2-3.

¹¹⁴ Cătălina Bloșiu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani (jud. Iași)*, fig. 9/14, 13/3, 20/3, 22/5, 33/3-4, 36/3.

¹¹⁵ Ion Ioniță, *Inventaria Archaeologica, La Nécropole du IV-e siècle de N.È. à Miorcani*, fasc. 8, R.42b/5, R43/1, R48b/4-5, R51/3.

¹¹⁶ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 91.

Varianta b. Fibulă de bronz cu piciorul întors pe dedesubt și resortul lung, bilateral și coardă, cu port-agrafa înfășurată de două spirale. Corpul fibulei este decorat cu patru creștături, dispuse două câte două la extremitățile arcului, având piciorul ornamentat cu trei grupe de câte trei linii incizate, în zigzag (M.17, fig. 18/8 și fig. 27/1).

Varianta aceasta are numeroase analogii găsindu-se în necropolele de la Independența și Alex. Odobescu,¹¹⁷ la Târgșor¹¹⁸ și Mogoșani,¹¹⁹ în Muntenia și la Izvoare,¹²⁰ Lețcani¹²¹ și Miorcani,¹²² pe teritoriul Moldovei. În ceea ce privește aprecierile de datare, acestea sunt unanime pentru sfârșitul secolului al IV-lea¹²³ și până la începutul secolului următor.

Tipul II. Fibulele sunt reprezentate de două exemplare: una descoperită pe vatra rugului colectiv de incinerare, în stare fragmentară (fig. 13/3-7) și alta întreagă, descoperită în cuprinsul necropolei (fig. 50/1).

Fibulele sunt de tipul cu port-agrafa rotundă și înaltă, cu corpul masiv, carenat median și piciorul înalt de formă trapezoidală. Tipul acesta se găsește în medii sarmatice, ca Lunca, databile în sec. III e.n. Lucru ce nu este de mirare, deoarece la Lunca avem de a face cu prezența rugului colectiv de incinerare, precum și cu elemente culturale sarmatice așa cum sunt de pildă, oalele și mărelele de proveniență sarmatică. În cuprinsul ariei de răspândire a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, de pe teritoriul patriei noastre, ele își găsesc analogii similare, la Târgșor¹²⁴ și Lețcani.¹²⁵

Tipul III. Din această grupă fac parte fibulele de argint, cu semidisc și piciorul pentagonal, descoperite în număr de patru exemplare, câte două în două morminte și anume în M.2, fig. 14/4-5 și M.31, fig. 23/2-3. Fibulele de argint, cu semidisc, resortul bilateral, piciorul pentagonal și ușor carenat sunt prevăzute pe fața lor inferioară cu câte o plăcuță port-agrafă. Corpul fibulei este puternic arcuit, iar semidiscul are pe curbura sa mediană un mic buton ornamental. Punctele de contact dintre picior și placa semicirculară sunt ornamentate cu inele perlate (vezi fibulele din M.31, fig. 23/2-3).

¹¹⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, *Independența*, fig. 107/3-4; *Alex, Odobescu*, fig. 238/2, M.18.

¹¹⁸ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XXXIII/3; LXXXIX/2; XCVII/4-5; CI/8; CIX/11; CXI/6; CXIII/1-2; CXIV/2; CXVI/13; CXVIII/2-3; CXXXIV/3; CXXXV/3.

¹¹⁹ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 12/1-4.

¹²⁰ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 329/1.

¹²¹ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 31/4.

¹²² Ion Ioniță, *op.cit.*, R43/2; R45/1; R46/1; R50a/1-2.

¹²³ Gh. Diaconu, în: "Dacia", N.S., XV, 1971, p. 253; Christian Pescheck, *Ein germanisches Gräberfeld, in: "Oberfranken"*, Germania, 47, 1-2, 1969, p. 132, fig. 8/4.

¹²⁴ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. VII/1.

¹²⁵ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 20/2.

Tipul acesta este bine cunoscut, având numeroase analogii în Transilvania la Sântana de Mureș, în Muntenia, la Spanțov,¹²⁶ Izvorul¹²⁷ și Alex. Odobescu,¹²⁸ la Târgșor¹²⁹ și Mogoșani,¹³⁰ și în Moldova la Izvoare¹³¹ și Lețcani.¹³²

Fibula este bine documentată și bine precizată ca element de datare, în multe complexe arheologice în care apare, fiind datată cel mai devreme la sfârșitul secolului al IV-lea și în primele decenii ale secolului al V-lea, când aceasta începe să se generalizeze în diferite forme și variante.¹³³

Fibulele descoperite la Lunca, în număr de 21 de piese au o valoare deosebit de apreciabilă pentru cronologia acestei necropole. Spunem acest lucru, întrucât ele pot fi datate la fel ca și monedele pentru secolele, perioadele și etapele înmormântărilor de la Lunca și anume, în trei etape succesive, bine distincte.

De pildă, cele două fibule cu corpul masiv, mult arcuit și carenat și piciorul înalt, dintre care una descoperită pe vatra rugului colectiv de incinerare și alta descoperită în perimetrul necropolei, datează cu certitudine din sec. III e.n., adică prima perioadă de existență a necropolei, dată de când datează și rugul colectiv de incinerare.

Cea de-a doua etapă a înmormântărilor este reprezentată de majoritatea fibulelor, cu piciorul întors pe dedesubt și resortul scurt sau lung. Se datează în secolul al IV-lea, deci etapa a doua de înmormântări, etapă similară cu toate complexe specifice culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

Etapa a treia este ilustrată de cele două perechi de fibule, de argint, cu semidisc: o pereche descoperită în M.2 de inhumație și a doua pereche în M.31 de inhumație, datate în ultimele decenii ale secolului al IV-lea și în primele decenii ale secolului al V-lea.

Din punct de vedere cronologic, fibulele reprezintă cel mai sigur mijloc de datare cronologică al necropolei birituale de la Lunca.

Catarama. În necropola de la Lunca au fost descoperite 24 de catarama, dintre care, una în inventarul M.22 de incinerare (fig. 12/21); alta descoperită sporadic (fig. 50/2); trei pe vatra rugului colectiv de incinerare; două de bronz și una de fier, iar restul de 19, au fost descoperite în mormintele de inhumație. Dintre cele 19 catarama din mormintele de inhumație: patru sunt de argint (M.2 și M.31); în trei morminte s-au descoperit câte două catarama (M.23; M.31 și M.34); în M.14 s-au descoperit trei catarama: două de bronz și una de fier, situație întâlnită și în necropolele de la

¹²⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*; Spanțov, fig. 87/3, 91/1.

¹²⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*; Izvorul, fig. 210/1.

¹²⁸ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*; Alex. Odobescu, fig. 238/1, M.11.

¹²⁹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XCIII/3-4.

¹³⁰ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 12/13-15.

¹³¹ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 327/1-2, 328/1-2.

¹³² Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 30/5.

¹³³ *Ibidem*, p. 212.

Târgșor¹³⁴ și Mogoșani,¹³⁵ iar în restul mormintelor de inhumație (M.5, M.8, M.17, M.18, M.19, M.21, M.22, M.25) s-a descoperit câte una de bronz.

În ceea ce privește materialul din care sunt executate, trebuie să spunem că, două sunt de argint (M.2 și M.36); 6 cataramă de fier (M.14, M.25, M.31, M.34), una în rugul colectiv de incinerare (fig. 13/11) și alta în M.22 de incinerare (fig. 12/21) și restul sunt prelucrate din bronz.

Forma lor este aproape aceeași pentru toate exemplarele. Au corpul oval sau rotund, mai mult sau mai puțin îngroșat, câteodată inegal în păstrarea grosimii. De obicei sunt mai îngroșate la locul unde se sprijină capătul mobil al spinului pe veriga cataramă.

În secțiune, corpul cataramă este circular sau ușor oval. Spinul, puțin ascuțit la capătul său mobil are dimensiunile în funcție de mărimea cataramă. Totuși, el variază de la un exemplar la altul, depășind uneori corpul cataramă. Referitor la structura spinului, acesta are o formă lătită, rectangular în secțiune, având capătul spinului arcuit pe veriga cataramă. După modul de turnare, spinul prezintă mai multe variante și anume: spin cu prag înălțat la bază; spin cu prag înălțat la bază și coborât pe mijloc; spin cu șa rectangulară pe mijloc și prag înălțat la bază și spin cu prag înălțat la bază cu șa albiată la mijloc. La Lunca toate cataramăle au fost descoperite în regiunea bazinului scheletelor, deci sunt cataramă de cingătoare. Cataramă de încălțăminte nu s-au descoperit. La unele exemplare se întâlnesc în plus și anumite plăcuțe duble de bronz, prinse în două nituri, necesare unei mai bune fixări de curea, în număr de trei, descoperite în M.14, M. 18 și M.21. În M.31 de inhumație s-a descoperit o plăcuță dublă, rectangulară, prinsă în patru nituri de curea (fig. 23/6).

Cataramăle pot fi grupate tipologic în funcție de forma verigilor. Din grupa cataramălor de fier, toate lipsite de plăcuțe pentru prins cureaua, se pot distinge două tipuri și anume: a). cataramă cu veriga mare, ovală, profilată, groasă, ușor subțiată în porțiunea unde se prinde ghimpele (vezi fig. 12/21, M.22 de incinerare) și b). cataramă cu veriga circulară, rotundă în profil, masivă, subțiată în porțiunea în care se prinde ghimpele de corpul cataramă, piesă descoperită pe vatra rugului colectiv de incinerare (fig. 13/11).

Cataramăle de bronz, dispuse de obicei în regiunea bazinului, sugerând zona la care erau purtate curelele de centură, au în general, veriga ovală, nu prea groasă, rotundă în profil. Se deosebesc două variante:

- a). Cataramă cu veriga simplă și capătul spinului arcuit pe corpul cataramă, și
- b). Cataramă cu veriga simplă, prevăzute cu plăcuțe duble rectangulare pentru curea, prinse în două și patru nituri, descoperite în mormintele de inhumație M.14,

¹³⁴ Gh. Diaconu, *Tîrgșor, op.cit.*, pl. CIX/9, 10; CXXVI/6, 8 etc.

¹³⁵ Gh. Diaconu, *Mogoșani, op.cit.*, p. 15.

M.18, M.21 și M31. În ceea ce privește cataramele de argint, acestea sunt structural perfect identice cu cele de bronz, cu singura deosebire că sunt ceva mai mici.

Cataramele au o mare arie de răspândire pe teritoriul patriei noastre, fiind prezente în numeroase complexe arheologice, specifice culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Ele figurează în necropolele de la Spanțov,¹³⁶ Independența,¹³⁷ Olteni,¹³⁸ Izvorul,¹³⁹ Urleasca,¹⁴⁰ Alex. Odobescu¹⁴¹ și Căscioarele,¹⁴² la Târgșor¹⁴³ și Mogoșani,¹⁴⁴ pe teritoriul Munteniei, la Izvoare,¹⁴⁵ Lețcani,¹⁴⁶ și îndeosebi, în marile necropole de la Valea Seacă și Barcea, monumente încă nepublicate, având sute de morminte descoperite pe teritoriul Moldovei.

În grupa obiectelor de metal se includ și cele două pandantive căldărușe de fier, relativ bine conservate, descoperite în mormântul nr. 7 de incinerare (fig. 12/3-4). Căldărușele sunt de mărimi diferite. Ele au forma cilindrică și fundul plat, prevăzute cu câte o tortiță semicirculară, aplatizată în secțiune. În țara noastră, asemenea podoabe au fost descoperite în necropolele de la Târgșor,¹⁴⁷ Gherăseni¹⁴⁸ și Mogoșani¹⁴⁹ pe teritoriul Munteniei, în mormântul de la Dolhești Mari¹⁵⁰ și Lunca, iar pentru perioada mai timpurie prezentăm mormintele carpice de la Poienesti¹⁵¹ de pe teritoriul Moldovei. Faptul că cele două căldărușe de la Lunca s-au descoperit într-un mormânt de incinerare, ne dovedește o dată în plus, influența culturii carpice asupra acestei necropole. Podoabe de acest tip sunt destul de numeroase și în aria răsăriteană și nordică a culturii Cerneahov, spre exemplu în necropola de la Privolnoe. Este bine cunoscut faptul că, pandantivele în formă de căldărușă reprezintă o moștenire tradițională a culturii Pșevorsk.¹⁵² Ele au o valoare incontestabilă și pentru faptul că, pot aduce o contribuție la datarea necropolei de la Lunca, începând cu secolul al III-lea e.n.

Verigile de bronz sunt în număr de două, ambele descoperite în morminte de incinerare: una în mormântul nr. 7 de incinerare (fig. 12/2) cu diametrul de 1,5 cm și

¹³⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*; Spanțov, fig. 10/3; 66/4.

¹³⁷ *Ibidem*, Independența, fig. 104/3; 150/1.

¹³⁸ *Ibidem*. Olteni, fig. 158/2-3; 169/6.

¹³⁹ *Ibidem*. Izvorul, fig. 176/1-2; 183/5; 188/4-5.

¹⁴⁰ *Ibidem*. Urleasca, fig. 225/2-3.

¹⁴¹ *Ibidem*. Alex. Odobescu, fig. 238/6.

¹⁴² *Ibidem*. Căscioarele, fig. 251/8-9.

¹⁴³ Gh. Diaconu, Târgșor, pl. LXXXV/1; LXXXVI/3; XCV/8; C/2; CIX/9-10; CXIII/3; CXX/3a.

¹⁴⁴ Gh. Diaconu, Mogoșani, vezi fig. 13. Catarama din necropola de la Mogoșani.

¹⁴⁵ Radu Vulpe, Izvoare, fig. 328/4, M.VIII; 330/2, M.VI.

¹⁴⁶ Cătălina Bloșiu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani*, fig. 6/7, M.1; 8/13, M.4; 17/2, M.19; 19/2, M.20; 23/2, M.25.

¹⁴⁷ Gh. Diaconu, Târgșor, pl. CXXXVI/18.

¹⁴⁸ Pandantivul a fost descoperit în mormântul "A" de la Gherăseni, salvat de V.I. Teodorescu de la Muzeul de Istorie din Ploiești.

¹⁴⁹ Gh. Diaconu, Mogoșani, fig. 15/7.

¹⁵⁰ M. Dinu, *Șantierul arheologic Dolhești Mari*, în: "Materiale", VII, p. 126, fig. 7/1-3.

¹⁵¹ Radu Vulpe, *Săpăturile de la Poienesti*, în: "Materiale", I, p. 405, fig. 320/2; 139/1.

¹⁵² Gh. Diaconu, Mogoșani, p. 17.

alta din sârmă de bronz, cu capetele torsionate, descoperită pe vatra rugului colectiv de incinerare, având diametrul de 2,4 cm (fig. 13/12). În acest caz nu le putem preciza locul unde au fost plasate în cadrul mormintelor. Totuși, se poate considera că, verigile erau purtate în regiunea șoldurilor indivizilor, atârinate de centuri sau de veșminte.¹⁵³

Pandantivele purtate la șold cu ajutorul verigilor sunt atribuite sarmaților, care la Lunca sunt destul de bine documentați. Așadar, este verosimil ca ele să fi fost păstrate în lumea daco-sarmatică din regiunile Dunării de Jos și nord-pontice în secolul al IV-lea,¹⁵⁴ de unde au fost continuu alimentate cu elemente economico-culturale. Verigile se pot grupa în funcție de metalul din care sunt confecționate și după forma lor, în două tipuri: a). verigi de bronz simple, cu capetele nesudate și b). verigi din sârmă subțire de bronz, circulară în secțiune, cu capetele îndoite și torsionate.

Astfel de verigi au fost descoperite în necropolele de la Spanțov¹⁵⁵ și Independența,¹⁵⁶ la Târgșor¹⁵⁷ și Mogoșani,¹⁵⁸ în Muntenia, la Lețcani¹⁵⁹ și Miorcani,¹⁶⁰ pe teritoriul Moldovei.

În categoria obiectelor de metal se include și o aplică de bronz, de formă circulară, prevăzută cu două găuri, dispuse perimetric, diametral opuse, descoperită în M.16 de inhumație (fig. 18/4). Aceasta își găsește analogii în necropola de la Izvoare.¹⁶¹

Prezentăm în continuare o brățară de fier, de formă rectangulară, cu capetele neîmpreunate, descoperită în M.34 de inhumație (fig. 24/4). Brățări similare s-au descoperit și în necropola birituală de la Târgșor.¹⁶²

În M.26 de inhumație (fig. 21/5) s-a descoperit un amnar de fier, puternic corodat din cauza ruginii. Obiectul este de formă ovoidală cu ambele capete ușor ascuțite, depus lângă antebrațul stâng al defunctului, împreună cu două lame mici de silex. Măsoară 5 cm în lungime și 1,8 cm lățime. Astfel de piese sunt rar întâlnite în complexe arheologice, specifice culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

Cele două ace de bronz, descoperite pe șoldul drept al scheletului, în M.18 (fig. 18/13 și fig. 27/8-9) sunt de formă obișnuită, lungi de 5,5 cm, cu vârfurile ascuțite, capetele plate, prevăzute cu urechiușă. Aceste obiecte sunt în strânsă legătură cu meșteșugul confecționării veșmintelor, descoperite de obicei în mormintele de inhumație, de femei și de fete, reprezentând un atribut al culturii Sântana de Mureș –

¹⁵³ *Ibidem*, p. 17.

¹⁵⁴ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 215.

¹⁵⁵ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 14/2; 91/2.

¹⁵⁶ *Ibidem*, fig. 107/5-6; 132/3.

¹⁵⁷ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXXXV/3, M.79; CXVII/4.

¹⁵⁸ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 15/1-5.

¹⁵⁹ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 33/8, M.39; 41/3.

¹⁶⁰ Ion Ioniță, *Miorcani*, R50b/8.

¹⁶¹ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 329/5.

¹⁶² Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XXXIV/3.

Cerneahov,¹⁶³ ele semnalându-se aproape în fiecare necropolă. Obiceiul de a depune ace de cusut în morminte este documentat și la unele populații nordice.¹⁶⁴ Ace similare sunt prezente și în necropolele de la Spanțov¹⁶⁵ și Independența¹⁶⁶, la Târgșor¹⁶⁷ și Mogoșani,¹⁶⁸ în Muntenia, la Izvoare¹⁶⁹ și Lețcani,¹⁷⁰ precum și la Valea Seacă – Vaslui și Barcea-Tecuci, pe teritoriul Moldovei.

Cele două ace de bronz, descoperite în M.18 de inhumație, ilustrează prezența acestor obiecte casnic-gospodărești în necropola de la Lunca.

Descoperirea unei sule de bronz în mormântul 18 de incinerație (fig. 12/28), reprezintă un alt obiect casnic-gospodăresc, descoperit în necropola de la Lunca. Sula de formă obișnuită este bine conservată. Are profilul în patru muchii. Este ușor arcuită, cu vârful puternic ascuțit. Măsoară 8,8 cm în lungime. Prezența ei în acest mormânt de incinerație ne determină să credem că defunctul nu s-a putut despărți de acest obiect uzual de fiecare zi, și ca atare i s-a pus în mormânt. Astfel de obiecte sunt mai rar întâlnite în complexe culturale Sântana de Mureș-Cerneahov. Aceasta își găsește analogii numai în câteva necropole, de la Spanțov¹⁷¹ și Olteni,¹⁷² și în special, în necropola de la Târgșor.¹⁷³

Cuțitașele de toaletă sunt relativ bine reprezentate în necropola de la Lunca. Au fost descoperite 3 piese și anume: două în mormintele de incinerație M.1 (fig. 12/1) și în M. 26 (fig. 12/24) și unul în M.18 de inhumație (fig. 18/12). Ele măsoară între 6,5 cm și 9,5 cm lungime și 1 cm lățime. Cuțitașele de toaletă sunt executate din bronz. Ele sunt prezente în cadrul necropolelor Sântana de Mureș-Cerneahov, atât în mormintele de incinerație, cât și în cele de inhumație. Cuțitașele sunt, în general, de proporții mici, cu tăișul și vârful ascuțit, ceafa proeminentă și mânerul peduncular scurt, fără găuri pentru nituri. Mânerul este realizat la toate exemplarele prin îngustarea bruscă și simetrică a lamei cuțitașului, atât pe latura cefei, cât și pe latura tăișului (M.26, fig. 12/24). Cuțitașele sunt prezente exclusiv în necropolele culturale Sântana de Mureș-Cerneahov, în schimb, ele nu au fost descoperite în necropolele carpice și sarmatice. Cuțitașele de toaletă sunt la origine de proveniență romană și preluate de purtătorii culturale Sântana de Mureș-Cerneahov, probabil, de la populațiile nordice, pe care le-au folosit încă de

¹⁶³ Gh. Diaconu, *op.cit.*, p. 102.

¹⁶⁴ Cătălina Bloșiu, *Lețcani*, p. 222.

¹⁶⁵ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig.66/3.

¹⁶⁶ *Ibidem*, fig. 107/2.

¹⁶⁷ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXXII/2; LXXXVII/5; XCVII/7; CXXXV/10.

¹⁶⁸ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 15/6.

¹⁶⁹ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 331/1.

¹⁷⁰ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 31/2.

¹⁷¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 14/2.

¹⁷² *Ibidem*, fig. 158/5.

¹⁷³ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. VII/11.

timpuriu.¹⁷⁴ Acestea sunt des întâlnite în necropolele culturii Pșevorsk, unde se datează cu material ceramic și fibule în sec. II-IV e.n.. Ele se întâlnesc și în cultura Lipița, datate în secolele II-IIIe.n.¹⁷⁵

Pe teritoriul patriei noastre, cuțitașele de toaletă se întâlnesc destul de des în necropolele de la Spanțov¹⁷⁶ și Independența,¹⁷⁷ la Tîrgșor¹⁷⁸ și Mogoșani,¹⁷⁹ pe teritoriul Munteniei și la Izvoare¹⁸⁰ și Lunca, pe teritoriul Moldovei.

Cuțitele de fier în număr de 6, toate descoperite în morminte de înhumatie, în regiunea labelor picioarelor, dintre care patru în M.2 (fig. 14/7), M.7 (fig. 15/11), M.14 (fig. 17/11), M.19 (fig. 19/2) și două descoperite în M.21 (fig.19/7-8). După dimensiunile lor, ce variază în lungime între: 16,5 cm; 19,5 cm și 20 cm și late de 1,5 cm, 2,5 cm și 3 cm, presupunem că, aceste cuțite descoperite la Lunca au fost folosite și ca arme de luptă. Dintre acestea numai trei exemplare au mărimi ce oscilează între 8 cm, 13 cm și 15 cm și lățimea de 1,5 cm și 2,5 cm. Două dintre ele au fost descoperite în M.21 (fig. 19/7-8). În funcție de dimensiunile lor se pot divide în două tipuri, deosebindu-se între ele numai în ce privește ceafa.

De altfel, toate cuțitele sunt cu lama dreaptă, cu vârful ascuțit și mânerul scurt, peduncular, marcat prin îngustarea în linie oblică bilaterală a cefei. Sunt lipsite de găuri pentru prinderea plăselelor cu nituri.

Unele cuțite de uz larg gospodăresc au fost folosite în anumite împrejurări și pentru îndeplinirea unor practici rituale. Ne referim în special, la sacrificarea rituală a animalelor, aduse ca ofrandă de carne în morminte, unde cuțitele erau înfipite vertical în păsări și animale, sau la așezarea unor cuțite deasupra străchinilor cu mâncare pregătită, așa cum s-a observat la Lunca, în M.19 (fig. 19/2).

În actualul stadiu al cercetărilor nu se poate preciza cu certitudine cărei populații aparțin aceste tipuri de cuțite. Se știe că, ele au fost folosite în egală măsură, fie de dacii liberi și de sarmați, fie de populațiile nordice. În orice caz, populațiile care au contribuit la formarea și difuzarea culturii Sântana de Mureș-Cerneaho cunoșteau aproximativ același tip de cuțite.¹⁸¹ Spre exemplu, cuțitele cu ceafa dreaptă, lama curbată ușor la vârf și mânerul cruțat prin îngustare bilaterală, ne amintește în special de cuțitele din Latènul târziu geto-dacic.¹⁸²

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 89.

¹⁷⁵ Marcyan Smisko, *Kultury weczesnego okresu epoki Cesarstwa rzymskiego w Malopolsce wschodniej*, Liov, 1932, p. 147, tabl. XII/12-23 și 49; Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 89.

¹⁷⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 11/5-6; 66/1; 87/4.

¹⁷⁷ *Ibidem*, fig. 107/1.

¹⁷⁸ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, cuțitașele de toaletă au fost descoperite în mormintele de incineratie M.31, M.67, M.114 și M.174, p. 89.

¹⁷⁹ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, p. 16.

¹⁸⁰ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 326/1.

¹⁸¹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 89.

¹⁸² Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 222.

Cuțitele constituie un mare număr de obiecte, difuzate în marea arie de răspândire a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Pe teritoriul patriei noastre, ele se întâlnesc în necropolele de la Independența¹⁸³ și Olteni,¹⁸⁴ Târgșor¹⁸⁵ și Mogoșani,¹⁸⁶ pe teritoriul Munteniei, și la Lețcani¹⁸⁷ și Lunca, în Moldova, fără să mai amintim de marele necropole de la Valea Seacă și Barcea, care au sute de morminte descoperite și nepublicate.

Din numărul obiectelor de fier fac parte și cinci cuie fragmentare, rectangulare în secțiune, puternic degradate din cauza ruginii, descoperite pe vatra rugului colectiv de incinerare de la Lunca (fig. 13/29-33). Aceste cuie sunt singurele de acest fel, fără trimiteri analogice, descoperite până acum în necropolele specifice culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Faptul este deosebit de important deoarece el ne atestă cu certitudine prezența sicriilor crematizate pe vatra rugului colectiv de incinerare de la Lunca.

De asemenea, prezența sicriilor este bine documentată și în mormintele de inhumare de la Lunca, prin descoperirea unor mici pete de rugină, de la descompunerea cuielor, situate de obicei la capul și la picioarele defunctului, adică, la cele două capete ale gropilor mormintelor, acolo unde sicriile aveau mai multe cuie bătute, și mai rar, pe marginile laterale. Prin urmare, locuitorii de la Lunca își înmormântau decedații, puși în sicrie de lemn.

II.9. OBIECTE DE OS ȘI DE CORN

Piepteni. Deși descoperite în mod precumpănitor față de obiectele de metal, totuși, cele de os constituie o parte importantă și nelipsită din inventarele mormintelor culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Nu există necropolă în care să nu se fi descoperit măcar un singur pieptene. Pieptenele alături de fibule și de catarama, reprezintă cel de-al treilea tip de obiecte specifice inventarelor mormintelor culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, care datorită elementelor sale structurale, poate contribui la datarea cronologică a necropolei de la Lunca.

În inventarele mormintelor de inhumare de la Lunca s-au descoperit 12 piepteni întregi și fragmentari în: M.2, fig. 14/9; M.5, fig. 15/7-8 (două fragmente); M.7, fig. 15/12; M.9, fig. 16/2 (trei fragmente); M.13, fig. 17/2, fig. 27/10; M.18, fig. 18/4,

¹⁸³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 122/5.

¹⁸⁴ *Ibidem*, fig. 158/11-12.

¹⁸⁵ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XVII/5; XX/3; XLII/2; LXXVIII/2; LXXXVII/4; XCVIII/9; CIX/8; CXVI/17; CXXIX/6.

¹⁸⁶ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 14/1-15.

¹⁸⁷ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 8/11; 29/4; 30/10.

27/11; M.21, fig. 19/9; M.22, fig. 20/2; M.30, fig. 22/5; M.31, fig. 23/7; M.34, fig. 24/5 și unul în stare fragmentară în M.2 de incinerare, fig.12/27.

Pieptenii au fost depuși ritual în mormintele de inhumație, fie la capul defunctului, pe un fund de vas, ca în mormintele M.7, M.9, M.13 și M.34, fie în zona toracică, pe partea dreaptă, în M.2 sau pe omoplatul drept în M.22, fie în regiunea capului, pe partea stângă în M.31 și chiar în regiunea labelor picioarelor în M.18. Cei mai mulți piepteni au fost depuși ritual în regiunea și creștetul capului, a omoplaților și a toracelui și numai într-un singur caz, la picioarele defunctului, în M.18.

Toți pieptenii de la Lunca sunt alcătuiți din două părți componente: segmentii cu dinți și cele două plăcuțe, care formează mânerul. Segmentii cu dinți sunt în număr de 5-6, fiind prinși de cele două plăcuțe, ce alcătuiesc mânerul printr-o serie de nituri, în special de bronz, dispuși în semicerc. Niturile sunt dispuse, în general, pe două rânduri, unul orizontal situat la partea inferioară a plăcuțelor și altul dispus în semicerc. Uneori șirul orizontal cuprinde cinci nituri, iar cel semicircular trei, în M.18 (fig. 18/14 și fig. 27/11). Există și piepteni cu mai multe nituri, atât în cuprinsul șirurilor orizontale, cât și în cele semicirculare (M.7, fig. 15/12).

Toți pieptenii de la Lunca nu sunt ornamentați, în schimb, au incizate una și două caneluri fine, dispuse orizontal, între mânerul propriu-zis și zona dinților.

De asemenea aplicarea simetrică a niturilor pe suprafața plăcuțelor mânerului s-ar putea să reprezinte tot un fel de ornamentație.

După forma lor putem deosebi mai multe tipuri de piepteni și anume:

Din categoria pieptenilor cu plăcuțele laterale ale mânerului întregi, se deosebesc mai multe tipuri:

Tipul I. Pieptene cu mânerul semicircular, înalt și simplu, descoperit în M.7, fig. 15/12; M.13, fig. 17/2 și fig. 27/10; M.9, fig. 16/2.

Tipul II. Pieptene cu mânerul semicircular și aripi laterale, ridicate albiat, în M.2, fig. 14/9; M.18, fig. 18/14 și fig. 27/11; M.21, fig. 19/9 și M.34, fig. 24/5.

Tipul III. Pieptene cu mânerul semicircular cu alveole laterale și aripi drepte, în M.22, fig. 20/2.

Tipul IV. Pieptene cu mânerul în formă de clopot și aripile laterale drepte, în M.30, fig. 22/5.

Tipul V. Pieptene cu mânerul semicircular, prevăzut cu două alveole laterale ce despart mânerul de restul corpului, fără aripioare. Cele două alveole sunt unite orizontal printr-o canelură adânc incizată.

Piepteni din plăcuțe de os s-au descoperit în majoritatea necropolelor din aria de răspândire a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Pe teritoriul patriei noastre, ei sunt prezenți în necropola de la Sântana de Mureș,¹⁸⁸ în Transilvania, la Spanțov,¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ Kovács, I., în: "Dolg", Cluj, III, passim.

Independența,¹⁹⁰ Olteni,¹⁹¹ Izvorul,¹⁹² Urleasca,¹⁹³ Curcani,¹⁹⁴ Alex. Odobescu,¹⁹⁵ Căscioarele,¹⁹⁶ Târgșor¹⁹⁷ și Mogoșani,¹⁹⁸ pe teritoriul Munteniei și la Lețcani,¹⁹⁹ Miorcani²⁰⁰ și Lunca, pe teritoriul Moldovei, fără să le mai amintim pe cele două mari necropole de la Barcea, și în special, pe cea de la Valea Seacă, din zona Bârladului, unde s-au descoperit câteva bordeie atelier, specializate în confecționarea pieptenilor de os. După producția deosebit de mare a bordeielor atelier, de la Valea Seacă, se poate aprecia că, acestea puteau să aprovizioneze cu piepteni toate așezările Sântana de Mureș-Cerneahov de pe întregul teritoriu al Moldovei.

Tipuri similare de piepteni sunt prezente și în necropolele de la Budești,²⁰¹ Mălăești,²⁰² Cerneahov,²⁰³ Gavrilovka²⁰⁴ și Kriniciki,²⁰⁵ ș.a., din părțile răsăritene ale țării noastre.

În ceea ce privește datarea acestor piepteni putem aprecia că, datorită tipurilor și variantelor, ei acoperă în timp cea de-a doua jumătate a secolului al IV-lea în întregime, însă există tipul I, cu mânerul semicircular a cărui datare poate fi plasată la începutul secolului al IV-lea.²⁰⁶

Pieptenele depus în mormintele culturii Sântana de Mureș-Cerneahov poate fi socotit drept obicei ritual al secolelor III-IV e.n. și în general, provine de la romani. Acest obicei îl practică creștinii și astăzi. După ce defunctul este scăldat și pieptănat, pieptenele se pune în perna de la capul acestuia.

Pandantive din coarne de cerb.

Pe vatra rugului colectiv de incinerare s-au descoperit două pandantive din coarne de cerb, de formă prismatică, rectangulare în secțiune, perforate la capătul subțire, prevăzute cu inele de susținere (fig. 13/13-15 și 27/12).

¹⁸⁹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig.11/1-2; 36; 40; 47; 54;61/7; 66; 73/3; 89/1.

¹⁹⁰ *Ibidem*, fig. 107/11; 111; 115/3; 117/10; 125; 128/4; 147.

¹⁹¹ *Ibidem*, fig. 169/9.

¹⁹² *Ibidem*, fig. 176/5; 183/6.

¹⁹³ *Ibidem*, fig. 225/1.

¹⁹⁴ *Ibidem*, fig. 230/6.

¹⁹⁵ *Ibidem*, fig. 238, M.10, M.11, M.17.

¹⁹⁶ *Ibidem*, fig. 251/12.

¹⁹⁷ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl.LXXIX/10; LXXXV/2; XC/3a; CI/2; XCIV/10; XCV/9; XCVI/7; CVII/7; CIX/12; CXII/4; CXVI/11; CXXIII/6; CXXVII/8; CXXXI/10; CLXV/1-3.

¹⁹⁸ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 15/13.

¹⁹⁹ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 6/1; 8/14; 9/3; 13/4; 15/4; 22/10; 26/2; 29/5; 33/9; 38/6.

²⁰⁰ Ion Ioniță, *op.cit.*, pl. R47a/1; R42b/7; R49a/8.

²⁰¹ E.A. Rikman, în: "Материалы", Chișinău, 1960, p. 201-208.

²⁰² G.B. Feodorov, în: "MIA", 82, p. 302, fig. 17/1.

²⁰³ Max Ebert, *Südrußland*, în: "Reallexikon d. Voriesch", XIII, p. 113, pl. 43c.

²⁰⁴ A. Simonovici, în: "MIA", 82, p. 234, pl. XIV, 12, 18.

²⁰⁵ *Idem*, în aceeași publicație, p. 242, 248 și 251.

²⁰⁶ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 221.

Pendantivele au ca decor cercuri concentrice, incizate, cu câte un punct dispus central, având fiecare latură câte trei cercuri concentrice, eșalonate simetric pe longitudinea obiectului.

Astfel de pendantive s-au descoperit în necropolele de la Spanțov și Olteni,²⁰⁷ la Târgșor,²⁰⁸ în Muntenia, precum și la Lunca, pe teritoriul Moldovei de sud. Cele mai timpurii pendantive prismatice, din corn, apar în părțile răsăritene și anume, în necropolele sarmatice. După câte se știe, aceste pendantive nu apar nici în cultura Pșevorsk și nici la geto-daci. Totuși, s-ar putea ca aceste pendantive să fi fost adoptate în aria culturii Sântana de Mureș – Cerneahov de către elementele sarmatice.²⁰⁹

Pendantiv rozetă din coarne de cerb

În mormântul 2 de înhumăție s-a găsit un pendantiv rozetă, de formă inelară, din coarne de cerb (baza capetelor proximale), de aspect spongios, descoperit în zona genunchilor, între coapsele defunctului (fig. 14/10 și 27/13).

Pe una dintre suprafețe se văd două pete roșii-cărămizii, probabil, urme de rășină. Acesta își găsește o singură analogie în necropola de la Târgșor,²¹⁰ în Muntenia. După situația în care s-a găsit, pendantivul se purta, probabil, atârnat la cingătoare.

Tuburile de os pentru păstrat acele de cusut

Tuburile de os de la Lunca s-au descoperit în trei morminte de înhumăție, în M.2, fig. 14/8; M.14, fig. 17/2 și în M.18, fig. 18/3 și 27/8-9.

Tuburile sunt confecționate din oase tubulare de pasăre și anume, din tibia. Măsoară în lungime între 8,5 cm și 9,5 cm. Ele sunt prezente în necropolele de la Izvorul, în M.23, de la Independența și Alexandru Odobescu,²¹¹ Târgșor,²¹² pe teritoriul Munteniei și la Lețcani²¹³ și Lunca, în Moldova. Acestea se includ printre obiectele casnice de os, descoperite în mormintele de înhumăție aparținând culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

Ghiocurile fac parte și ele din categoria obiectelor descoperite în mormintele de înhumăție. Printre acestea sunt cunoscute mai multe tipuri, dintre care au fost identificate acelea aparținând melcilor de mare, *Cypraea moneta*.

În patru morminte de înhumăție de la Lunca s-au descoperit câte un ghioc în M.2, fig. 14/11 și fig. 27/14); M.5 (fig. 15 cu ghiocul distrus); M.11 (fig. 16/6); M.22

²⁰⁷ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 142, fig. 76/4 și 82/2.

²⁰⁸ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. CLXVI; CLXVI/1. 3; LXXXIV/4.

²⁰⁹ *Ibidem*, p. 105-106.

²¹⁰ *Ibidem*, pl. LXXIII/4; CLXVI/2.

²¹¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 143.

²¹² Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. LXXV/9.

²¹³ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 31/2.

(fig.20/3 ghioc împreună cu un colț de mistreț). Ghiocul face parte din categoria melcilor de mare *Cypraea moneta* și este prevăzut cu o verigă de bronz pentru a fi atârnat. Au fost găsiți între coapsele defuncțiilor. Ghiocurile fac parte din grupa obiectelor cu atribute apotropaice, păstrate tradițional până în zilele noastre, având aceleași caractere. Ele au fost descoperite în necropolele de la Spanțov (fig. 87/6), Independența (fig. 107/7), Curcani (fig. 230/5) și Alexandru Odobescu²¹⁴ în Muntenia și la Lețcani²¹⁵ și Lunca pe teritoriul Moldovei.

Fusaiole. La Lunca, fusaiiolele s-au descoperit în număr de unsprezece exemplare: cinci în mormintele de înhumăție, în M.2 (fig. 14/12-13 și 27/15); M.12 (fig. 16/6) și M.13 (fig. 17/3-4). Dintre acestea în două morminte, M.2 și M.13 s-au găsit câte două fusaiiole, iar din restul de șase: trei au fost descoperite, passim (fig. 50/9-11) și trei în morminte de incinerăție și anume: una în M.1 (fig. 12/5) și două în M.7 (fig. 12/19-20).

De obicei ele erau depuse în morminte, în regiunea capului și la cotul mâinii drepte, în M.2 și M.12.

În general, fusaiiolele sunt executate din lut ars, de formă bitronconică, applatizate, cu ambele suprafețe concave, acoperite cu o angobă de culoare gălbui-cenușie, lustruite. Unele dintre ele prezintă urme de ardere secundară pe una din suprafețe. Numai un singur exemplar este de formă globulară, ușor applatizată, descoperită passim (fig. 50/10). Dintre aceste fusaiiole nici una nu este ornamentată.

În cadrul obiectelor de lut ars, din necropolele culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, fusaiiolele sunt piese cu caracter casnic gospodăresc, descoperite exclusiv în mormintele de femei și de fete.

Pe teritoriul patriei noastre, fusaiiole de acest tip au fost descoperite în numeroase necropole, specifice culturii Sântana de Mureș – Cerneahov și anume: la Spanțov,²¹⁶ Independența,²¹⁷ Olteni,²¹⁸ Izvorul,²¹⁹ Curcani,²²⁰ Târgșor²²¹ și Mogoșani,²²² în Muntenia și la Lețcani,²²³ Miorcani²²⁴ și Lunca, pe teritoriul Moldovei.

²¹⁴ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 142.

²¹⁵ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 11/5 și 41/2.

²¹⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 47/2, 51/2, 58/2-3, 87/2.

²¹⁷ *Ibidem*, fig. 107/10, 116/2, 122/3.

²¹⁸ *Ibidem*, fig. 158/8, 171.

²¹⁹ *Ibidem*, fig. 193/3-5, 196/2, 203/1.

²²⁰ *Ibidem*, fig. 230/1.

²²¹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. X/3; XXXIV/4; XXXVI/3-4; XLVIII/4; LXXV/8; XCVII/8; XCVIII/10-11; XCIX/11; CXV/7; CXVI/14-16; CXXIV/9; CXXXVII/1-8.

²²² Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 16/1-13.

²²³ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 14/3, 26/4, 30/11.

²²⁴ Ion Ioniță, *Miorcani*, pl. R48b/6; R43/3; R42b/8-9; R49a/7.

II.10. OBIECTE DE STICLĂ (PAHARE ROMANE)

Din rândul vaselor de sticlă, paharele sunt singurele care s-au descoperit până acum în morminte. Ele fiind deosebit de fragile, nu toate au fost bine conservate. Numărul lor se cifrează la trei exemplare: două descoperite în mormintele de înhumare M.21 (fig. 40/6) și M.35 (fig. 45/5) și unul din colecția C. Balaban (fig. 47/6). În general, paharele romane de sticlă, descoperite la Lunca sunt aproape perfect identice, atât ca formă, cât și ca decor. Diferă numai în ceea ce privește dimensiunile. Sunt lucrate din sticlă gălbui-verzuie, irizată și exfoliată, de formă cilindrică, cu gura larg deschisă, buza ușor evazată, prevăzute cu una și două caneluri exterioare. Au fundul ovalizat, reconstituite. Întreaga lor suprafață exterioară este ornamentată cu câte patru registre lenticulare-ovale, ușor concave, dispuse orizontal. Au fost depuse pe toracele defuncților. Paharul din M.21 (fig. 40/6) măsoară 12 cm înălțime și 9 cm - d.g.: paharul din M.35 (fig. 45/5) măsoară 12 cm înălțime și 8 cm - d.g. și cel din colecția C. Balaban, măsoară 13 cm înălțime și 8,8 cm - d.g.

Având în vedere faptul că, cele două pahare de sticlă prezentate anterior au fost descoperite în morminte de înhumare, de copii: unul de sex masculin, M.21, și altul de sex feminin, M.35, nu este exclus ca și cel de-al treilea să fi aparținut tot unui mormânt de copil. Faptul că, aceste pahare de sticlă sunt identice ca material și decor, ne îndreptățește să admitem că, ele provin din aceleași ateliere de sticlărie romane, având perfecte analogii cu nenumărate alte obiecte, descoperite în necropolele și așezările culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, de pe teritoriul României.

Nu este de mirare că, astfel de pahare să provină chiar de pe teritoriul Daciei. Când spunem aceasta ne gândim în special, la interesante descoperiri arheologice de la Tibiscum, unde săpăturile au dat la lumină numeroase mărturii referitoare la unele ateliere de prelucrarea sticlei.

În afară de prezența celor trei pahare de sticlă romane sus-amintite, demn de semnalat este și faptul că, sticla a fost descoperită și într-o serie de morminte de incinerare, ne referim în special la urnele nr. 7, 11, 12, 23, 26 și 36, concretizată sub forma unei puzderii de mici fragmente de sticlă, vitrificată, care, desigur, au aparținut unor recipiente de factură romană, depuse sub formă de ofrandă în aceste morminte. Totuși, cel mai mare număr de fragmente de sticlă romană au fost descoperite pe vatra rugului colectiv de incinerare Sântana de Mureș – Cerneahov, bineînțeles, împreună cu alte materiale arheologice.²²⁵ Referitor la difuzarea acestor pahare de sticlă, descoperite în necropolele de pe teritoriul țării noastre, edificatoare sunt exemplarele de la

---

²²⁵ Ion T. Dragomir, *Monografia arheologică a Moldovei de sud*, în: "Danubius", XVI, Galați, 1996, p. 647.

Spanțov²²⁶ și Alexandru Odobescu,²²⁷ de la Târgșor²²⁸ și Mogoșani,²²⁹ în Muntenia, de la Lețcani²³⁰ și Lunca, pe teritoriul Moldovei.

II.11. OBIECTE DE PODOABĂ

II.11.1. PANDANTIVI

Cu prilejul săpăturilor arheologice de la Lunca s-au descoperit sporadic cinci pandantivi: doi de chihlimbar, de formă circulară, aplatizați, cu gaură centrală (fig. 50/4-5); unul de lut ars, bitronconic, lustruit, cenușiu, cu gaură perforată central (fig. 50/6) și doi pandantivi de sticlă alburie-străvezie, de formă lenticular-discoidală, în stare fragmentară (fig. 50/7-8). Cu toate că, aceste obiecte au fost descoperite în mod izolat, fără să provină din straturi arheologice certe, ele au importanța lor deosebită în ceea ce privește forma lor, și asupra felului în care se purtau. Firește, acești pandantivi circulari se purtau la gât și pot fi de origine sarmatică. Ei provin din lumea daco-sarmatică din regiunile Dunării de Jos și cele nord-pontice, în secolul al IV-lea e.n.

II.11.2. MĂRGELE

Mărgelele, în general, fie ele din sticlă colorată, fie din cornalină, chihlimbar și pastă gălbuie, fac parte din categoria obiectelor de podoabă, tipice, caracteristice tuturor necropolelor din aria culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, ce ne impresionează nespus de mult, datorită numărului și frecvenței lor în morminte. Totdeauna ele apar, după cum e firesc, de jur-împrejurul gâtului, fiind dispuse în șirag.

Categoria acestor obiecte de podoabă este reprezentată la Lunca, cât se poate de bine, întrucât ele au fost descoperite într-un număr impresionant, de 326 de exemplare și anume: 294 descoperite în morminte de înhumăție: M.2, M.5, M.9, M.11-17, M.22, M.31 și M.36; 17 în morminte de incinerație, în M.1 (fig. 12/6-18), M.22 (fig. 12/22-23), M.26 (fig.12/25-26); 8 pe vatra rugului colectiv de incinerație, fig. 13/16-23, și 7 în mod izolat, în perimetrul necropolei (fig. 50/12-18).

Raritatea perlelor din mormintele de incinerație se explică prin aceea că, ele au fost distruse prin vitrificare, din cauza focului intens de pe vatra rugului. Cele mai multe mărgele au fost lucrate din pastă de sticlă colorată, iar restul din cornalină, chihlimbar,

²²⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 20, 94/3.

²²⁷ *Ibidem*, fig. 238/7, 239/5.

²²⁸ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. XX/2; CIX/7; CLXVII/1.

²²⁹ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 5/10-13.

²³⁰ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 41/9.

coral, lut ars și pastă alb-gălbuie. După forma lor, mărgelile pot fi divizate în mai multe tipuri cu variantele respective.

Mărgelile discoidale din sticlă de culoare albastră, de diferite nuanțe, de mărime mică și mijlocie, descoperite sub formă de șiraguri în M.9 (fig. 16/3), M.11 (fig. 16/7), M.12 (fig. 16/12) și M.16 (fig. 18/6), unde figurează un șirag mare din mărgelile discoidale, amestecate cu unele mai mari, globulare.

Mărgelile de chihlimbar, circular applatizate, de culoare roșie-portocalie (fig. 12/12), M.14 (fig. 17/13).

Mărgelile fațetate poliedric din cornalină, roșie-vișinie, applatizate, au fost descoperite în șiraguri amestecate cu alte tipuri de perle din chihlimbar, din pastă gălbuie, tubulare și globulare, de mai mici dimensiuni, în M.2 (fig. 14/14), M.13 (fig. 17/5, 50/13-15 și 27/16-17).

Mărgelile globulare din piatră de calcedoniu, de culoare albă, trecute prin foc, descoperite în M.1 de incinerare (fig. 12/6-7 și 50/12).

Mărgelile fațetate poliedric, de cornalină, roșie-vișinie și portocalie, descoperite în mod izolat (fig. 50/13-15).

Mărgelile de sticlă albă și albastră, de formă inelară și tronconică (fig. 50/16-17).

O mărgea tubulară, de sticlă neagră, prevăzută cu o spirală albă înfășurată pe corpul ei (fig. 50/18). Acest tip de mărgea este unic în necropola de la Lunca și își găsește analogie cu un exemplar din necropola de la Independența (fig. 141).

Mărgelile globulare din pastă de sticlă albastră, dintre care unele au nervuri dispuse în zigzag, M.15 (fig. 17/16-18).

Mărgelile din sticlă albastră, globular-tubulare și îngemănate, de forme și dimensiuni diferite în M.16 (fig. 18/6, 13/22-23 și 27/18).

Diferite alte tipuri de mărgelile

În colierul M.2 (fig. 14/14) se află o mărgică globulară, din sticlă albastră închis, cu incizii longitudinale, dispuse în formă de felii.

O mărgea din sticlă albastră, de formă bitronconică în M.14 (fig. 17/14).

Mărgelile tubulare din coral portocaliu (fig. 27/17).

Cinci mărgelile de sticlă portocalie, spongioasă, de formă prismatică în M.36 (fig. 21/11), rectangulare în secțiune.

Din numărul celor nouăsprezece morminte ce dețin obiecte de sticlă: treisprezece aparțin unor adulți de sex feminin: 8 înhumate și cinci incinerate, iar restul de șase morminte sunt de copii: 5 înhumați și unul incinerat.²³¹

²³¹ Actualele date statistice referitoare la vârsta și sexul scheletelor au fost obținute exclusiv pe baza unei analize intuitive, respectiv, după dimensiunile scheletelor și după conținutul, forma și varietatea obiectelor de inventar. Actualmente întregul material osteologic aparținând necropolei de la Lunca, a fost preluat de către dr. Nicolae Mirițoiu, de la Institutul de antropologie "Victor Babeș", din București, pentru a i se face analize, determinări și studii de caracter antropologic.

Pentru a prezenta o corelare cât mai plauzibilă între obiectele de sticlă romane, de la Lunca, cu altele contemporane acestora, descoperite în teritoriile învecinate, este nevoie de o serie de materiale arheologice similare, precum și de metode statistice eficiente, în vederea realizării unei cronologii viabile asupra complexelor funerare de care ne ocupăm, în scopul bine intenționat de a decela cât mai exact apropierea dintre izvoarele scrise antice cu cele arheologice actuale. În acest sens, nu este de prisos să arătăm că, seva culturală a romanității de la Lunca, înfățișată de marele număr de obiecte de proveniență romană: de amfore, amforete, căni și pahare de sticlă, de mărgelile de sticlă, de cataramă și de cuțite etc., își au obârșia în sudul roman al Moldovei, în castele și așezările civile de la Tirighina-Bărboși și Șendreni, cât și la sud de Dunăre, pe teritoriul Moesiei Inferior, unde mărturiile arheologice romane, caracteristice sec. III-IV e.n. abundă la tot pasul.²³² În general, mărgelile albastre, poliedrice, mărgelile fațetate, aplatizate, din cornalină, precum și cele discoidale albastre sau verzi au o mare circulație în timp. Credem că, ele au pătruns în aria culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, venite din lumea romană prin filiera sarmaților.

Având în vedere inventarele ceramice și cel al fibulelor, al pieptenilor și al altor obiecte de inventar, care însoțesc mărgelile de la Lunca, acestea din urmă pot fi datate cronologic în secolul al IV-lea e.n.²³³

Analogiile cele mai apropiate se fac cu o serie de mărgelile, deosebit de numeroase, descoperite în necropolele de la Sântana de Mureș,²³⁴ în Transilvania, de la Spanțov,²³⁵ Independența,²³⁶ Olteni,²³⁷ Izvorul,²³⁸ Gogoșari,²³⁹ Curcani,²⁴⁰ Căscioarele,²⁴¹ Târgșor²⁴² și Mogoșani,²⁴³ pe teritoriul Munteniei, în cele de la Izvoare,²⁴⁴ Lețcani,²⁴⁵ Miorcani²⁴⁶ și Lunca, din Moldova.

²³² Ion T. Dragomir, *op.cit.*, p. 648.

²³³ Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, p. 110.

²³⁴ Kovács István, *op.cit.*, p. 268, fig. 19/6; p. 271, fig. 25/6, cornalină fațetată; p. 290, fig. 52/6 și p. 310, fig. 83/3, albastre poliedrice, p. 313, fig. 86/5, discoidale.

²³⁵ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, fig. 6; 14/3-4; 31/1-4; 61/2, 5; 79/1-6; 82/1, 3-4; 87/1, 7; 91/3; 94/4.

²³⁶ *Ibidem*, fig. 104/1; 108; 117/2-8; 141.

²³⁷ *Ibidem*, fig. 158/1, 4; 169/1-4.

²³⁸ *Ibidem*, fig. 185/5; 193/1, 6; 197/4, 6.

²³⁹ *Ibidem*, fig. 212/2.

²⁴⁰ *Ibidem*, fig. 230/2-3.

²⁴¹ *Ibidem*, fig. 251/1-4.

²⁴² Gh. Diaconu, *Tîrgșor*, pl. X/7-8; XI/5a-b; XIII/4-6; XV/3-4; XVI/2-3; XVIII/5; XX/7; LXVI/2; LXXIV/3; LXXV/10-11; LXXVIII/5-6; LXXX/5; LXXXI/5a, 6a, 8; LXXXIII/1a, 3-4; LXXXIV/5-6; XCIX/10; CIII/3; CVII/6; CXII/5; CXIV/3; CXVI/18-19; CXXXVIII/1-24.

²⁴³ Gh. Diaconu, *Mogoșani*, fig. 17 și 18.

²⁴⁴ Radu Vulpe, *Izvoare*, fig. 32/1-10, 322/1-13, 323/1-14, 324/1-5.

²⁴⁵ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, fig. 6/3, 6; 8/6-9; 9/4-13, 15; 11/7; 15/2-3; 20/6-8; 22/2-4; 30/7-9, 11; 33/10; 35/7; 36/6; 37/8.

²⁴⁶ Ion Ioniță, *op.cit.*, pl. R48b/7-15 și 16-89; R46/2-15 și 16-72; R44/1-3; R42b/10-190; R49a/1-4; R50b/12-15, 16-20, 21-26, 27-28, 29-47, 48-82.

Privind în ansamblu obiectele de podoabă și accesoriiile vestimentare descoperite în mormintele de înhumăție, se pot formula anumite concluzii cu privire la preferințele pentru unele sau altele dintre aceste piese funerare. Astfel, se detașează în mod categoric grupa mormintelor de bărbați, care nu au fibule și coliere, în schimb, au cataramă. Mormintele de femei dețin în plus totdeauna, fibule și coliere, precum și unele pandantive. O diferențiere netă apare și la mormintele de copii, și în special, la cele de fete, care au coliere sau perechi de fibule.

Dintre populațiile care de la început au contribuit cu elemente rituale și rituri la alcătuirea acestei culturi, putem spune că, și sarmații și goții își înhumau morții. Între înhumății celor două formațiuni etnice se constată anumite deosebiri și anume, sarmații manifestă preferințe pentru mărgelă, purtate la gât sau cusute pe veșminte, pandantive din scoici și os și numai câte o fibulă pe îmbrăcăminte. În schimb, goții poartă și ei mărgelă, însă mai puține și numai la gât, folosind pandantivele de metal, precum și câte două fibule pe omoplați.

Fresca acestui tablou se va întregi pe măsură ce urmărim aceleași raporturi și pentru restul inventarelor mormintelor, depuse cu scop ritual, și anume: arme, obiecte de toaletă sau de uz casnic-gospodăresc, ofrande de carne, resturi de la banchetele funerare și ceramica.²⁴⁷

---

²⁴⁷ Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 217-218.

CAPITOLUL III

DATAREA CRONOLOGICĂ ȘI ETNICĂ A NECROPOLEI DE LA LUNCA ÎN CONTEXTUL CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ-CERNEAHOV

III.1. DATAREA CRONOLOGICĂ A NECROPOLEI

Referitor la datarea cronologică a necropolei birituale de la Lunca, trebuie să avem în vedere o serie de elemente culturale, eșalonate, comparativ, precum și riturile și ritualurile funerare, care să ne poată înlesni o decelare cât mai exactă a diferențelor cronologice dintre acestea.

Deși nu avem observații stratigrafice verticale pentru a putea delimita mai exact faze de înmormântare deosebite, totuși, pe baza tipologiei ceramice și a anumitor obiecte de inventar, se poate presupune existența a trei faze evolutive de înmormântare ale necropolei.

Prima etapă aparținând secolului III e.n. este documentată, atât de ritul incinerăției, care aparține în exclusivitate populației autohtone geto-dacice, și îndeosebi de descoperirea rugului colectiv de incinerăție, în care s-a găsit o fibulă de bronz, cu piciorul înalt, trapezoidal, datată în secolul III e.n., precum și cele două pandantive-căldărușe, de bronz, de proveniență carpică, datate tot în secolul III e.n. Pe lângă acestea trebuie să adăugăm și marele număr de vase autohtone lucrate cu mâna.

Cea de-a doua etapă aparține secolului al IV-lea e.n. Aceasta este de altfel încadrarea în timp pentru întreaga necropolă, stabilită, atât de caracteristicile rituale, cât și de inventarele tuturor materialelor de inhumație. Dintre acestea menționăm un număr apreciabil de vase negre și cenușii, lucrate la roată, din pastă fină. Este vorba de formele și ornamentele vaselor de tip Sântana de Mureș – Cerneahov, a vaselor și obiectelor de podoabă sarmatice, a vaselor de import romane (ne referim la amforele și amforetele romane, la vasul de tip oinohoe, la paharele de sticlă romane, la fibulele cu piciorul întors pe dedesubt, de bronz, la piepteni și cuțite, la catarama, la pandantivele de sticlă și de chihlimbar, la întreaga varietate de mărgelă etc., toate datate în sec. IV e.n.). Observații asemănătoare pot fi făcute și pentru alte descoperiri recente contemporane și asemănătoare celor de la Barcea-Tecuci și Valea Seacă-Bârlad, necropole cu sute de morminte încă nepublicate.

Acestea sunt de fapt teritoriile de stabilitate temporară a goșilor și sarmaților din regiunea de sud a Moldovei, împinși de alte triburi migratoare spre noi teritorii.

Populația autohtonă geto-dacică și cea sarmatică, inferioară numeric pe aceste spații, rămâne în mare parte grupată și stabilă pe motive economice și strategice. Declinul puterii lor social, politic și economic, coincide cu momentul împrăștierei lor de către triburile hunice, care de multe ori pășeau pe urmele lor. Regrupările lor ulterioare, mai greu înfăptuite, se manifestă totuși, în continuare, în tradiții materiale și spirituale, relevând multă vreme apogeul acestei culturi în secolul al IV-lea.¹

Ținând cont de complexitatea materialelor arheologice descoperite în necropola de la Lunca, în comparație cu celelalte necropole, nu numai de pe teritoriul Moldovei, ci de pe întreg cuprinsul țării noastre, se poate preciza că datarea celei de-a treia etape o corelăm cu prezența celor două perechi de fibule, de argint, cu semidisc, descoperite în M.2 și M.31 de înhumăție, precum și cu existența cânilor bitronconice, cu gâtul înalt, cilindric și a pieptenilor cu mânerul arcuit și aripile laterale drepte, care în totalitatea lor reprezintă elemente culturale târzii de datare, ce întrezăresc zorii secolului al V-lea e.n.

În puține cuvinte, se poate preciza că necropola birituală de la Lunca, din sudul Moldovei, se încadrează cronologic în secolele III-IV e.n. și durează până în pragul secolului al V-lea e.n.

Ținând seama de întinderea necropolei de la Lunca și în special de bogatul și valorosul său material arheologic, rezultat din cele 77 de morminte: 41 de incinerăție și 36 de înhumăție, suntem îndreptățiți să afirmăm că, aceasta poate fi socotită, momentan, drept cea mai mare necropolă de tip Sântana de Mureș – Cerneahov, din sec. III-IV e.n., cercetată până acum, din sudul Moldovei.

III.2. ORIGINEA ȘI FORMAREA CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV

În legătură cu originea și formarea culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, se poate considera, deocamdată, că, cele mai substanțiale contribuții le-au adus cercetătorii ruși, fără să formeze adevărate certitudini. După aceștia rezultă că, la formarea culturii Cerneahov stă cultura dacică, cunoscută sub denumirea culturii de tip Lipița, care se sfârșește pe la mijlocul secolului al III-lea, împrumutând purtătorilor culturii Pșevorsk ceramica de culoare gri. Goții, în trecerea lor prin regiunea respectivă, au asimilat acest tip de ceramică cenușie lucrată la roată.² O concepție asemănătoare, dar mult

¹ Cătălina Bloșiu, *Necropola de la Lețcani*, p. 233.

² M.Smizsko, *Kultury weczesnego okresu epoki cesarstwa rzymskiego w Malopolsce Wschodniej*, Lwow, 1932. Cf. Rudolf Jamka, în: "Wiadomosci", XVI, 1939, p.210; M.Smisko, în: "Wiadomosci", XIV, 1936, p. 125-139; Tadeus Reyman, *Zespół importów, rzymskie z grobu celopalnego w Giebułtowiu w pow Kpakowskim*, în: "Wiadomosci", XVI, 1939, p. 178 și urm.; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 148.

îmbogătită, o găsim și la G.B.Fedorov. Acest arheolog afirmă că ceramica lucrată cu mâna are o origine Pșevorsk și Zarubineț, iar unele tipuri de vase, cum sunt urcioarele cu o singură toartă și străchinile adânci, provin din lumea sarmatică. Fedorov consideră că ritul incinerăției din cultura Cerneahov provine de la geții dintre Prut și Nistru, adică, din cultura Lipița, iar inhumăția de la sarmați.³

Dacă ne referim la elementele caracteristice ale culturii Cerneahov, prezente în necropola de la Lunca, această problemă se poate explica în mod logic și credem că punctual de vedere a lui G.B. Fedorov poate fi înșușit. Arheologul rus afirmă că: “în regiunea dintre Nistru și Prut trecerea de la cultura Lipița la cultura Cerneahov a avut loc prin transformarea lentă, în cuprinsul aceluiași așezări”.⁴ În continuare, același autor arată că, de asemenea, cultura Lipița are vădite caractere moștenite din cultura dacică (carpato-dunăreană); prin urmare se vede destul de clar că originea culturii Cerneahov își are rădăcinile adânc înfipte în cultura dacică. În acest caz ea nu s-a dezvoltat de la exterior către centru, cum încearcă să schițeze M.A.Tihanova în lucrarea sa: “*Despre variantele locale ale culturii Cerneahov*”, ci în sens invers, adică, din regiunea sa genetică Prut-Nistru, unde se află nucleul culturii Cerneahov, către periferia ariei de răspândire, fiind marcată, atât pe teritoriul Republicii Moldova și al României, cât și mai la nord, în bazinul mijlociu al Niprului, prin importante monumente arheologice, cunoscute în literatura de specialitate ca monumente de tip Cerneahov.

În sprijinul celor relatate, e bine să arătăm că, atât cultura Cerneahov, cât și cultura dacică târzie, se dezvoltă organic, în același timp și în locuri diferite, formând variante locale, influențate mai mult sau mai puțin de valul primelor popoare migratoare, ele dispărând definitiv ca și culturi, la sfârșitul secolului al IV-lea sau începutul secolului al V-lea e.n., fapt care de asemenea dă naștere la formarea altor ipoteze.⁵ M.A. Tihanova afirmă că, în regiunea Niprului, cultura Cerneahov are strânse relații și asemănări cu cultura Lipița, considerată o cultură dacică, cu elemente celtice, care a suferit o puternică înrăurire a centrelor dunărene și a celor de pe litoralul de nord al Mării Negre.⁶ Despre influența scito-sarmatică în cadrul culturii Cerneahov amintește E.A. Simonovici, cu prilejul studiilor efectuate asupra necropolelor de la Kamenka și Gavrilovka.⁷ Pe de altă parte, Radu Vulpe, cercetând necropola de la Izvoare, ajunge la concluzia că se poate vorbi de o serie de elemente de legătură între cultura Cerneahov și

³ G.B. Fedorov, *O двух обрѣдах погребения б черняховской культуры*, în: “S.A.”, 3, 1958, p. 234.

⁴ G.B. Fedorov, *Descoperirile arheologice din R.S.S. Moldoveneacă privind mileniul I al e.n.*, în: “SCS”, Iași, VIII, fasc. 1, 1957, p. 159-162.

⁵ Ion T. Dragomir, *Săpăturile arheologice întreprinse la Bălteni (r. Făurei, reg. Galați)*, în: “Materiale”, VIII, 1962, p. 20.

⁶ M.A. Tihanova, *O локальных вариантов*, în: “S.A.”, 4, 1957.

⁷ E.A. Simonovici, în: “S.A.”, XXIV, p. 282 și în: “K.S.”, 4, 1955, p. 43-44; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 149.

cultura getică și sarmatică din secolele anterioare, care rezidă în special în unele forme și procedee tehnice, întâlnite la populațiile menționate.⁸

Din cele relatate se poate reține faptul că, privită sub aspectul său general, cultura Cerneahov nu este o cultură venită de undeva. Ea își are originea în cuprinsul zonei ocupate de ea. În ce proporție se poate aminti de aportul getic, sarmatic și Pșevorsk în cadrul culturii Cerneahov, fie că ne referim la elemente de cultură materială, fie la rit și ritual, aceasta este o problemă ce nu-și poate căpăta o rezolvare completă în momentul de față. Esențialul constă în aceea că avem de-a face cu o cultură unitară, zămislită în limitele ariei sale de început, la care au contribuit din plin numeroase elemente de cultură locală. Unitatea și răspândirea ei, aproape la fel de la un capăt la altul al regiunii precizate anterior, nu credem că ne dă dreptul să optăm pentru una din ipotezele formulate anterior.

În acest sens, numai prezența anumitor forme ceramice și a unei tehnici pe care o întâlnim în culturile Lipița și Pșevorsk nu ni se par suficiente pentru a prezenta punctual de vedere susținut de către Gh. Diaconu, după care această cultură și-ar avea locul de formare în zona superioară a Nistrului.⁹ În același timp nu trebuie neglijată nici puternica influență romană, pe care o urmărim nu numai prin materialul de import, cât mai cu seamă prin prezența anumitor forme de vase transpuse adesea direct și complet, asemănător în contextul categoriei ceramice cenușii. “Cămile cu o mânășă, cu gura simplă sau trilobată, urcioarele, unele tipuri de străchini și mai ales vasele piriforme, lucrate din pastă ciment, redau exact sau aproape exact formele vaselor romane de același tip”.¹⁰ Desigur că, regiunea Dunării și cea a litoralului de nord al Mării Negre, așa cum precizează M.A. Tihanova, au jucat un rol de seamă în această direcție. Obiectele și vasele de import romane, descoperite în complexe Cerneahov ne pot da anumite indicații generale, însă nu îndeajuns de satisfăcătoare.¹¹

Discutând despre eventuale elemente culturale nordice, prezente în cultura Sântana de Mureș – Cerneahov, documentate în cimitirele din estul Munteniei, precum și în necropola de la Lunca, din sudul Moldovei, s-ar putea aduce în discuție unele motive ornamentale, situate pe anumite vase de lut ars. Este vorba de existența unui motiv decorativ existent pe pereții exteriori ai unor vase, lucrate la roată, din pastă cenușie, care constă de fapt dintr-un fascicul de linii dispuse oblic, spre dreapta, variind cu alt fascicul de linii dispuse oblic spre stânga, repetându-se pe o zonă ce înconjoară vasul de jur împrejur. Acest motiv ornamental este destul de frecvent întâlnit în

⁸ Radu Vulpe, *Izvoare*, p. 312-314.

⁹ Gh. Diaconu, *Probleme ale culturii Sântana – Cerneahov pe teritoriul R.P.R., în lumina cercetărilor din necropola de la Târgșor*, în: “SCIV”, XII, 2, 1961, p. 281 și urm.; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 149.

¹⁰ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 149.

¹¹ *Ibidem*.

repertoriul decorativ al ceramicii din Suedia, în primele patru secole ale erei noastre. Același decor îl întâlnim și în cadrul culturii Pșevorsk, unde apare destul de des.

Prezentul ornament va crea, pentru secolul al V-lea, precum și pentru următoarele secole, un motiv decorativ specific și comun în lumea germană.¹²

Un alt element atribuit lumii germanice este organizarea și dispunerea mormintelor în cimitire, după un anumit plan.

Spre exemplu, aranjarea mormintelor în șiruri, cu spații libere între morminte, orientate de obicei pe direcția nord-sud, ca la Lunca, ar putea fi tot o reminiscență nordică. Acest sistem de orânduire a mormintelor în necropole va caracteriza în etapele următoare necropolele germanice din centrul și apusul Europei.¹³

O altă categorie de documente arheologice sunt și cele antropologice, cercetări care sunt abia la început. Mărturisesc că și scheletele de la Lunca au fost date spre a fi cercetate la Institutul de Antropologie din București, însă studiul nu a fost terminat. Totuși, în această privință amintim concluzia la care a ajuns Maria Cristescu de la Iași, care a studiat materialul antropologic din necropola de la Independența. Prezentând populația investigată, cercetătoarea amintită arată că populația nu este omogenă, deoarece cuprinde numeroase elemente est-europoide mediteraneene, mongoloide, remarcând în același timp și “frecvența apreciazabilă a tipului nordic”.¹⁴ În aceeași direcție pare să ne îndrepte și colegul Constantin Preda, care amintește de prezența unor schelete chircite sau cu genunchii îndoiți, descoperite în cimitirele de la Independența, Spanțov, Târgșor, în Muntenia, precum și de scheletele nr. 15 și 30 de la Lunca, din sudul Moldovei (fig. 17/15). Scheletele chircite aparțin populației sarmatice.

În ceea ce privește prezentarea mormântului 31 de la Lunca, acesta are săpat prin crutare un postament sau o treaptă pentru depus ofrande, situată în dreptul capului, pe care se aflau așezate două vase mari: o amforă romană de tip burduf și o cană cu o toartă oinohoie (fig. 25/4). Descoperirea de față constituie o practică rituală întâlnită destul de des la populațiile din nordul Mării Negre.

Obiceiul de a folosi diferite scoici și melci din mările cu apă caldă, descoperite în necropolele din estul Munteniei și din sudul Moldovei, de la Lunca, constituie, de asemenea, o practică și o influență a acelorași populații. Sarmatii aveau de pildă obiceiul de a folosi aceste scoici aduse de la mari distanțe, din Golful Persic.¹⁵ Pentru soluționarea problemei originii și formării culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, limitarea cercetărilor efectuate numai asupra necropolelor nu ne poate duce la rezultatele scontate. În acest scop, se impune lărgirea sferei de cercetări și asupra

¹² Berthola Schmidt, *Die späte Völkerwanderungszeit in Mitteldeutschland*, Halle (Salle), 1961, p. 11/f; 14, h; 17, c; 69 e; 83, A; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 150.

¹³ E. Salin, *La civilisation mérovingienne*, vol. I, Paris, 1950.

¹⁴ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 151.

¹⁵ *Ibidem*.

așezărilor contemporane din această epocă. Într-o oarecare măsură, cercetările privind așezările de tip Cerneahov s-au făcut în regiunea dintre Prut și Nistru. Pe de altă parte, cercetările de suprafață și săpăturile sistematice, efectuate în regiunea Niprului și a Bugului, au dus la identificarea a numeroase așezări din această perioadă, unele cu materiale foarte apropiate și chiar similare cu cele din necropolele amintite.¹⁶

Situația cercetărilor din regiunile noastre este relativ deficitară sub acest raport. În țara noastră s-au studiat o serie de necropole, în schimb, așezările, puține la număr, au fost sumar investigate. Rezultate substanțiale au adus în general, cercetările întreprinse în jurul Bucureștiului, de la Crângași, Străulești, Mogoșoaia, Lacul Tei, Giulești-Sârbi etc. De aceeași prestanță se bucură și cercetările din așezarea de la Alexandria, sau cele din estul Munteniei, de pe valea Călmățuiului, de la Bălteni, precum și unele așezări și necropole semnalate pe teritoriul Moldovei, la Izvoare, Lețcani, Miorcani, Cavadinești, Lunca, Barcea-Tecuci și Valea Seacă-Bârlad ș.a.

Pe viitor, săpăturile întreprinse pe suprafețe cât mai întinse, în cadrul așezărilor din sec. III-IV e.n., și îndeosebi, materialele rezultate din aceste descoperiri, vor putea să contribuie cu noi și importante mărturii arheologice, privind originea și formarea culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

III.3. APARTENENȚA ETNICĂ A PURTĂTORILOR CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV

Fără îndoială, problema prezentată rămâne mult discutată și controversată.

De fapt, nu se poate afirma că ipotezele formulate până acum sunt satisfăcătoare, sau că acestea au puncte de vedere comune.

Potrivit uneia dintre aceste păreri, esențial, este că apartenența etnică a culturii Cerneahov este cea gotică. Plecând de la izvoarele scrise, care amintesc despre expansiunea goților, în partea de est a Europei, a cărei maximă întindere coincide cu aria de răspândire a culturii amintite, numeroși cercetători au atribuit, nu fără tendință, în unele cazuri, acestor descoperiri, un caracter etnic gotic.¹⁷

Păreri total deosebite de prima au fost enunțate și de o serie de cercetători ruși. Până în anul 1956, învățații ruși au atribuit culturii Cerneahov etnia vechilor slavi. După aceea, în urma unor cercetări sistematice și a progreselor acumulate în timp, pe baza

¹⁶ M.A. Tihanova, *op.cit.*; E.V. Mahno, în: "MIA", p. 16-74; Cf. Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 151.

¹⁷ Gogo-Müller Kualess, *Die Geten*, în: H. Reinerth, *Vorgeschichte der deutschen Stämme*, vol. III, Berlin-Leipzig, 1940, pl. 1152; Cf. Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 152.

studierii diferitelor culturi, întreprinse în regiunea de sud-vest a Rusiei, arheologii și istoricii ruși au ajuns să formuleze ipoteze cu totul deosebite asupra etniei culturii Cerneahov.

Un rol deosebit în schimbarea acestei atitudini l-a jucat M.I. Artamanov de la Leningrad care, în 1956, a emis ipoteza potrivit căreia cultura Cerneahov s-a format în limitele uniunii tribale gotice, din secolele III-IV e.n., sub puternica influență a culturii provinciale romane. Sfârșitul acestei culturi este pus pe seama năvălirii hunilor, care au obligat pe goți să migreze, destrămand în acest fel uniunea tribală.¹⁸

Ipoteza apartenenței slave a culturii Cerneahov, enunțată de V.V.Hvoiko și susținută apoi de diferiți învățați ai școlii de la Kiev, a fost aspru criticată cu prilejul Conferinței de arheologie slavă, ținută la Kiev, în 1957, de către M.I. Artamanov, Leapușkin, M.A. Tihanova, G.B. Feodorov, S.F. Corzuhina și V.V. Kropotkin.¹⁹

Dezbaterile de aici au adoptat un nou punct de vedere: cultura Cerneahov s-a format pe o bază etnică eterogenă, în care au fost incluse grupuri de triburi diferite ("scito-sarmatice, în nordul Mării Negre, triburi slave în Volhinia și în regiunea Niprului mijlociu, geto-dacice în regiunea Nistrului și a Dunării și triburile germanice ce au migrat dinspre Marea Baltică, înspre regiunea nord-pontică, la sfârșitul secolului al II-lea și începutul secolului al III-lea").²⁰

În ceea ce privește știința arheologică românească, aceasta a fost mai puțin controversată referitor la etnia culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Părerile exprimate în această privință de către I.Nestor, Radu Vulpe, Bucur Mitrea, Gheorghe Diaconu și Constantin Preda se desfășoară pe aceeași linie: cultura Cerneahov nu poate să aparțină unei singure populații. De pildă, în regiunea carpato-dunăreană această cultură aparține în general populațiilor germanice, situate în migrație, alături de populația locală daco-romană cu care continuă să viețuiască.²¹ Această situație dificilă ne determină să luăm poziție în funcție de materialul arheologic descoperit în câmpia munteană, și de datele izvoarelor scrise ale timpului respectiv.

Cele mai elevate știri, scrise cu privire la problema urmărită de noi, o datorăm unui contemporan al faptelor ce au avut loc, la Dunărea de Jos, în a doua jumătate a secolului al IV-lea e.n., respectiv a lui Ammianus Marcellinus, consemnate în lucrarea sa intitulată *Bellum Gothicum*, V, 1-6, ce cuprinde o serie de lupte care au avut loc între goți și împăratul Valens.²²

¹⁸ M.I. Artamanov, *Славяне и Русь Тезисы докладов Научная Ленинградское о Государственно в университета, 1955-1956*, 22, 1956, p. 3-6; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 153.

¹⁹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 153.

²⁰ M.A. Tihanova, *op.cit.*, p. 168-194; G.B. Fedorov, în: "S.A.", 3, 1958, p. 234-243; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 153.

²¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 153.

²² Radu Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, 1939, p. 309-311.

Din informațiile lui Ammianus Marcellinus reiese un fapt deosebit de important și anume, că se poate stabili cu exactitate că goții care l-au ajutat pe Procopius să ia tronul imperial și pe care Valens a voit să-i pedepsească, ocupau regiunea de la nordul Dunării, adică Muntenia.²³ O altă informație, la fel de importantă, este moartea predicatorului Sava Gotul (îneecat de către goți în apa râului Buzău, eveniment ce are loc în partea de est a Munteniei).²⁴ Prigoana împotriva noii religii a avut momente de mare intensitate, în urma cărora au fost declarați martiri cei 27 de creștini, arși de vii împreună cu Nichita în anul 372, ca să nu amintim decât cele mai des pomenite întâmplări de acest fel în istoriografia religioasă a vremii.²⁵

De asemenea, informația lui Macarios din Magnezia, datând din a doua jumătate a secolului al IV-lea e.n., asupra căreia a atras atenția pentru prima dată prof. D.M. Pippidi, ne pomenește de populațiile necreștine, aflate dincolo de fluvial Nordic al Istrului, care îngrădește întreaga țară a sciților, locuită de 12 neamuri de bărbați rătăcitori.²⁶ După cât se pare, tot la regiunea de nord a Dunării, se referă și Augustin, în *De civitate Dei*, XVIII, 52, când amintește despre cruzimea persecuției creștinilor. Datorită prezenței goților pe malul de nord al Dunării, regiunea a fost numită de romani Râpa gotica.²⁷

Deoarece vorbim de teritoriul Munteniei sub stăpânirea goților, e bine să amintim și de marea așezare autohtonă geto-dacică, de la Bălteni,²⁸ din Câmpia Călmățuiului, ce conține însemnate elemente Sântana – Cerneahov, descoperire arheologică deosebit de importantă pentru istoria veche a României, unde au fost găsite întâmplător și unele materiale hunice - e vorba de prezența unui mormânt distrus de către localnici. Descoperirea constă dintr-un singur fragment de pandantiv de tâmplă, de formă aproape pătrată, din foiță de aur, cu încrustații de pietre semiprețioase, lucrat în tehnica “Cabochon”. Obiectul se purta la cap, probabil, la tâmple.²⁹ Piesa hunică de la Bălteni, în partea de nord-est a Câmpiei Române, ne argumentează arheologic, cât se poate de precis, că spațiul carpato-dunărean a cunoscut expansiunea mării invazii hunice nu ca o stăpânire efectivă, ci doar ca un eveniment istoric, în sensul că, hunii îi urmăreau pe goți. Aceștia, fiind împinși de huni, au ajuns la Pietroasa, unde, forțați de

²³ C. Daicoviciu, *Problema continuității în Dacia*, în: “AISC”, III, 1936-1940, p. 261, n.2.

²⁴ Sava Gotul a fost îneecat în apa râului Buzău, la 12 aprilie 372. Cf. J.P.Migne, *Patrologia Graeca*, XXXII, ep. CLV, CLIV.

²⁵ Ultimii opt ani din Acta Sanctorum cuprind o listă de mucenici goți, bărbați și femei, cf. “IR”, II, 1970, p. 727; Cătălina Bloșiu, *op.cit.*, p. 232.

²⁶ D.M.Pippidi, *op.cit.*, p. 245; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 155.

²⁷ Excerpta Valesiana, 6, 35. Cf. Stein, *Geschichte des spätrömischen Reiches*, I, p. 202, nota 1, apud Patsch, *Beiträge*, III, 1928, p. 26, nota 1; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 155.

²⁸ Ion T. Dragomir, *Săpăturile arheologice întreprinse la Bălteni (r. Făurei, reg. Galați)*, în: “Materiale”, VIII, Editura Academiei, București, 1962, p. 11-23.

²⁹ Ion T. Dragomir, *Descoperiri hunice la Bălteni în nord-estul Câmpiei Române*, în: “SCIV”, 1, tomul 17, Ed. Academiei, București, 1966, p. 181-188, fig. 1.

împrejurări, au fost nevoiți să-și ascundă faimosul lor tezaur “Cloșca cu puii de aur”. Obiectul hunic, descoperit la Bălteni, are o valență deosebit de semnificativă pentru istoria noastră, el jalonând traseul drumului parcurs de invazia hunică de la Răsărit, prin Câmpia Română, către Apus, în Câmpia Panonică, unde s-au stabilit.

În legătură cu prezența goților în Câmpia Română trebuie pusă și baterea unui medalion de aur de către împăratul Constantin cel Mare,³⁰ așa cum a susținut Patach.

Informațiile literare sus-amintite sunt în măsură să argumenteze prezența în Câmpia Română a unei populații de origine germanică, care după toate probabilitățile a constituit nucleul principal. Regiunea din preajma râului Buzău reprezintă unul din centrele principale ale stăpânirii goților. Spunem acest lucru deoarece regiunea se leagă de o serie de descoperiri arheologice, ne referim la: tezaurul de la Pietroasa și la necropola de la Gerăseni, așezarea de la Bălteni, unde s-au descoperit urme materiale hunice, precum și la activitatea misionară a lui Sava Gotul. În acest sens, putem spune că datele arheologice corespund în spațiu și timp cu izvoarele scrise istorice. De aici, s-a ajuns la concluzia că cimitirele și așezările din secolul al IV-lea e.n., descoperite între Dunăre și Carpați, aparțin unei populații germanice în migrațiune, în special goților.³¹ Deocamdată, nu dispunem de date arheologice suficiente care să ne permită o împărțire și o atribuire a necropolelor pe neamuri germanice, la nordul Dunării.

Pentru teritoriul de azi al Munteniei, ne relatează tot izvoarele scrise, care ne pomenesc și de prezența altor neamuri germanice. În descrierile lui Ammianus Marcellinus, acesta amintește despre șanțul de apărare cât și despre acel murus, construite de către Atanarih în grabă, cu prilejul invaziei hunilor. Tot el amintește alături de tribul goților și pe acela al tervingilor și pe cel al taifalilor. Un studiu care are la bază ideea de a atribui taifalilor unele materiale și necropole din secolul al IV-lea e.n., descoperite în Muntenia, îl atribuim lui Gh. Diaconu. Studiul se bazează pe unele observații demne de luat în considerație.³²

O altă problemă importantă, care se leagă de istoria veche a țării noastre, din perioada de timp respectivă, este raportul ce există între limitele culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, adică între purtătorii acestei culturi și valul de apărare care taie Câmpia Dunării, de la Turnu-Severin și până dincolo de Ploiești, fortificație cunoscută în lucrările de specialitate sub denumirea Brazda lui Novac. Traseul valului în discuție a putut fi clar urmărit pe teren, începând de la Hinova (Turnu Severin), punctul lui de plecare și până în regiunea orașului Ploiești. Există și alte ipoteze formulate neîntemeiat documentar-arheologic, care prelungesc valul până aproape de Brăila.

³⁰ Cohen, VII, p. 242, nr. 118. Cf. Jules Maurice, *La numismatique Constantinienne*, I, p. CLVII și 484; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 155.

³¹ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 155.

³² Gh. Diaconu, în: “Dacia”, V, 1961, p. 427 și urm.

După înlăturarea stăpânirii romane din Dacia, există în permanență dorința imperiului de a păstra și consolida limesul dunărean, cu o zonă de protecție. Descoperirile arheologice sunt în măsură să sprijine ideea că, chiar din timpul împăratului Aurelian, se păstrează la nordul Dunării unele capete de pod cum ar fi Sucidava, Desa și Drubeta.

De asemenea, în vremea lui Dioclețian se simte aceeași tendință care se termină cu anumite acțiuni militare ce au avut loc în stânga Dunării, cu scopul de a extinde stăpânirea și influența romană și în această zonă. Aceeași tendință de expansiune romană la nordul Dunării are loc și în timpul domniei lui Constantin cel Mare. El întărește limesul nord-dunărean, clădește noi cetăți, cum ar fi Constantiniana Daphne, construiește podul de peste Dunăre de la Celei și întreprinde o serie de campanii împotriva populațiilor de la nordul Dunării.³³

În urma victoriilor obținute de către Constantin cel Mare împotriva goților, acesta își ia titlul triumfal de GOTHICVS MAXIMVS.³⁴ Imperiul roman reușește să pună stăpânire pe o parte din teritoriul de la nord de Dunăre, aproximativ până în zona de dealuri. Cea mai mare bătălie și victorie obținută de către Constantin cel Mare asupra goților are loc în anul 332, cu prilejul căreia se încheie unele înțelegeri între împărat și goți. Aceștia din urmă devin federați și nu se vor mai răscula împotriva stăpânirii romane până în vremea lui Valens. În calitate de federați, goții dau ajutor lui Constantin II împotriva sarmaților, ceea ce denotă că ei continuau să fie credincioși romanilor. După 332, pericolul nu mai venea din partea goților și a taifalilor, ci din partea populației locale și a celor în migrație, situate la nord de linia valului.

Din datele prezentate se poate deduce concluzia că valul separa pe de o parte, populația romană și daco-romană, aflată în partea de sud, în bune relații cu lumea germanică, iar pe de altă parte, populația daco-romană și carpică, împreună desigur cu alte neamuri migratoare, la nord de val, în regiunea dealurilor subcarpatice, care la această dată erau ostile imperiului roman.

În general, trebuie să arătăm, chiar cu titlul de ipoteză, că Brazda lui Novac se află situată între Hinova (Turnu Severin) și Ploiești, până în apropiere de granița fostului teritoriu al Gothiei. Din cele prezentate până acum se mai poate formula o concluzie și anume ideea că, între populația romană și daco-romană, de pe spațiul ocupat de romani, respectiv, de la sud de Brazdă și la nord de Dunăre, pe de o parte și triburile germanice staționate temporar în Muntenia, în starea lor de federați pe de altă

³³ D. Tudor, *Oltenia romană*, p. 201 (fig. 359). Cf. același autor în: "Istoria României", vol. I, p. 647 și urm.; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*

³⁴ R. Cagnat, *Cours d'épigraphie latine*, Paris, 1914, p. 240, unde se menționează că împăratul Constantin cel Mare a luat titlul triumfal de Gothicus Maximus în 314-315, Gothicus Maximus II în 324 și Gothicus Maximus III în 332. Cf. Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 158.

parte, s-au stabilit relații politice și comerciale.³⁵ Această situație a dus, în special în zonele de contact, la un fel de coabitare și la influențe reciproc culturale. Astfel s-ar putea explica, spre exemplu, nu numai prezența unei mari cantități de materiale arheologice romane, descoperite în necropolele Sântana de Mureș – Cerneahov, din Muntenia și Moldova, în secolele III – IV e.n., ci și influența romană asupra întregului fond cultural al epocii respective.

În cursul secolului al III-lea începe să se agite și populația dacilor liberi din vestul și nordul Munteniei. Creșterea forței triburilor dacilor liberi din vestul și nordul Munteniei se datorește, desigur, unei etape noi de dezvoltare economico-socială. Acum, aceștia încep să-și extindă teritoriile folosite pentru agricultură în dauna celor rezervate pentru pășunat, fapt care a avut drept scop pe de o parte, slăbirea puterii economice a triburilor sarmatice timpurii, iar pe de altă parte, obligarea acestora să-și însușească parțial, măcar, cultura materială a populației autohtone.³⁶

În ceea ce privește situația Moldovei, putem spune că, aici, triburile gotice au avut un caracter ceva mai pașnic față de Muntenia. Pe baza acestor precizări, am putea adăuga că pătrunderea culturii Cerneahov – Sântana de Mureș pe teritoriul dintre Prut și Carpați se petrece într-un moment în care așezările și necropolele carpice încetează de a mai exista. Suntem, de altfel, în vremea când rolul principal al atacurilor la Dunărea de Jos este preluat de triburile gotice. Acest moment coincide și cu începutul perioadei de maximă înflorire a culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. “Cultura materială avansată a populației din secolul al IV-lea e.n. a putut să se dezvolte pe teritorii așa de largi datorită unei baze social-economice solide, generate în primul rând de dezvoltarea agriculturii și creșterii vitelor. Acest proces a fost o urmare directă a dezvoltării meșteșugurilor și, în special, a meșteșugului prelucrării uneltelor de fier”.³⁷

O altă problemă pe care o relevă necropolele amintite mai sus, îndeosebi, inventarul lor arheologic, se referă la fixarea datei sosirii goților în Câmpia Română. În acest sens, concluziile sunt diferite. Unii învățați ca B. Rappaport și L. Schmidt, precum și alți cercetători, au crezut posibilă stabilirea goților în Muntenia și Moldova, încă de pe la mijlocul secolului al III-lea e.n. Concluziile formulate de aceștia se bazează, în special, pe izvoarele literare, ceea ce impune o anumită prudență.³⁸ Cercetările arheologice trebuie să aducă precizări de ordin cronologic în această privință. Momentan, materialul în discuție nu ne îngăduie să fim decât parțial de acord cu ipotezele anterioare, după care goții ar fi ajuns pe teritoriile noastre pe la mijlocul secolului al III-lea e.n. Corelând răspândirea culturii Sântana de Mureș – Cerneahov cu

³⁵ Ammianus Marcellinus, *Bellum Gothicum*, XXVII, 5, 7; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 159.

³⁶ Gh. Diaconu, *Târgșor*, p. 120.

³⁷ *Ibidem*, p. 126.

³⁸ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 159.

venirea goșilor, implicit trebuie să presupunem că aceștia nu au ajuns în regiunea dintre Dunăre și Carpați înainte de sfârșitul secolului al III-lea e.n. De altfel, materialele arheologice descoperite în necropola birituală de la Lunca din sudul Moldovei, poate să argumenteze această concluzie, fie prin fibula cu arcul scurt, carenat și piciorul înalt trapezoidal cât și prin cele două pandantive căldărușe, descoperite pe vatra rugului de incinerare, fie chiar prin însăși descoperirea acestui rug colectiv de incinerare.

În legătură cu staționarea triburilor gotice în regiunea de est a Munteniei, trebuie să ne referim la aspectele vieții lor spirituale, dovedite atât arheologic, cât și literar. De relevat este problema creștinismului la goți, precum și activitatea lor misionară. Cu prilejul descoperirii necropolelor din sec. III-IV e.n., a ieșit în evidență, destul de clar, că în anumite necropole sunt prezente o serie de morminte, orientate vest-est. Acest fenomen nu poate fi izolat. El a putut fi observat și în cadrul unor necropole din zona Nistrului și a Niprului. Față de acest fenomen, cercetătorii ruși E.A. Simionovici și G.B. Fedorov au ajuns la concluzia că, în aceste cazuri, avem de a face cu morminte creștine,³⁹ lipsite de inventare. Trebuie să spunem că, în majoritatea necropolelor, precum și în necropola de la Lunca o parte însemnată dintre morminte sunt orientate N-S. În aceste morminte au fost depuse ca ofrandă numeroase vase de lut ars, e vorba de mormintele: 1, 3, 5, 12, 16, 19, 23, 28 și 30, atribuite populației germanice. Schimbarea orientării mormintelor, pe care o adoptă unii indivizi din contextul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, trebuie pusă pe seama adoptării unor noi credințe. De pildă, la Lunca există două morminte fără inventar (M.3 și M.4), având scheletele cu mâinile pe abdomen, orientate NNV-SSE, cu o deviere de la orientarea clasică V-E. Această ușoară deviere de orientare nu ne poate opri a presupune că prezentele morminte aparțin unor creștini. Atribuirea acestor morminte unor creștini se poate face pe baza orientării și pe aceea a lipsei de inventar. În urma studiilor elaborate de specialiști în domeniul arheologiei creștine timpurii, începând din secolul al IV-lea e.n., mormintele creștine sunt orientate V-E și sunt lipsite de inventare.

În această privință necropola de la Lunca are strânse analogii cu necropolele de la Spanțov, Oinac și Târgșor. Prin urmare, părerea că mormintele orientate V-E din necropolele amintite aparțin unor creștini, poate fi considerată o concluzie general valabilă.

Adoptând o asemenea părere, se pot face legături directe cu informațiile transmise de izvoarele scrise, destul de precise în acest sens. Acestea pomenesc de o persecuție a lui Atanarich îndreptată împotriva populației creștine, cât și împotriva misionarilor noii religii. Izvoarele scrise vorbesc, de asemenea, și de faptul că, în anul 372, Nicetas a fost ars de viu împreună cu cei 27 de creștini, iar Sava Gotul a fost înecat

---

³⁹ E.A. Simonovici, citat de G.B. Fedorov, vezi și G.B. Fedorov, în: "MIA", 89, Moscova, 1960, p. 89-90; Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 160.

în apa râului Buzău. Din relatările acestor izvoare scrise reiese că Wulfila a predicat religia creștină, în limba latină, la nord de Dunăre.⁴⁰

În afară de catalogarea mormintelor creștine, necropola de la Lunca ne oferă și alte descoperiri. Pe baza anumitor obiecte depuse în morminte pot fi depistate și alte populații. De pildă, în mormintele 2, 12, 16, 17 și 31 există câte două fibule, depuse pe claviculele scheletelor, iar în mormântul 17 există un cuțitaș de bronz, pus în mod simbolic în loc de arme. Aceste descoperiri reprezintă practici rituale de proveniență germanică. De asemenea, mărgelile îngemănate sau ștrangulate, precum și mărgelile și pandantivii de chihlimbar, venite de la Marea Baltică, pot fi tot de origine nordică, însă acestea figurează și în mormintele romane de la Tirighina-Bărboși.

În altă ordine de idei, se poate aminti și de prezența urmelor de foc într-o serie de morminte de la Lunca, care ne amintește de practici rituale sarmatice, reprezentând purificarea prin foc a morților.

Cele 41 de morminte de incinerare descoperite sunt de origine geto-dacică și sunt cele mai timpurii morminte, împreună cu rugul colectiv de incinerare.

Ion Ioniță, cercetătorul de la Iași, consideră că, măcar parțial, mormintele de incinerare sunt mai timpurii decât cele de înhumare, iar Gheorghe Diaconu, de la București, susține că această cultură începe în ultimele decenii ale secolului al III-lea.

Monedele din vremea lui Maximilian și Constantin cel Mare sunt demne de luat în considerație pentru perioada de început a culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, mai ales că, în această vreme, împărații romani, printre care și Claudius al II-lea Gothicul (268-270) au dus mai multe războaie împotriva goților.

Comparând prezența celor 41 de morminte de incinerare cu cele 36 de înhumare, de la Lunca, obținem un procentaj al elementelor autohtone ceva mai mare, raportat la totalul celor 77 de morminte descoperite.

În încheiere, se poate afirma că necropola birituală de la Lunca o numim, pe drept cuvânt, necropola neamurilor din secolele III-IV e.n., în speță a populațiilor geto-dacice și daco-romane, a sarmaților și îndeosebi a triburilor germanice care au creat și difuzat această cultură pe aproape întreg teritoriul țării noastre.

III.4. POPULAȚIA LOCALĂ

Deși aparent situația faptelor istorice pare a fi destul de clară, totuși problema apartenenței etnice a culturii secolelor III-IV, de pe întreaga arie de răspândire, nu este încă pe deplin rezolvată. A considera că purtătorii acestei culturi sunt în întregime de origine germanică, înseamnă că ne aflăm pe un drum greșit, cum greșită ar fi și eliminarea acestora din rândul populațiilor care alcătuiesc cultura Sântana – Cerneahov.

⁴⁰ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 161.

Din datele prezentate a reieșit că aspectul cultural argumentat în necropolele de tip Sântana de Mureș – Cerneahov, așa cum ni se înfățișează, nu este specific neamurilor germanice. Spunem acest lucru deoarece goții n-au avut, în regiunile de unde au plecat, o asemenea cultură. Prezenta cultură ia naștere și se formează în regiunile pe care triburile germanice le-au ocupat în timpul migrării lor. La apariția acestei culturi s-a observat că participă elementele locale de tradiție mai veche (unele aspecte ale ritului și ritualului de înmormântare, și anume, urne funerare și morminte de înhumatie, ca în necropola de la Lunca). Avem în vedere nu atât ceramica cenușie de tradiție getică, cât mai ales ceramica lucrată cu mâna, printre care sunt tipuri de vase, sigur de proveniență locală.

De asemenea, armele care sunt caracteristice pentru înmormântările anumitor triburi germanice lipsesc, aproape complet, din necropolele de tip Sântana de Mureș – Cerneahov.⁴¹ Prin urmare, acestea sunt datele și faptele care se opun ipotezei potrivit căreia, purtătorii culturii Sântana – Cerneahov nu sunt în întregime de origine germanică. Putem adăuga că unitatea culturii Sântana – Cerneahov va trebui căutată, nu în unitatea etnică a purtătorilor ei, ci în prezența anumitor condiții economice și social-politice, valabile pentru întreaga arie de răspândire a culturii respective. Expansiunea triburilor germanice și coabitarea lor temporară cu populația băștinașă au dus, desigur, la crearea unor condiții economice și social-politice unitare, care în final au determinat apariția unei suprastructuri adecvate. Încetarea existenței acestor condiții, în același timp cu retragerea populațiilor de origine germanică, a condus în mod sigur la dispariția culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

Migrarea și stabilirea temporară a celorlalte populații până la venirea slavilor, nu mai ajută la formarea unei culturi unitare și așa de mult răspândite. Lucrul acesta va putea fi valabil ceva mai târziu, după stabilirea triburilor slave și contopirea lor cu populația autohtonă. De data aceasta asistăm, în secolele VIII – X, la o nouă unitate culturală, difuzată pe o arie deosebit de mare, ca urmare a existenței unor condiții social-economice cu caractere comune întregii regiuni. Toate aceste argumente citate sunt în măsură să sprijine una și aceeași ipoteză, în legătură cu apartenența etnică a culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Această formulare a mai fost enunțată, sub diferite forme, de către cercetători ai problemei respective, printre care un loc de frunte îl ocupă specialiștii ruși M.I. Artamanov și M.A. Tihanova, cât și de anumiți cercetători români, cu prilejul publicării unor descoperiri din secolul al IV-lea e.n. Ipoteza pe care o considerăm ca fiind plauzibilă, cuprinde, în general, cultura Cerneahov, cu tot aspectul ei unitar, nu poate fi atribuit din punct de vedere etnic unei singure populații. Însăși denumirea de Gothia, atribuită regiunii nord-dunărene, nu poate să însemne, așa cum

---

⁴¹ *Ibidem*, p.161.

afirmă I. Nestor, decât teritoriul stăpânit de către goți, însă locuit de populații diferite.⁴² După câte se observă din analiza știrilor literare, alături de descoperirile arheologice, referitoare la situația din Câmpia Română, sunt în măsură să ne arate că principalii purtători ai culturii necropolelor de tip Spanțov și Lunca din sudul Moldovei, sunt neamurile germanice, care s-au stabilit temporar în aceste regiuni, și anume, goții. Ceea ce credem că se poate susține cu privire la întreaga cultură a secolului al IV-lea e.n., dintre Dunăre, Carpați și sudul Moldovei, este ideea deja exprimată “că ea documentează aici prezența unor neamuri germanice, alături de care continuă să viețuiască și să coexiste elemente entice băștinașe carpice și daco-romane”.⁴³ Aceste urme materiale de cultură autohtonă, de tradiție mai veche, vin să confirme prezența unor elemente culturale entice, în cadrul purtătorilor culturii cimitirelor de tip Lunca, unde s-a descoperit covata unui rug colectiv de incinerare, împreună cu 41 urne de incinerare. Prin urmare, nu există aceste elemente în egală măsură în fiecare dintre necropolele descrise anterior. Desigur, în anumite regiuni, unde stăpânirea gotică a fost mai masivă, aici populația autohtonă a putut fi mai rarefiată. Referitor la prezența unor elemente de cultură locală, de tradiție geto-dacă, în cultura Sântana de Mureș – Cerneahov, se impune în primul rând cățuia sau ceașca dacică, descoperită în câteva exemplare, în necropola birituală de la Lunca. Această descoperire demonstrează o dată în plus prezența populației locale daco-romane în rândul purtătorilor culturii Sântana de Mureș – Cerneahov.

Cercetările întreprinse la Târgșor și Oinac au avut darul de a descoperi, de asemenea, cești dacice fie în morminte de incinerare, fie în morminte de inhumare. Astfel de mărturii autohtone geto-dacice sunt și vasele lucrate cu mâna. Asemenea vase au fost descoperite și în necropolele de la Spanțov, Independența, Alex. Odobescu, Târgșor, în Muntenia și la Lunca, în regiunea de sud a Moldovei. După cât se vede, numărul și frecvența lor sporesc de fiecare dată, în urma campaniilor de săpături arheologice.⁴⁴ În acest fel, problema prezenței populației autohtone, carpice și daco-romane, în componența purtătorilor culturii Sântana – Cerneahov, apare într-o nouă viziune.

Pentru aceeași problemă pot fi luate în considerație și cercetările antropologice, făcute de către Maria Cristescu, asupra scheletelor descoperite în necropola de la Independența.⁴⁵ Din această analiză, a reieșit că populația necropolei nu este unitară. Aici se întâlnesc și elemente nordice, corespunzătoare neamurilor germanice, cât și elemente mediteranoide, care ar putea să reprezinte elemente etnice autohtone. În afară de acestea nu trebuie neglijate nici materialele arheologice de factură romană,

---

⁴² *Ibidem*, p. 162.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 163.

⁴⁵ *Ibidem*.

cuprinse în cadrul culturii Sântana – Cerneahov, mai cu seamă cele care imită o serie de produse romane, socotite a fi una din componentele de bază ale acestei culturi. Bogăția materialelor romane provine, fie din importuri, fie din puternica influență, venită și din sudul Dunării, din imperiu, precum și din nordul Dunării, din renumitele așezări romane, de la Șendreni și Tirighina-Bărboși.

Pentru întregirea acestor fapte istorice pot fi citate și unele indicații literare destul de semnificative. Spre exemplu, Auxentius din Durostorum, amintind de activitatea misionară a lui Wulfila, arată că acesta a predicat creștinismul în “*graecam et latinam et goticam-linguam sine intermissione in una et sola ecclesia Cristi*”.⁴⁶ Din această informație reținem că Wulfila a predicat și în limba latină. Faptul ne dovedește că în regiunea din nordul Dunării, exista alături de goți și o populație care vorbea limba latină și care nu putea fi alta decât populația daco-romană, reprezentând elementul autohton de continuitate.⁴⁷ Oricum s-ar prezenta situația, elementele etnice băștinașe nu pot fi excluse din rândul purtătorilor culturii Sântana de Mureș – Cerneahov. Rămâne să admitem că, populația autohtonă, indiferent de numărul ei și de regiunile respective, mai mult sau mai puțin locuite, a adoptat către sfârșitul secolului al IV-lea e.n., datorită noilor condiții politice și economice ale regiunilor, o nouă cultură.⁴⁸

III.5. ARIA DE RĂSPÂNDIRE A CULTURII SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV

Pentru a delimita aria de răspândire a culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, trebuie să vedem care sunt monumentele mai importante ale acestei culturi.

De pildă, în Transilvania cele mai reprezentative monumente sunt grupate pe cursul mijlociu al Mureșului. Aici se cunosc trei necropole și câteva așezări.⁴⁹

Un alt centru, mai populat de purtători ai acestei culturi, este regiunea de sud-est a Transilvaniei, iar în Crișana și Banat nu există astfel de monumente.⁵⁰

În Moldova, această cultură a fost depistată în necropolele de la Izvoare,⁵¹ Erbiceni,⁵² Pietriș-Bârlad,⁵³ Lețcani,⁵⁴ Miorcani,⁵⁵ Berești, punctul Dealul Băzanului,

⁴⁶ *Ibidem*, p. 164.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Istoria României*, vol. I, p. 688.

⁵⁰ Gh. Diaconu, *Târgșor*, p. 121.

⁵¹ Radu Vulpe, *Izvoare*.

⁵² Dan Teodor, Em. Zaharia, *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, în: “Materiale”, VIII, p. 35, vezi și Emilia Zaharia, Nicolae Zaharia, *Un mormânt din epoca migrațiilor la Erbiceni (r. Iași, reg. Iași)*, în: “Arheologia Moldovei”, I, 1961, p. 211.

⁵³ N. Zaharia, Em. Zaharia, V. Palade, *Sondajul din necropola de la începutul epocii migrațiilor de la Pietriș*, în: “Materiale”, VIII, p. 591.

Cavadinești, Râpa Glodului, Barcea-Tecuci, Valea Seacă și Lunca. Un alt monument, recent descoperit, se află chiar în imediata apropiere a necropolei de la Lunca, și anume, la capătul de sud al dealului Flămânda, pe malul drept al pârâului Covurlui. De fapt, această descoperire reprezintă vatra așezării acestei necropole, care a fost distrusă de lucrările de terasare pentru plantarea viței de vie. Descoperirile prezentate ne dovedesc că, în secolele III-IV e.n., cultura Sântana de Mureș – Cerneahov a cuprins întreg teritoriul acestei provincii. Aceeași afirmație este valabilă și pentru teritoriul Munteniei, cu excepția zonei de la vest de limesul transalutan. Datorită faptului că teritoriul Munteniei a fost mai amplu cercetat arheologic și necropolele și așezările de aici sunt mai numeroase. Dintre acestea, cităm descoperirile de la Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul, Gogoșari, Țigănești, Mitreni, Cetatea Veche, Coconi, Andolina, Vlad Țepeș, Făcăeni, Herăști, București-Mogoșoaia, București, Dealul Piscului, Ploiești-Triaj, Dedulești, Urleasca, Aldeni, Galbenu, Racovița, Târgșor, Oinac, Gherăseni, Bălteni, Radu Negru, Mogoșani-Poenari, Curcani, Alex. Odobescu, Nicolae Bălcescu, Căscioarele, Tichilești, Dorobanțu, Florica, Rosa ș.a.⁵⁶

După anumiți cercetători, monumente răzlețe ale culturii Sântana de Mureș – Cerneahov apar și pe teritoriul Olteniei⁵⁷ și în Dobrogea ca infiltrări, la Piatra-Frecăței⁵⁸. Necropolele de tip Sântana de Mureș – Cerneahov, din țara noastră, le putem împărți după riturile care le caracterizează, în două mari categorii. Din prima categorie fac parte necropolele care au numai morminte de înhumare: Sântana de Mureș, Tg. Mureș, Palatca și Izvoare. A doua categorie, mai des întâlnită și răspândită pe spații mai largi, este reprezentată de necropole mixte, alcătuite din incinerări și inhumați. Din această categorie, cele mai cunoscute din Moldova sunt cele de la Erbiceni, Pietriș-Bârlad, Lețcani, Barcea-Tecuci, Valea Seacă – Bârlad și Lunca, iar din Muntenia, cele de la Oinac, Spanțov și Târgșor.⁵⁹

În ceea ce privește terminarea culturii Sântana de Mureș – Cerneahov s-a putut stabili că această cultură se sfârșește în jurul anilor 375-380, dovezi grăitoare aducând în această privință descoperirile din necropola de la Valea Seacă, jud. Vaslui. În vremea aceasta, în părțile de est ale stepelor din nordul pontic, își fac apariția hunii, primul popor turanic care pătrunde în Europa.⁶⁰ Datorită acestei invazii, cultura Sântana de Mureș – Cerneahov dispare, iar în locul ei apar noi culturi cum ar fi: cultura Ipotești – Căndești, din secolele VI-VII și mai târziu, în secolele VIII-X, cultura de tip Dridu.

⁵⁴ Cătălina Bloșiu, *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani (jud. Iași)*, în: "Arheologia Moldovei", VIII, p. 203-280.

⁵⁵ Ion Ioniță, *La Nécropole du IVe siècle de N.È. à Miorcani*, în: "Inventaria Archaeologica", fasc. 8, Editura Academiei, 1977.

⁵⁶ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *op.cit.*, p. 5.

⁵⁷ *Istoria României*, vol. I, p. 688.

⁵⁸ Petre Aurelian, *Piatra-Frecăței*. Cf. Gh. Diaconu, *Târgșor*, p. 122.

⁵⁹ Gh. Diaconu, *Târgșor*, p. 122.

⁶⁰ Vezi *Istoria României*, vol. I, p. 694-695.

LA NÉCROPOLE BIRITUELLE DE SÂNTANA DE MUREȘ – CERNEAHOV, III-IV-es siècles a. J. C., À LUNCA, AU SUD DE LA MOLDAVIE

Il y a longtemps, plus précisément, l'été de 1962, à l'occasion d'importantes cueillettes (récoltes en surface), effectuées sur le territoire du département de Galați, notre attention a été retenue par les découvertes de la nécropole birituelle de Lunca, spécifique de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov. La nécropole est située à l'extrémité nord du village Lunca, commune de Jorăști, à 7 km au Nord de la ville de Bujor – Zărnești, à l'endroit surnommé par les villageois « Le précipice des pots » ou « Le Précipice Grozești », sur la rive gauche du ruisseau de Covurlui. Là-bas, à cause de la pente abrupte, le terrain est en continuel éboulement et glissement, ce qui est dû à l'existence de sources vigoureuses et de torrents, lesquels agissent sans cesse sur le sol sableux. C'est là que, pour des raisons d'éboulement de la rive gauche du ruisseau, sont venus à la lumière bon nombre de matériaux archéologiques, surtout des os humains, vases divers et des fragments céramiques, objets romains en verre, toute une série de pièces d'ornement appartenant à la Culture Sântana de Mureș – Cerneahov.

A la suite de ces découvertes fortuites, le Musée régional d'Histoire Galați, avec la permission de l'Institut d'Archéologie de l'Académie Roumaine, a entrepris à Lunca des fouilles archéologiques de récupération, échelonnées en trois campagnes archéologiques, en 1963, 1965, 1967.

Les fouilles archéologiques de Lunca, ayant un évident caractère récupératoire, ont consisté à avoir tracé 16 sections, de diverses dimensions, aux longueurs variant entre 9, 30 m et 39 m ; larges de 2 m ; de 2,50 et 3 m ; sur celles-ci, 7 ont été orientées sur la direction Nord-Sud, et neuf ont été orientées sur la direction Est-Ouest, atteignant des profondeurs de 2,90 m, dans la couche de terre jaune. Les sections prévoient parfois des espaces libres de 2 m entre elles, autrefois ayant des bords tangeants.

Par diverses méthodes et procédés utilisés dans la technique d'exécution des fouilles, on a réussi à récupérer tout ce que l'on pouvait sauver sur l'inventaire de cette nécropole, dans la région affectée par la dégradation.

Il convient également de mentionner que, à cause de sections tracées à même les versants du précipice, exécutées en terrasses, celles-ci ont eu le don de contribuer

amplement à la stagnation du procès d'éboulement des versants du « Précipice aux pots ».

Le bilan des fouilles archéologiques de Lunca, dressé en l'été 1967, le 30 août, indique le fait que les recherches ont été exécutées sur une surface de 909 m², avec un volume de 1492 m³ de terre excavée. Les fouilles se sont soldées par la découverte de 77 tombeaux, sur lesquels 41 étaient d'incinération et 36 d'inhumation, ce qui ne constitue pas une garantie de ce que la nécropole a été intégralement étudiée. On en fait mention simplement parce qu'une large partie de la surface de la nécropole a été détruite avant le début des fouilles.

A partir de l'exécution des 16 sections, ainsi que des cassettes ouvertes, nous avons réussi à couvrir entièrement tant le terrain dégradé de la nécropole, que la section de surfaces de terrain vierge, creusées au-delà des versants de ce précipice.

Compte tenu de ce que, sur les 77 tombeaux découverts dans la nécropole de Lunca, 55 ont été récupérés du terrain dégradé (S I, II, III, V, VIII, IX, X, XIII et XIV), et le reste de 22 tombeaux, des sections extérieures au précipice, tracés en terrain vierge, lesquels ont pénétré en profondeur vers la zone périphérique de la nécropole (S IV, VI, VII, XI, XII, XV et XVI), dotés de dimensions de beaucoup supérieures aux autres, l'on peut apprécier que la zone centrale de la nécropole se trouvait dans le terrain dégradé, et au-delà des versants du précipice, là où les tombeaux sont beaucoup plus raréfiés, on se situe à la périphérie de la nécropole.

Quant à la façon dont sont disposés les tombeaux dans le plan général de la nécropole, nous ne pouvons pas nous prononcer avec précision, puisque le terrain est dégradé à cause du glissement. De toute façon, à y regarder de plus près, l'on peut observer un alignement sur plusieurs rangs, orientés sur la direction Nord-Sud, voire l'existence de deux groupes de tombeaux, rangés dans une forme ovale : l'un situé sur les trajets S I, II, III, et l'autre sur les trajets S V, IX, X, les deux localisés dans la zone centrale des sections. Les tombeaux présentent des espaces libres d'accès sur tout le territoire de la nécropole, ce qui dénote que, durant toute la période de son existence, ceux-ci avaient certains signes distinctifs, soit un tertre, une grosse pierre ou même plusieurs pierres. La présence de signes situés au-dessus des tombeaux a contribué à écarter leur intersection ou superposition, d'où l'on peut déduire qu'il y avait *«un certain ordre dans l'installation et le plan des cimetières, comme dans la disposition / situation des tombeaux, en indiquant probablement l'existence d'une communauté de direction du culte et des rites funéraires»*.

A la différence d'autres nécropoles du type Sântana de Mureș – Cerneahov, sur le territoire de notre patrie, où les tombeaux d'inhumation occupent une place prépondérante, à Lunca le nombre des tombeaux d'incinération est supérieur (41) à ceux d'inhumation (36). A remarquer aussi que les tombeaux d'incinération sont présents dans toutes les sections intercalées parmi celles d'inhumation, d'où il résulte clairement

que la pratique du rite de l'incinération a duré ici jusqu'à la période finale de cette nécropole.

En ce qui concerne la situation de l'orientation des tombeaux d'inhumation, ceux-ci avaient les squelettes disposés, généralement, sur la direction N-S, avec de petites déviations d'orientation vers le NNE – SSO, NNO – SSE, NO – SE et NE – S O.

Dans un seul cas, en M 16, le squelette est orienté S – N. Sur les 36 tombeaux d'inhumation, 9 sont orientés N - S, M.1, 3, 5, 12, 16, 19, 23, 28, 30 ; 12 sont orientés NNE – SSO, M 10, 13, 15, 17, 18, 22, 26, 27, 29, 33, 34, 35 ; 4 orientés NNO – SSE : M 4, 7, 14, 31 ; un seul orienté NO – SE, M 2 ; un autre orienté NE – SO, M 9 et le reste des autres tombeaux, au total 9 : M 6, 8, 11, 20, 21, 24, 25, 32 et 36, appartenant à des enfants dont les squelettes sont presque complètement décomposés, on n'a pas pu en déterminer exactement la position et l'orientation de l'inhumation. D'après la forme des trous des tombeaux, et d'après la façon dont les vases y étaient disposés, ceux-ci pourraient être orientés à peu près N – S. Les trous des tombeaux sont exclusivement de forme rectangulaire, aux coins arrondis. Un seul trou : M 31, est doté d'un soubassement en terre nettoyée, située au chevet du défunt, afin d'y déposer les vases d'offrande.

La stratigraphie est on ne peut plus simple. Le terrain de la nécropole présente en surface une couche de terre jaune déposée, aluvionnaire, qui varie entre 0,25 m et 0,70 m de grosseur. En dessous, il y a une couche de terre noire sableuse, le sol végétal de 0,70 – 0,80 m de grosseur. A la base de cette couche, a pénétré la plupart des trous des tombeaux d'incinération, voire des tombeaux d'inhumation - on se réfère à ceux pour enfants, moins profonds. Il s'ensuit une couche de terre sableuse couleur du café, grosse de 0,40 – 0,50 m. Celui-ci fut pénétré, dans une large mesure, par les trous des tombeaux d'inhumation et, très rarement, par ceux d'incinération.

La couche de terre jaune, avec des concrétions calcareuses, commence à environ – 1,25 m à partir du niveau du sol actuel. Celui-ci fut perforé par la plupart des trous des tombeaux d'inhumations, les profondeurs atteignant souvent – 1,60 m.

L'importance des fouilles archéologiques entreprises à Lunca, consiste en cela qu'ils ont abouti à la découverte d'un grand bûcher collectif d'incinération, situé dans la partie Nord de la nécropole, le seul de cette sorte dans l'aire de la culture de Sântana de Mureș – Cerneahov en Roumanie. D'une forme rectangulaire-ovalisée, le bûcher mesure 8 m de longueur sur 4 m de largeur, étant orienté N – E – S – O.

L'inventaire des tombeaux de Lunca est particulièrement riche et varié, composé d'objets d'usage commun, surtout de pots en argile cuite, travaillés main et à la roue : pots, bols, soupières, écuelles, assiettes, coupes, brocs, tasses, verres, amphores et amphorettes romaines, godets romains en verre, couteaux et alènes en fer et en bronze, trousse de fémures d'oiseaux, où l'on gardait les aiguilles à coudre, en bronze, rassades en argile cuite, briquets et silex, etc. Il y a aussi pas mal d'objets de parure : fibules en

bronze, du type des épingles de sûreté, et fermoirs, comme des fibules à demi-disque, en argent, peignes confectionnés en plaques de corne et d'os, enchâssés dans des rivets en bronze, au manche demi-circulaire ou au manche aux ailettes latérales, anneaux et boucles d'oreille en bronze, des boucles de ceinture ovales et circulaires, au corps grossi, ou de forme ovale et circulaire, en bronze, ainsi que des boucles de ceinture en fer taillées en arêtes/carnes, similaires à celles ovales et rectangulaires, pendentifs circulaires et aplatis, en succin et en verre, pendentifs pyramidaux, en pointe de corne de cerf, embellis de cercles concentriques et de pendentifs en forme de petit seau, en bronze, divers types de rassades, en verre colorié, en succin, en cornaline, en calcédoine et d'une pâte blanche-jaunâtre, globulaires, tubulaires, discoïdales, facetées, étranglées ou jumelées, maillons en corne de cerf, aux bords extérieurs spongieux, coquilles, objets à caractère magico-religieux, ainsi que des squelettes d'ovins et de caprins jeunes et d'oiseau, ou d'autres restes en os d'animaux, déposés dans les tombeaux comme offrandes. Mais il y a aussi des tombeaux non dotés d'inventaire.

Compte tenu de la complexité des matériaux archéologiques, découverts dans la nécropole de Lunca, par comparaison non seulement aux autres nécropoles de la Moldavie et au-delà, mais sur tout le territoire de notre pays, nous permettent de préciser que la datation absolue de ces nécropoles est garantie par la présence des deux paires de fibules en argent, à demi-disque, découvertes en M 2 et M 31, d'inhumation, ainsi que par l'existence des brocs bi-tronconiques, à haut col, cylindrique et des peignes à manche arqué et aux ailes latérales droites, qui, dans leur totalité, représentent des éléments culturels tardifs de datation, pouvant atteindre le début du V-e siècle a. J.C.

Dans ce qui suit, l'on se propose de présenter la situation de ces tombeaux d'inhumation de Lunca, lesquels incluent dans leur inventaire des verres romains. De cette catégorie font partie : M 21, M 35 et un tombeau non-identifié, dont le verre a appartenu à la collection de l'instituteur Constantin Balaban, de Berești, lequel est entré, sur ces entrefaites, dans les collections du Musée départemental d'Histoire de Galați.

Vu que ces godets romains en verre, présentés antérieurement, ont été découverts dans les tombeaux d'enfants d'inhumation : un de sexe masculin : M 21 et un autre de sexe féminin : M 35, il n'est pas exclu que le troisième verre ait appartenu toujours à un tombeau d'enfant. Le fait que ces godets en verre, identiques comme matériel, forme, dimension et décor, nous permettent d'admettre qu'ils proviennent des mêmes ateliers de verrerie romains, ayant de parfaites analogies avec nombre d'autres objets découverts dans les nécropoles et les sites Sântana de Mureș – Cerneahov.

Il n'est pas exclu que de tels verres proviennent du territoire de la Dacie elle-même. Cette affirmation est basée sur les intéressantes découvertes archéologiques de Tibiscum, où les fouilles ont fait venir à la lumière de nombreux témoignages concernant les ateliers de verrerie.

Outre la présence des trois godets romains en verre, déjà cités, il faut mentionner également que le verre a été découvert aussi dans toute une série de tombeaux d'incinération, référence étant faite surtout aux urnes no. 7, 11, 12, 23, 26 et 36, concrétisé sous la forme de petits fragments de verre vitrifiés, lesquels, pour sûr, avaient appartenu à des récipients de facture romaine, déposé sous forme d'offrande dans ces tombeaux.

Et pourtant, le plus grand nombre de fragments romains de verre a été découvert dans l'âtre du bûcher collectif d'incinération Sântana de Mureș – Cerneahov, à coup sûr, en même temps que d'autres matériaux archéologiques, comme les fragments céramiques, les vases romains étant majoritaires : les menus objets d'ornement, surtout les rassades en verre bleu, discoïdales et jumelées, celles facetées en cornaline, blanchâtres et mates, à cause du feu et, dans une moindre mesure, les pendentifs en pointes de corne de cerf, les boucles de ceintures en bronze et en fer, les anneaux en bronze, les clous en fer provenant des cercueils, certains morceaux de silex, et d'autres, lesquels ont été minutieusement recueillis dans l'âtre du bûcher.

A jeter un coup d'œil rétrospectif sur tous les objets en verre découverts dans la nécropole de Lunca, auxquels il nous faut ajouter les plus de trois cent rassades et pendentifs en verre, cela va de soi que, quantitativement parlant, leur nombre est plutôt significatif.

Vu leur complexité, les objets en verre découverts dans la nécropole birituelle Sântana de Mureș – Cerneahov, à Lunca, respectivement, les trois godets romains en verre, les petits fragments de récipients romains en verre, vitrifiés, ainsi que les rassades en verre colorié, tout ceci, fonction du rite funéraire et du numéro d'immatriculation des tombeaux, sont groupés comme suit :

- A) dans treize tombeaux d'inhumation : 2, 9, 11-17, 21-22, 35 ; un tombeau non-identifié ;
- B) dans six tombeaux d'incinération : 7, 11-12, 23, 26 et 36, y compris le bûcher collectif d'incinération. Sur les dix-neuf tombeaux détenteurs d'objets en verre, treize appartiennent à des adultes de sexe féminin : 8 inhumés et cinq incinérés, et le reste de six tombeaux appartiennent à des enfants : 5 inhumés et un incinéré.

Souhaitant présenter une corrélation des plus plausible entre les objets romains en verre, à Lunca, avec d'autres contemporains, découverts dans les territoires avoisinants, il s'en faut de toute une série de matériaux archéologiques similaires, ainsi que de méthodes statistiques efficaces, en vue de réaliser une chronologie viable sur les complexes funéraires dont nous nous occupons, dans le but, bien intentionné, de déceler, le plus exactement possible, la similitude entre les sources écrites antiques et celles archéologiques actuelles. Dans ce sens, il n'est pas superflu de montrer que la sève culturelle de la romanité de Luca, dont témoigne le grand nombre d'objets de provenance romaine, d'amphores, amphorettes, brocs et godets en verre, de rassades en

verre, de boucles de ceinture et de couteaux, etc tirent leur origine dans le Sud romain de la Moldavie, dans les champs fortifiés et les sites civils de Tirighina-Barboși et Șendreni, ainsi qu'au Sud du Danube, sur le territoire de la Moesia Inferior, là où les preuves archéologiques romaines, caractéristiques des III-IV-es siècles n.è., abondent.

Quant à la datation chronologique de la nécropole birituelle de Lunca, il faut avoir en vue toute une série d'éléments culturels, échelonnés comparativement, ainsi que les rites et rituels funéraires, à même de pouvoir nous faciliter le décèlement exact au possible des différences chronologiques qui les séparent. Malgré l'absence d'observations stratigraphiques verticales, afin de pouvoir éliminer plus précisément les phases d'enterrement particulières, sur la base de la typologie céramique et de certains objets d'inventaire, comme les fibules, l'on peut présupposer l'existence de trois phases évolutives d'enterrement, datées III-IV-es siècles, jusqu'au début du V-e siècle n.è.

Compte tenu de l'étendue de la nécropole de Lunca et, plus spécialement, du riche et précieux matériel archéologique, résultat des 77 tombeaux : 41 d'incinération et 36 d'inhumation, on est en droit d'affirmer que celle-ci peut être considérée, pour le moment, la plus grande nécropole du type Sântana de Mureș des III-IV-es siècles n.è., étudiée à nos jours, découverte au Sud de la Moldavie.

A la lumière des nouvelles recherches archéologiques, l'aire de cette culture englobe presque tout le territoire de notre patrie, étant bien documentée en Moldavie, Valachie et en Transylvanie, même en Dobroudja - pour le moment, seulement à Piatra Frecăței.

L'aire de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov s'étend, également, au-delà des frontières Est et Nord de notre pays, étant marquée, tant sur le territoire de la République de Moldavie, sur le cours supérieur du Dniestr, que dans le bassin moyen du Dniepr, et les seuils de barrage du Dniepr, Volhinia, par les importants monuments archéologiques, connus dans la littérature de spécialité comme les monuments du type Cerneahov.

La nécropole de Lunca se range dans la grande catégorie des cimetières à caractère birituel du type Sântana de Mureș, lesquels sont plus largement répandus sur le territoire de notre pays, que ceux qui contiennent exclusivement des tombeaux d'inhumation. Elle est étroitement rattachée, par l'analogie, à celles d'Erbiceni et Pietriș-Bârlad, Oinac, Spanțov, Independența, Olteni, Izvorul, Gogoșari, Țigănești, Mitreni, Cetatea Veche, Coconi, Andolina, Vlad Țepeș, Făcăeni, Herăști, București-Mogoșoaia, București, Dealul Piscului, Ploiești-Triaș, Aldeni, Galbenu, Racovița, Geraseni, Bălteni, Radu Negru, Curcani, Alexandru Odobescu, Nicolae Bălcescu, Căscioarele, Dorobanțu, Florica, Rasa, Târgșor, Mogoșani, Palatca, Căcaleți, Piatra Frecăței, Dedulești, Tufești et Tichilești, Nichiteni, Izvoare, Lețcani, Miorcani, Sântana de Mureș, Târgu-Mureș.

D'autres analogies similaires se trouvent dans le voisinage immédiat de la nécropole de Lunca, à l'extrémité Sud de la colline Flămânda, sur la rive gauche du ruisseau Covurlui. Dans le fond, cette découverte représente l'âtre de la nécropole, lequel fut détruit par les travaux de terrassement faits pour la plantation de la vigne. De même, nous devons rappeler ici les découvertes de Târgu Berești, le point Bârganu et ceux de Cavadinesti, le point Râpa Glodului, de Drăgănești-Tecuci et Valea Seacă-Bârlad, tous situés au Sud de la Moldavie.

A la différence des autres nécropoles qui font partie de la grande aire de rayonnement de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov, la nécropole birituelle de Lunca présente de fortes affinités avec le monde sarmate, ce qui nous permet de considérer que, dans ce cadre, il y eut un vigoureux élément sarmate, illustré non seulement par le riche répertoire des objets d'ornement, mais aussi par des éléments suprastructuraux, documentés soit par la position recroquevillée des squelettes, soit par la pratique du feu purificateur dans le cadre de maint tombeaux d'inhumation.

Comme on l'a déjà vu, il n'y manque pas non plus les influences de la culture et de la civilisation romaine, représentées par les amphores et les amphorettes romaines, par les objets en verre, etc. Du reste, la population de cette région de la Moldavie entretenait des relations économico-culturelles directes, tant avec le monde romain ou romanisé des régions du Bas Danube, qu'avec les tribus sarmates, lesquelles ont traversé les champs et les vallées des rivières de l'actuel territoire du département Galati, surnommé, à juste titre, la porte d'entrée de tous les migrants dans leur ruée vers l'Ouest.

En même temps, il ne faut pas négliger l'influence de la culture gothique, laquelle est bien représentée par la présence de la céramique noire, travaillée au tour, ainsi que par l'habitude de porter deux fibules, initialement, par les seules tribus nordiques.

Une note particulièrement significative de la nécropole birituelle de Lunca est constituée par le nombre extrêmement grand d'objets découverts dans les tombeaux. Cela nous permet d'en conclure à ce que les représentants de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov « *grâce à une base socio-économique solide, générée, en premier lieu, par le développement de l'agriculture et l'élevage du bétail* », avaient une culture avancée, laquelle connut l'épanouissement pendant la seconde moitié du IV-e siècle n.è., bien que, historiquement, on se trouve au début de l'époque de la migration des peuples.

En ce qui concerne l'origine de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov, nous gardons notre point de vue, à savoir que, à sa formation, ont pleinement contribué les éléments de la culture autochtone géto-dace et carpès, plus spécialement, celles de culture provinciale romaine, avec les Sarmates et, certes, les Goths. En même temps que la formation définitive de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov, ce furent les unions

tribales dirigées par les Goths qui contribuèrent au rayonnement de la culture sur de larges espaces, puisque, à l'époque respective, ils représentaient l'autorité politique.

Quant à la fin de la culture Sântana de Mureș – Cerneahov, il faut retenir que cette culture prend fin à peu près vers 375-380, avec l'invasion des Huns, des preuves claires à l'appui de cette thèse provenant de la nécropole de Valea Seacă, département de Vaslui, laquelle dure jusque vers la fin du troisième quart du IV-e siècle.

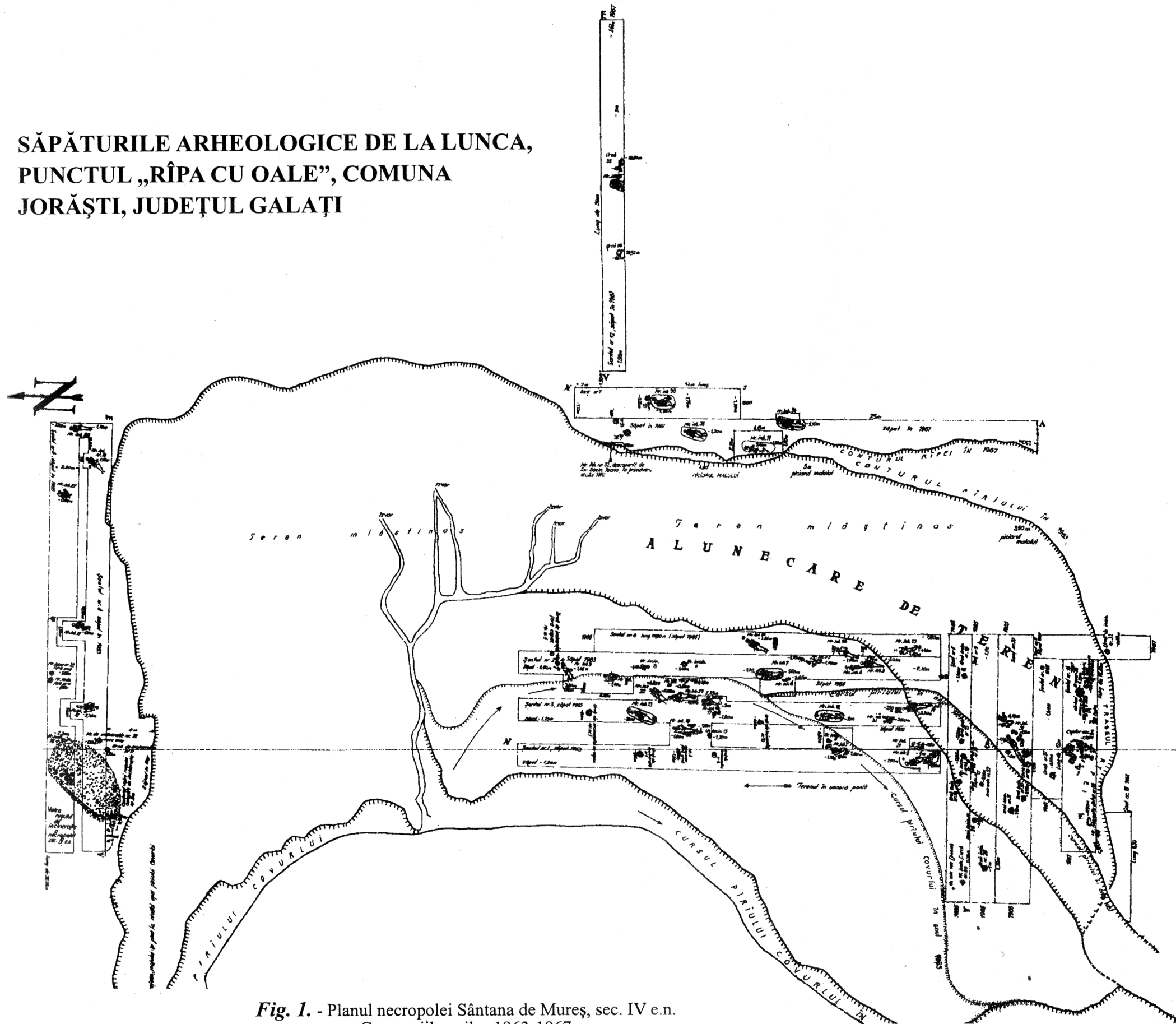
LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1.** Le plan général de la nécropole Sântana de Mureș, IV-e siècle, de Lunca, dépt. de Galați, 1963-1967.
- Fig. 2.** Aspects photographiques de la nécropole Sântana de Mureș, IV-e siècle n.è., de Lunca, le point «Râpa cu oale» : 1. Vue générale sur la vallée de la rivière Covurlui. 2. «Râpa cu oale» avant le premier coup de bêche des fouilles.
- Fig. 3.** Divers aspects photographiques relatifs à l'exécution des fouilles dans le terrain glissé de «Râpa cu oale» de Lunca, sections I-III.
- Fig. 4.** Vue d'ensemble représentant l'exécution des fouilles dans plusieurs sections de la nécropole Sântana de Mureș, à Lunca.
- Fig. 5.** La Nécropole Sântana de Mureș, Lunca : 1. Aspect général du travail sur le chantier, en 1967, à savoir : la section XII, perpendiculaire sur le versant du précipice, et la section XVI, exécutée en terrasse sur le versant Est du précipice; 2. Le secteur sud de la nécropole.
- Fig. 6.** Divers aspects des fouilles archéologiques entreprises dans la nécropole de Lunca, IV-e siècle n.è.; 3. Le secteur sud de la nécropole, où ont été exécutées les sections V, IX, X en 1965, et les sections XI, XIII et XIV en 1967.
- Fig. 7.** Urnes funéraires: 1.-7. Découvertes dans la nécropole Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV es siècles n. è., à Lunca, dépt. de Galați.
- Fig. 8.** Lunca, dépt. de Galați: 8.-17. – urnes funéraires découvertes dans la nécropole birituelle Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV-es siècles n.è.
- Fig. 9.** Lunca, 1963-1967: 18. – 28. – urnes funéraires découvertes dans la nécropole birituelle Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV-es siècles n.è.
- Fig. 10.** Urnes funéraires: 29. – 37. Découvertes dans la nécropole birituelle Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV es siècles, à Lunca.
- Fig. 11.** Urnes funéraires: 38. – 41. Découvertes dans la nécropole birituelle Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV es siècles, à Lunca.
- Fig. 12.** Lunca, 1963 – 1965 – 1967. Divers types d'objets d'ornement et ménagers provenant des inventaires des tombeaux d'incinération : 1. – M.1; 2. – 18. – 19. – 20. – M. 19; 21. – M. 22; 22.-23. – M. 23; 24. - M.26 ; 25. – 26. – M. 40; 27. – M.2; 28. – M.18.
- Fig. 13.** Objets déformés par le feu, découverts dans l'âtre du bûcher collectif d'incinération de la nécropole Sântana de Mureș – Cerneahov, III-IV es siècles n.è., à Lunca : 1. fibule de bronze; 2. -7. segments de fibules en bronze; 8. petit clou en bronze; 9. – 11. boucles de ceinture en bronze et en fer (11); 12. – maillon pendentif en bronze; 13. – 14. pendentifs pyramidaux en cornes de cerf; 15. maillon pour pendentif pyramidal; 16. rassade tubulaire en os; 17. – 20. rassades en cornaline; 21. – 23. rassades en verre bleu; 24. – 25. rassades en verre, vitrifiées; 26. – 28. fragments de silex; 29.-33. clous en fer.

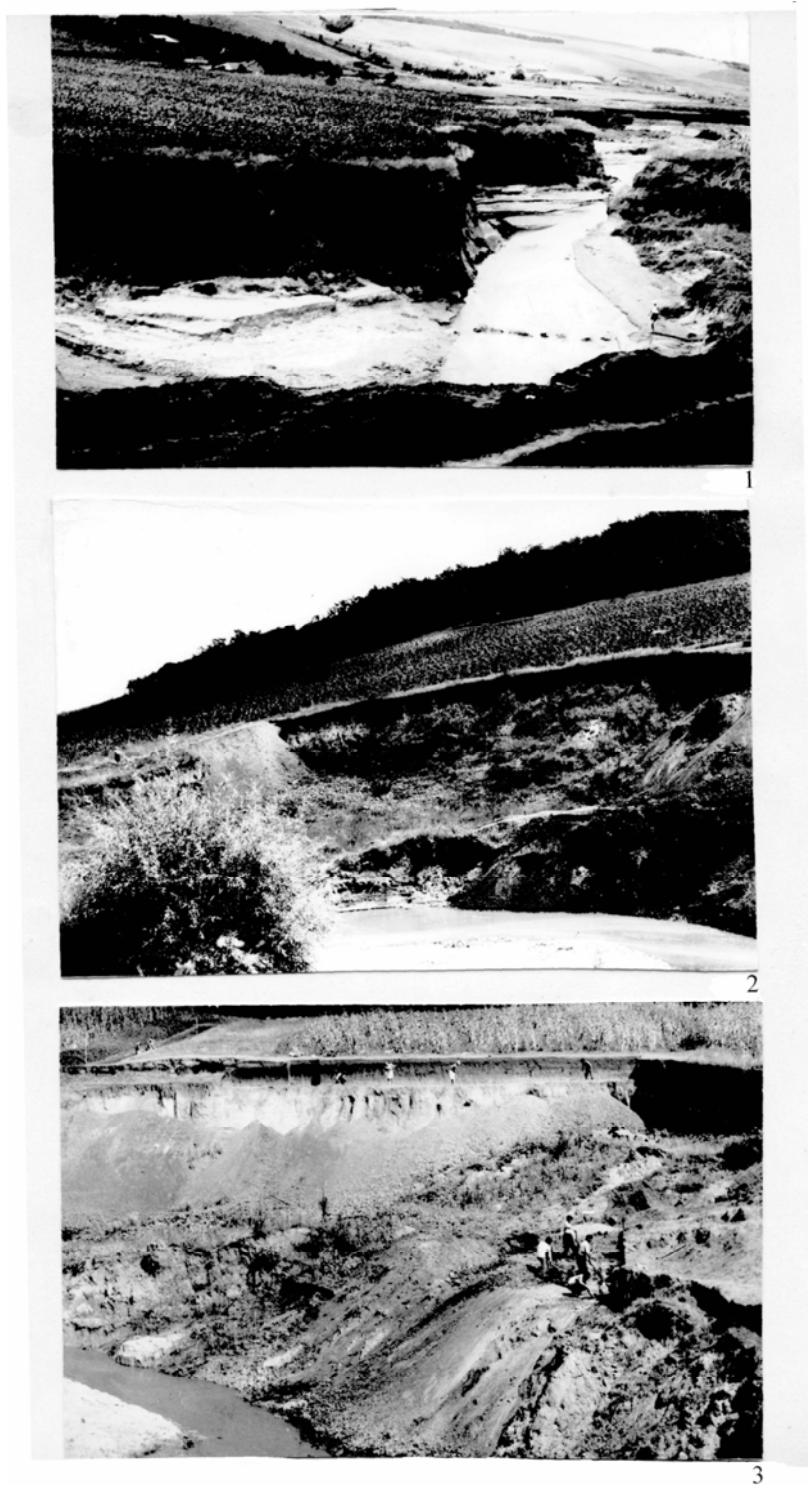
- Fig. 14.** Lunca, 1963. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.1 et M.2, avec leurs objets d'inventaire.
- Fig. 15.** Lunca, 1963. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.3, M.4, M.5, M.6, M.7, M.8, avec leurs inventaires.
- Fig. 16.** Lunca, 1963. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.9, M.10, M.11; M.12, avec leurs inventaires.
- Fig. 17.** Lunca, 1963. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.13, M.14, M.15, avec leurs inventaires.
- Fig. 18.** Lunca, 1963. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.16, M.17, M.18, avec leurs inventaires.
- Fig. 19.** Lunca, 1963, 1965. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.19, M.20, M.21, avec leurs inventaires.
- Fig. 20.** Lunca, 1965. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.22, M.23, M.24, avec leurs objets d'inventaires.
- Fig. 21.** Lunca, 1965. Les schémas *in situ* des tombeaux d'inhumation: M.25, M.26, M.27, M.28, M.29, avec leurs objets d'inventaire.
- Fig. 22.** Lunca, 1965. Le schéma du tombeau d'inhumation *in situ*: M.30, avec son inventaire.
- Fig. 23.** Lunca, 1965. Le schéma du tombeau d'inhumation *in situ*: M.31, avec ses objets d'inventaire.
- Fig. 24.** Lunca, 1965, 1967. Les schémas des tombeaux d'inhumation *in situ*: M.33, M.34, M.35, M.36, avec leurs objets d'inventaire.
- Fig. 25.** Tombeaux d'inhumation *in situ*: 1. - M.27; 2. - M.28; 3. - M.30; 4. - M.31, découverts dans la nécropole de Lunca, IV-e siècle n.è., en 1965.
- Fig. 26.** Tombeaux d'inhumation *in situ*: 1. - M.33 – M.34, découverts sur le trajet de la section XVI; 2. - M.33; 3. – 4. Détails de M.34.
- Fig. 27.** Divers objets d'ornement et d'usage ménager, découverts dans les tombeaux d'inhumation Sântana de Mureș – Cerneahov, à Lunca: 1. - M.17; 2. – 3. - M.31; 4. – 6. - M.14; 7. - M.7; 8. - 9., 11. - M.18; 10, 17. - M.13; 12. Le bûcher collectif d'incinération; 13. – 16. - M.2; 18. - M.16.
- Fig. 28.** Lunca, 1963. Vases en argile, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-3. – M.1; 4. - 6. - M.2.
- Fig. 29.** Lunca, 1963. Vase céramique amphoroïdal, découvert dans M.2 d'inhumation.
- Fig. 30.** Lunca, 1963. Divers types de vases céramiques, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-3. – M.2; 4. – M.5.
- Fig. 31.** Lunca, 1963. Divers types de vases céramiques, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-3. – M.5; 4.-8. – M.6.
- Fig. 32.** Lunca, 1963. Vases céramiques de l'inventaire M.17 d'inhumation.
- Fig. 33.** Lunca, 1963. Divers vases céramiques, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-5. – M.8; 6.-7. – M.9.
- Fig. 34.** Lunca, 1963. Vases céramiques de grandes dimensions, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-2. – M.11; 3. – M.12.

- Fig. 35.** Lunca, 1963. Divers vases céramiques, découverts dans le M.13 d'inhumation.
- Fig. 36.** Lunca, 1963. Vases céramiques, découverts dans le M.14 d'inhumation.
- Fig. 37.** Lunca, 1963. L'inventaire céramique d'un tombeau double d'inhumation: 1.-3. - M.17; 4.-6. - M.18.
- Fig. 38.** Lunca, 1963. Divers types de vases céramiques, découverts dans le M.19 d'inhumation.
- Fig. 39.** Lunca, 1963. Vases céramiques, découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-2. - M.19; 3.-7. - M.20.
- Fig. 40.** Lunca, 1965. Divers vases céramiques et un godet romain en verre (6), objets de l'inventaire du M.21 d'inhumation.
- Fig. 41.** Lunca, 1965. Diverses formes de vases céramiques, découvertes dans le M.27 d'inhumation.
- Fig. 42.** Lunca, 1965. Vases céramiques découverts dans les tombeaux d'inhumation: 1.-3. - M.29; 4.-7. - M.31.
- Fig. 43.** Lunca, 1965. Vases céramiques de grandes dimensions, découverts dans M.31 d'inhumation.
- Fig. 44.** Lunca. Divers vases céramiques, découverts dans des tombeaux d'inhumation: 1.-2. - M.33 - 1965; 3.-6. - M.34 - 1967.
- Fig. 45.** Lunca, 1967. Diverses formes de vases céramiques et un godet romain en verre (5), découverts dans des tombeaux d'inhumation: 1.-2. - M.34; 3.-5. - M.35; 6. - M.36.
- Fig. 46.** Lunca, 1967. Vases céramiques, découverts dans M.36 d'inhumation.
- Fig. 47.** Divers types de vases céramiques et un godet romain en verre, cueillis à la surface de la nécropole birituelle, appartenant à la collection C. Balaban.
- Fig. 48.** Divers types de vases céramiques de la collection C. Balaban: 1. - 4. et d'autres: 5. - 6., cueillis à la surface de la nécropole Sântana de Mureş - Cerneahov, à Lunca.
- Fig. 49.** Divers types de vases céramiques, cueillis à la surface de la nécropole Sântana de Mureş - Cerneahov, à Lunca: 1.-3. - passim.
- Fig. 50.** Divers objets découverts sporadiquement dans la nécropole Sântana de Mureş - Cerneahov, à Lunca: 1. fibule en bronze; 2. boucle de ceinture en bronze; 3. segments de peigne en os; 4.-8. pendentifs en succin, en argile cuite et en verre vert; 9.-11. rassades en argile cuite; 12. rassade en calcédoine; 13.-15. rassades facetées en cornaline, rouge violacé et orange; 16.-17. blanche; 18. rassade tubulaire en verre noir, à spirale blanche; 19.-21. rassades en verre, déformées par le feu.

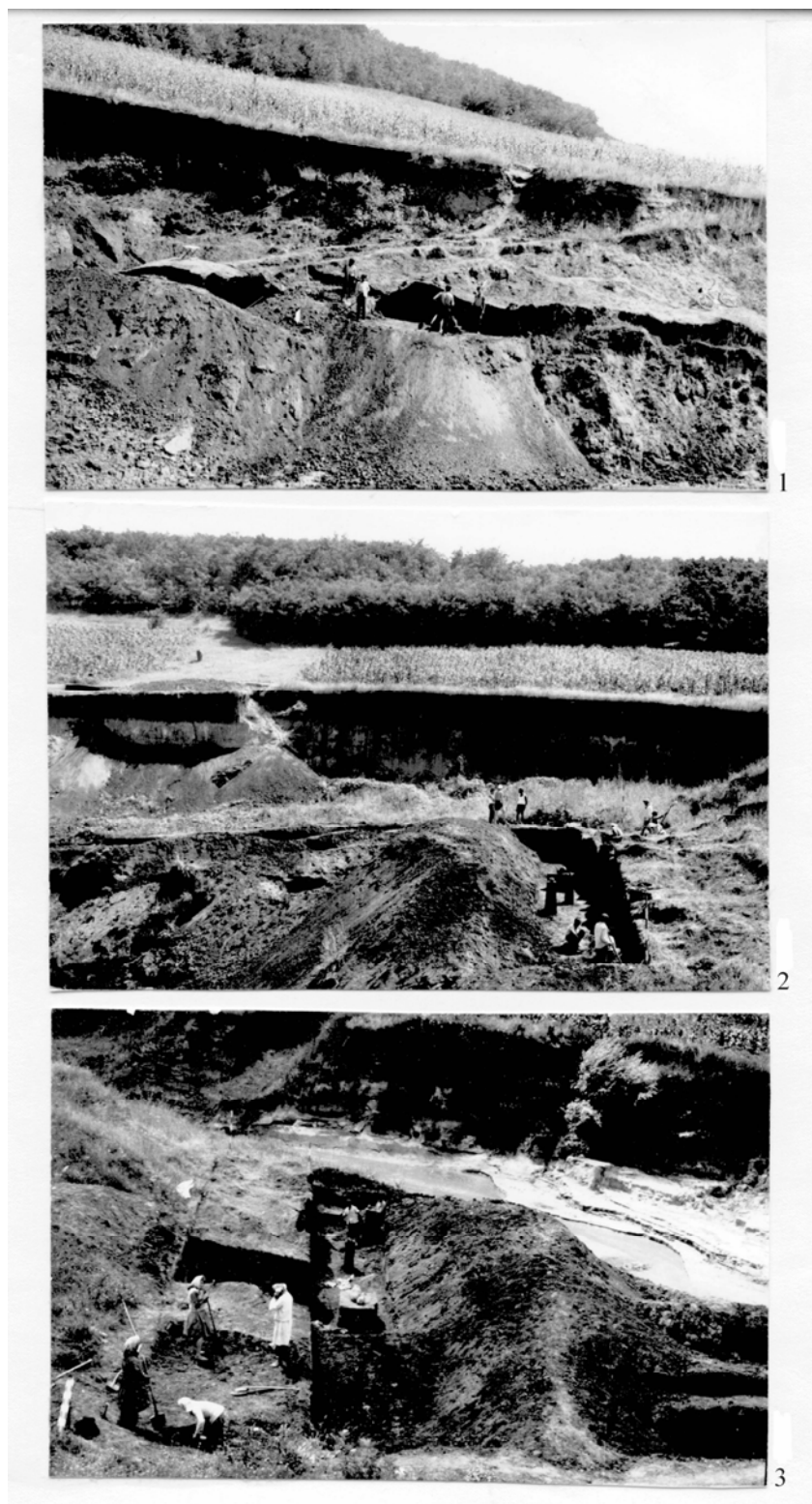
**SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA LUNCA,
PUNCTUL „RÎPA CU OALE”, COMUNA
JORĂȘTI, JUDEȚUL GALAȚI**

**Fig. 1. - Planul necropolei Sântana de Mureș, sec. IV e.n.
Campaniile anilor 1963-1967**

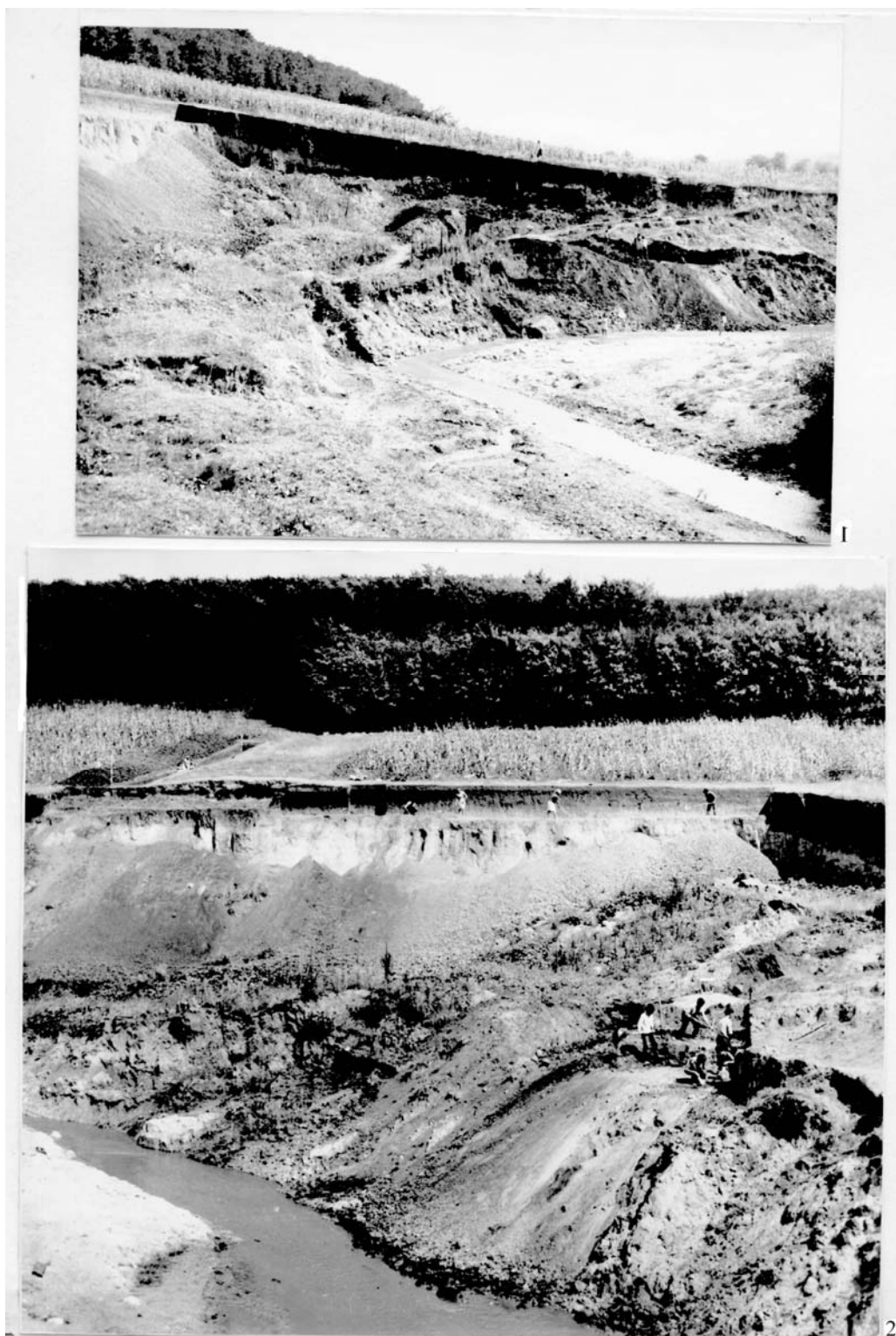
Fig. 2. - Aspecte fotografice din cadrul necropolei Sântana de Mureș, sec. IV e.n., de la Lunca, punctul "Râpa cu oale": 1. – vedere generală a văii pârâului Covurlui; 2. – "Râpa cu oale" înainte de începerea săpăturilor; 3. – aspect din timpul lucrului.

Fig. 3. - Diferite aspecte fotografice privind executarea săpăturilor în terenul alunecat al “Râpei cu oale” de la Lunca, 1963, secțiunile I-III.

Fig. 4. - Privire de ansamblu reprezentând executarea săpăturilor în mai multe secțiuni din cadrul necropolei Sântana de Mureș, de la Lunca.

Fig. 5. - Necropola Sântana de Mureș, de la Lunca: 1. – aspect general din timpul lucrului pe șantier, 1967, și anume secțiunea nr. XII, perpendiculară pe malul râpei și secțiunea nr. XVI, executată în terasă pe malul estic al râpei; 2. – sectorul sudic al necropolei.

1

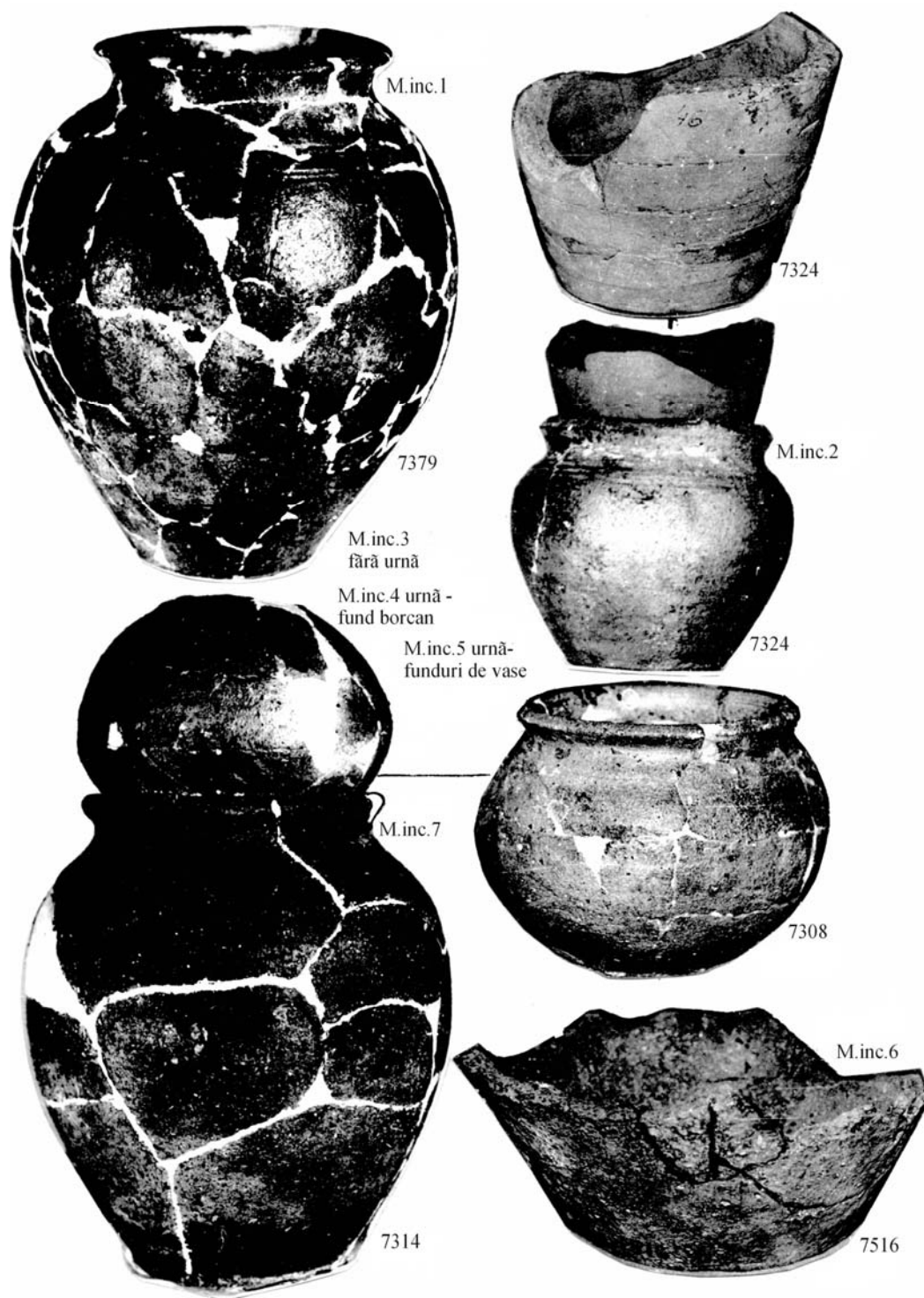

2

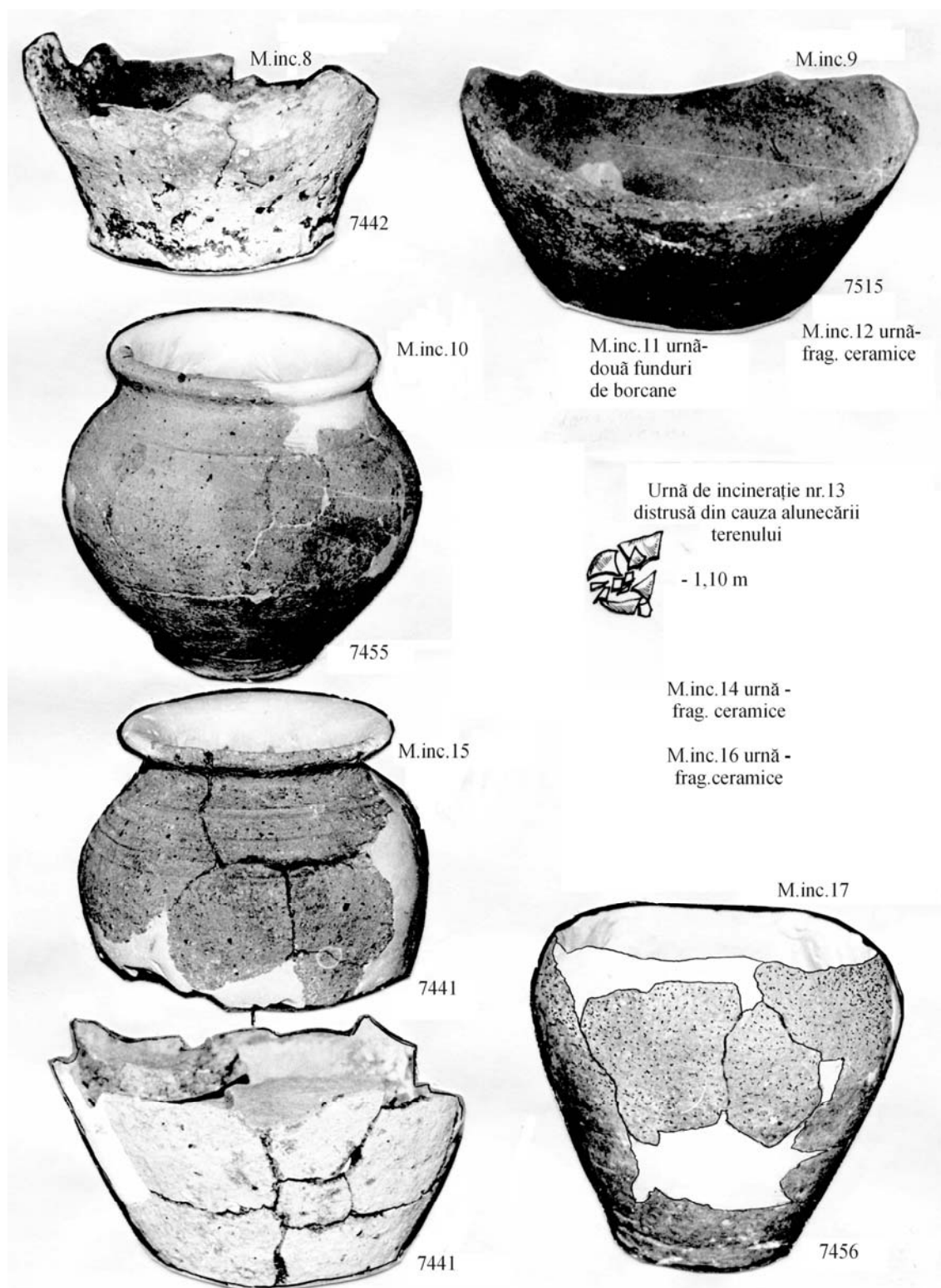

3

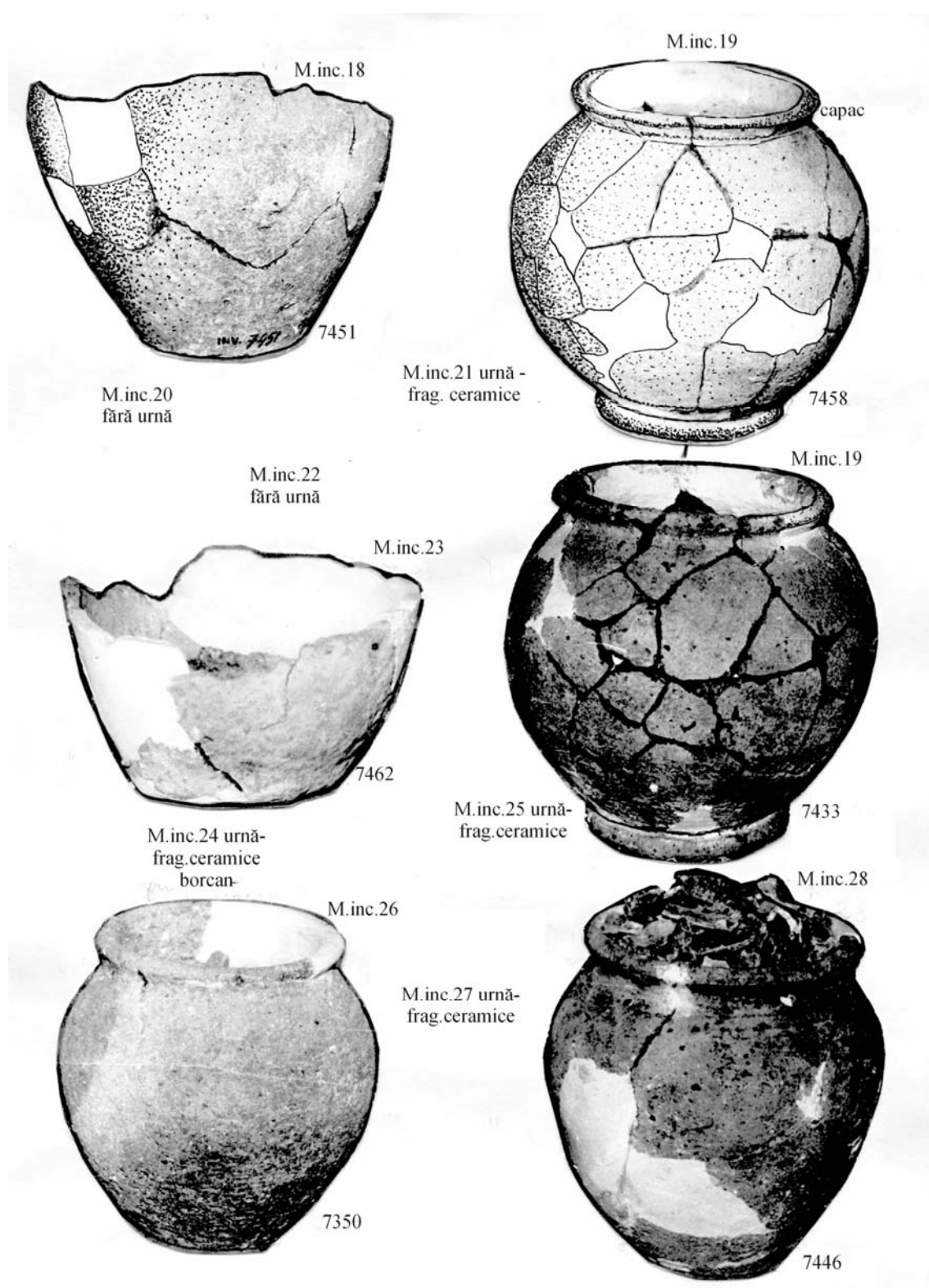
Fig. 6. - Diferite aspecte din timpul săpăturilor arheologice întreprinse în necropola de la Lunca din sec. IV e.n.: 1. – secțiunea nr. VI, 1963; 2. – secțiunea nr. XII, 1967; 3. – sectorul sudic al necropolei unde au fost executate secțiunile V, IX, X în 1965 și secțiunile XI, XIII și XIV în 1967.

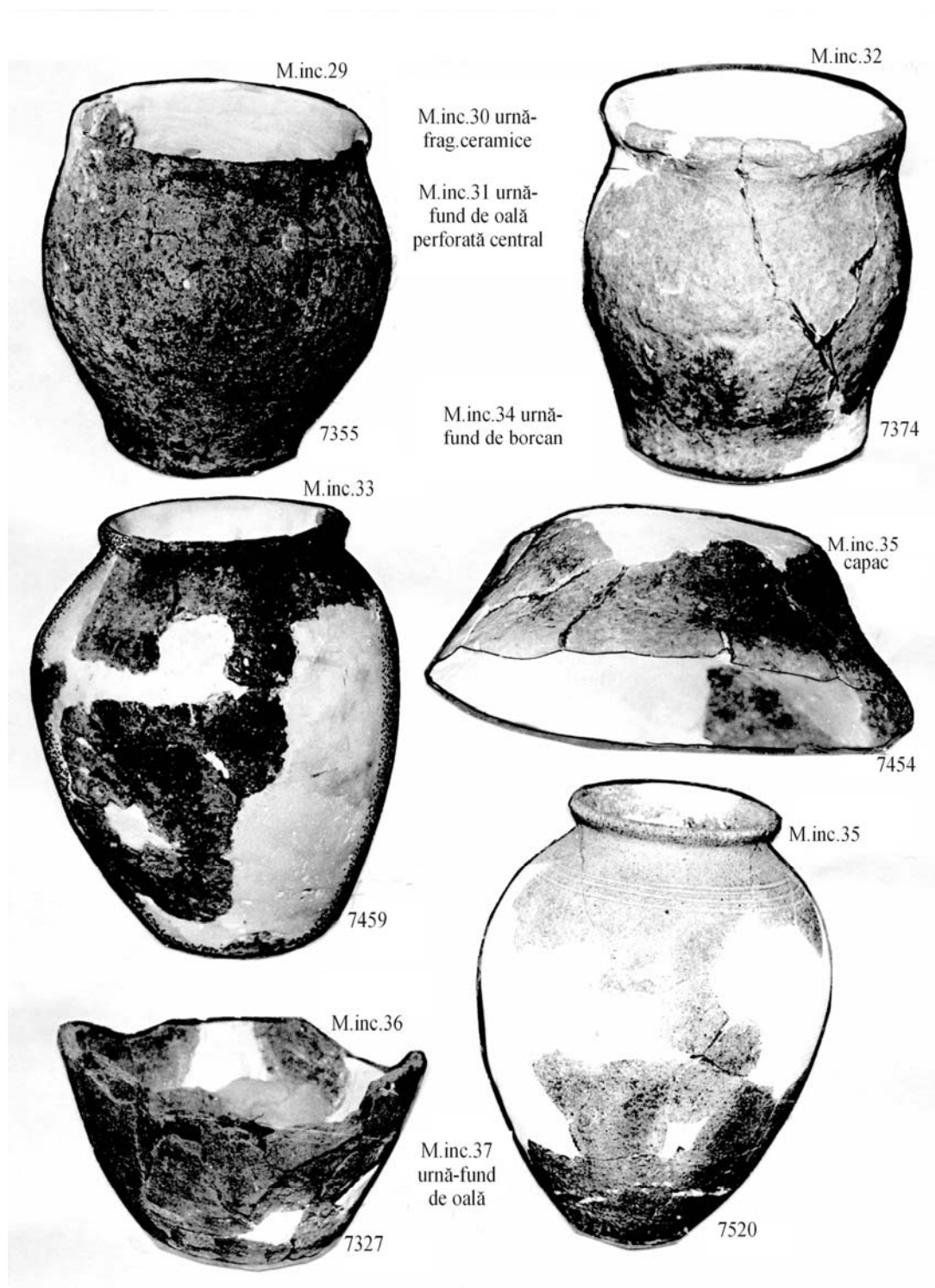
Fig. 7. - Urne funerare: 1. – 7. – descoperite în necropola Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. III-IV e.n., de la Lunca, jud. Galați.

Fig. 8. - Lunca, jud. Galați: 8.-17. - urne funerare descoperite în necropola birituală Sântana de Mureș – Cerneahov, sec. III-IV e.n.

Fig. 9. - Lunca, 1963-1967: 18. - 28. - urne funerare descoperite în necropola birituală Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. III-IV e.n.

Fig. 10. - Urne funerare: 29. – 37. – descoperite în necropola birituală Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. III-IV e.n., de la Lunca.

M.inc.38

7364

M.inc.39 urnă-
frag.ceramice

M.inc.40 urnă-
frag.ceramice

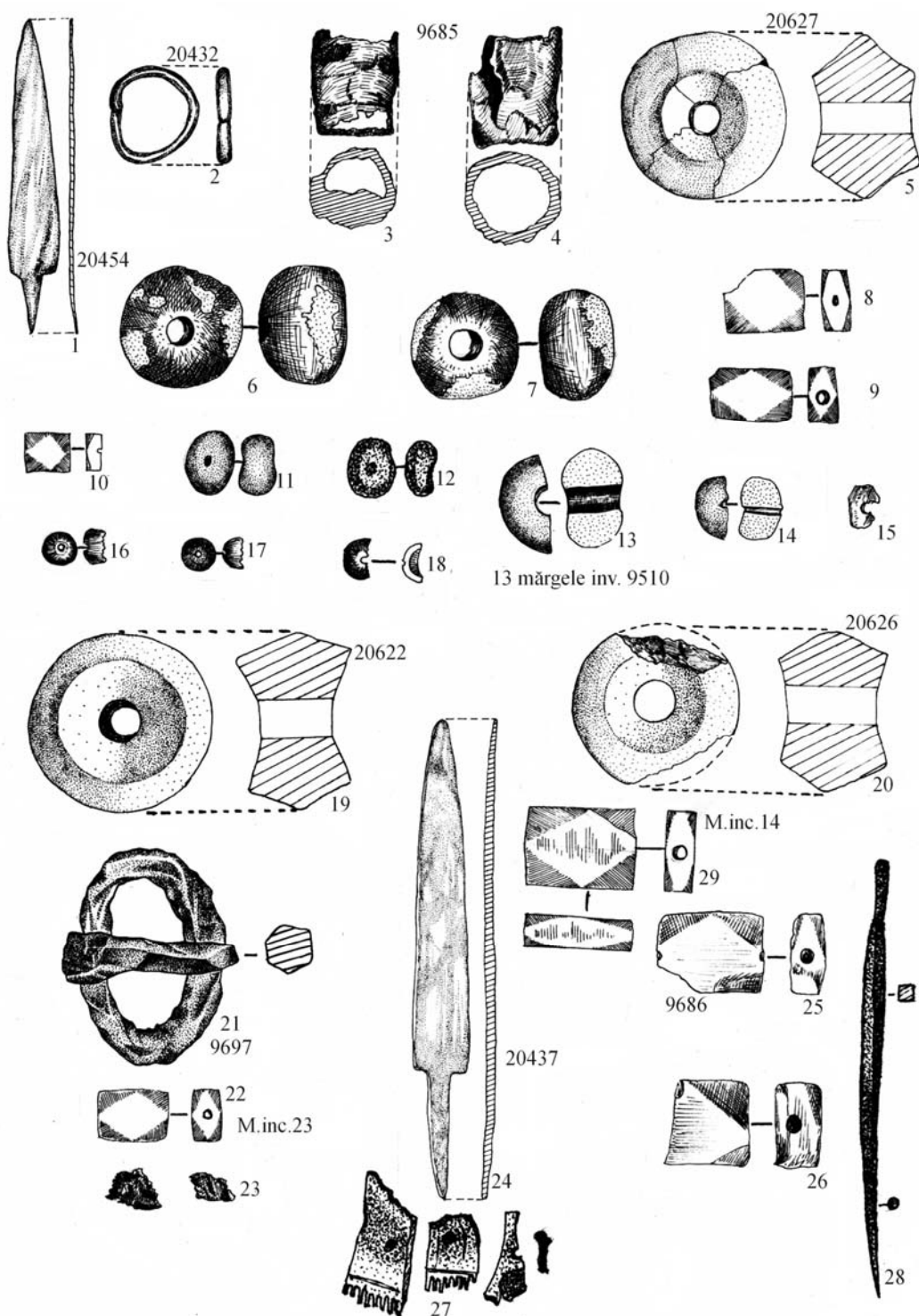

M.inc.41

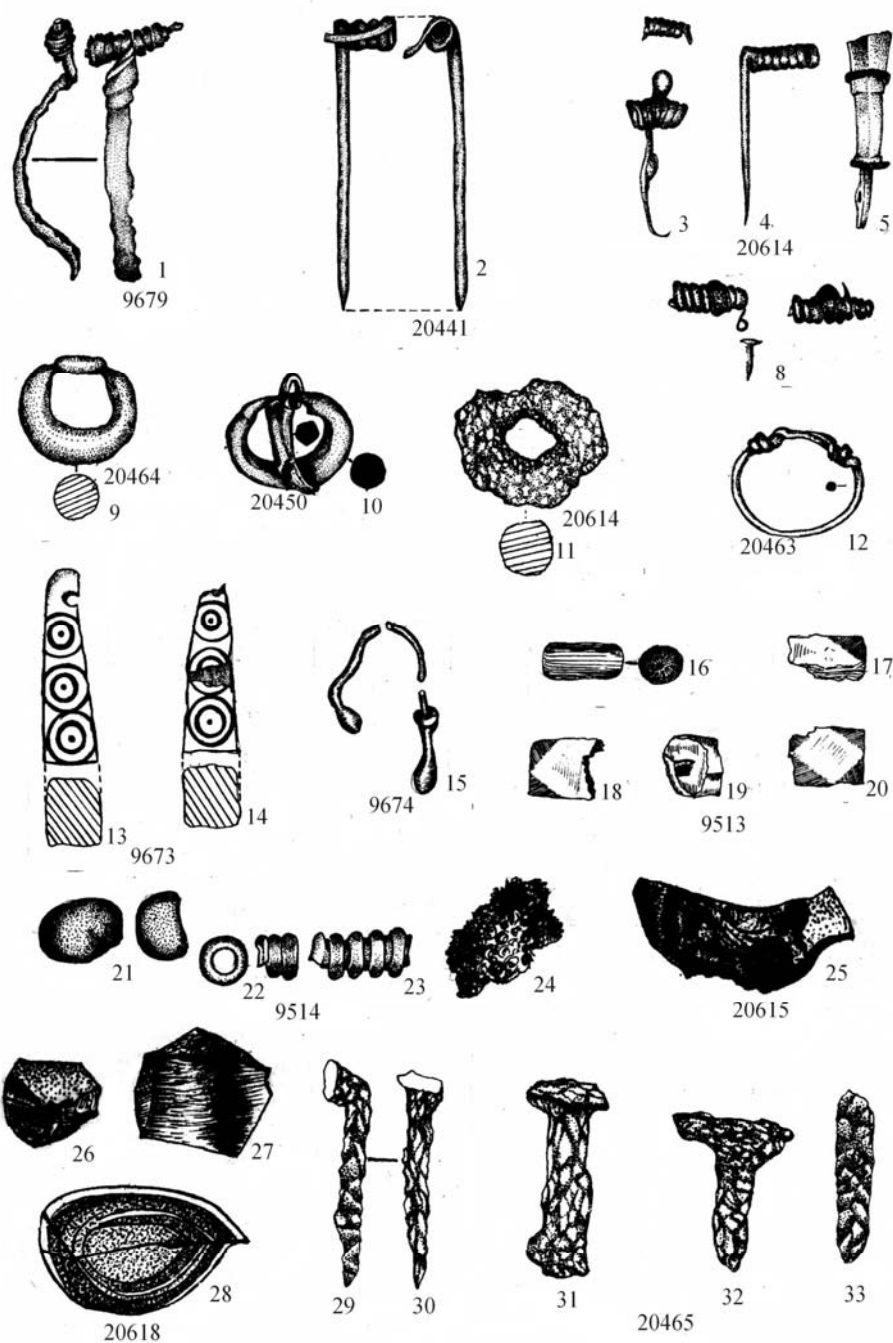
21398

Fig. 11. - Urne funerare: 38. – 41. – descoperite în necropola birituală Sântana de Mureș-Cerneahov, sec. III-IV e.n., de la Lunca.

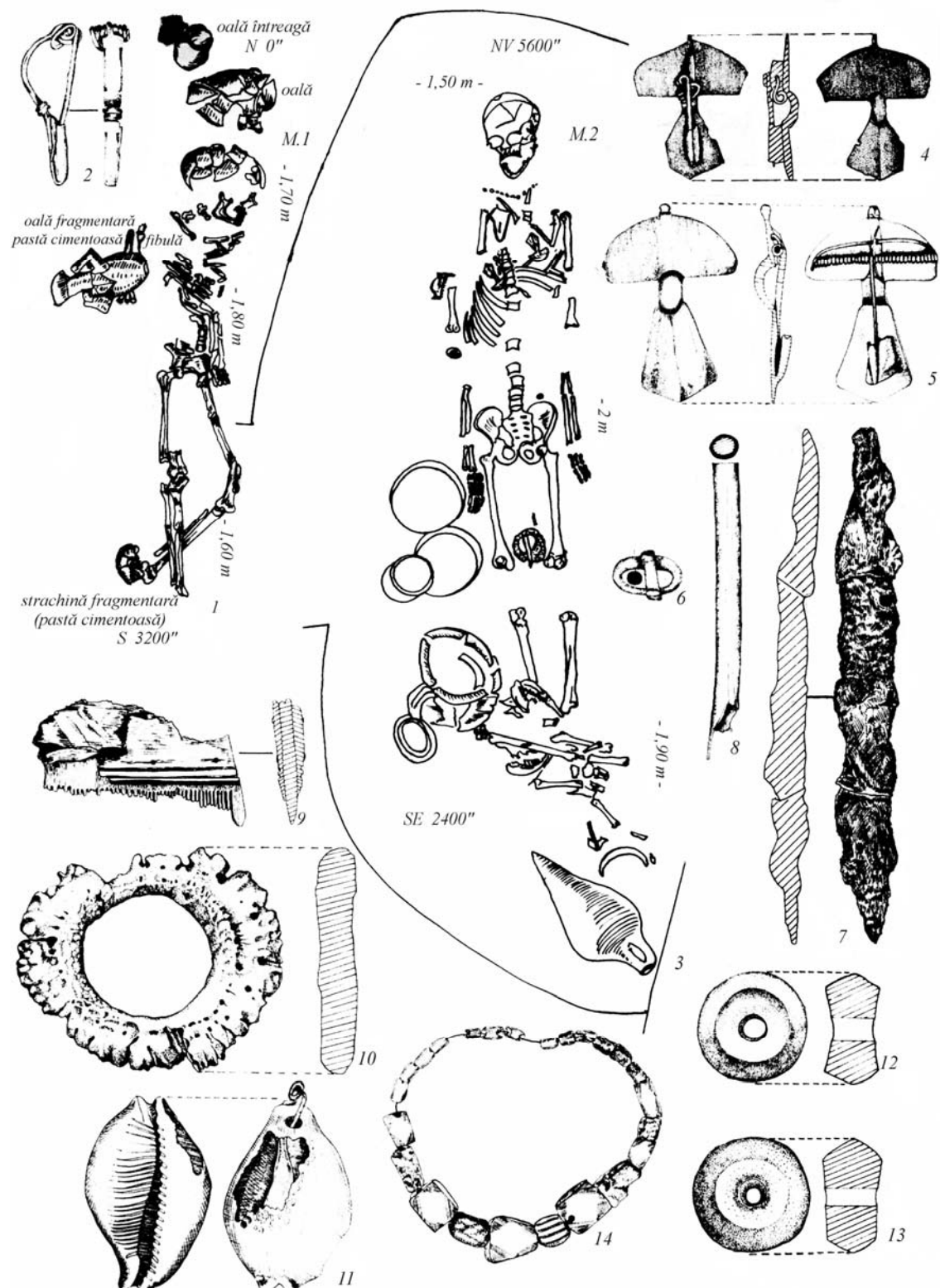

Fig. 12. - Lunca, 1963 – 1965 – 1967. Diferite tipuri de obiecte de podoabă și gospodărești ce provin din inventarele mormintelor de incinerare: 1. – M.1; 2. – 18. – M.7; 19. – 20. – M.19; 21. – M.22; 22. – 23. – M.23; 24. – M.26; 25. – 26. – M.40; 27. – M.2; 28. – M.18.

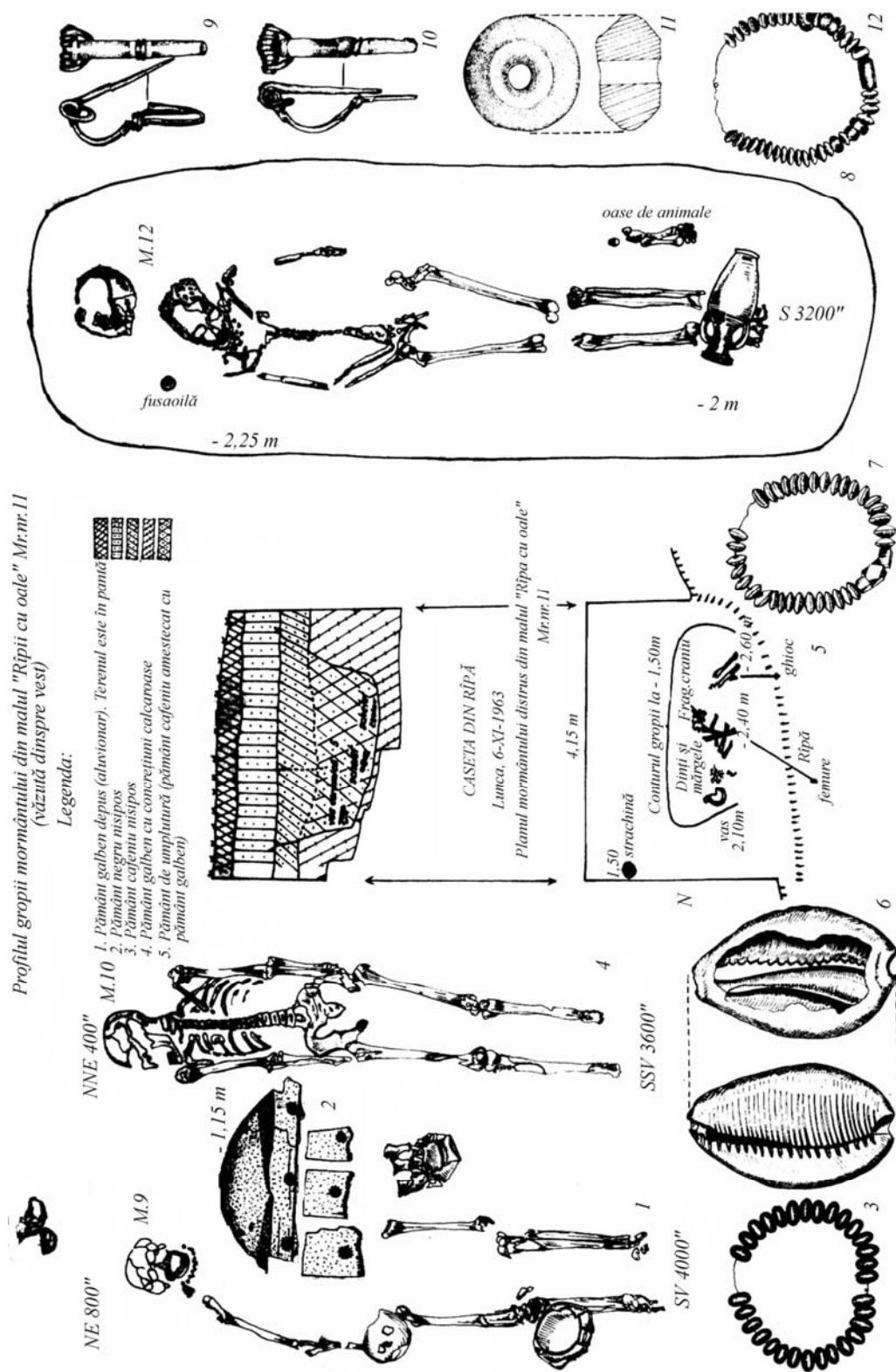
Fig. 13. - Obiecte deformate de foc descoperite pe vatra rugului colectiv de incinerare din necropola Sântana de Mureș – Cerneahov, sec. III-IV e.n., de la Lunca:
 1. – fibulă de bronz; 2. – 7. – segmente de fibule de bronz; 8. – țință de bronz; 9. – 11. –
 cataramă de bronz și de fier (11); 12. – verigă pendentiv de bronz; 13. – 14. –
 pendentive piramidale din coarne de cerb; 15. – verigă pentru pendentiv piramidal;
 16. – mărgea tubulară de os; 17. – 20. – mărgele de cornalină; 21. – 23. – mărgele de
 sticlă albastră; 24. – 25. – mărgele de sticlă vitrificate; 26. – 28. – fragmente de silex;
 29. – 33. – cuie de fier.

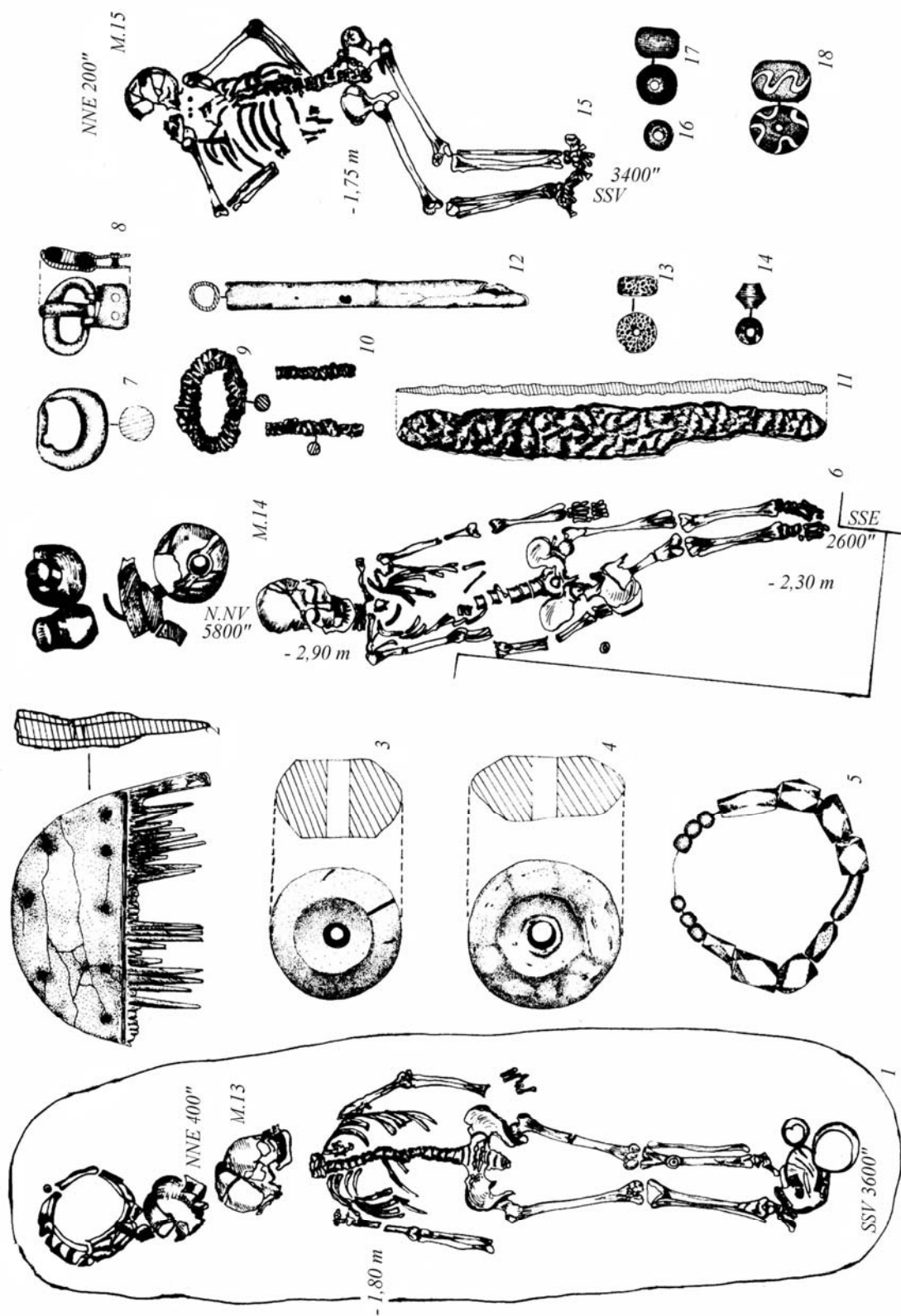

Fig. 14. - Lunca, 1963. Schițele in situ ale mormintelor de înmormântare: M.1 și M.2, împreună cu obiectele lor de inventar.

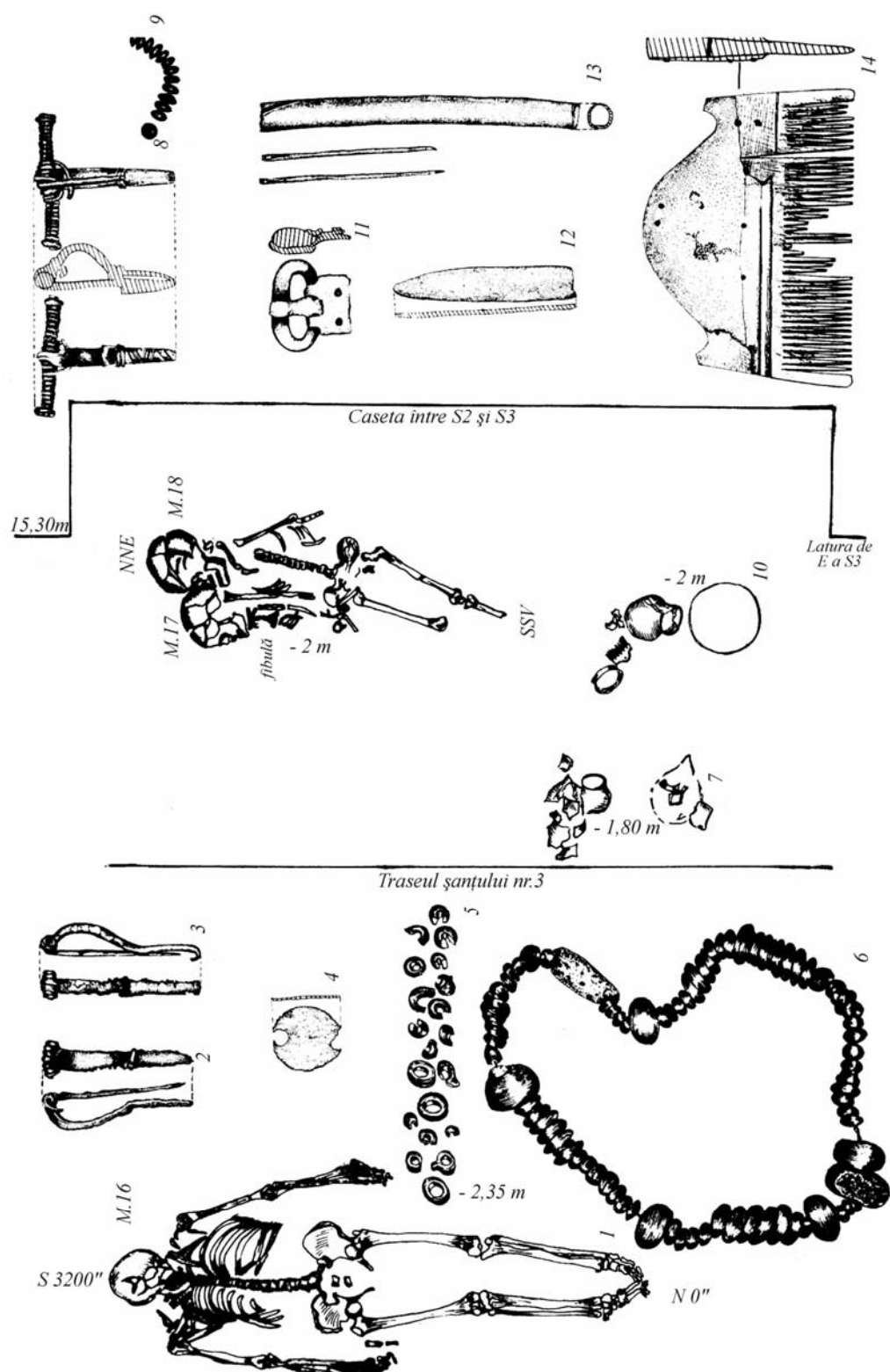

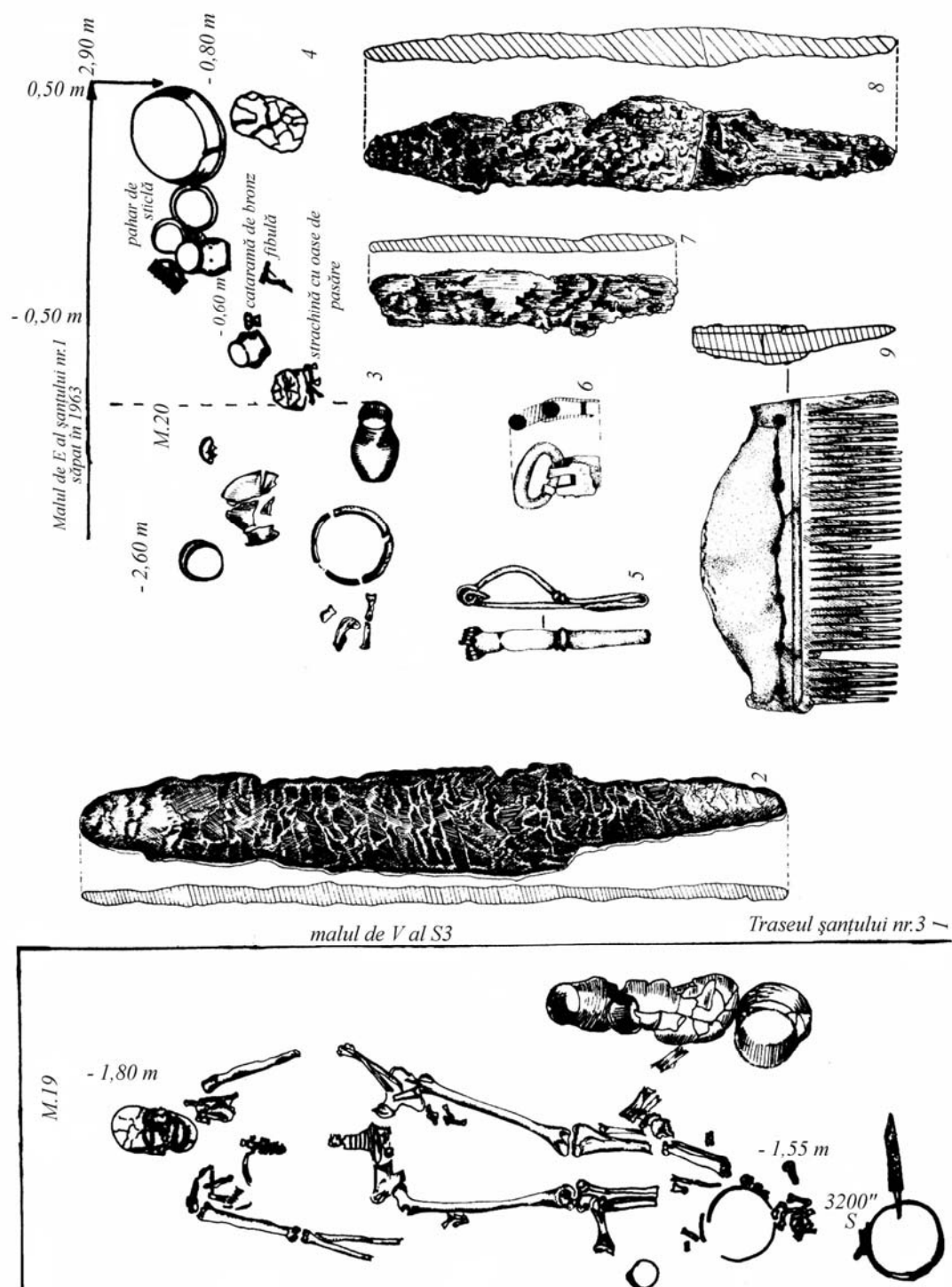
Fig. 16. - Lunca, 1963. Schițele in situ ale mormintelor de înhumăție:
M.9, M.10, M.11, M.12, împreună cu inventarele lor.

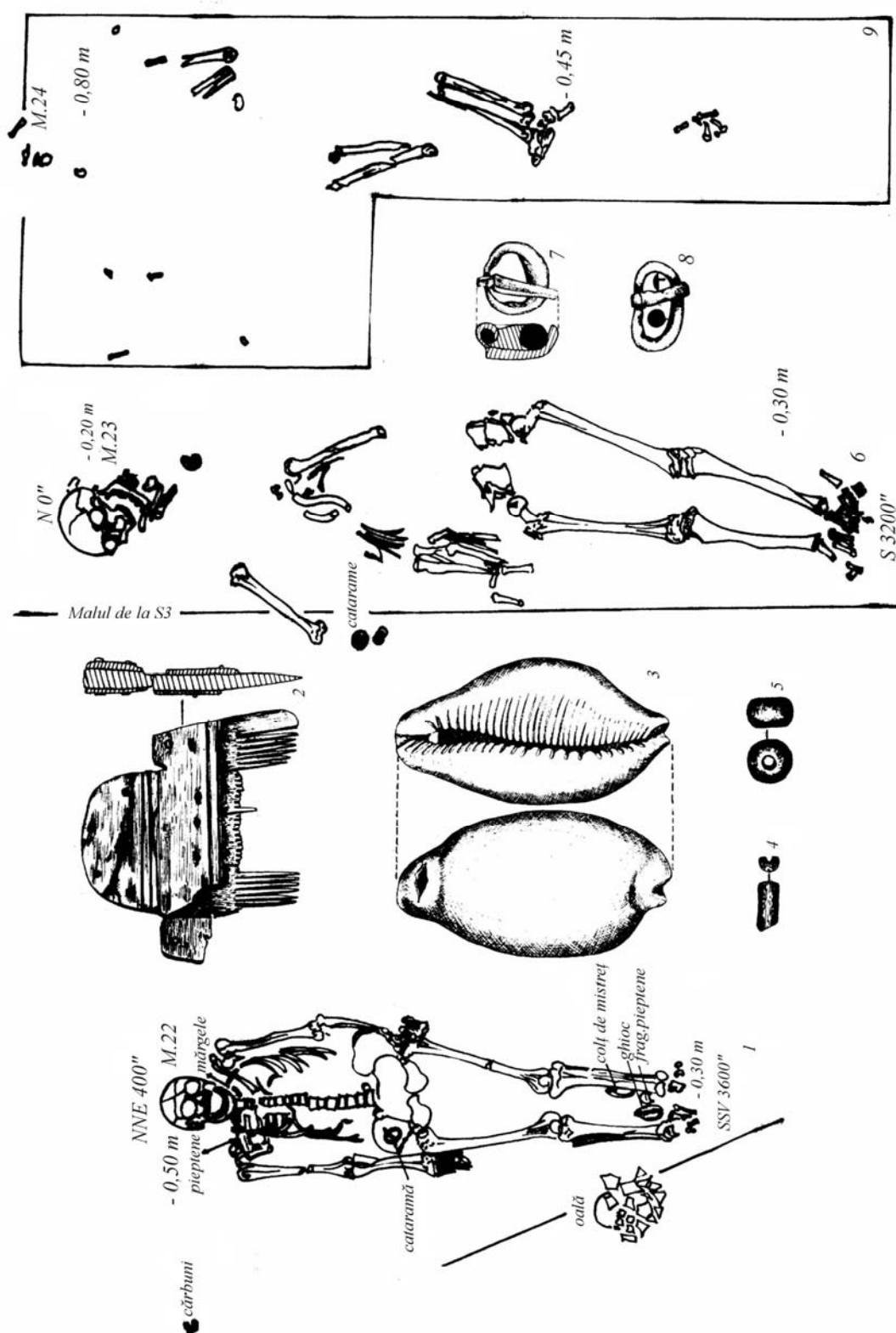
Fig. 17. - Lunca, 1963. Schițele in situ ale mormintelor de înmormântare: M.13, M.14, M.15, împreună cu inventarele lor.

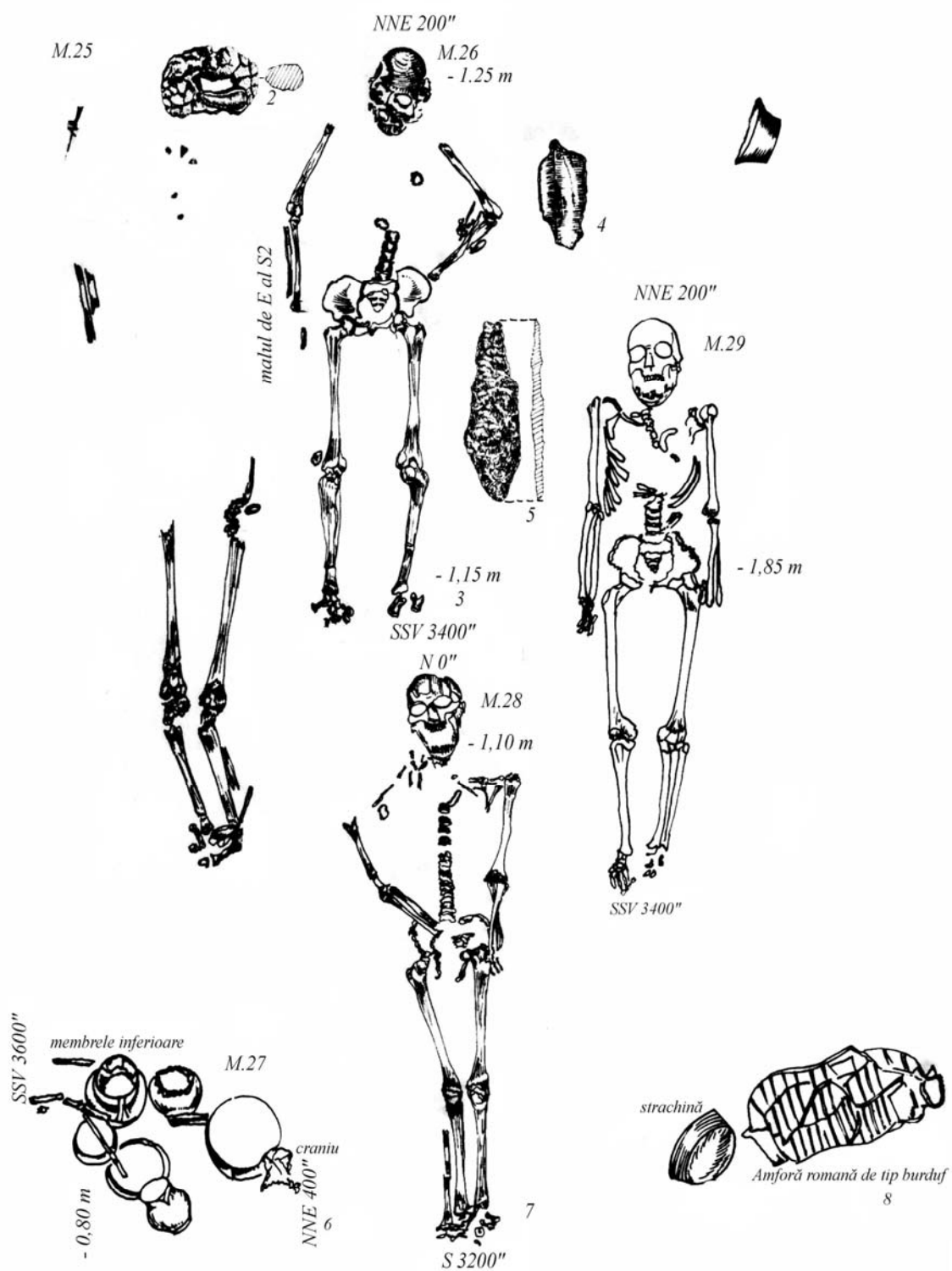
Fig. 18. - Lunca, 1963. Schițele in situ ale mormintelor de înhumăție: M.16, M.17, M.18, împreună cu inventarele lor.

Fig. 19. - Lunca, 1963, 1965. Schițele in situ ale mormintelor de înmormântare: M.19, M.20, M.21, împreună cu inventarele lor.

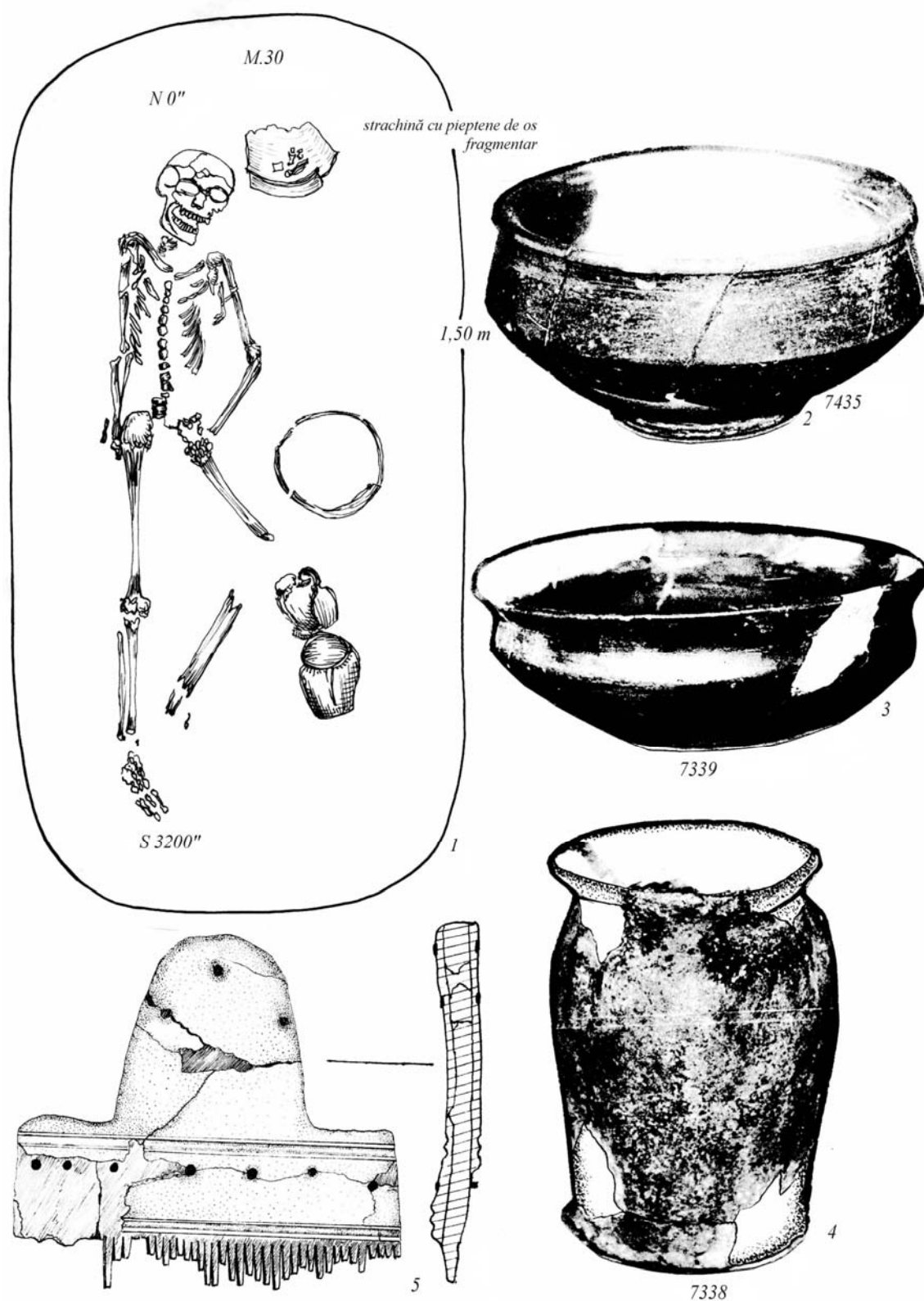

Fig. 20. - Lunca, 1965. Schițele in situ ale mormintelor de înmuție:
M.22, M.23, M.24, împreună cu obiectele lor de inventar.

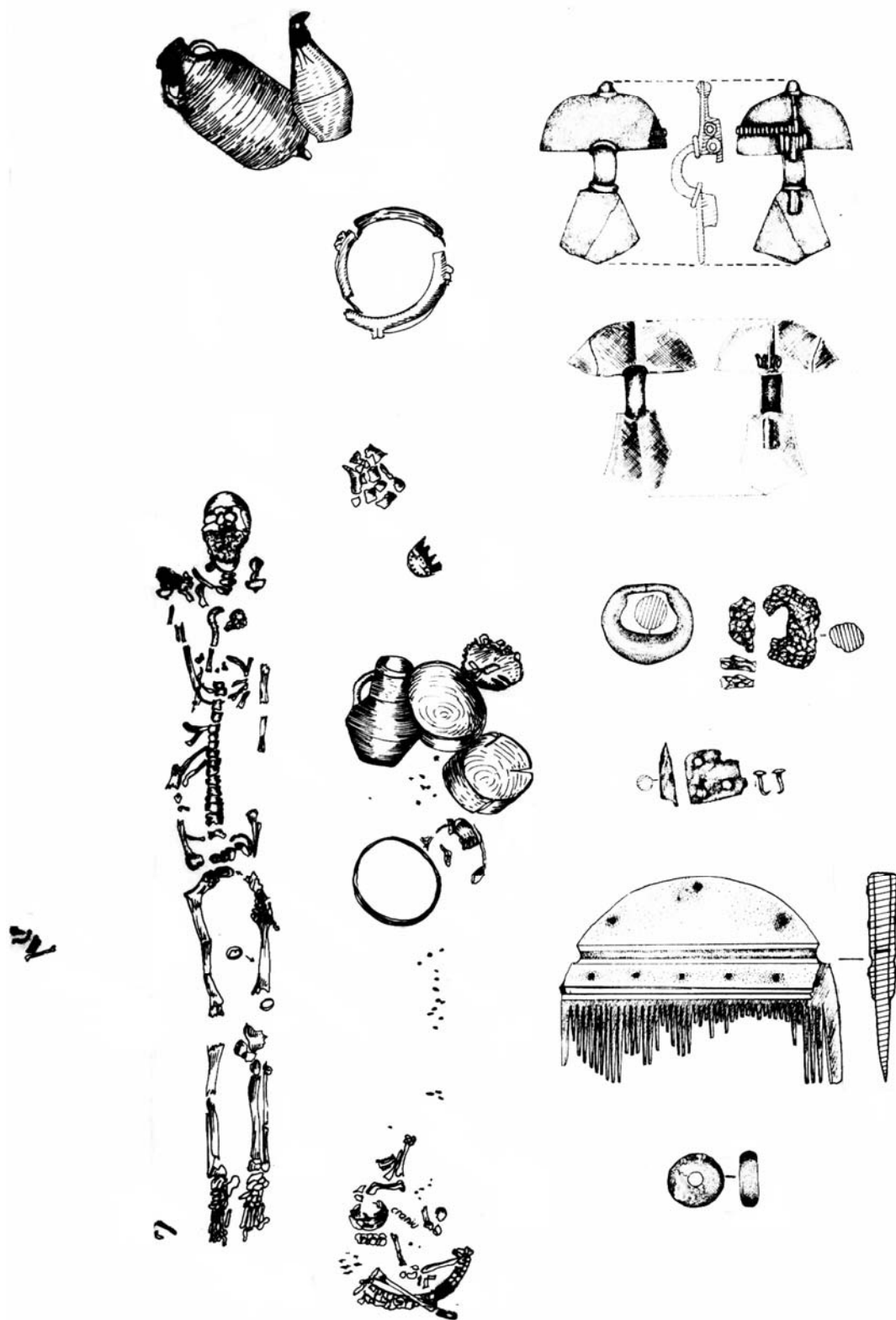

Fig. 21. - Lunca, 1965. Schițele in situ ale mormintelor de înhumăție: M.25, M.26, M.27, M.28, M.29, împreună cu obiectele lor de inventar.

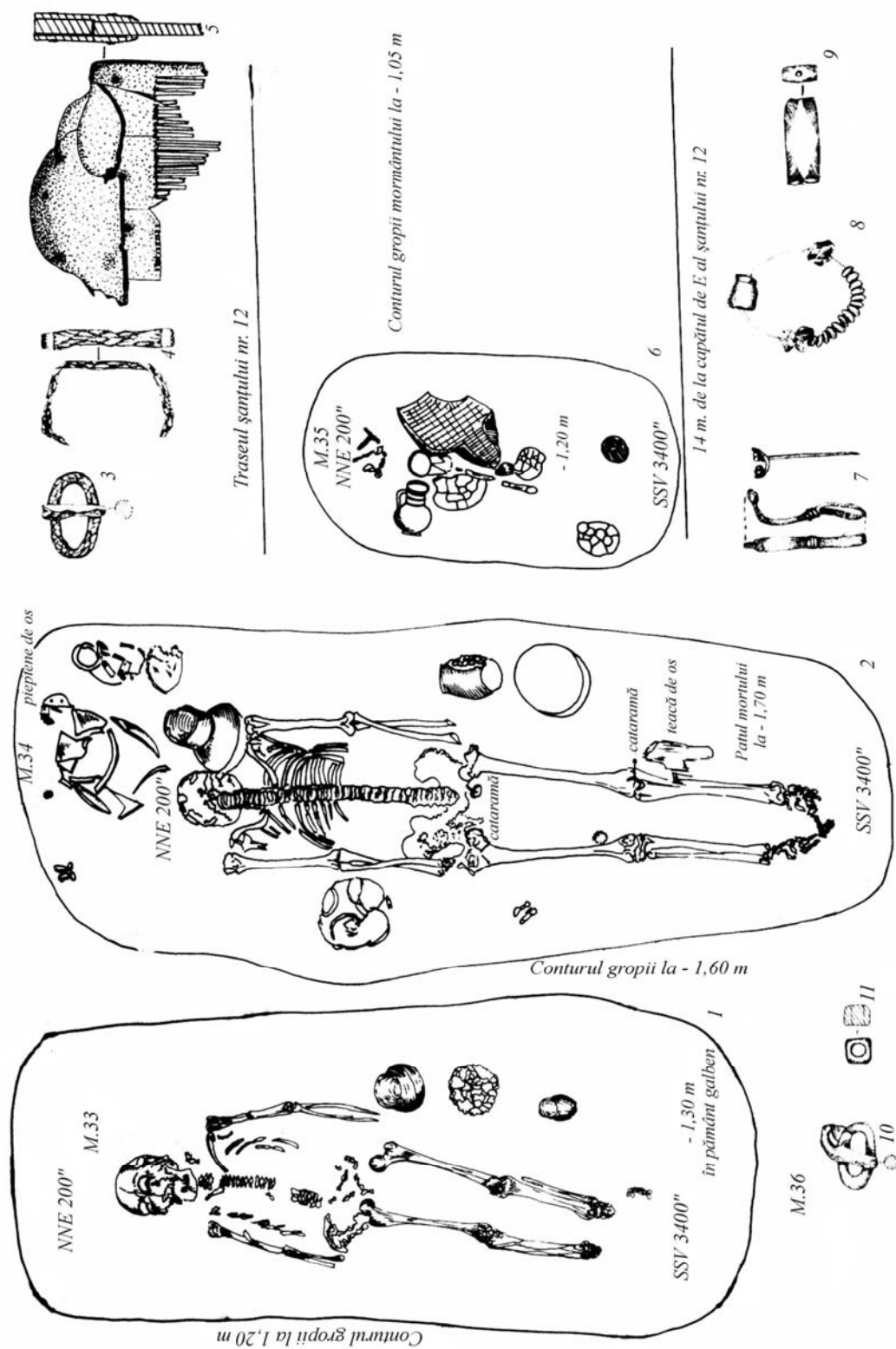

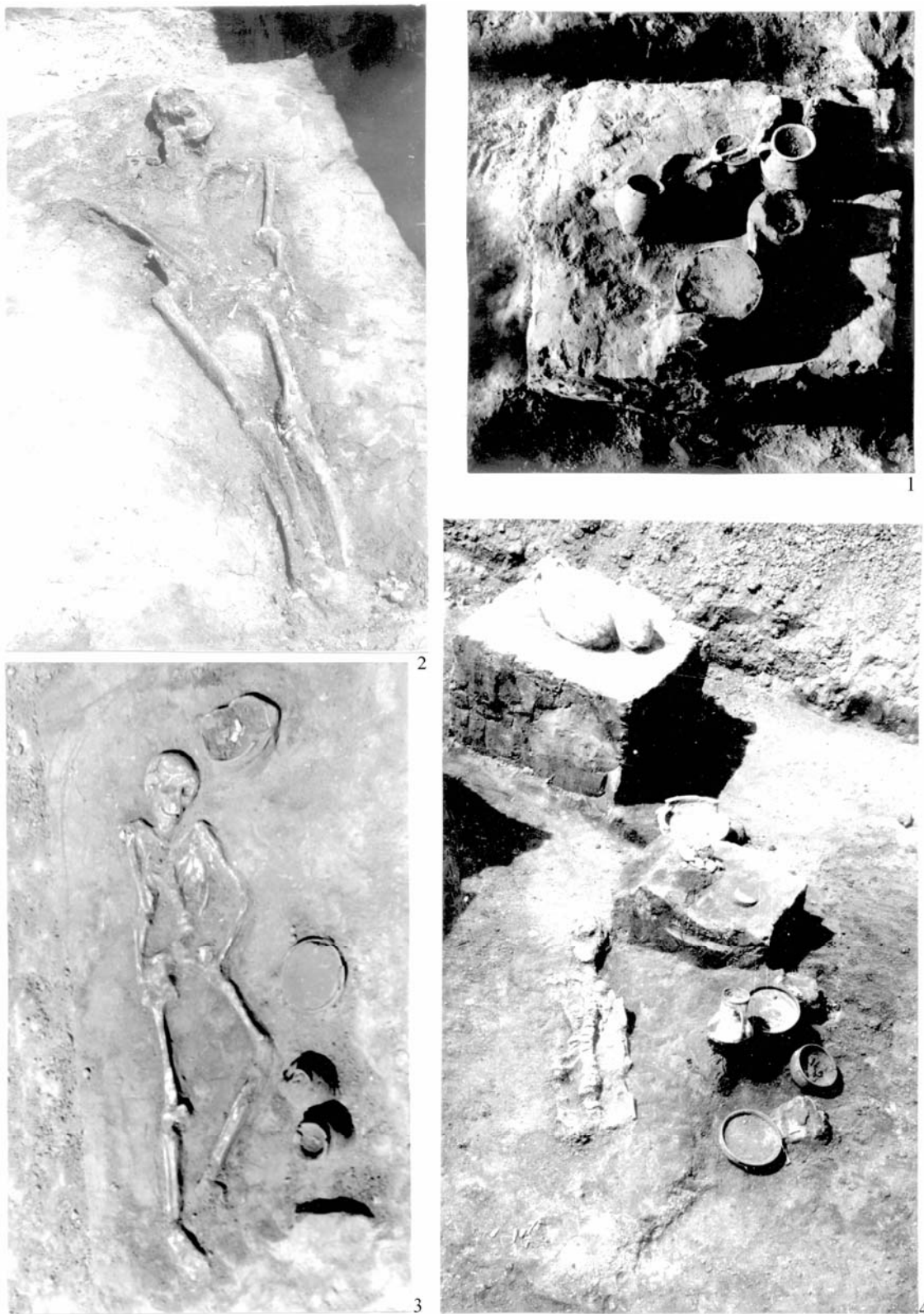
Fig. 22. - Lunca, 1965. Schița mormântului de inhumație in situ: M.30, împreună cu inventarul său.

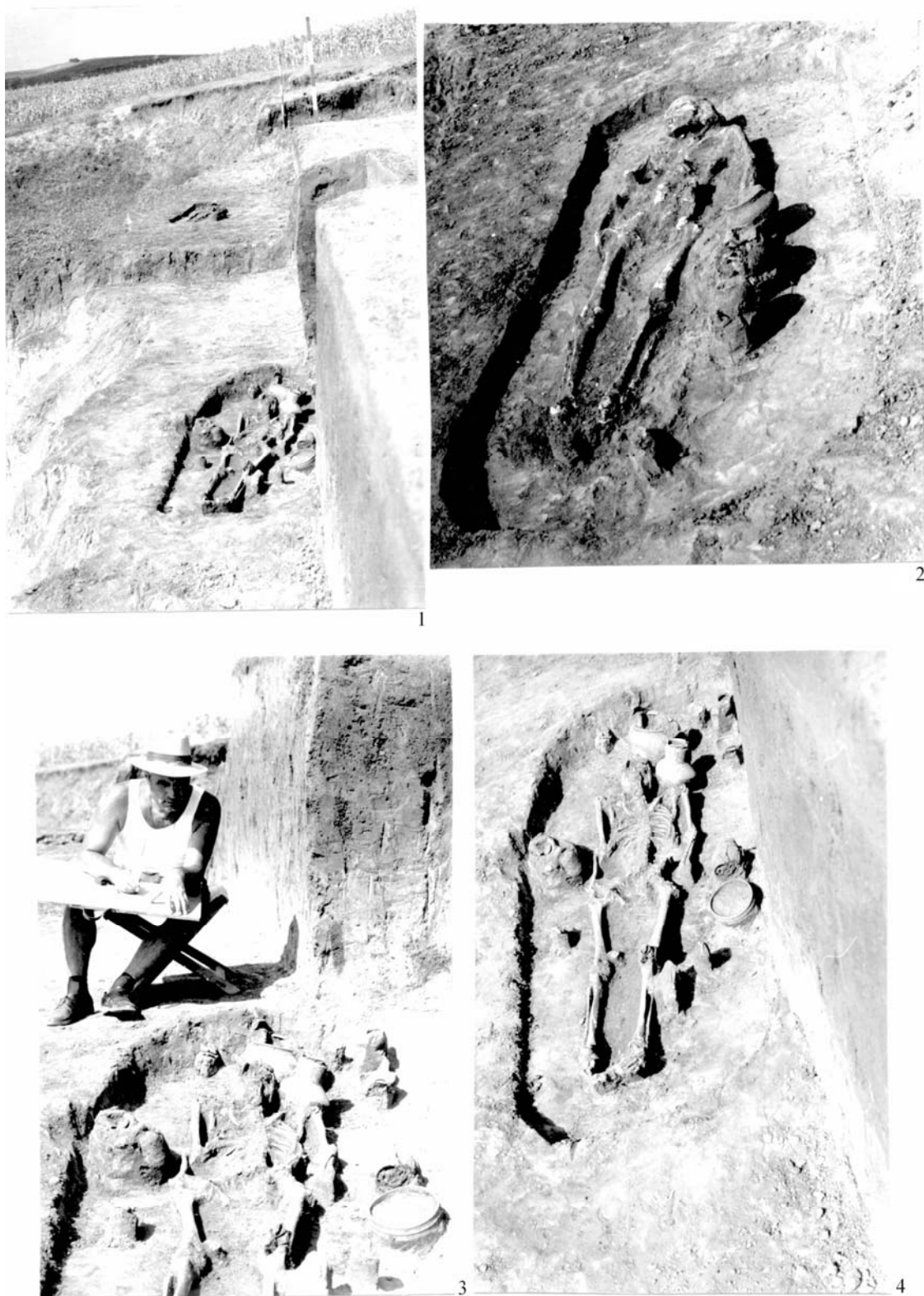
Fig. 23. - Lunca, 1965. Schița mormântului de înmormântare în situ:
M.31, împreună cu obiectele sale de inventar.

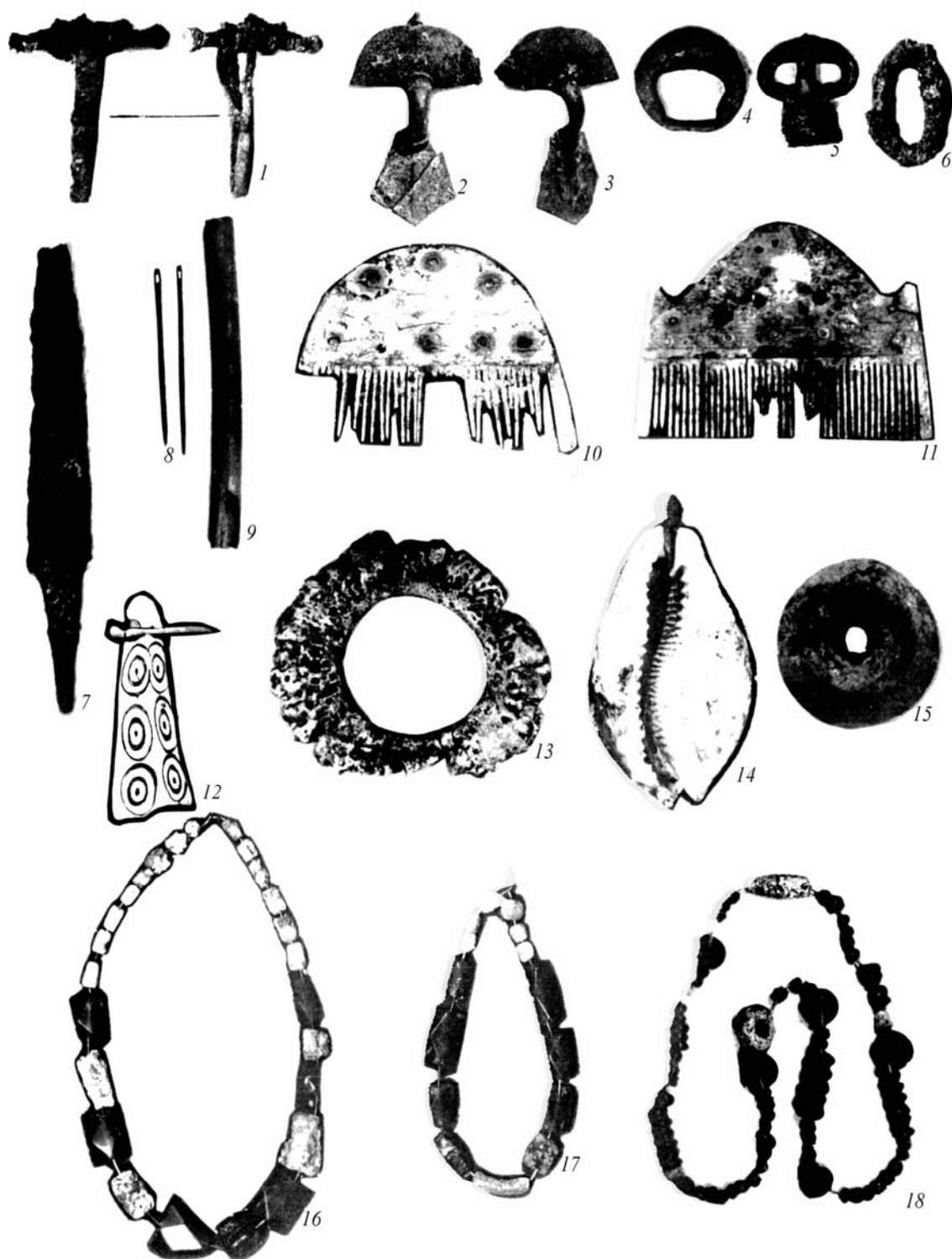
Fig. 24. - Lunca, 1965, 1967. Schițele mormintelor de inhumație in situ: M.33, M.34, M.35, M.36, împreună cu obiectele lor de inventar.

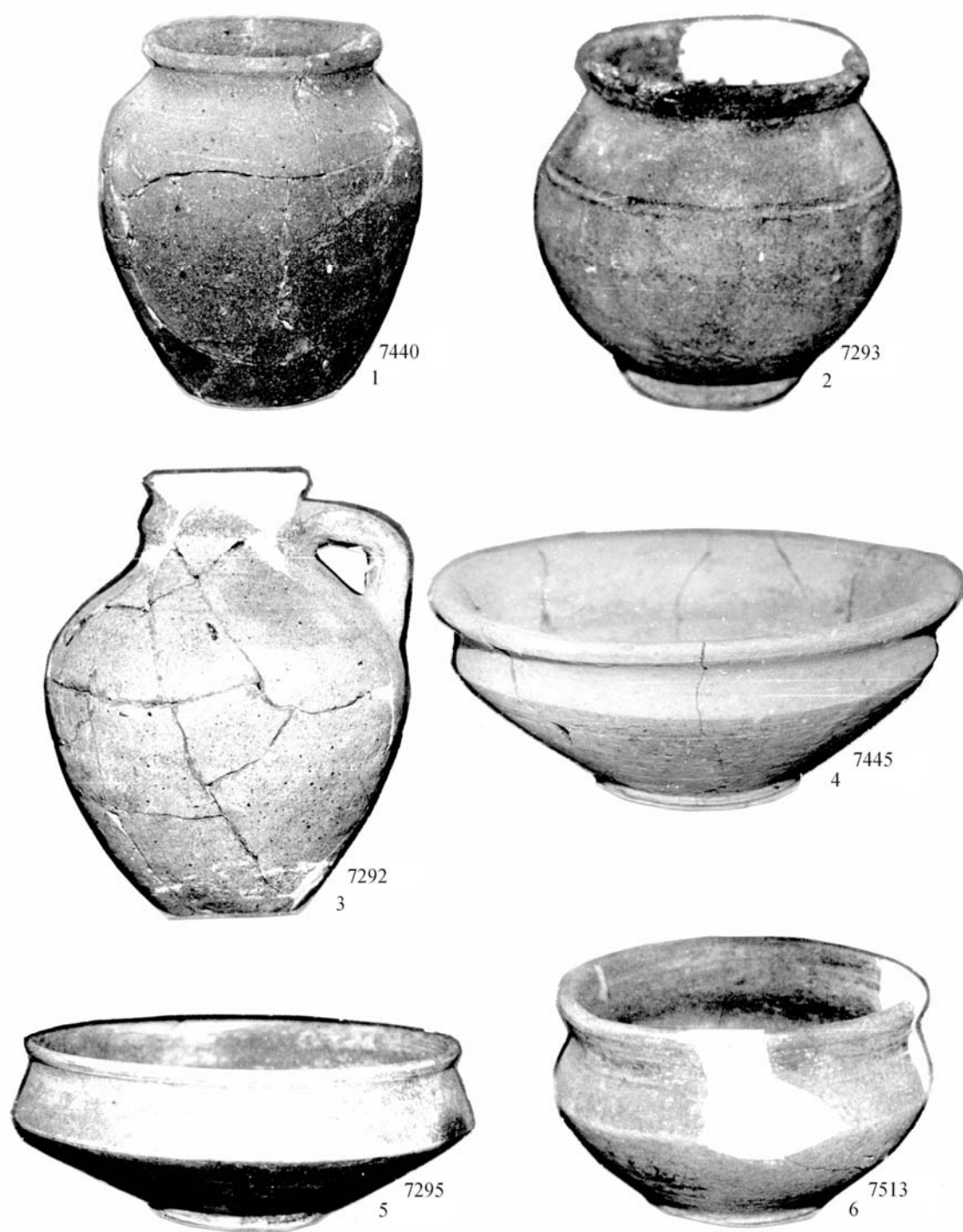
Fig. 25. - Morminte de înhumare în situ: 1. - M.27; 2. - M.28; 3. - M.30;
4. - M.31, descoperite în necropola, sec. IV e.n., de la Lunca, 1965.

Fig. 26. - Morminte de înhumare în situ: 1. - M.33-M.34 descoperite pe traseul secțiunii XVI; 2. - M.33; 3. - 4. - detalii ale M.34.

Fig. 27. - Diferite obiecte de podoabă și de uz gospodăresc, descoperite în mormintele de înmormântare Sântana de Mureș – Cerneahov, de la Lunca: 1. - M.17; 2. - 3. - M.31; 4. - 6. - M.14; 7. - M.7; 8.-9., 11. - M.18; 10., 17. - M.13; 12. - rugul colectiv de incinerare; 13. - 16. - M.2; 18. - M.16.

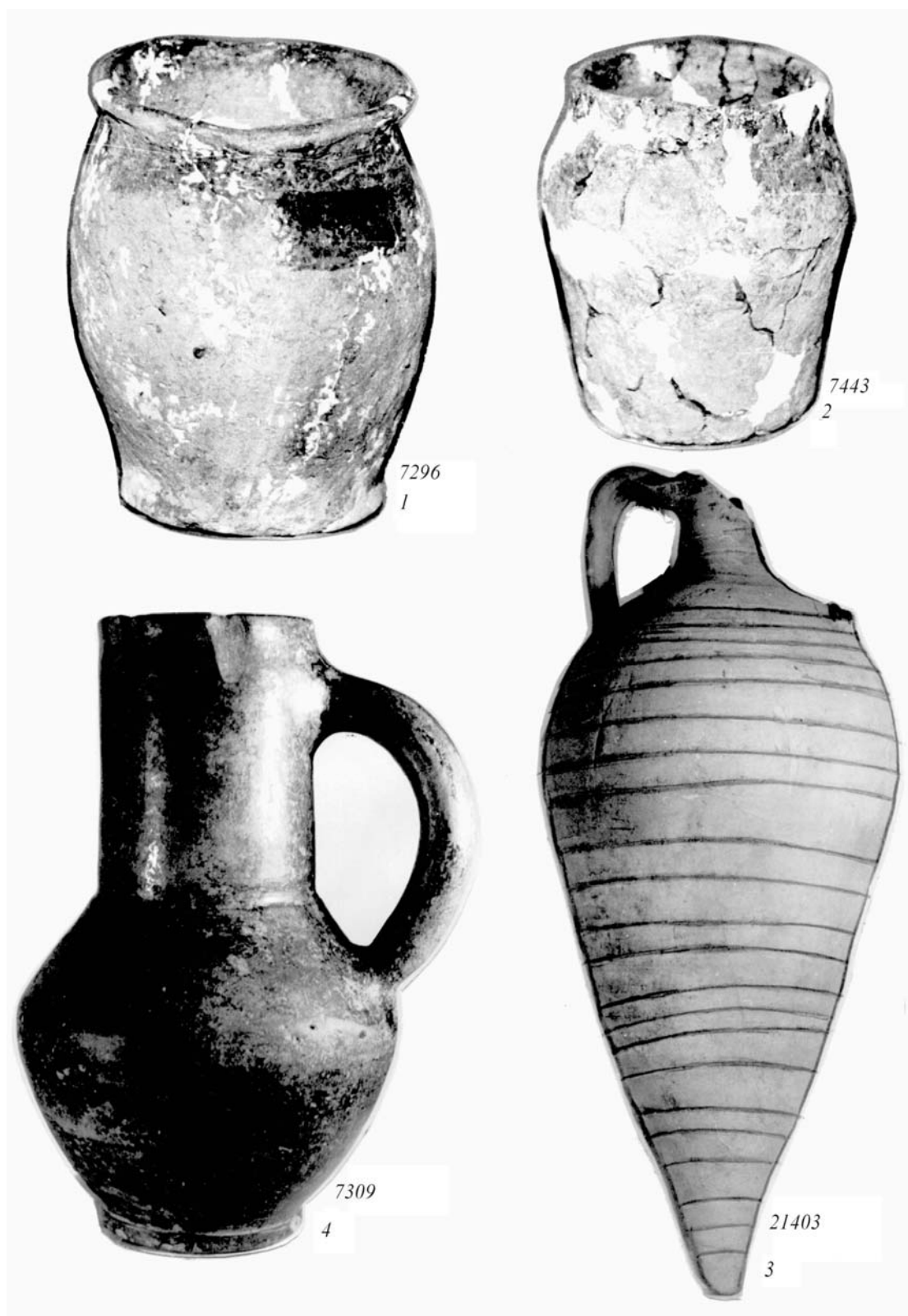
Fig. 28. - Lunca, 1963. Vase de lut descoperite în morminte de înmormântare:
1.-3. – M.1; 4.-6. – M.2.

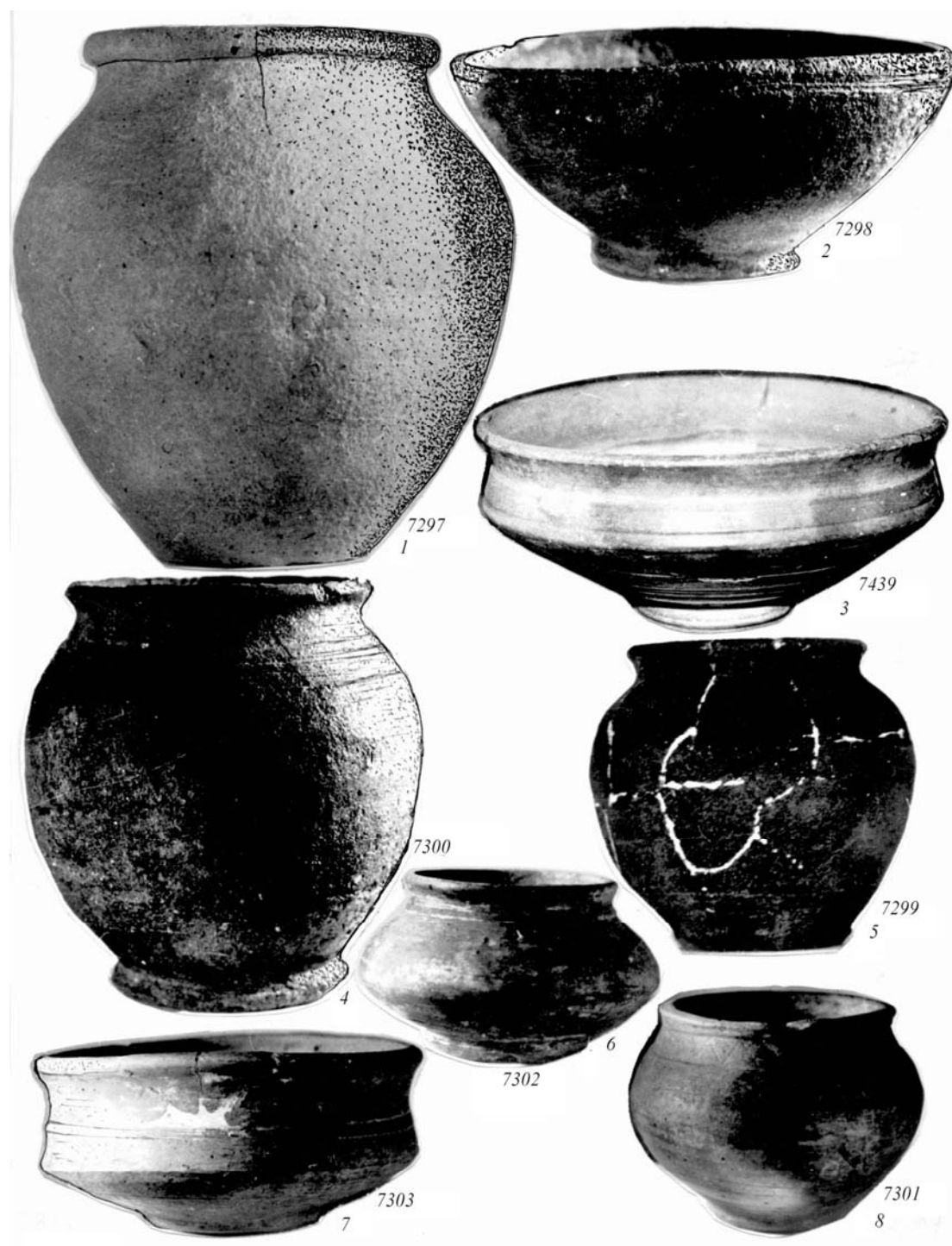

Fig. 29. - Lunca, 1963. Vas ceramic amforoidal descoperit în M.2 de înmormântare.

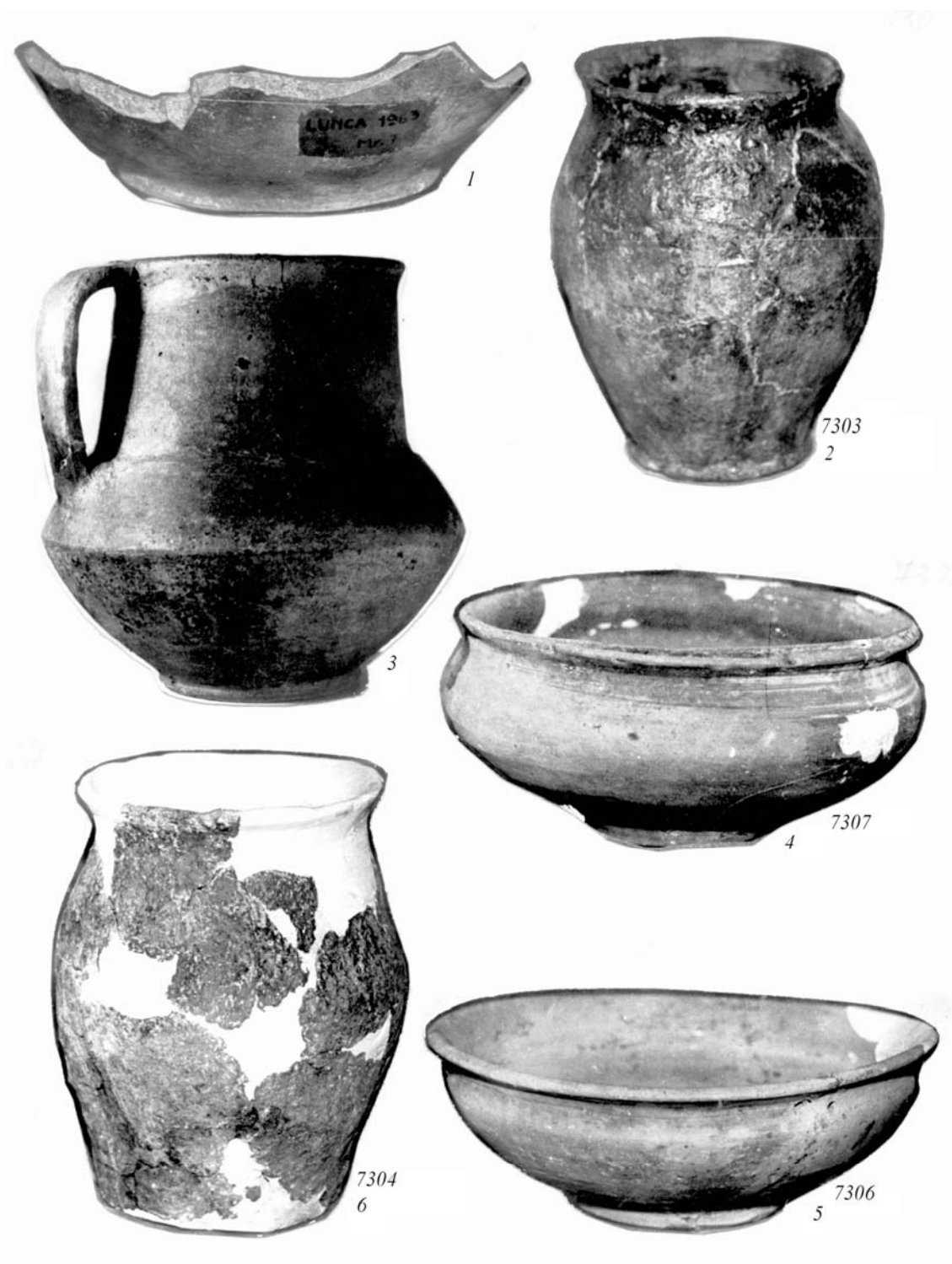

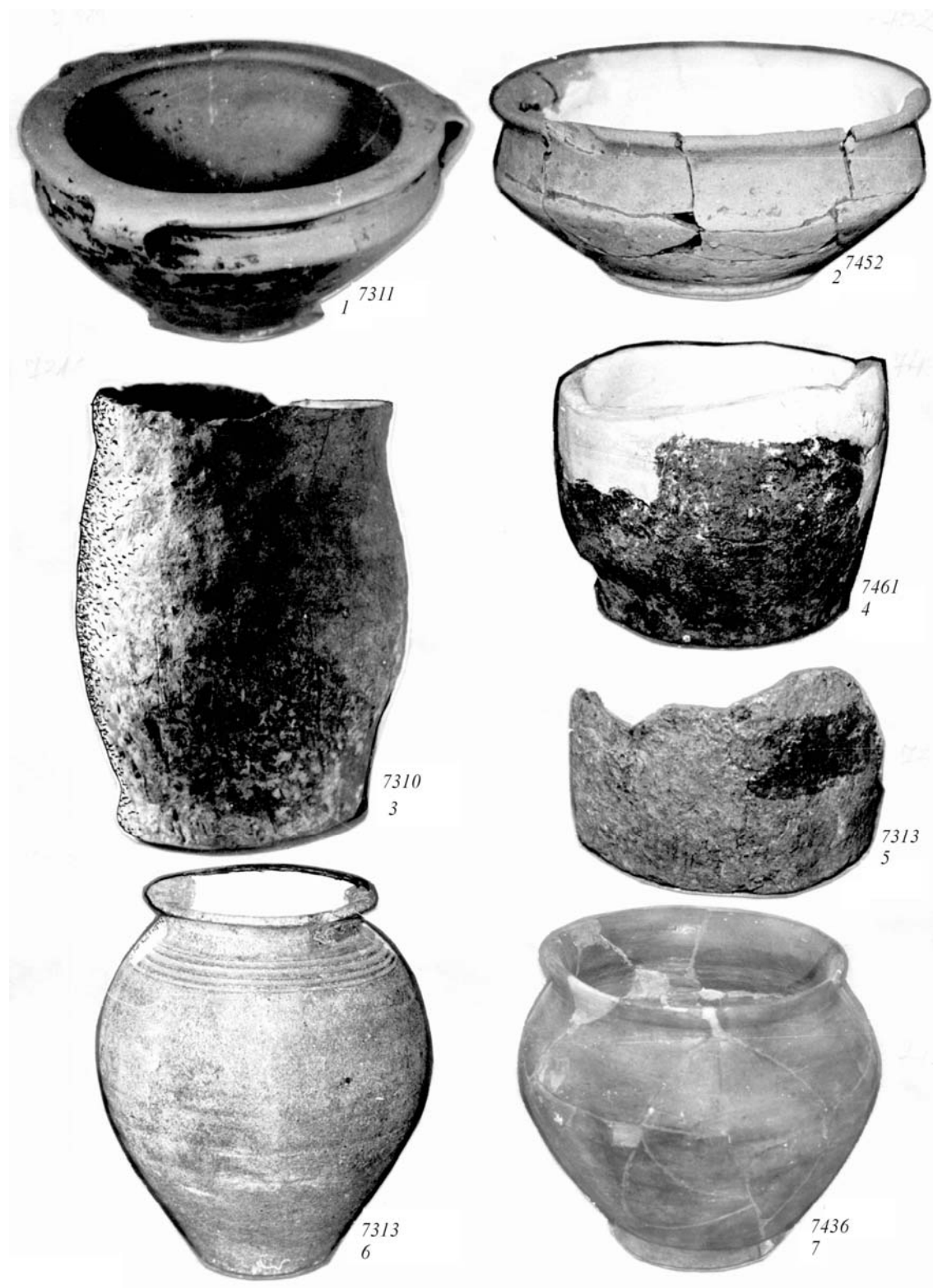
Fig. 30. - Lunca, 1963. Diferite vase ceramice descoperite în morminte de înhumăție: 1.-3. - M.2; 4. - M.5.

Fig. 31. - Lunca, 1963. Diferite tipuri de vase ceramice descoperite în morminte de înhumăție: 1.-3. – M.5; 4.-8. – M.6.

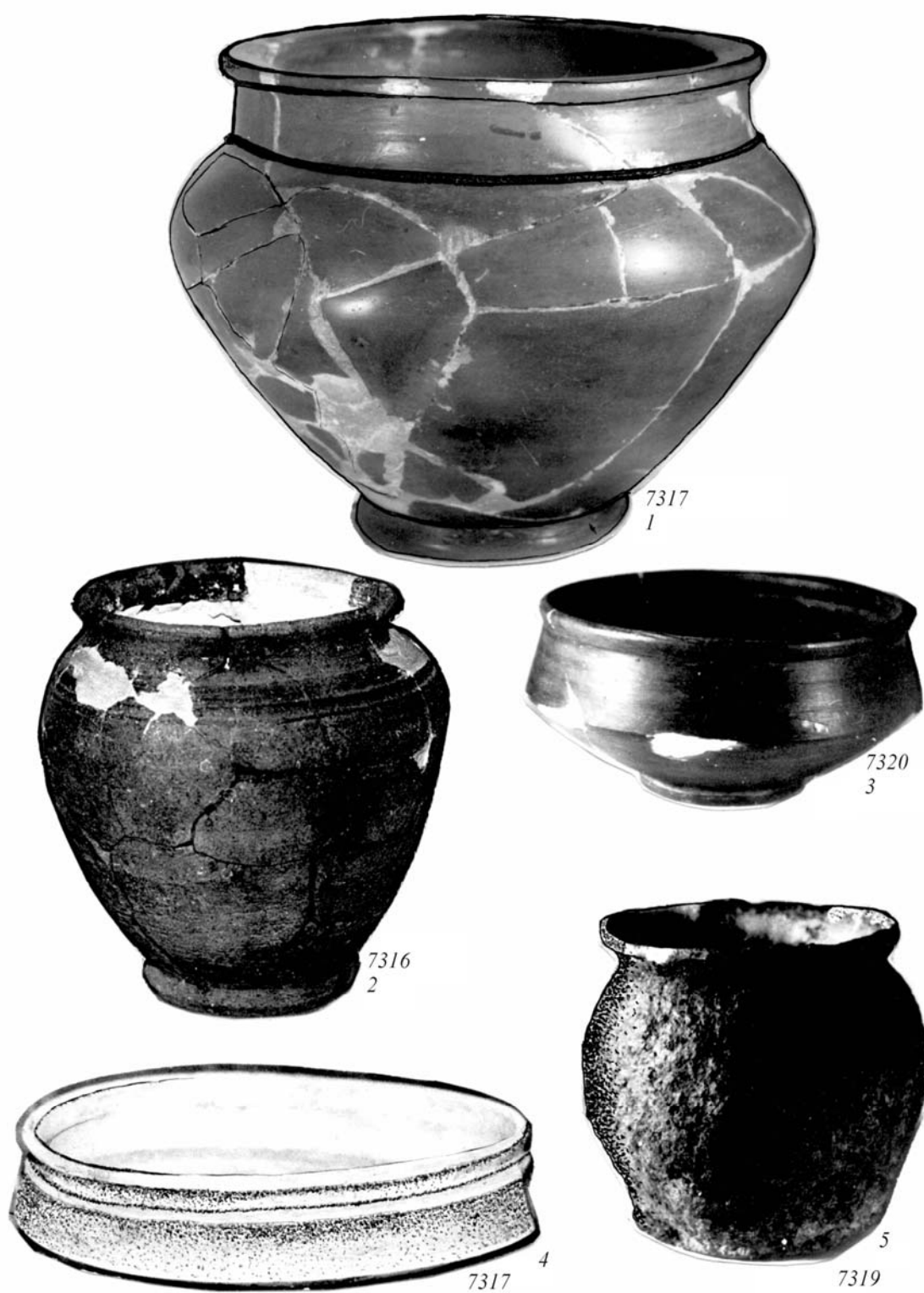
Fig. 32. - Lunca, 1963. Vase ceramice din inventarul M.7 de inhumatie.

Fig. 33. - Lunca, 1963. Diferite vase ceramice descoperite în morminte de înmormântare: 1.-5. – M.8; 6.-7. – M.9.

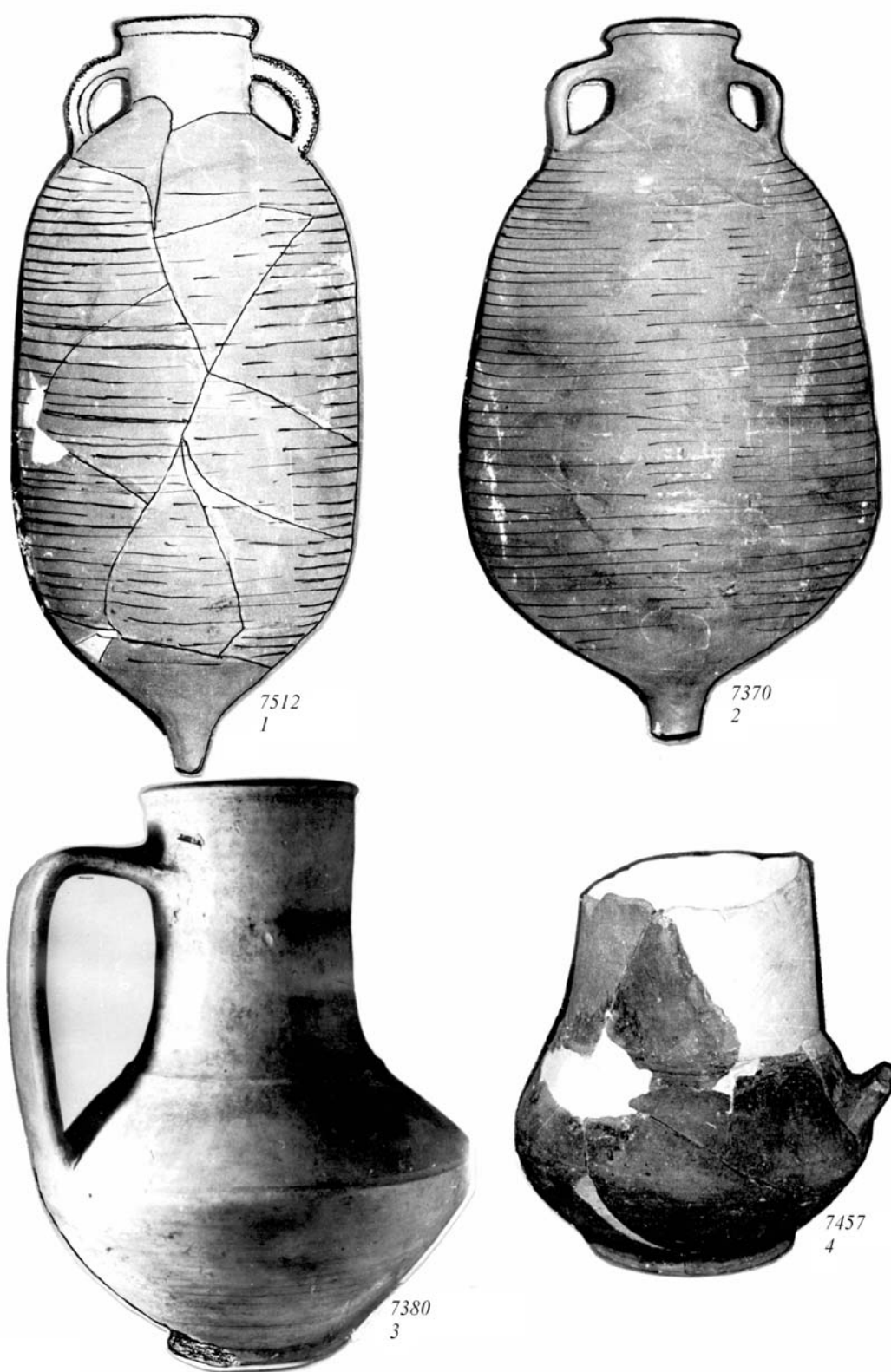

Fig. 34. - Lunca, 1963. Vase ceramice de mari proporții descoperite în morminte de înmormântare: 1.-2. – M.11; 3. – M.12.

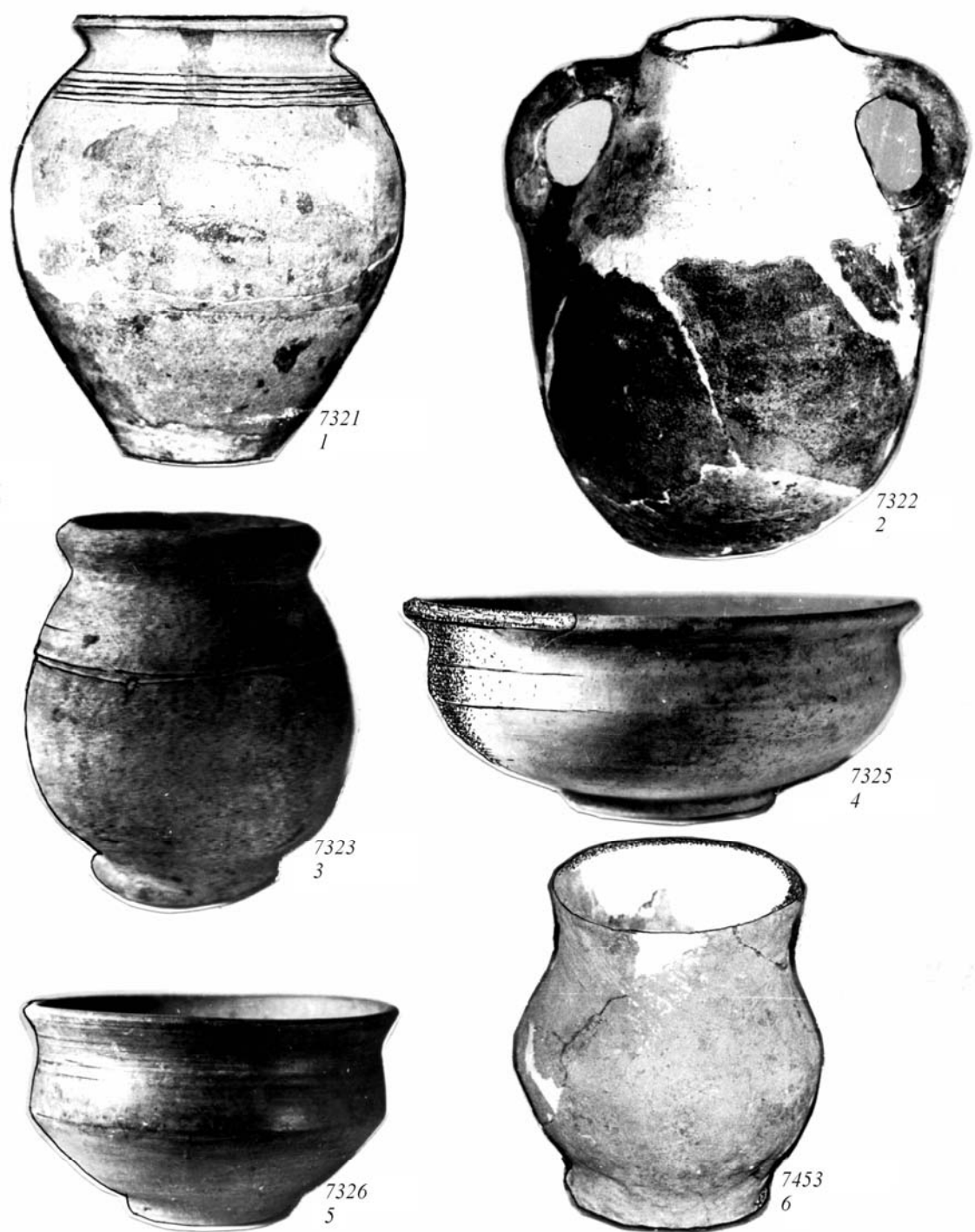

Fig. 35. - Lunca, 1963. Diferite vase ceramice descoperite în M.13 de înmormântare.

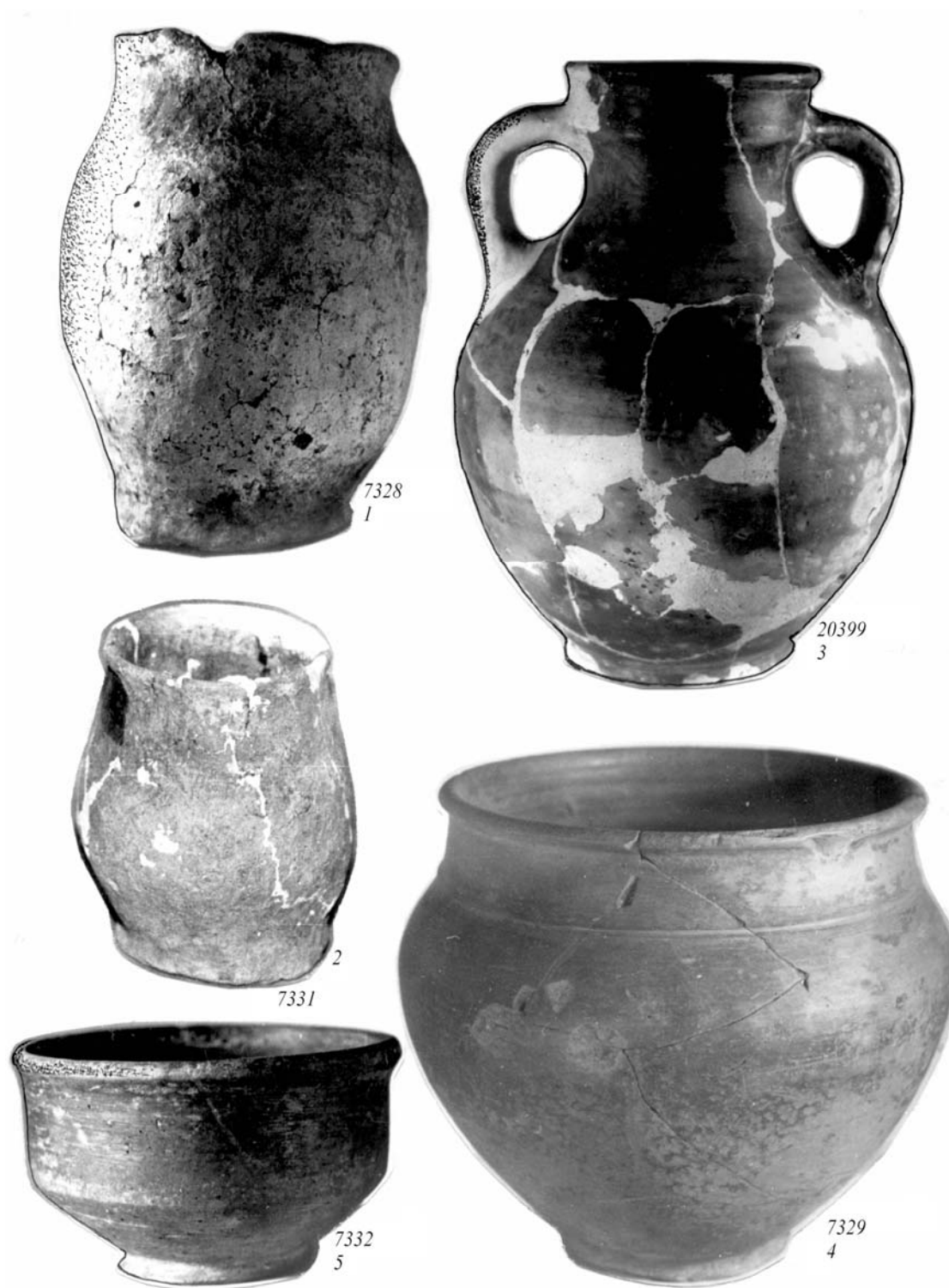

Fig. 36. - Lunca, 1963. Vase ceramice descoperite în M.14 de înmormântare.

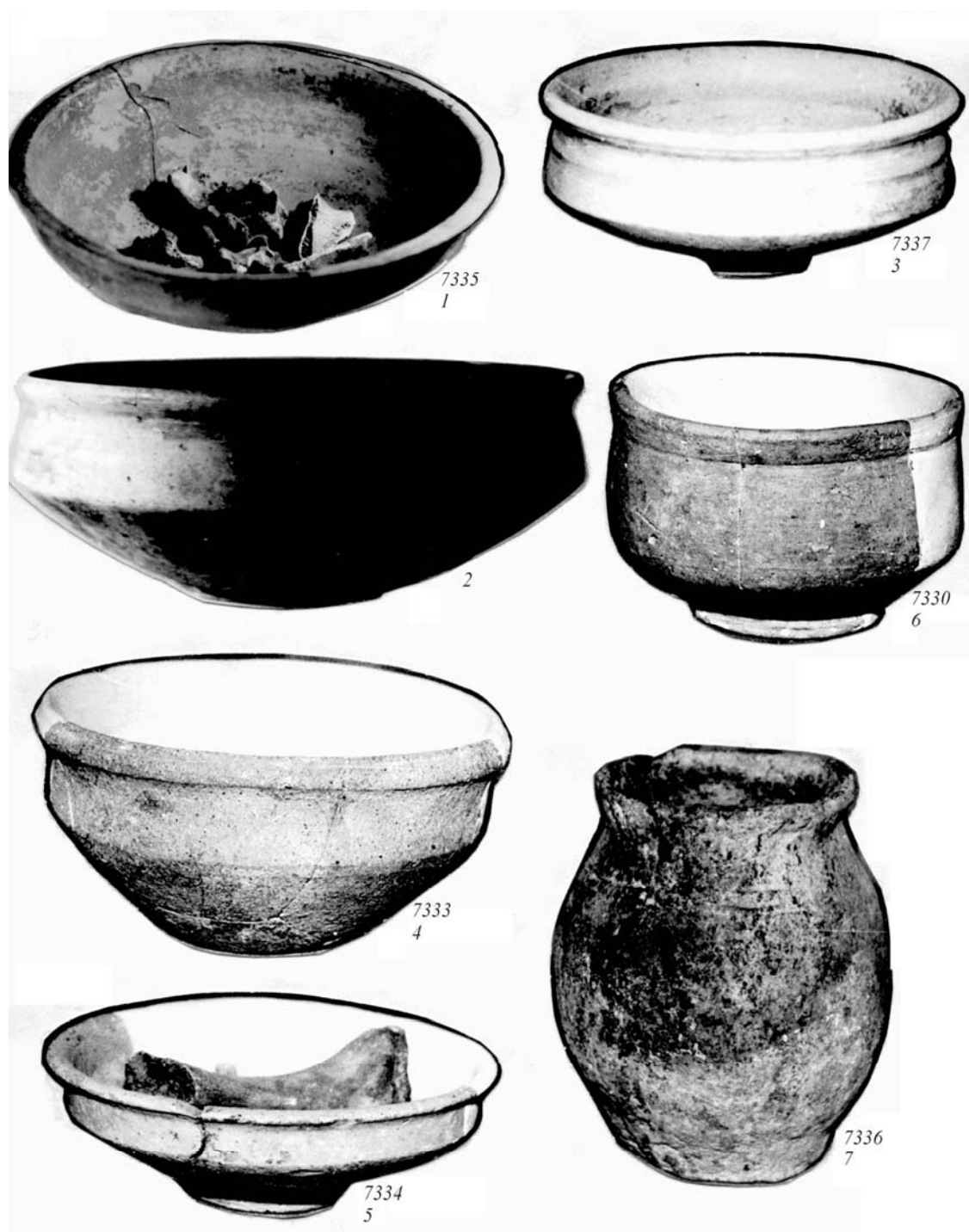

Fig. 37. - Lunca, 1963. Inventarul ceramic al unui mormânt dublu de inhumație: 1.-3. – M.17; 4.-6. – M.18.

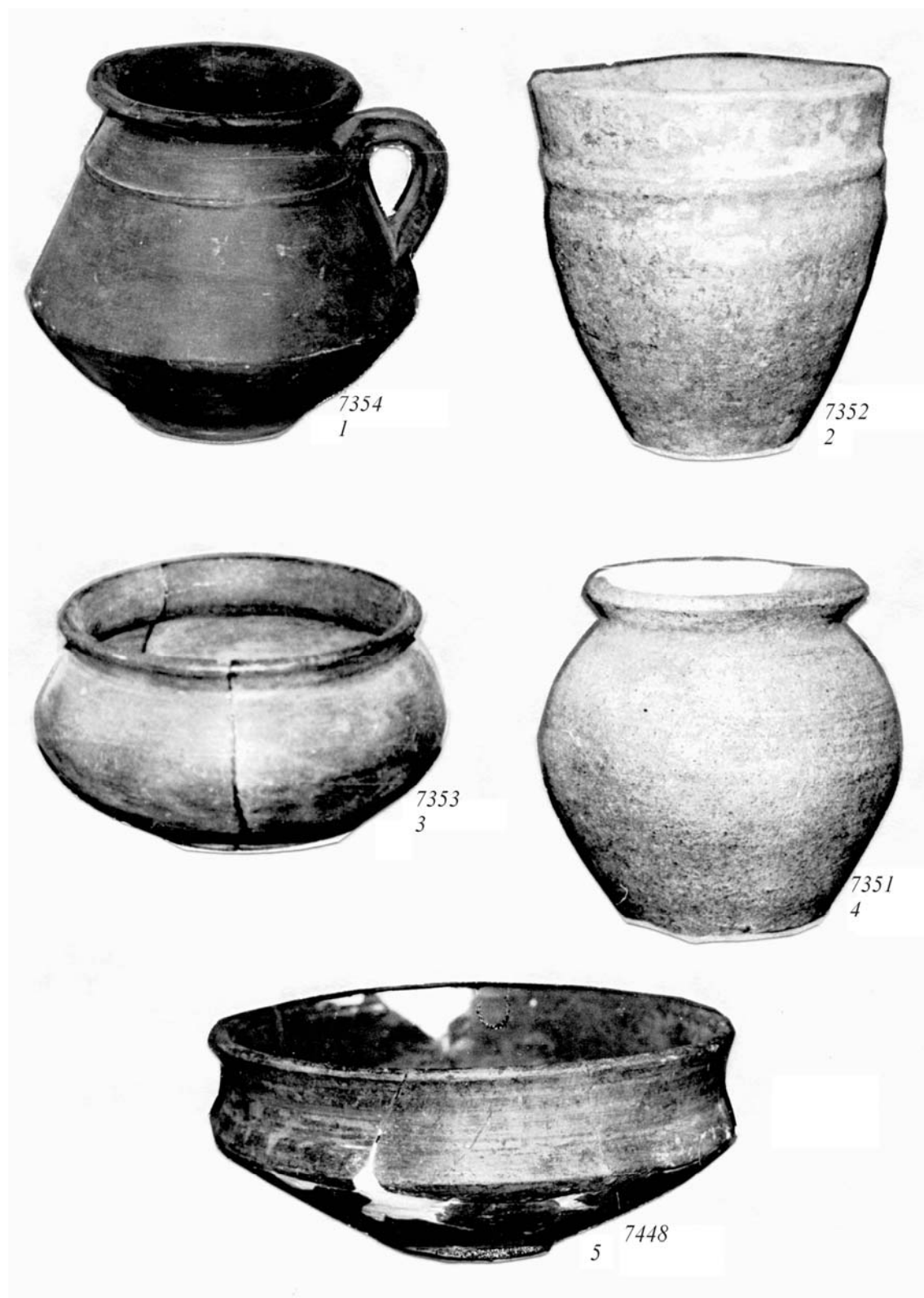
Fig. 38. - Lunca, 1963. Diferite tipuri de vase ceramice descoperite în M.19 de înmormântare.

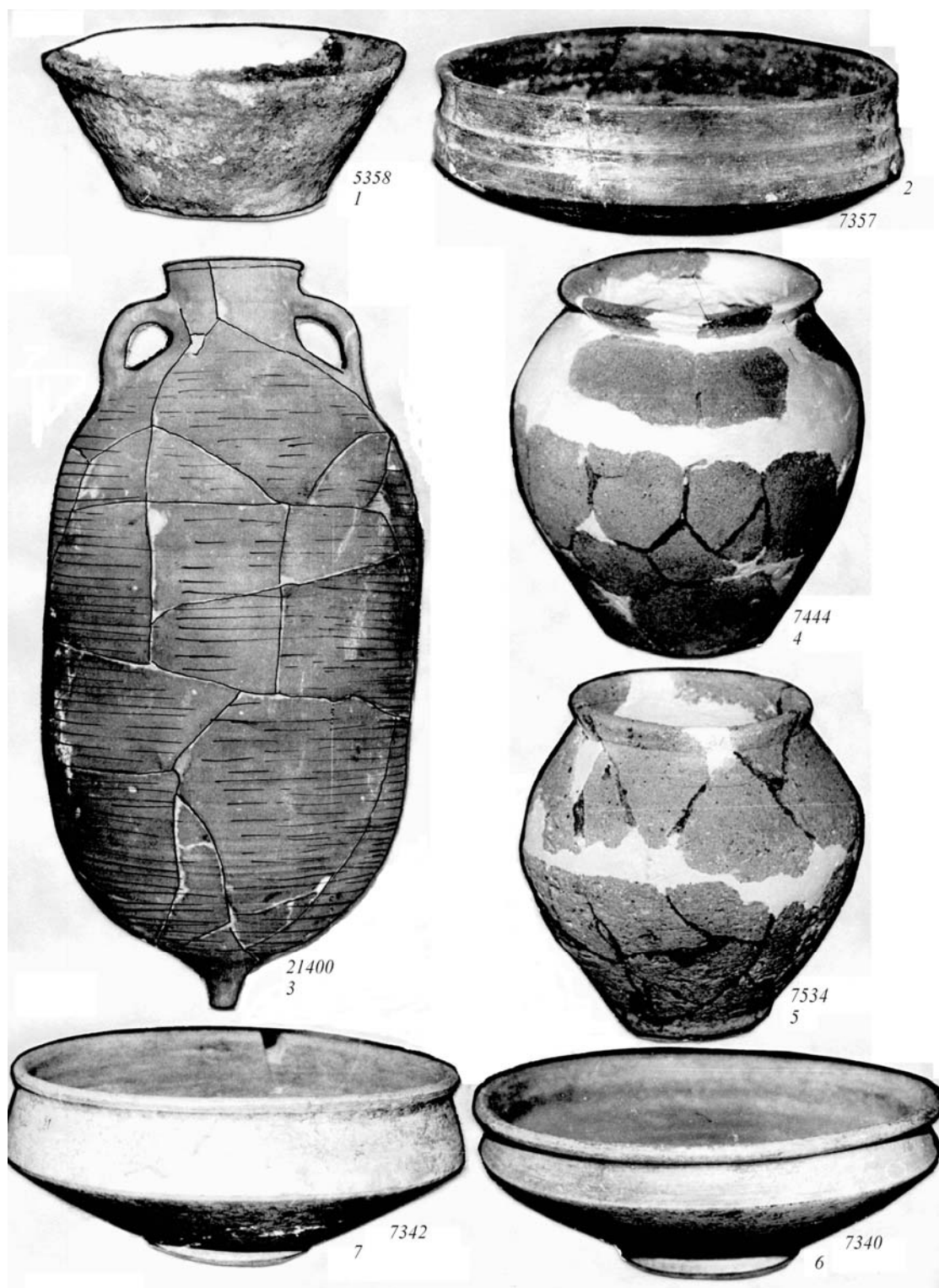
Fig. 39. - Lunca, 1963. Vase ceramice descoperite în morminte de înmormântare: 1.-2. – M.19; 3.-7. – M.20.

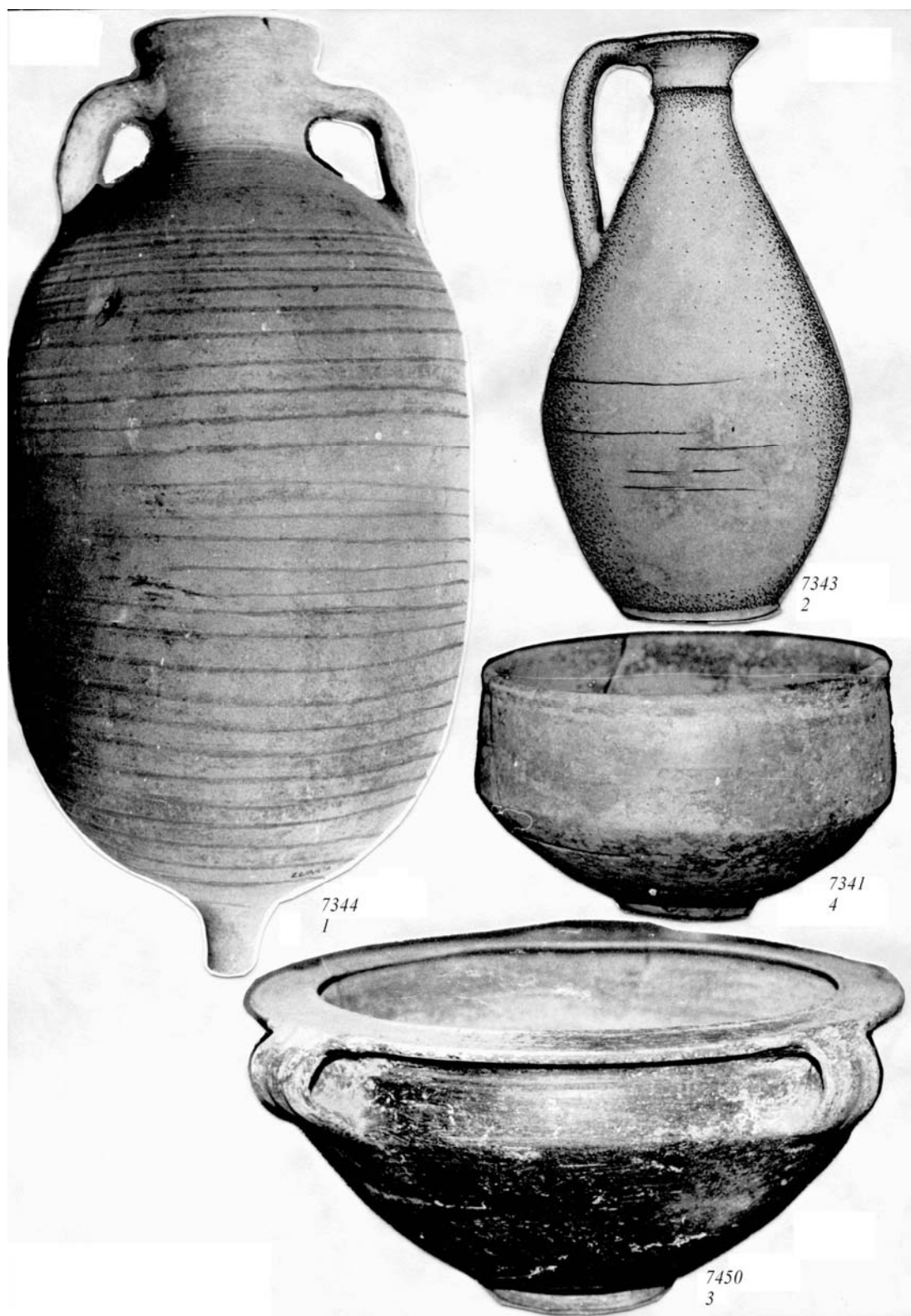
Fig. 40. - Lunca, 1965. Diferite vase ceramice și un pahar roman de sticlă (6),
obiecte din inventarul M.21 de înmormântare.

Fig. 41. - Lunca, 1965. Diferite forme de vase ceramice descoperite în M.27 de înhumăție.

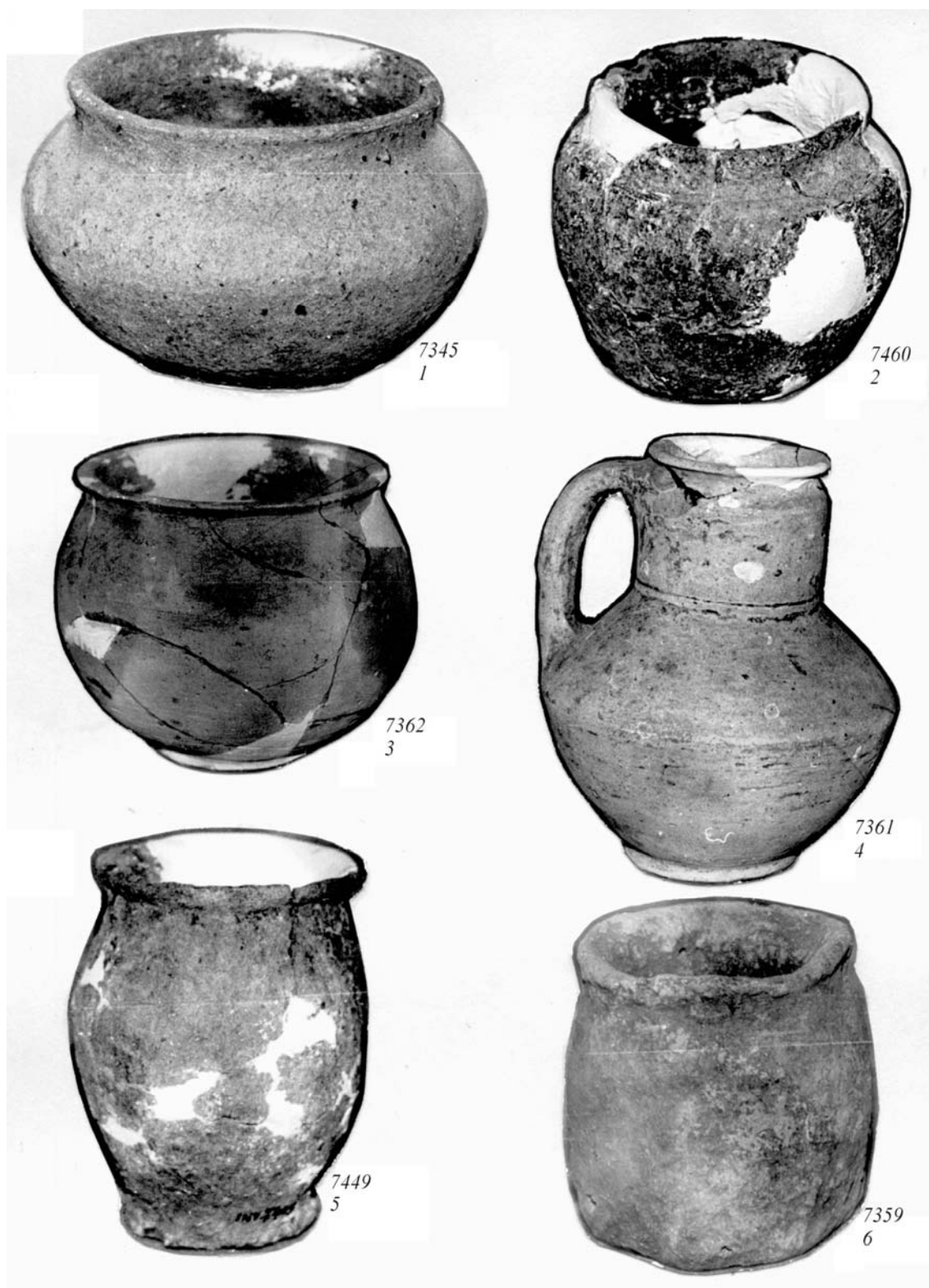

Fig. 42. - Lunca, 1965. Vase ceramice descoperite în morminte de înmormântare: 1.-3. – M.29; 4.-7. – M.31.

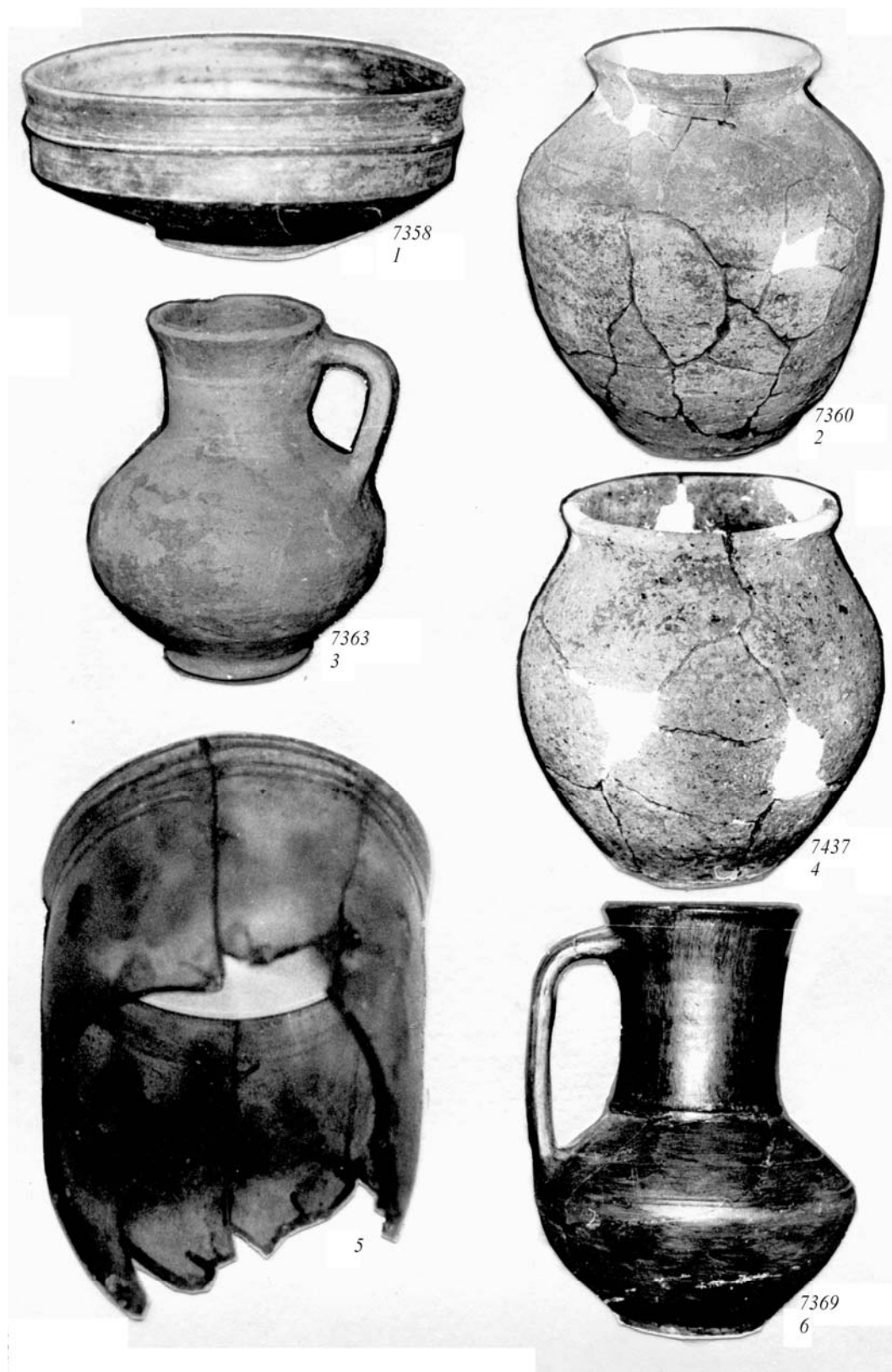

Fig. 43. - Lunca, 1965. Vase ceramice de mari proporții, descoperite în M.31 de înmormântare.

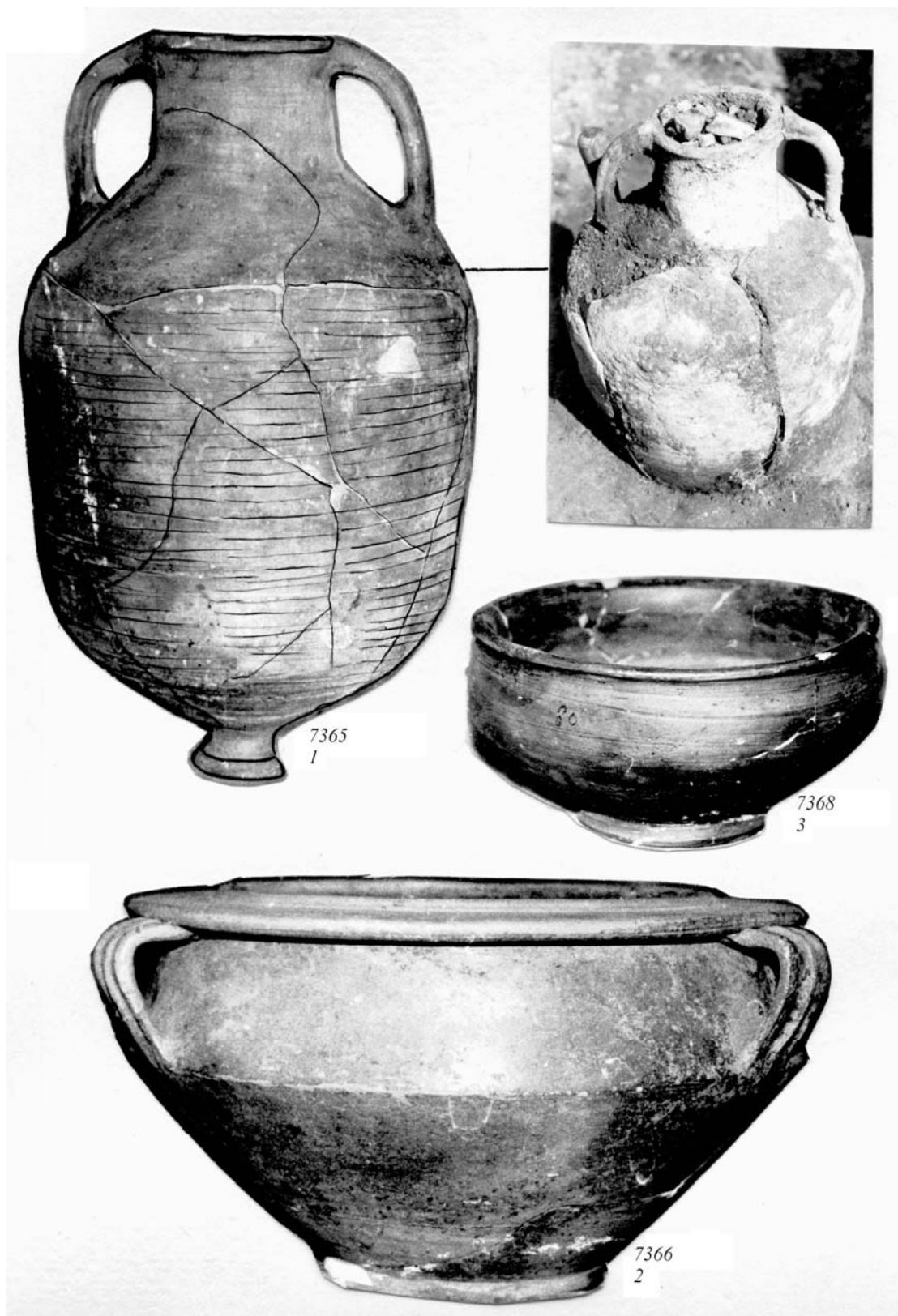

Fig. 44. - Lunca. Diferite vase ceramice descoperite în morminte de înmuție: 1.-2. – M.33 – 1965; 3.-6. – M.34 – 1967.

Fig. 45. - Lunca, 1967. Diferite forme de vase ceramice și un pahar roman de sticlă (5), descoperite în morminte de înmormântare: 1.-2. – M.34; 3.-5. – M.35; 6. – M.36.

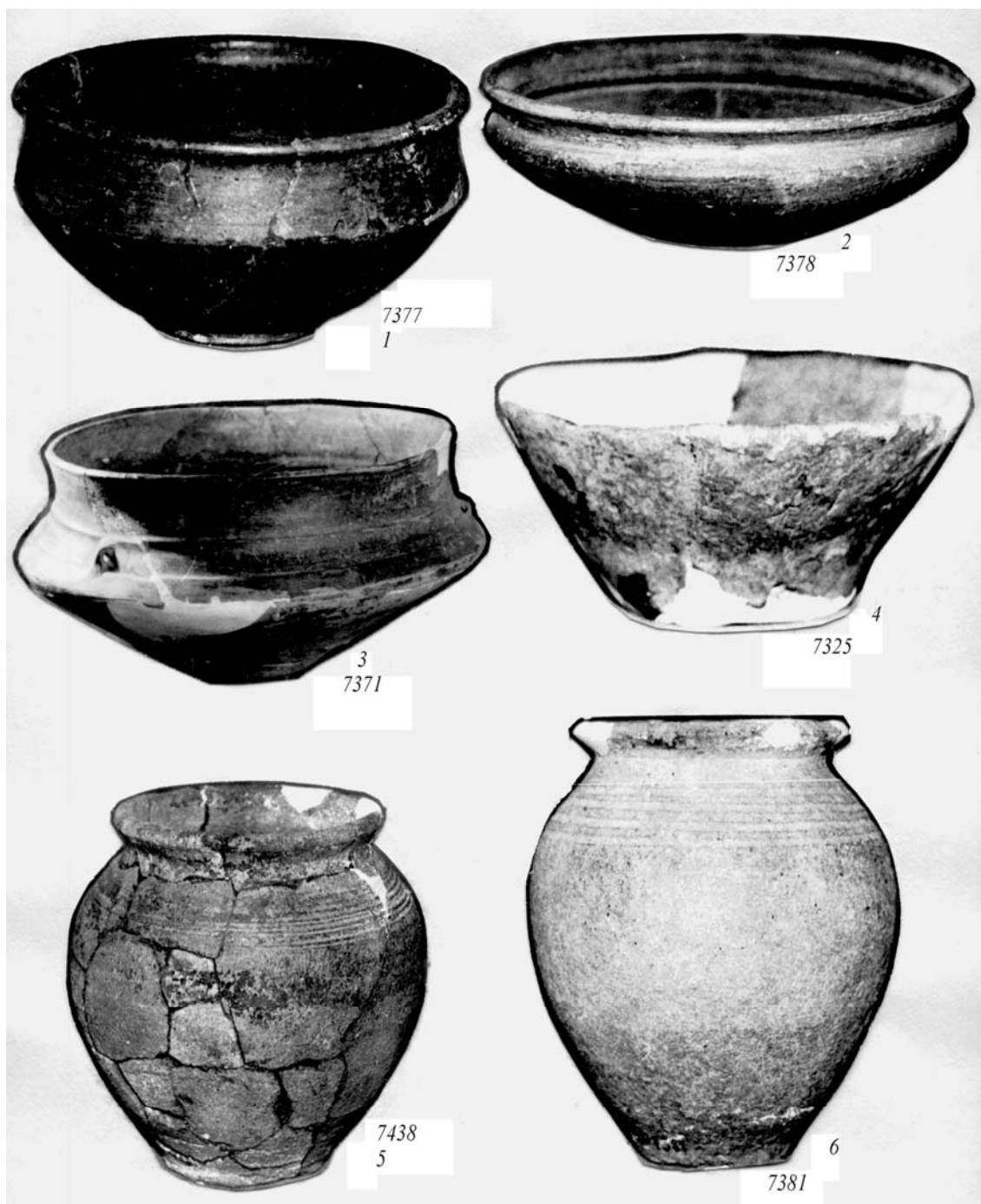

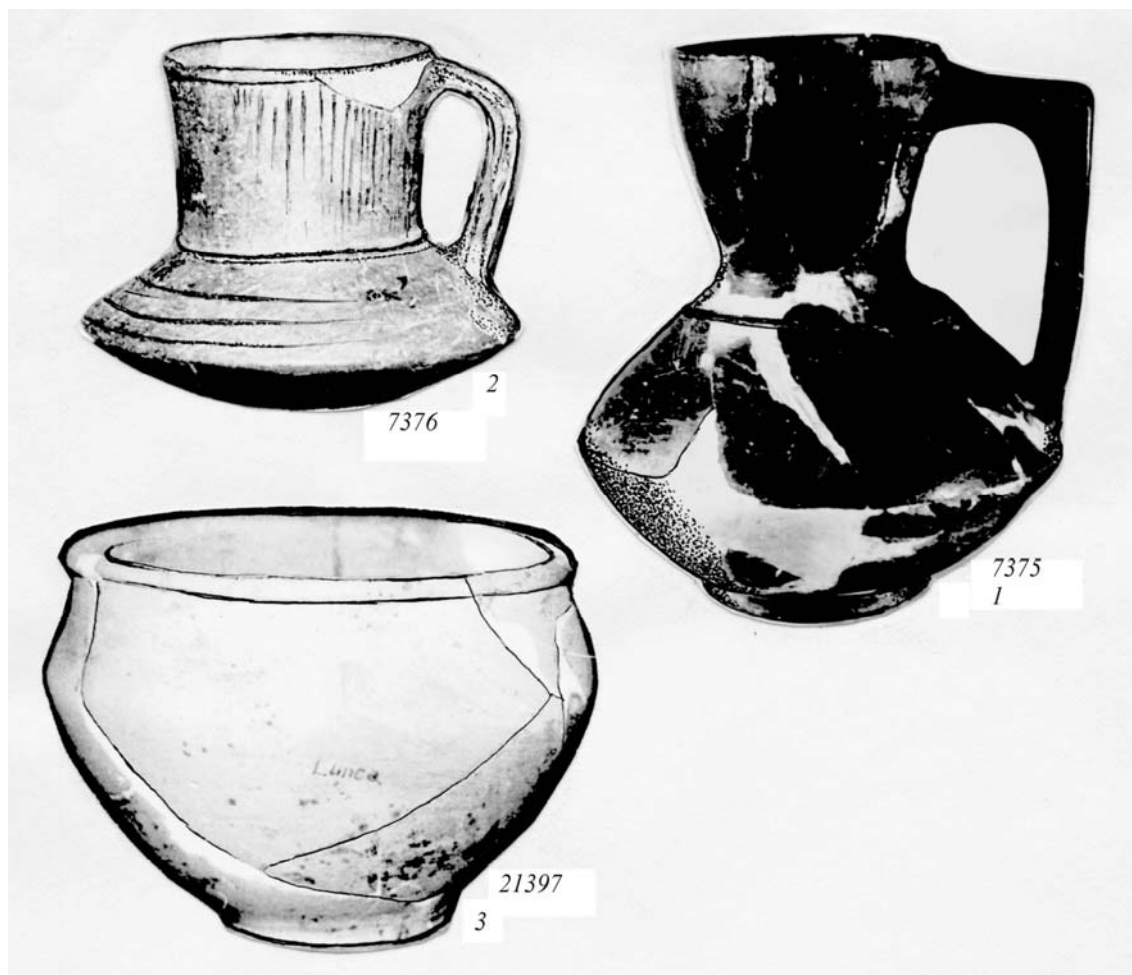
Fig. 46. - Lunca, 1967. Vase ceramice descoperite în M. 36 de înmormântare.

Fig. 47. - Diferite tipuri de vase ceramice și un pahar de sticlă roman, culese de la suprafața necropolei birituale, de la Lunca, ce aparțin colecției C. Balaban.

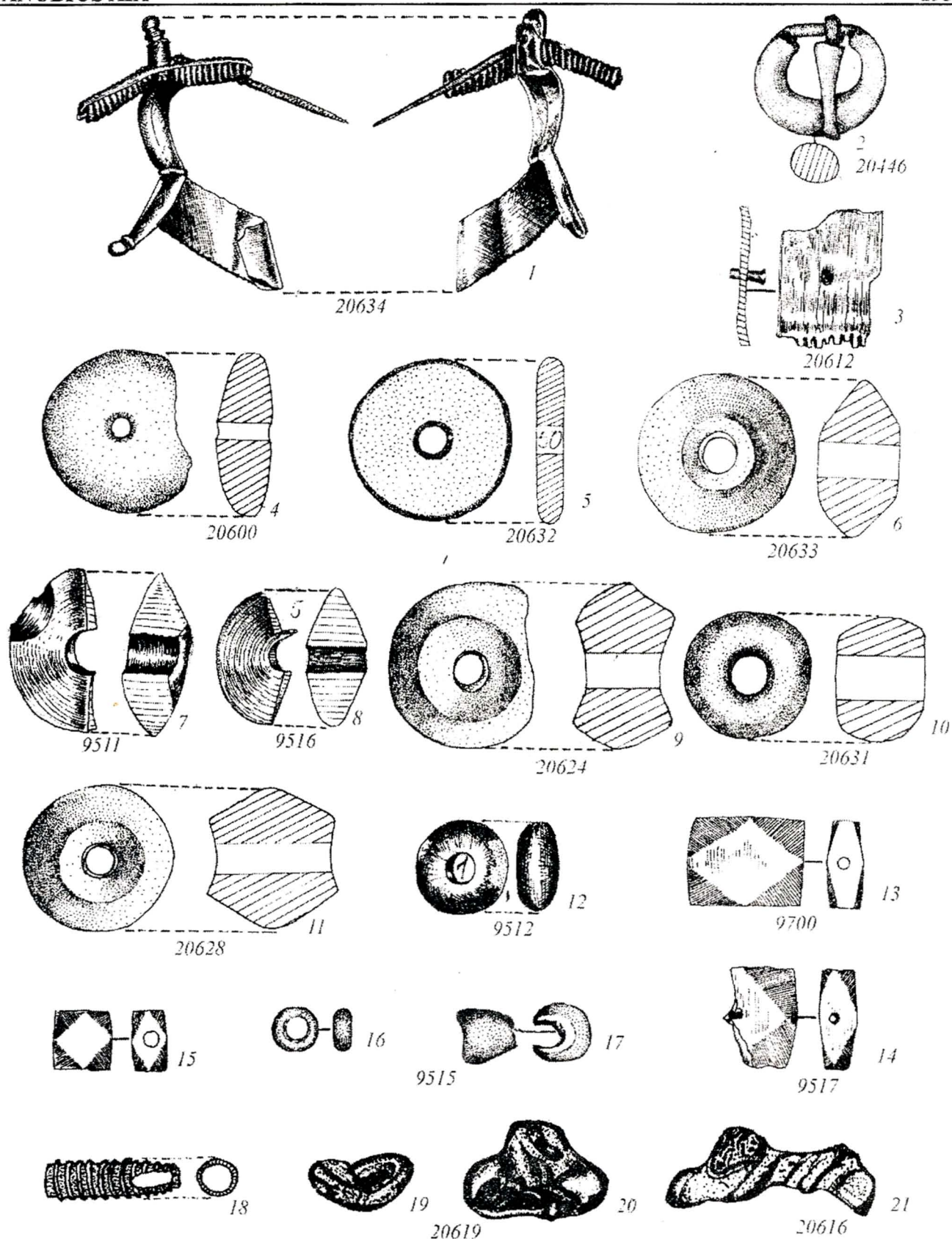

Fig. 48. - Diferite tipuri de vase ceramice din colecția C. Balaban:
1.-4. - și altele 5.-6., culese de la suprafața necropolei
Sântana de Mureș-Cerneahov, de la Lunca.

Fig. 49. - Diferite tipuri de vase ceramice, culese de la suprafața necropolei Sântana de Mureș-Cerneahov, de la Lunca: 1.-3. – passim.

Fig. 50. - Diferite obiecte descoperite sporadic în cadrul necropolei Sântana de Mureș – Cerneahov, de la Lunca: 1. – fibulă de bronz; 2. – cataramă de bronz; 3. – segment de pieptene de os; 4.-8. – pândative de chihlimbar, de lut ars și de sticlă verde; 9.-11. – fusaiole de lut ars; 12. – mărgea de calcedoniu; 13.-15. – mărgele fațetate de cornalină, roșie-vișinie și portocalie; 16.-17. – albă; 18. – mărgea tubulară din sticlă neagră cu spirală albă; 19.-21. – mărgele de sticlă deformate de foc.

Tiparul executat la
S.C. DON STAR S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918
Tel./Fax: 036/492587

